

Проект „Фантастично читалище“

Сборник от научно-фантастични произведения

Списание „Наука и техника за младежта“

1964 г.

София, 2014

Библиография

[Среща през вековете](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор В. Райков. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 1 от 1964 г.

[Черните жерави на Вселената](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Владимир Михайлов. Преведе от руски Г. Георгиев. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 2 от 1964 г.

[Савана](#)

Фантастичен разказ. Автор Рей Бредбъри. Преведе Ем. Зидаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 3 от 1964 г.

[Ще рукнат дъждове](#)

Фантастичен разказ. Автор Рей Бредбъри. Преведе Н. Калчев. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 3 от 1964 г.

[Формулата на невъзможното](#)

Научно-фантастичен разказ. Автори Е. Войскунски и И. Лукодянов. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 4 от 1964 г.

[Ръкописът на Клитарх](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Цончо Христов. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 5 от 1964 г.

[Хоро](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор А. Азимов. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 6 от 1964 г.

[Звездна раса](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Иван Вълчев. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 7-8 от 1964 г.

[Торий I](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор И. Росоховатски. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 7-8 от 1964 г.

[Стачка](#)

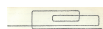
Научно-фантастичен разказ. Автор Емил Христов. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 9 от 1964 г.

[Завръщане](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Иля Варшавски. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 10 от 1964 г.

[Селектор на Умствените Способности](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Иля Варшавски. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 10 от 1964 г.

Фантастична повест. Автор Глеб Анфилов. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 11 от 1964 г.

[Живите картини на Поули](#)

Фантастичен разказ. Автор Джон Уиндъм. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 12 от 1964 г.

Среща през вековете

Научно-фантастичен разказ

В. Райков

– Ларс, къде си бе, човече? Не мога да се измъкна оттук.

Стоян Мавриков сечеше дебела като ръка лиана.

– Момент, драги! Не мога да изпусна такъв драматичен кадър: инженер Мавриков в борба с девствената природа на Южна Бирма.

Наблизо забръмча кинокамера и след малко от храстите излезе набит, късо подстриган мъж. Той застана на безопасно разстояние от паранга на инженера и продължи да наблюдава развеселен схватката му с растенията.

– Внимавай! Ще си отрежеш главата с този нож.

– Май не струва много, щом така лесно се съгласих да тръгна с проклетата ви експедиция... Ох, най-после! – Мавриков се освободи от лианите. Широкото му лице бе плувнало в пот. – Хайде сега към лагера, докторе! Нататък е още по-непроходим гъсталак.

Двамата тръгнаха към брега на реката. Зад храстите се чу задавеният ропот на мотор.

– Чуваш ли! Щуцки е оправил своя примус. Скоро ще продължим.

– Откъде се намери тоя луд хидролог? – измърмори Мавриков. – Едва не ни удави. Кой казваше, че поляците били кротки натуре?

– Не се сърди! При твоя темперамент студените бани действуват отлично – подхвърли Ларс и сам се изсмя на шегата си.

По тясната брегова ивица бяха пръснати кутии с грес, туби с бензин и набор инструменти. Около двигателя на тясната и дълга

лодка се въртеше едър белокож мъж по гащета. Ръцете, лицето и шията му бяха придобили морковен загар и се сливаха с буйните му русочервени къдри.

– Само в очите му няма масло – усмихна се инженерът. – Хей, Роман, ще успееш ли да оправиш този нов ковчег?

– Не се тревожи! За следващия потоп ще бъде напълно готов – озъби се весело полякът.

Скоро след това тримата бяха отново на път. Идеята да тръгнат нагоре по притока беше на д-р Карин. Археологът беше научил от местното население за някакви блата сред непроходимите джунгли и за странните им обитатели, които никой не беше виждал.

Късно след обяд навлязоха в широк завой. Плътните стени от дървета и храсти побягнаха като изплашени встрани и пред очите им блесна светлина.

– Ето ги твоите блата, докторе! – каза тържествуващо Щуцки.

– Знаех си аз, че наистина съществуват. Предчувствието никога не ме лъже. – Гласът на обикновено съдържания Карин сега потреперваше. – Давай пълен напред, Роман!

– Я, по-кратко, вие двамата! – намеси се хладно Мавриков. – Да не искате да нощуваме в лодката? Карай към брега, Щуцки!

Полякът послушно подкара към група чапралови дървета, които ограждаха в зелените си прегръдки тънка ивица пясък. След малко изключи двигателя и за да убие инерцията, насочи лодката в дъга към брега. Но в този миг тя се блъсна в нещо и те политнаха напред.

– Пак ли корабокрушение? - обади се Мавриков.

Без да отговори, Щуцки изскочи от лодката. Водата стигна до бедрата му. Той закрачи спокойно към носа и след малко оттам долетя възбуденият му глас:

– Ларс, ела бързо! Тук има нещо за тебе.

Археологът го последва без колебание. Носът на пирога беше опрял в някакъв цилиндричен предмет, от който Щуцки свличаше с ръка тинята. Откри се гранитната повърхност на една колона, върху която ясно личеше сложен орнамент.

– Чудесна находка от шанийския културен кръг – бързо определи Карин. – Гледай ти! Но какво търси тук? Хайде бързо към брега, да маркираме оттам находката!

След половин час лагерът беше готов. Върху огъня пътниците хвърлиха зелени клонки, чийто лютив дим пъдеше комарите. Апетитно миришеше на кафе и препечен хляб. Отстрани висяха хамаците, готови за спане.

Малко по-късно тримата легнаха край огъня и запушиха. Гласовете на джунглата не ги тревожеха, те отдавна бяха привикнали към тях. От време на време изплашеният крясък на някоя маймуна или призивният зов на елен прекъсваше сладкия им разговор и те се ослушваха. После отново продължаваща да си говорят тихо.

Изведнъж отчаян човешки вик ви накара да посегнат към оръжието. Веднага последва и злобното ръмжене на тигър. Щуцки включи ръчния прожектор и сноп светлина проряза проход през гъсталака. Тримата затичаха натам. До ушите им достигаха ясното пращане на клонки, ръмженето на разгневения хищник и немощният глас на човек. След няколко минути в осветеното петно се появи

едър тигър, поставил лапа върху неподвижно кафяво тяло. Смутен от появата на нови неприятели, той не отместваше святащите си очи от тях. Карин изпрати дълъг откос с автомата и горският разбойник се срина без звук край жертвата си.

Човекът беше припаднал повече от уплаха, отколкото от дълбоките драскотини по лявата му плешка. Мавриков го вдигна внимателно, а Карин грижливо събра оръжието му. В ръцете на инженера туземецът изглеждаше като дете – толкова крехък и дребен беше той.

Още докато го превързваха, те забелязаха, че беше ужасно изроден. Тънките му и къси крайници далеч не съответстваха на трупа. Почти нямаше врат, главата му беше хлътнала между мършавите рамене. Долната му челюст беше малка и някак сплесната нагоре, което придаваше птиче изражение на дребничкото му лице.

– Красавец! – пошегува се мрачно Щуцки. – От какво ли е боледувал горният човек!

– Израждане вследствие на тежко обременена наследственост. Случва се често при изолирани племенни групи – отвърна Карин.

Раненият промърмори нещо задавено и замаха с ръце.

– Да му сложим малко морфин, а? – предложи инженерът. – Да се наспи спокойно тази нощ, пък утре ще видим какво да го правим.

Щуцки вече ровеше в походката аптечка. След малко се приближи с готова спринцовка в ръка.

– Цяла милосърдна сестра си, Роман – каза Карин, когато едрият като мечка мъж заби сръчно иглата. – Хайде, лягайте сега! Първата смяна ще дежурия аз. Двамата не чакаха повторна покана и бързо се

наместиха в хамаците, Изнурените им тела потръпнаха от удоволствие. Скоро оттам долиташе само дълбокото им дишане.

Карин хвърли няколко дървета и зелени клонки в огъня и постави на удобно място автомата и прожектора. С какво нетърпение беше чакал този миг, за да разгледа спокойно вещите на ранения. Поясът не му направи никакво впечатление – беше дебела връв от палмово лико. На нея висяха груба дървена кания и торбичка с огниво и кремък.

– Охо, ловец на тигри! – промълви с незлоблива насмешка той. Познаваше обичая на ловците от джунглата да изгарят мустаците на убития тигър, за да не ги преследва неговият дух. Все със същото безстрастно любопитство разгледа и кинжала – с примитивна дръжка и майсторски изковано острие. Но когато взе в ръцете си тежкия арбалет, очите му заблестяха. Беше образец от епохата на великия шанийски разцвет – силен лък, слепен от няколко бамбукови пластини, със сложен спусков механизъм от добре полирана костенуркова плочка и къси масивни стрели с различни по форма върхове.

Арбалет! Какво търсеше той у едно такова примитивно създание? Раненият не приличаше по нищо друго на туземните племена, чиито ловци и до днес използват арбалета по джунглите на Бирма, освен по оръжието си. А да се помисли за някакъв контакт между него и тях беше изключено. Блатата се намират на стотици километри от най-близкото селище, дотам се простират непроходими гори...

Но колоната?... Тя беше безусловно шанийска работа. Как е дошла дотук? А туземецът пред очите му беше твърде различен от отдавна изчезналия антропологичен шанийски тип. Тогава?...

Като не можа да даде задоволителни отговори на тези въпроси, Карин се изтегна край огъня и се помъчи да се занимава с нещо друго. Но не намери покой. Докато трая неговата смяна, нови и нови мисли се трупаха в разпалената му глава, една от друга по-противоречиви, и той напразно се мъчеше да изгради от тях някаква логична постройка.

* * *

Ларс Карин се събуди изведнъж с мъчителното чувство, че някой го дебне. Две горящи черни очи го наблюдаваха втренчено от земята, но щом срещнаха погледа му, веднага се затвориха. „Хитрец! – помисли археологът и скочи от хамака. – Сигурно се е канен да бяга!“ Той се протегна звучно, после отиде при изгасналия огън. Щуцки, който беше дежурил последната смяна, се миеше.

– Нашият приятел се готвеше да бяга – викна Карин към него и се наведе над ранения. Хвана го внимателно за здравето рамо и го разтърси, но онзи не реагира. Само лицето му се сви мъчително от болката.

Полякът ги наблюдаваше усмихнато.

– Май те мисли за тигър – избоботи той и плисна шепа вода на лицето си.

– Хей – каза Карин на някакво наречие. – Ние сме приятели, чуваш ли?

Туземецът продължаваше да се преструва на заспал. Но археологът не мислеше да се предава. Опита всички познати

наречия, докато изведнъж туземецът отвори очи, удивен, че му говорят на неговия език.

– Ние сме приятели – повтори Карин. – Къде е племето? Ще те отведем при него. Чуваш ли, къде е твоето село?

– Там, където изгрива слънцето – отвърна раненият и проплака като малко дете. – Аз съм болен. Много болен.

Той наистина беше зле. Мъчителна треска разтърсваше слабото му тяло. Тримата закусиха набързо, нахраниха туземеца и решиха веднага да тръгнат към селището. Направиха от единия хамак носилка и скоро малката група навлезе в джунглата. За да се движат по-бързо, взеха само оръжието си, портативната радиостанция и храна за един-два дни. Всичко друго натовариха в лодката и я закотвиха на десетина метра от брега, Разбира се, и сега на рамото на археолога се полюшваше кинокамерата.

След два часа гората изведнъж оредя. Пред очите им се откри гледка, каквато най-малко очакваха. В подножието на ниска заоблена планина се белееше голям каменен град. Къщите образуваха няколко почти правилни кръга около малка могила, в центъра на която се издигаше висок храм, Неговият кошероподобен купол, силно източен на края, се извисяваше в синьото небе като чудноватото минаре. Четири тумбести колоса с обли глави и с по три кръгли изпъкнали очи, разположени отпред и от двете страни на главата, поддържаха покрива на храма върху мощните си плещи. Наоколо се виждаха само деца.

Щом приближиха първите къщи, селището изведнъж се оживи. Скоро ги заобиколи група възбудени мъже, въоръжени с арбалети.

Карин побърза да им извика, че са приятели, и те отпуснаха ръце, но се успокоиха едва когато видяха в носилката своя другар.

Целия ден тримата прекараха в каменния град. Той беше много занемарен, тънеше в мръсотия и разруха. Племето сякаш живееше не като собственик, а като нехаен наемател. Красивите някога къщи, с интересна архитектура, се бяха превърнали в жалки развалини. Единствено храмът беше устоял на времето, поддържан редовно от грижливи ръце.

Само един поглед върху туземците беше достатъчен да разкрие причините. Те всички носеха белезите на ужасно израждане. Техните лениви и морни движения обясняваха красноречиво всичко. Изродите и сакатите в това чудновато племе бяха толкова много, че сигурно малцината по-жизнеспособни туземци едва ги изхранваха въпреки обилните плодове на джунглата. Тримата пътешественици бяха попаднали в някакъв невероятен свят, осъден на бавна, но жестока гибел. Ларс Карин не седна през целия ден. Той направи снимки на по-запазените къщи и на храма отвън заедно с всичките деца и възрастни, които успя да привлече за фигуранти. Но в храма не го пуснаха. Колкото пъти се приближеше до масивната врата, жреците изсумтяваха неодобрително, като не му оставаше нищо друго, той реши да чака подходящ случай.

Надвечер археологът беше толкова изморен, че веднага пожела да си легне в отредената за тях къща на площада; Но и това не можа да стори. Скоро пред храма лумнаха високи огньове и цялото племе се настани край тях. Нямаше никакви буйни танци, каквито и тримата бяха склонни да очакват. Туземците седяха кротко по

местата си и пееха някаква тъжна и провлечена песен, която ставаше още по-тягостна от монотонното думкане на тъпаните.

– Започва някакъв религиозен празник – каза Карин, който изведнъж забрави умората си. – Прилича ми на подготовка за жертвоприношение, което сигурно ще извършат утре.

– Очаквах да видя някой моден танц – каза разочарован Щуцки. – Ларс, няма ли все пак да потанцуват малко?

Но археологът не го чу. Той извади бележника си и започна бързо да записва.

– Думите на тази балада са колкото интересни, толкова и загадъчни – започна по-късно Карин, когато туземците се прибраха по домовете си. – Разказват за времето, когато племето било непобедимо. После пък се говори за някакво дълго пътуване из джунглата, вероятно за една от племенните миграции. Жалко, че нищо не се казва в песента за причините. Посред пътя от небето пристигнал с гръм „ръмжащият огнен железен бог“. Той бил разгневен, задето те напуснали каменния си град. Тогава те отишли при „големите води“ и построили нов град, още по-голям от предишния. Като че ли за този става дума. Издигнали на своя бог и величествен храм. Но той не им простил и върху племето продължили да падат проклятията му, Само жертвите могат да намалят сега неговият гняв.

– Какво се чудиш? – каза Щуцки. – Всички богове са разгневени, когато нещо в работите на племето не е в ред. Поне жреците тълкуват така несполуките.

– Да, но в никоя туземна песен не се говори за железен бог – възрази тихо Карин. – Тъкмо това ме смущава.

– Страшно ненаситни са археолозите – засмя се Мавриков. – Не ти ли стига цяло шанийско селище, Ларс? Какво искаш още? Утре трябва да тръгваме, за да бъдем навреме в базата.

– Аз ще остана – каза твърдо Карин. – Няма да изпусна обряда. Искан да го филмирам.

– Невъзможен си, Ларс – обади се Щуцки, който отдавна лежеше на рогозката в ъгъла. – Добре, оставаме! Ако това ти е достатъчно, затвори сега проклетата си уста и ме остави да спя.

Още преди изгрев слънце цялото племе се събра пред храма. Всички бяха с празнична украса. Пъстрите бои сякаш подчертаваха изродените им тела, правеха ги още по-жалки.

Когато първите слънчеви лъчи позлатиха купола на храма, неговата масивна врата започна бавно да се отваря. племето запя обредна песен. Жреците прекрачиха прага, последвани от стихналото множество. Карин и другарите му побързаха да се присъединят към шествието и успяха да влязат с едни от първите. Но още на вратата те се стъписаха от изненада. В дъното на храма стоеше някакво далечно подобие на човек от матовосив метал. Имаше съвсем къси крака, тумбесто тяло и почти сферична глава, на която светеха като очи изпъкнали лещи, разположени в четирите посоки на света. Беше поставено в кръгъл каменен постамент с отвесни и гладки вътрешни стени, вероятно за да не може да излиза. Масивната ходова част на робота, защото това беше един чудесен на вид робот, приличаше повече на танк. Но туземците сигурно бяха открили някакво сходство между него и своите божества, затова го бяха провъзгласили за бог.

Роботът беше твърде съвършен не само по вид, но и по устройство. Тримата бели се убедиха в това още в първите мигове. С появяването на хората той бавно извъртя главата си и право срещу тях заблестя едното му „око“ – безстрастно и немигащо. От неговите метални недра се разнесе зловещо ръмжене. Цветът му бързо започна да става оранжечервен, сякаш в него запламтя силен огън и се разля на кървави отблясъци. А когато туземците подхвърлиха вързаното жертвено животно и то се допря до тялото на робота, блесна ослепителна светкавица и животното падна умъртвено на земята.

Тъкмо тогава погледът на Мавриков бе привлечен от червената светлина на джобния му дозиметър.

– Бързо навън! Има силна радиация – изкрещя диво той.

Туземците се стъписаха, когато белите ги заблъскаха назад. Покорени от виковете на Карин, дойдоха и останалите. Последни напуснаха храма жреците, чиито погледи не предвещаваха нищо добро. Щом се скри и сетният човек, бученето зад стените утихна...

– Това пък чудо какво беше? – промълви смаян Щуцки, като се посъвзе от изненадата.

– Робот – каза Мавриков. – Всяко дете може да разбере.

– Ръмжацият железен бог – подхвърли Карин. – Но как ли ръмжи и пръска огън?

– Много просто. – Мавриков обясняваше така, сякаш сам беше конструирал робота. – Ръмженето и променянето на цвета трябва само да плаши неприятелите, а мълнията се явява, когато нещо се допре до него. Обикновено електрическо изпразване.

Към тях се приближи вождът на племето, заобиколен от старейшините. Той започна да разказва нещо на Карин, докато другите се усмихваха покровителствено.

– Успокоява ни – преведе археологът. – Казва да не се плашим от техния бог. Откакто свят светувал, те все така му принасяли жертви И божеството все по този начин умъртвявало животните, но на тях не им правело нищо лошо. Затова да не се плашим, а да се върнем отново в храма с тях.

– Дума да не става! – извика Мавриков. – Кажи им, че е опасно да се стои вътре, намери там някакво обяснение.

Карин говори дълго на вожда. Сега старейшините не се смееха, а слушаха внимателно думите на белия човек. После се върнаха мълчаливо при племето. Оттам се понесоха недоволни викове, но тримата продължаваха да си говорят, без да им обръщат внимание.

– А откъде взема електрическа енергия този робот? – попита Карин. – Какъвто и акумулатор да има, той все ще се изтощи. Ако вярваме поне отчасти на вожда, техният „бог“ седи отдавна в храма.

– Роботът има атомен реактор – каза убедено Мавриков. – Радиацията е достатъчно доказателство за това. Впрочем никакъв друг двигател не би действувал толкова дълго време, без да се подновят източниците му на енергия.

– За първи път чувам за атомен робот – каза объркано Карин. – Тогава излиза...

– Точно така – прекъсна го, Мавриков. – Това е гост от Космоса. Само няма как да разберем от колко време стои погребан тук.

Щуцки махна с ръка.

– Гостенин! Гостите не седят винаги с готово жили. Що ли не му пратих един откос с автомата?

— Ти си полудял? – възмути се инженерът. – Толкова години човечеството се мъчи да създаде сполучлив електронен мозък, а ти

искаш да унищожис този космически пратеник. Кой знае колко нови неща ще се научат от неговото устройство?

– Разбира се! Даже се чудя защо не отидеш веднага на проучване? – подхвърли полякът. – Ще те посрещне с музика и фойерверки.

– Ето защо са толкова изродени – каза Карин след кратко мълчание. – А ние два дни се мъчим да открием причината.

– Представяте ли си? – обади се Мавриков. – Те са мъкнали тежкия робот по дългия път през джунглата, без да подозират каква ужасна гибел им готви той. Най-смелите са измрели веднага от допира с него. Изплашени от тяхната страшна смърт, другите са приготвили голямата носилка, за която става дума в техните религиозни песни, и с нея са го довели дотук. Можа би още тогава са издялали дълбокия каменен съд, в който седи, и са го поставили в него, за да не избяга. Доколкото забелязах, ходовата му част е отлична. И през цялото време от атомния реактор на работа са се изливали смъртоносни лъчи. В същност дозата на облъчването не е била убийствена, но значителна, за да им навреди. Всеки ден, докато те са му пеели свещените си песни и са измисляли даже нови в негова чест, той ги е обливал с потоци невидими лъчи. Скоро започнали да се раждат изроди, а племето продължавало да се размножава, докато добило днешния си вид...

– Пристигат на това място и в късо време изграждат каменния град – продължи Карин, сякаш и двамата разказваха позната история. – Старите майстори са още живи, та селището придобива онзи блясък, с който се славят техните градове от векове. Но те измират. Тяхното място се заема от изродените им деца, под чиито

сковани пръсти излизат само груби подражания на старите шедьоври. Смъртността рязко се увеличава, макар че сега роботът ги облъчва по-рядко, само на религиозните тържества. А който оцелява, е още по-изроден от своите родители. Създава се нежизнеспособно поколение, лениво и отпуснато, безсилно да се бори с природата и суровия живот. Градът загубва своя блясък и заприличва на развалина...

– Жестока съдба! – каза трогнат Щуцки. – Да носят на гърбовете си своята гибел и да ѝ се кланят като на божество. Нещастници! Впрочем как е изпратен роботът тук? – Полякът се беше обърнал към Мавриков. – Какво ще кажеш за това?

– Например със снаряд, който се е отворил при падането си. Идеята не е особено нова.

– Цел? – Щуцки го гледаше като следовател.

– Събиране на информация от една непозната планета. Едва ли мислиш, че роботът сам е пожелал да дойде тук.

– А как ще се върне да я предаде?

– Нашите междупланетни станции не ни ли предават информация от Космоса? Той я предава оттук. Да речем, на определено време, когато двете планети застанат в благоприятно положение една спрямо друга в пространството.

– Предавам се – вдигна ръце Щуцки, но като помисли малко, извика: – Чакай, чакай! Щом има такава цел, защо унищожава най-висшите същества, с които е влязъл в контакт? Кажи де?

– И аз това се чудя – усмихни се кисело инженерът, но очите му останаха съвсем сериозни. – В същност какво да разбираме под „висши същества“? Да се поставим на мястото на работа!...

– Археологията в помощ на техниката – обади се Карин. – Естествено биологични обекти на умственото равнище на съществата, които са го създали и изпратили тук.

– Точно така! – одобри Мавриков. – Няма друга мярка за сравнение. От всички останали същества той трябва да се пази, за да не го унищожат. За него те са диви зверове. Така е програмиран. Ако пък срещне разумни същества, ще приеме от тях информация, ще я изпрати по съответния начин (аз не зная още по кой) и едва тогава те ще дойдат. Защо да си губят напразно времето с едно посещение на нашата планета? Вместо това ще търсят други планети в Космоса, където може да се очаква подобна форма на живот, на мислещ живот. И ще отидат там. Според мен това е целта на работа, без да твърдя, че съм прав. Търся само логично обяснение на нещата.

– А може би и той трябва да предаде информация, ако срещне такива мислещи същества, каквито търси – подхвърли Карин.

Мавриков побледня от едва сдържано вълнение.

– Не смеех да го кажа гласно, макар че все за това си мисля – призна той. – Но как да разберем? Как?...

– Ще разберем! Нали не дава да се доближим до него! – каза отново озлобен Щуцки. За първи път той проявяваше такава злопаметност. В същия миг полякът издигна автомата си и изпрати дълъг откос над главите им.

– Пак те прихвана нещо – стъписа се Мавриков. – Какво правиш пък сега?

Щуцки посочи мълчаливо с ръка зад гърба му. Група войници от племето с готови за стрелба арбалети в ръце бягаше с изплашени

вкове от площада. Другите туземци, които идваха зад тях, побързаха да се прикрият зад сградите.

– Провалихме религиозния обред – каза Карин и зареди оръжието си, – затова се сърдят.

– Обясни им какво представлява тяхното мило божество – предложи полякът.

– Те нямат чувство за хумор, Роман. Ще ни убият за няколко минути въпреки автоматите. Арбалетът е сигурно оръжие в техните ръце, уверявам те.

– Радиото! – извика в същия миг Мавриков с неподозиран фалцет. – Ще се свържем с него по радиото. Как не се сетих веднага?

След няколко минути той настройваше малката радиостанция, закрилян от другарите си. Червената стрелка се движеше плавно по скалата. Понякога инженерът се ослушваше за миг и другите двама го поглеждаха в напрегнато очакване, после пак продължаваше да търси. Изведнъж очите му заблестяха триумфално и той каза задъхано:

– Май че го хванах. Никога не бих предположил, че работи на такава вълна. Да, сигурно е той!

Щуцки се запъти към вратата на храма, за да наблюдава, а Мавриков предаде първия сигнал. След няколко секунди в ушите му прозвуча отговорът – точно повторение на сигнала. В този момент Щуцки им махна с ръка да се приближат.

– Поддържай връзката! – прошепна полякът, когато се допряха до него. – Престана да ръмжи, макар че съм в окуляра му.

Роботът продължаваше да стои неподвижно на мястото си, само въртеше по-интензивно главата си от една страна на друга, като че ли търсеше нещо. Повърхността му отново бе станала матовосива; по нея не играеха кървавите отблясъци. И щом Мавриков затрака с ключа повторно, на гърдите му бавно започна да се открива синкав екран. Скоро там заблестя светлото изображение на планета, около която обикаляха плавно четири различно големи спътника. Роботът се размърда тромаво и започна да движи ходовата си част, без, разбира се, да знае, че не може никога да излезе без чужда помощ от каменния си кафез. По важното беше, че той се мъчеше да тръгне към хората от непознатата планета....

Черните жерави на Вселената

Научно-фантастичен разказ

Владимир Михайлов

Пространството беше безкрайно. Не празно, както си го представяха някога, а пространство, в което кипят сгъстени, разредени и вихрови полета. Пространство, което невидимо се огъва около звездите и облекчено се изправя то-далеч от тях; то беше безкрайно и корабът се бе загубил в него по-лесно, отколкото капката в океана. Корабът беше малък. Източен и лек, с широко прострени встрани мрежести конструкции, подобни на крила, той леко потрепваше като сребриста летяща риба над страшните вълни на гравитационните бури, способни да го смажат, да го запратят върху невидимите рифове на забранените ускорения; той намаляваше скоростта си и отново я набираше, обвиваше се с облак от защитни полета и отминаваше, изплъзваше се, измъкваше се, продължавайки своя път, и неговите кристални люспи мъждиво отразяваха разсеяната светлина на галактическото пространство.

Впрочем пространството често биваше спокойно. А вътре в кораба спокойствието цареше винаги. Дори когато корабът си пробиваше път през субгалактичното гаматечение и в блестящите артерии на автоматите се блъскаха стремителни токове, в кабината, в салона и каютата беше тихо и уютно, жълтите и зелените стени излъчваха мека светлина, а от матовия таван и белия под лъхаше такова весело спокойствие, каквото излъчват само белите предмети. Автоматите бяха скрити някъде в недрата на кораба и

трескавата работа на кибернетическото устройство не се забелязваше, както не се забелязваше и лудешкото веселие на експлозиите в камерата на мотора. И съвсем спокойни бяха хората, двамата души на борда: единият – защото далеч не си представяше с какво ги заплашва Космосът, а другият – защото много добре си представяше всичко, а истинското спокойствие е присъщо само на тези полюси на знанието.

Беше спокойно и тихо – монотонната мелодия на приборите вече не се възприемаше като шум и се долавяше от слуха само когато настъпеше промяна на режимите. Тихо беше и защото хората разговаряха рядко. Разговорите можеха задълго да се прекъсват насред изречението и да се възобновяват оттам нататък.

– И все пак те няма да заменят земните – каза младият. Той беше се настанил на стенното кресло до филмотеката.

Старият се направи, че не го чува. Той умееше да мълчи; това не се долавяше веднага, както не се долавяше веднага и това, че Кленов е старец: очите му бяха зорки, кожата на лицето – гладка, а движенията и думите – точни и силни. Само при по-внимателно виждане можеше да се забележи, че клепачите му понякога издават умора, а думите му понякога преминаваха в мърморене.

Само това го издаваше, че е старец. Но тогава просто ставаше невероятно, че той е същият онзи Кленов, човекът с толкова земно име, оставил дири в пространството, учебниците и легендите. Доайена, както го наричаха от уважение космонавтите. В първите дни на мълчание на младия не му оставаше нищо друго освен да си спомня откъслечи от тези легенди. Това беше човек, който още на младини бе излетял от земния, сега закрит Памирски космодрум в

първия си полет и оттогава не се бе връщал от него. Не се бе връщал, защото през време на месечните и дори на годишните интервали между полетите той не преставаше, както разказваха, да живее с мисълта за космическите изследвания и на Земята навярно сънуваше звездни сънища.

Кленов беше изпитател. Ако на времето изпитателите на самолети са били инженери, изпитателят на звездолет бе пилот и учен – изчезваща, почти изчезнала кохорта от хора, които често пъти сами излитаха с все по-бързи кораби – сами, защото можеха да се рискуват множество автомати, но не и хора.

Те излитаха най-често сами и се връщаха, а понякога не се връщаха... Кленов се бе връщал винаги и на два пъти не сам; на спасените изпитатели той предоставяше своята каюта, но не им позволяваше да се приближават до командния пулт. Всеки път той донасяше все повече наблюдения и сведения – в своята памет и в електронната, в записите на фоно- и видеоролките. И всеки път носеше все по-малко думи, сякаш ги даваше на пространството в замяна срещу знанията.

Сега той бе последният от тази плеяда, останалите живееха на Земята. Електронното моделиране на пространството с всичките му изненади беше осъществено с активната помощ на Кленов и корабите можеха да бъдат изпитани напълно още в процеса на разработването. Но освен изпитател Доайена бе станал не просто учен, а много голям учен, специалист по пространството. И той единствен продължаваше да лети сам на кораба, последния изпитан от него, и изпитваше ако не кораби, то такива устройства,

които още не можеха да бъдат моделирани. Този път – новите делтагенератори.

Но такъв той беше в легендите, а на кораба бе просто старец, който чуваше събеседника си само ако искаше, а ако не искаше, преспокойно мълчеше и дори не го замолваше да му повтори въпроса си. А това не е най-добрата форма на разговор.

– И все пак те няма да заменят земните – повтори младият по-високо. Доайена вдигна сухото си лице от екрана. Погледът му измина обичайния път – от сложните, по последна мода сандали, по светлия спортен костюм и покритото със силен, още земен загар лице и кестенявите коси – и в края на краищата се спря на сините очи, в които проблясваше интерес.

– Искате всичко да е земно... Няма да ги заменят, както новите приятели няма да заменят старите – най-после отговори Кленов. – Но те са нужни. Старите приятели си отиват, все едно дали са хора, кораби или хипотези. На моята възраст можеш един ден да се събудиш и да не познаеш света. Защо се сетихте за земните жерави?

– За ония, за другите, можете да кажете само вие – беше отговорът. – Макар че това е странно. Все пак на вашите години...

– Годишите са вятър работа, глупости – с удоволствие каза старецът. – Забравете това понятие, уважаеми... М-м...

– Игор – промълви младият.

– Уважаеми Игор. Хората умират от разочарованията, а не от възрастта. Поставете си по-малко цели и възрастта няма да има власт над вас... той погледна крадешком събеседника си и се усмихна, като забеляза учуденото му лице.

– Казах „по-малко цели“, а не „по-малки цели“. Колкото по-малко са целите, толкова по-малко разпилян е човек, толкова по-малко са и разочарованията. Но и една единствена цел може да бъде достойна за десет живота. Впрочем, какво съм се разприказвал?...

Той погледна строго към екрана. И млъкна.

Игор почака и каза:

– Аз ще взема да се поразтърпя...

Върна се след половин час. Кленов седеше все така приведен над екрана. Търпение – ето какво му бе останало от миналото. Седи. Гледа. За тоя разказваха легендите. Години...

Старецът се обърна, щом чу едва доловимия звук на стъпките. По лицето му се изписа учудване: понеже му липсваше навик, пак беше забравил, че са двама.

– А, вие сте били – обясни той по-скоро на себе си. – Какво ново има? И двамата знаеха, че не можеше да има нищо ново.

– Те се чувствуват отлично. И се наблюдават прекрасно. Просто чудесно.

– Ах, говорите за вашите... за вашата микрофлора? Е, продължавайте...

– Кажете, Доайене – попита Игор, аз си имам микрофлората. А вашата цел каква е?

Кленов не му отговори. Сякаш не бе чул въпроса, Очите му, както и преди, бяха устремени към екрана и отблясъкът му трепереше върху сухото и гордо лице на стареца.

– Все за нещо си губите времето пред този екран! Програмата на изследванията е завършена, а вие дори не мислите да включите спирачките. Защо?

– Какво значи – губя си времето? А с какво се занимавахте вие? Само не повтаряйте, че сте се любували на вашата микрофлора. Излишно е.

– Бях в салона – каза Игор – и гледах телефона. Искан ми се някой да позвъни, а никой не звъни и не ми определя среща. Защо не ми позвънихте вие?

– Нямаше нужда – каза Кленов. – А телефонът е поставен в салона, за да мога да се свързвам оттам с решаващото устройство.

– Но досега вие веднъж не сте отишли в салона.

– Не съм ходил – съгласи се Кленов. – Но мога да отида и това ми стига.

– А си губите времето при екрана. Нали ако се появи нещо, автоматите сами...

– Няма значение. Аз мога да ги изпреваря. А време имам достатъчно. На младите не им стига времето. Те искат да успеят навсякъде. Аз имам една цел...

Игор седна на пода. На Земята сега все по-често седяха направо на пода. Старецът го погледна изкосо и се изправи още повече на креслото. Той седеше като на прием и работният му комбинезон изглеждаше изискан като вечерен костюм.

– Та за целта. Още някакви изследвания? Или открития? Тези Жерави. Вие на няколко пъти споменавахте за тях... Какво представляват те? Разкажете ми за тях. Заради Жеравите ли не се връщаме?

Доайена откъсна поглед от екрана.

– Бих могъл да разкажа някои неща, Но вие питате просто така, от любопитство... А и да ви кажа право, отвикнал съм да разказвам.

И изобщо няма смисъл. А що се отнася до Жеравите... Аз ви казах, че старите приятели си отиват. Нещо повече – те оставят и нерешени задачи. Това в най-добрия случай. А се случва и да ги поставят, когато си отиват.

– Започвам да разбирам – каза Игор.

– Така ли?

– Спомням си...

– Не можете да си спомните. Вас тогава още ви нямаше на този свят. И не сте завършили Московския Звезден...

– Но са ми разказвали... Да, имаше нещо, свързано с авария на кораба.

– Нещо! – каза Кленов. – Такива работи трябва да се знаят във всички подробности. Това е опит. Нещо!...

– Но аз не съм космонавт.

– Знам.

– И нима това е толкова важно? Човек трябва да знае основното, а подробностите... Това е било толкова отдавна. Да речем, авария... Да, разбирам... Имали сте някой там, нали?

– Някой е много просто казано – отговори Кленов. – Имах там приятел. Тогава в пространството не можеше без приятели...

– А сега нима...

– Сега приятелят ви може да живее на Земята – вие пак няма да се разделите с него: виждате го, чувате го. Освен това в пространството ви пази могъща защита, която е направила корабите практически неуязвими. А тогава приятелите бяха нужни тук, до теб. Мощността на полетата на дружбата компенсираше слабостта на защитното поле. Ето защо тогава бе възприет методът

на изпитването по двойки. На изпитание излитаха едновременно два кораба.

– Спомням си – повтори Игор. – Нали и вие сте били там?...

– Бях там – каза старецът...

– На „Согдиана“...

– Пак сбъркахте. Аз изпитвах „Джордано“. Сега той е вече истинска старина – той поглади с ръка късите си коси – кораб от класа „Бета-0,5“. Бяхме достигнали Евридика и се връщаме обратно. Какво?

– Вие говорехте за дружбата – леко обиден каза Игор. – Но и сега понякога загиват приятели – макар и не редом с вас. Спомнете си за Коринтера. На нея загинаха не един и не двама души. Тогава ако си бяхте поставили за цел!...

– Да, ние още не можем да предвиждаме експлозиите на Новите звезди – отговори Кленов. – Но някога и това ще стане. Впрочем това е рядко явление.

– Но онзи случай също е бил рядко явление.

– Рядко? Е да, разбира се, корабите и тогава загиваха не много често. Той беше на „Согдиана“, моят другар. „Согдиана“ имаше по-силни двигатели...

* * *

„Согдиана“ имаше по-силни двигатели и сигурна защита. Тя можеше да набира скорост по-бързо и скоро изпревари „Джордано“.

В деня, в който разстоянието между корабите достигна десет астрономически единици и връзката трябваше да бъде прекъсната, пилотът на „Джордано“, както обикновено в такива случаи, бе обзет

от скръб. В Космоса е винаги тъжно, когато се прекъсва връзката, макар и не завинаги.

Към отишлия напред кораб бе изпратен традиционният поздрав и пожелание за чисто пространство, Отговорът трябваше да се получи след повече от шест часа. Но още след половин час бе приет сигнал за бедствие.

Изпитателят на „Джордано“ увеличи скоростта докрай и не преставаше да праща сигнали в пространството; От съобщенията на пилота на „Согдиана“ можеше да се разбере, че се е случило най-страшното – престанали са да се подчиняват и са започнали да губят мощност генераторите на делтаполето. АВ в контейнерите на „Согдиана“ бе изолирано с делтаполе, това беше нещо ново; до този момент навсякъде използвана за тази цел само магнитно поле. И ето сега корабът забавяше скоростта си до крайност, за да получи помощ.

„Джордано“ настигна другаря си след десет часа – тъкмо навреме, за да види от безопасна дистанция как тъмното тяло на звездолета внезапно се превърна в ярка звезда.

* * *

– Случвало ли ви се е да наблюдавате аниhilационна експлозия в пространството? – попита Доайена. – Не? И не ви трябва. Не е весело – особено ако експлодира кораб, а на кораба е летяла... е летял ваш приятел. Това беше нетърпимо синкаво сияние. То продължи само част от секундата: от прекомерното натоварване се изключиха предпазителите на видеоприемниците. Но и за тази част от секундата успях да ослепея, очите ми се изпълниха със сълзи. Впрочем не само от светлината...

Игор кимна.

– Трябвало е предварително да включите филтрите на видеоприемниците – промълви той.

– Разбира се, предварително – промърмори Кленов и млъкна.

Той отново потъна в изучаването на празния екран, от време на време леко докосваше ръчките на настройката. Игор въздъхна и излезе от кабината. Белият широк коридор – не коридор, а зала за разходки – водеше покрай каютите, каквито в същност нямаше: зад тънките им прегради се намираха само мощните генератори на делтаполето. Заради тях той бе употребил толкова усилия, за да попадне именно на кораба на Кленов. На Доайена. Заслужава си. Най-силните делтагенератори на Земята. А старецът пак млъкна. Навярно задълго... Някога и той неуморно е търсил новото – и го е намирал. С какво ли да се заема до следващото включване на генераторите?

Игор взе от каютата две ракети и се върна в кабината през салона. Телефонът в салона мълчеше. Старомоден телефон, без екран. Старецът беше свикнал с такъв. В кабината старецът седеше в креслото. Той си пееше някаква старинна песен. Пееше лошо, гласът му беше дрезгав, но навярно му беше приятно да се слуша. Игор шумно затръшна вратата – Кленов не се обърна. Екранът осветляваше разсеченото му от напречна бръчка чело, старомодната яка в отвора на комбинезона, гладко избръснатото му лице. Игор си спомни, че още не беше успял да се подстриже. В същност той не разбираше много от настройката на битовия комбайн, а и комбайнът навярно не можеше да стриже така, както е прието сега.

– Доайене, в коридора можем прекрасно да поиграем тенис. Ще дойдете ли? На Земята играех всяка вечер.

Старецът не го удостои с отговор, само вдигна учудено вежди. Младият въздъхна, седна на столчето до филмотеката и бавно дръпна към себе си каталога,

– Човек трябва да умее да чака – внезапно заговори Кленов. – Аз умея да чакам. Какво знаете вие за Жеравите на Вселената? Нищо? Да, нищо, но много повече, отколкото знаеше навремето някой от нас, защото вие знаете, че те съществуват, а ние и това не знаехме. „Согдиана“ се превърна в излъчване. Това не беше първият случай на експлодиране на кораб в пространството, но единственият, при който някой бе имал възможност да наблюдава такава експлозия. Причините за експлозиите бяха неизвестни – и тогава вече нямаше случаи механизмите да отказват да работят. Спомнете си – ах, да, вие не можете да помните това, но аз мога, – че полетите към други системи бяха разрешени едва след като бе решена първата проблема на звездоплаването.

– Скоростта – добави Игор. Той не можа да се сдържи и се обади.

– Защо скоростта? Така е сега, а аз говоря за онова, което беше тогава. Тогава проблема номер едно се наричаше проблемата за абсолютната сигурност. Учените предположиха, че в пространството има локални полета от неизвестен произход, които със своето въздействие парализират работата на защитните полета на двигателите и контейнерите с АВ – антивещество. А след „Согдиана“ стана ясно, че това е делтаполе.

– Това беше ваша хипотеза... – каза Игор.

– Младежите много често ме бъркат с моите събратя. Съчиняват легенди. Тогава аз не бях истински учен. Само изпитвах „Джордано“. А тази хипотеза в общия си вид бе възникнала още преди това. С една дума, когато очите ми отново можеха да възприемат нещо, вече нямаше какво да гледат, Тогава именно ги видях. Виждали ли сте как летят жерави? В клин, нали? Впрочем може и да не сте виждали, защото на Земята са останали малко жерави – няма блата. Преди малко вие споменахте за жеравите просто така. Да, жеравите летят в клин. И аз видях клин на екрана. Старецът млъкна. Спомни си за земните жерави: есенен прозрачен въздух, побелели от сланата ливади и крилат клин в небето, който всеки път отнася със себе си нещо голямо – една година от нашия живот. Земята на нашата младост, Земята, която вече не съществува, но която все идва в твоите сънища и свива гърдите ти в сладък копнеж. Странно, не само цялата малка Земя ти е известна – пътувал си, пропътувал си я цялата, и в пространството отдавна се чувствуваш като у дома си, и на други планети е стъпвал кракът ти, но колко скъп си остава малкият къс на Земята, Земята на нашата младост, и колко скъпи – земните жерави в небето...

– Да, много птици летят в клин – каза Игор. – Това е описано много отдавна. И така, вие сте видели на екрана клин...

– В същност не беше точно така – уточни Доайена. – Не видях нищо, забелязах само, че изведнъж изчезнаха някои звезди. След това се появиха отново. От какво бе предизвикано това затъмнение, не зная. Но, честна дума, стори ми се, че самото пространство на мястото на експлозията се е разкъсало на парчета и сега бавно се събираше отново. Ще ви кажа откровено, не бих се учудил, ако това

се окажеше действително така, макар самата мисъл, че пространството може да се разкъса, да бъде абсурдна, Не бих се учудил, защото почувствах: това беше докосване до нещо ново, неизвестно, тайнствено... Нали знаете. понякога човек има такова усещане... Въпреки че вие навярно не знаете.

– Знам – промълви Игор. – Знам...

Той знаеше. Достатъчно е да влезеш в лабораторията на някой приятел, познат или непознат и по възбудените лица, по щастливите очи, които виждат нещо, което другите не виждат, разбираш; те са влезли в досег с неизвестното. Земята – ти познаваш още съвсем малка част от нея, но я виждаш цялата. Земята с нейната възможност да потънеш в работа без отдых и да си почиваш в работата, и всеки ден с крайчеца на пръстите поне мъничко да докосваш бъдещето и с цялото си тяло да чувствуваш неговия полет – Земята на моето бъдеще, знам...

– Е, да допуснем, че знаете. Но това е всичко, което видях. Нито чрез видеоприемниците, нито в инфрачервения диапазон можах да видя нещо освен това краткотрайно, почти мигновено затъмнение на някои звезди. След това отново пуснах двигателите, обиколих целия район на катастрофата и, понеже не открих нищо, насочих кораба към Земята. Едва там, обработвайки записите на делтавизорите, на които през време на полета не обърнах внимание, защото според мен те съвсем не можеха да ми помогнат в случая – обработвайки техните записи, видях Жеравите. Това бяха широки черни платници – абсолютно черни, те очевидно са поглъщали цялата енергия, която пада върху тях, и затова не

можеха да се видят: те нищо не отразяват, нито квант. Само делтавизорите ги бяха видели; може би те изпускат делта-кванти.

Абсолютно черни бяха те и сякаш двуизмерни – като че ли съвсем нямаха обем. Площта на всеки от тях беше десетки, а може би и стотици квадратни метра, а може би и хиляди – делтавизорите не можеха да дадат по-точно определение, не дадоха дори представа за размера им. И те летяха в клин, впрочем може би в конус, но делтавизорите тогава не даваха стереоизображения.

По техните записи направихме на Земята филм. Ние – аз и другарите от Московския Звезден – го гледахме много пъти, опитвайки се да разберем какво представляват тези платнища, които затулваха звездите. Можаме да определим скоростта ми; оказа се, че са летели с ускорение. Установихме и посоката на техния полет, но тъй като скоростта им беше променлива, не успяхме да изчислим тяхната орбита. Това беше всичко. Така се срещнахме за пръв път с Черните жерави на Вселената. Така ги нарекохме тогава – заради цвета и заради клиновидния им строй. Те летяха като живи. Но вие пък никога не сте виждали живи...

Кленов млъкна. Игор чакаше, той не се решаваше да наруши това мълчание: искаше му се старецът да разказва по-нататък и разбираше, че една не намясто казана дума ще накара Доайена отново да млъкне задълго: той отдавна беше вече доказал, че умее да мълчи.

– Това именно беше загадката, която остави моят приятел – каза Кленов и в гласа му неочаквано прозвуча ирония – навярно тя се отнасяше до собствената му, малко непонятна словоохотливост, а може би просто беше средство да не се разчувствува. – Загадката

на гибелта, както се казваше някога. Създадени бяха много теории, изказвани бяха куп хипотези... Безспорно беше едно: именно те, Жеравите, бяха убийците.

– Нима те?...

– Не... Не се изразих точно... Разбира се, не те; убиец в повечето такива случаи е нашето собствено незнание на природните закони. Но човек не може да обвинява себе си, че още не знае нещо: иначе човечеството вечно би било виновно. Нали и животът, и смъртта в края на краищата са също до голяма степен научни проблеми.

– Биологията... – поиска да каже нещо Игор, но Кленов го прекъсна:

– Както и да е, именно делтаполето, което излъчваха Жеравите, е накарало – ние успяхме да докажем това неопровержимо – генераторите да престанат да се подчиняват. Жеравите бяха убийците – както мълнията, която изгаря една къща с хората. Това не са земни жерави, Които също не сте виждали.

– Виждал съм – каза младият. – Нали съм биолог.

– Да... Биологията е широка наука. Впрочем аз изобщо не разбрах защо вие, биологът, заминахте в пространството с мен на този кораб?

– По редица съображения – отговори неговият събеседник, след като помълча. – А вие уверен ли сте, че вашите сегашни делтагенератори няма да ви изменят, ако пак срещнем Жеравите?

– Тези не, не се бойте. А изобщо вие би трябвало да летите на планетите, където има работа по вашата специалност, а не да седите в една кабина с такъв стар отшелник като мене. Щом сте биолог, а не психиатър или нещо подобно (младият завъртя глава,

Кленов се усмихна). Питам не от просто любопитство, искам да го знам, преди да ви разкажа още нещо.

– Аз използвам вашите генератори – каза Игор. – Те са най-мощните, а мене ме интересува действието на толкова мощното делтаизлъчване върху някои форми на живота. Това е интересно.

– Аха... Е да, това действително може да бъде интересно. Не ви попитах за това по-рано, но нищо. Какво да ви разкажа още?

– Още за Жеравите.

– Не виждам защо трябва да се интересувате от тях. Дори и да ги срещнем, от това няма да ви стане по-леко. Защото Жеравите, въпреки названието им, не са живи същества.

– Разбирам. А какво представляват те според вас?

Старецът осъдително поклати глава.

– Има само една, заслужаваща внимание, хипотеза. Вие изглежда не я знаете... Според нея тези Жерави не са нищо друго освен сгъстени полета с колосална мощност. Тези полета са толкова мощни, че никаква защита по-рано не издържаше.

– А този кораб?

– Този кораб е строен от мен. От мен, Доайена, както ме наричат. Да, наричат ме Доайена, защото след онзи случай реших да посвети живота си на Жеравите; на тяхното изучаване, и...

– И? – запита младежът.

Но Кленов мълчеше, напрегнато загледан в беззвучното сияние на екрана.

– А? Не, сторило ми се е... И на тяхното използване, да.. Признайте си, че сте помислили нещо съвсем друго?

Игор кимна. Доайена неочаквано се разсмя с пресеклив смях, който странно не отговаряше на едрата му младежка фигура.

– Не, вашите представи за времето явно са объркани. Признайте си, нали ви изглеждам едва ли не съвременник на Джордано, не на кораба, а на мислителя, а?

Младежът отново кимна и Кленов пак се засмя доволно. След това каза:

– Това, разбира се, е глупост – за щастие или за съжаление. Не, не ми е идвала мисълта за т а к о в а отмъщение – за унищожение. Разбира се, ако бях съвременник на Джордано... Естествено аз исках да отмъстя за моя приятел. Но на природата можем да си отмъщаваме само като опознаваме нейните тайни. Това отмъщение е единственото, достойно за човека. Вие как мислите?

– И аз съм на същото мнение.

– Виждате ли, въпреки разликата във възрастта... Преминах всички космически специалности. Сам конструирах много неща, като се почне от безвъздушния астрандър, който е приет сега във всички кораби...

– Този ли? – попита Игор, кимайки към коридора.

– Да. И целият този кораб е преустроен по мой проект, макар и въз основа на типовия „Омикрон”. А когато се върна, ще построя още един кораб. Той ще бъде съвсем друг...

– Какъв – попита биологът и изведнъж му се стори, че на стареца още не му е дошло време да почива на Земята. Впрочем, това са мечти...

– Какъв – за това сега е още рано да се говори. А и не е важно, Важното е, че съм изпитател и умея да боравя с корабите. Вие

несъмнено сте чували, че изпитателите са изживели времето си. Мислите си, че старецът просто така се мотае в пространството и изпитва делтагенераторите, за да има с какво да се занимава. Така ли? Сега именно е дошъл моментът да ви кажа защо не бързае да намалим скоростта и да се насочим към нашата Система.

Сега изпитателите живеят на Земята. Но за мен е още рано да се пенсионирам. Главната задача още не е разрешена. Този кораб действително беше последният от всички, които съм изпитал. Оставиха ми го. Решиха, че имам право на това. Но ако мислите, че моята работа е свършила с това, грешите: тя тепърва започва. Аз съм ловец на Жерави, ето какво съм аз сега. Преследвам Жеравите, за да ги изуча, за да разбере тяхната същност и възможностите за тяхното използване.

Младежът трепна вътрешно: толкова не му се искаше да каже това, което трябваше да каже. Но той не бе свикнал да крие мислите си, дори ако това можеше да обиди човека и да го накара да млъкне. Той без друго вече на няколко пъти бе премълчавал...

– Според мен вие все пак е трябвало да започнете по-рано. Времето... – Той стана, защото знаеше, че сега ще трябва да се поразходи половин час из коридора, може би да поиграе тенис със стената. Но Кленов не се обиди, колкото и странно да беше това.

– Глупости – каза той. – По-рано трябваше да изпитвам кораби. Ние, изпитателите, не бяхме толкова много. А сега тази задача е изпълнена и аз мога да се занимавам с моите работи – да ловя Жеравите. Така че не се сърдете, задето ще се забавим в пространството.

– Сигурен ли сте, че те могат да бъдат?...

– Повече от сигурен. Немислимо е да съществува нещо, което човек не може да овладее. Ако в природата има неща, които са безполезни за нас, това се обяснява само с ниското равнище на нашите знания за природата.

– И за нас самите – прибави младежът.

Доайена го погледна изкосо.

– Бележката ви не е лишена от смисъл. Значи трябва да ловя Жеравите.

– Много ли сте хванали досега?

– Все още нито един – сухо каза Кленов. – Веднъж... Тогава още нямах този кораб. Бях конструирал делтакапан и помолих да го монтират на „Ломоносов“, който трябваше да изпитвам тогава. Мъкнах се на него две години, докато успях да изпробвам всички хитроумни пакости на пространството, но накрая ми провървя: натъкнах се на Жеравите... изхвърлих капана – поле със същия знак. Взаимодействайки с него, Жеравите трябваше да загубят своята скорост. И едно от тези платнища, един от Жеравите, действително попадна в него. Аз виках от радост. Но напрежението на полето в капана се оказа слабо. Той успя да се измъкне – по-точно, премина през капана като през празно пространство. Остарях след този ден, по-точно – в момента, когато разбрах, че те ми се изплъзват. Те беззвучно минаваха покрай кораба – честна дума, в това имаше нещо мистично! Запомнете. млади човече, хората остаряват от разочарованията! След това, когато се върнах на Земята, в една пауза между изпитанията повече от година се занимавах с капана, по-точно с генераторите за неговото подхранване. Сега те се намират зад преградките, вие знаете.

Новият вариант на капана не се побираше в „Ломоносов“ и трябваше да чакам този „Омикрон“. Но повече не съм ги срещал...

– Защо?

– Нямах късмет... Засега това е въпрос на късмет, докато не знаем... – Той се намръщи. – Орбитите им не са изчислени, дори при условие, че те се въртят около центъра на Галактиката като всяка звезда, а това сигурно не е така: взаимодействайки си с други полета, те търпят толкова влияния, че навярно изобщо не може да се говори сериозно за орбити. И не може да се каже къде ще ги срещне човек.

„Това изобщо ще си остане мечта“ – помисли си биологът, а старецът продължи:

– При колосалната им скорост – те, както успяхме да установим, имат орбитална скорост, надминаваща половината от скоростта на светлината – е доста трудно да ги откриеш. Макар че откакто броят на делтаприборите се увеличи, ние можем да улавяме тяхното поле на значително разстояние. Трябва само да се внимава с настройката.

С леки движения на пръстите той докосна няколко скали на таблото на делтакомбайна.

– Оттогава са ги срещали още пет пъти – след малка пауза продължи Доайена. – Аз имам тези ленти, отчетите на командирите на корабите. И нищо повече... Нищо, потвърждаващо или опровергаващо тази единствена хипотеза, за която заслужава да се говори.

– Ах, тази ли? – каза Игор. – Неин автор, доколкото си спомням, беше...

– Всичко объркахте! Неин автор бях именно аз, И си оставам. Останалите хипотези са глупост.

Младежът смутено наведе глава. Кленов, намръщен, мълчеше. Паузата продължи, но на Игор най-малко сега му се искаше да прекъсне разговора и той каза, просто за да каже нещо:

– Значи не съществуват никакви закономерности, така ли?

– Никакви... Единственото, което е интересно: ако се съди по зафиксираните направления, а направленията са били фиксирани във всички случаи, техните орбити трябва в някой свой участък да минават близо до Нови звезди. Само ако това действително е закономерност, а не случайност.

– Чакайте! – провикна се младежът. скачайки от мястото си. – Но това блестящо потвърждава вашата хипотеза! Такива концентрации на енергия са можели да възникнат именно през време на експлозията на Нова звезда. Значи това е някакво неизвестно досега свойство на материята – или нейно състояние! Нещо като уплътнена плазма или както щете... Защото ако...

Насмешливият блясък в очите на стареца го спря. Той седна, забравил да затвори уста и все още с вдигната за решителен жест ръка.

– Хлапак... – каза Кленов със съжаление или с ирония. – Мили мой младежо, простата логика – уви! – ще опровергае това откритие. Открития не се правят толкова лесно...

– Но защо? Нали вие сам...

– Е, аз може би отново съм се изразил неточно. Аз съм виновен. Да, техните пътища минават – ако се съди, повтарям, по фиксираните направления – близо до Новите звезди. А по-правилно

е да се каже – близо до ония звезди, които скоро след това експлодират. Тогава, през време на първата среща, техният път, ако съдим по нашите пресмятания, е трябвало да мине приблизително около 73114-0. А до нея оттам имаше около три светлинни години. Така че според вашата теория тя най-малко шест-седем години преди това е трябвало да стане Нова звезда.

– Но тя действително е Нова! – победоносно се провикна Игор.

– Виждам, че сте изучавали добре астрономията... Да, сега. Но тя избухна – с поправка за времето, през което пътува светлината, – шест години и няколко месеца след катастрофата, а не преди нея. Същото е и в другите случаи, Така че, ако не намерите начин да преграждате времето с бентове и да го връщате назад, ще трябва да се откажете от вашето предположение.

– А как обяснява вашата хипотеза този строй – клинообразния?

– Никак – мрачно отговори Доайена. – Тя не обяснява нито този, нито още много други факти. Но и никоя друга хипотеза не е в състояние да ги обясни. А впрочем... – Той странно се усмихна и погледна младежа в очите. – А впрочем обясненията идват от фактите. А фактите събирам аз. И това е само въпрос на търпение. На губене на време.

– Но вие летите напосоки.

– Този път не. Този път ще ги намерим. Получих сигнал от патрулния кораб. Затова и излетях толкова бързо...

Той искаше да прибави: „И вие в последния момент ми станяхте пасажер“ – но реши, че няма смисъл да го казва. Момчето не беше лошо. Разбира се, момчето не знаеше много работи, но... Някога и той самият не знаеше и не умееше много неща – дори да борави с

безвъздушния астрандър, да.... А момчетата израстват... Изобщо трябва да се държи с него по-меко, Вече толкова време са заедно, а самият той – Кленов съзнаваше това – не е много приятен събеседник: възрастта и навикът към самотност... Той погледна младия и се усмихна с неочаквано мека и ласкава усмивка, така че младежът си помисли, че този старец дори е по-добър отколкото изглеждаше – това просто се четеше по лицето му. И Доайена още не бе успял да се зарадва на това, когато пронизителният звън на делтавизора и светлинното табло, което внезапно припламна и замига, го накараха да забрави за младежа и за всичко на света.

– Те са! – извика той ликуващо, гледайки белия екран, на който се появи черна точка. – Те са! Разстоянието е пет единици!... Аха!... – По навик той продължи да крещи още нещо неразбрано, което идваше по-скоро от сърцето, отколкото от разума, а сам през това време със светкавични, точни движения включваше приборите, полетата за висша защита, подготвяше делтакапана и следеше отчитането на разстоянията на екрана. Биологът почувствува, че сърцето му започва да бие все по-силно...

– Мога ли да ви помогна? – попита той.

– А? Е, добре, седнете на контролния пулт, включете... Отдолу, отдолу се хваща тази ръчка, а не отгоре! – неочаквано яростно извика Кленов.

Игор промърмори нещо, но Кленов вече не го чуваше. И навярно не само защото цялото му внимание бе заето от приборите, но и защото за него сега не съществуваше нищо друго в цялата безкрайна Вселена освен Жеравите, освен този тъмен триъгълник на екрана на делтакомбайна. Без да сваля очи от него, той

пипнешком безпогрешно намираще нужните клавиши, копчета и ръчки, натискаше ги, въртеше ги и ги отместваше. Като че ли изведнъж ръцете му бяха станали тройно повече, въпреки че цялата основна работа вършеха автоматите.

Едва сега биологът разбра колко сложна в същност била задачата, която Доайена наричаше просто и дори някак пренебрежително „лов на Жерави“, и каква сила на разума трябва да притежава човек, за да направи изобщо такъв лов възможен. Тази мисъл го накара да се учуди на това, че допреди няколко минути той свободно разговаряше с човека, който беше измислил всичко това, и не само разговаряше, но и в мислите си го наричаше понякога с доста голямо неуважение... Успя да се учуди на собствените си смелост и нахалство. Но след това съобрази, че сега ще бъдат включени делтагенераторите и следователно ще има възможност да даде един сноп лъчи на своята микрофлора, т. е. да продължи да изпълнява задачата, заради която се бе присъединил към този полет. Помисли си също, че в такъв момент Доайена би се занимавал именно с главната си работа, иначе никога не би станал Доайен.

Затова Игор, след като включи за всеки случай контрола на енергоцентралата, отиде при своите прибори, които отдавна вече го чакаха, и при своите култури, затворени в епруветки и чаши. Те трябваше да бъдат подложени на облъчване и затова се намираха зад борда, той можеше да ги вижда само на екрана на видеоприемника и да съди за измененията в тях само по приборите. Но той беше вече свикнал да изключва посредниците от съзнанието

си и да възприема показанията на приборите така, сякаш усещаше всичко, което става там, с петте си сетива.

А старецът, който не му обръщаше внимание, също бе сякаш цял проникнал извън преградата на екрана на делтакомбайна и също сякаш гледаше с очите си как все повече и повече се приближава клинът – впрочем на стереоекрана се виждаше, че в действителност това не е клин, а конус – как се приближават Черните жерави.

Един единствен път той се обърна, за да изкрещи нещо за късмета: Жеравите пресичаха курса на кораба и достатъчно беше само да се регулира скоростта, не трябваше да се привежда в действие спирачното устройство, за да се измени посоката на полета, защото при скоростта, с която се движеше корабът, всяко завиване би означавало гибел. Той изкрещя за късмета, а екранът показа, че Жеравите са се приближили на нужното разстояние. И тогава Кленов с цялата си длан натисна широкото червено копче и изхвърли напред (корабът реагира на това с леко потреперване) концентрирано делтаполе – това, което се наричаше делтакапан, чиито антени бяха мрежестите конструкции – крилата на летящата риба, Полето трябваше да неутрализира действието на делтаполето на Жеравите, да принуди поне един от тях да загуби скоростта си и да спре близо до кораба. За създаването на това поле отиваше сега цялата енергия на реактора, превключен за подхранване на делтагенераторите, и корабът летеше без ускорение. Впрочем скоростта му беше съвсем малко по-малка от скоростта на Жеравите.

Игор все пак не издържа, заряза приборите си, които можеха да поработят и без него, и се загледа напрегнато ту в екрана, ту в стареца. Това бяха решителни минути. Клинът, който вече се беше разпаднал на екрана на делтавизора на дребни точки, се приближаваше все повече и по трептенето на стрелките и показанията на припламващите и угасващи скали се виждаше, че делтаполето на капана вече е влязло във взаимодействие с полето на ятото Жерави. Сложил ръце върху пулта за управление на капана, Кленов не можеше да откъсне поглед от екрана, белите му коси стърчаха, а стрелките се наклоняваха все по-надясно и по-надясно. И младежът горещо пожела в себе си Доайена да не преживее още едно разочарование. На стрелките им оставаше да минат още една четвърт от скалата, за покажат най-последно такова отслабване на полето на Жеравите и намаляване на тяхната скорост, което би значело, че енергията на тяхното движение е безвъзвратно загубена. И стрелките се устремиха към тази последна четвърт, а погледите на двамата души в кабината сякаш ги тласкаха напред. Но изглежда тази подкрепа не беше достатъчна: движението на стрелките ставаше все по-бавно, все по-трудно изминаваха те всеки следващ милиметър на скалата. Кленов обърна регулатора на засилването, давайки на капана последните мощности, а Игор след моментално колебание изключи своите прибори, макар те да поглъщаха много малко. Стрелките се помръднаха надясно и двамата облекчено въздъгнаха. И веднага след това започнаха събития, които бяха вече съвсем непонятни.

За миг стрелките се поколебаха на място, сякаш размисляха дали да продължават в посоката, в която сякаш ги тласкаха

напрегатите погледи на двамата души. И най-после решиха – стремително се втурнаха, полетяха в обратната посока, към нулевите ограничители. Едновременно другите прибори показаха, че в полето на капана внезапно се увеличило напрежението, сякаш изведнъж бе изчезнала силата, която му се съпротивляваше.

Това беше необяснимо и Доайена припряно обърна регулатора, за да намали напрежението и да го сведе до нормалното. Игор погледна към екрана, който показваше разстоянието до Жеравите, и внезапно с нечленоразделен вик принуди и Кленов да вдигне поглед към разграфените скали. Той също погледна към екрана и моментално разбра какво бе станало: скоростта на приближаването на Жеравите към кораба стремително намаляваше.

Той машинално погледна показателя на скоростта; невъзможно беше неговият кораб да е увеличил произволно скоростта си и да е почнал да се отдалечава от Жеравите. Не, разбира се, това не се беше случило и показателите на скоростта го потвърдиха.

Но тогава – и това едновременно разбраха и старецът, и младежът, който също беше хвърлил поглед към указателя на скоростта, – тогава оставаше само едно: да се предположи, че Жеравите са забавили своя ход. Забавили са го по-бързо и повече, отколкото можеше да се очаква. Капанът не беше в състояние да ги забави до такава степен, а други обяснения изобщо не можеше да има.

Те се спогледаха и Доайена в недоумение вдигна вежди, сякаш не само се учудваше, но и молеше за съвет, молеше да му се обясни кое беше накарало събитията да прекратят границите на разумното, а законите на физиката – да престанат да бъдат закони

на физиката в този участък на пространството. Игор почувствува остро съжаление, че изобщо не може да му отговори на този въпрос: едно небесно тяло, от каквото и да се състои, не може произволно да променя посоката на своето движение, а отгоре на това и скоростта си. А тук...

Действително, сякаш изменението на скоростта беше недостатъчно, конусът на Жеравите реши да измени и посоката си. На екрана ясно се виждаше как секунда след секунда конусът се отклонява от правата. Не, безусловно, нещо не беше в ред в делтавизора – по някакъв начин, въпреки защитата, Жеравите му бяха подействували и приборите бяха почнали да дават сведения, неотговарящи на действителността. Значи на тях не можеше да се разчита. Но тогава на какво може? На защитните полета ли?

Кленов бе успял да помисли, че ако беше сам, той без колебание би насочил кораба към Жеравите, би направил завой, рискувайки да прекрачи границата на забранените ускорения – та ако ще всичко да върви по дяволите! Но с него беше този биолог, това момче, което му препоръчаха от института – там смятаха, че то е бъдещо светило. – и той не можеше да рискува живота на момчето, дори да се рушеше делото на целия му живот. Толкова повече, че то беше добро, готово да помогне, и дори в напрегнатите секунди беше приятно да погледнеш в нечии очи. Но ако имаш една цел, и разочарованието ти ще бъде десетократно.

Така мислеше той, а ръката му инстинктивно се протегна над пулта, право към клавиша на спирачното устройство. Трябваше да се измъкнат, да изостанат от опасността, която носеха със себе си Жеравите. Все пак той погледна още веднъж към екрана. Всичко

беше правилно, идваше най-удобният момент за включване на спирачното устройство: комбайнът лъжеше вече без всякаква мярка. Според неговите показания клинът се беше огънал и отклонил от правата и сега пак поемаше предишния си курс, но вече на друго, по-далечно разстояние. Устните на Доайена се протегнаха в несъзнателна усмивка и ръката му потрепери, преди да натисне клавиша. И в този момент твърдите пръсти на младежа го хванаха за китката и не му позволиха да направи движението. Кленов гневно погледна спътника си. Редом до него биологът, приведен, държеше другата си ръка върху скалата за регулиране на контролната група, която следеше за изправността на самите прибори, и по устните му играеше странна усмивка.

– Включвам спирачното устройство! – дрезгаво каза Кленов. – Не мога да рискувам... заради вас.

Младежът за миг го погледна в очите.

– Не! – каза той кратко. – Насочете кораба към тях...

– Приборите...

– Те са в ред. Вие сам ми наредихте да следя контролната скала и аз ви докладвам. Не разбирате ли? Хайде по-скоро!...

Тогава Кленов премести ръката си по-надясно и започна да докосва леко със сухите си пръсти клавишите за управление на двигателя и на насочващите устройства. Приборите честно показваха, че престаналият да подхранва капана реактор отново дава енергия на кораба. Капанът изчезна, затова пък конусът отново запълзя към оста на екрана и разстоянието до него видимо започна да намалява.

– Ще закъснеем... – само с дишане каза биологът.

– Не – усмихна се Доайена.

Той се усмихна, макар че устните му още потрепераха леко – усмихна се, защото имаше право на това: с пилотажа си той можеше да смае не само някакъв биолог.

...Не закъсняха. Стигнаха в точката на срещата тъкмо навреме, за да видят как прелитат Жеравите.

Странните платнища, които се виждаха в трептящия на хиляди километри лъч на делтакомбайна, се плъзгаха в мъртвото безмълвие на междузвездното пространство покрай кораба. Те се движеха в безупречен конус много по-точно, отколкото летят земните жерави. Странен и призрачен изглеждаше техният полет на замръзналите пред видеоекраните хора. Прелитането на всеки Жерав траеше един миг – корабът се движеше паралелно на тях, като малко изоставаше от клина – и през този миг приборите му улавяха нарастването на делтаполето при приближаването на всяко платнище, след това идваше моментално намаляване и отново нарастване до максималния размер, много по-голямо от първото, стремително падане до нула – и всичко почваше отначало.

Те прелитаха покрай кораба – Жеравите, които старецът беше търсил толкова дълго и които той виждаше, ако се съди по статистиката на предшествуващите случаи, може би за последен път в живота си. Последната възможност да изпълни своята задача се изплъзваше от ръцете му заедно с тези черни платнища... Но той още не беше безсилен.

Той беше още много силен, защото човек, който е търсил и намерил, винаги е неизмеримо по-силен от пречките, които могат да се изправят на неговия път. Защото първото предпазливо

съприкосновение с новото и неизвестното е само разузнаване, преди неизвестното да бъде хванато уверено от разума на теоретика и от ръцете на експериментатора, а Доайена беше и едното, и другото. А ако му потрябваха не две, а четири ръце, то другите две – той внезапно почувствува това – се намираха тук, до него, готови навреме да хванат лостовете. Той беше още много силен и защото енергоцентралата продължаваше да работи, а всеки следващ Жерав прелиташе все по-близо – това беше конус, а не цилиндър – и трябваше само да се повтори операцията на изключване на кораба и включване на генераторите, за да се изхвърли отново делтаполето. Игор моментално разбра неговия план: след като не успя да хване Жеравите в предварително поставената мрежа, Доайена искаше сега да я метне върху един от тях в момента, когато Жеравите минат близо до кораба. Биологът беше готов да протегне ръка, но му хрумна някаква мисъл, ръката му увисна във въздуха и само нещо като усмивка премина по устните му.

Стрелките на приборите отново трепнаха, когато мощното делтаполе беше изхвърлено от излъчителите на кораба. И отново двамата се наведоха над екрана.

Невидимата и все пак материална мрежа се устреми тъкмо в интервала между два Жерава и задният от тях неизбежно трябваше да се заплете в нейните мощни силови линии. И в момента, когато на Доайена му се струваше, че това е вече неизбежно, и той се готвеше да вдигне победоносно ръка, когато младежът бе вече приклепнал, за да се завърти след секунда в див, никому неизвестен ликуващ танц – неочакваното се случи отново. Черното

платнище внезапно се огъна и отскочи на страна. С нищо не можеше да се обясни този стремителен скок, който го извеждаше от зоната на действие на капана, когато то още не беше влязло в допир с него. Кленов нямаше намерение да се признава за победен, но следващият Жерав се отклони, преди още да стигне до мястото на предния, а следващия – още по-рано. Колкото и отчаяни усилия да правеше старецът, включвайки засилването, променяйки фокусировката, служейки си с множество трикове, които само той можеше да измисли за миг, нищо не помогна и скоро последният Жерав прелетя покрай кораба и затваряйки строя, с нарастваща скорост се скри в мрака на пространството.

Така изглеждаше това на екрана и именно така го видя Игор. Но на стареца му се стори, че последното изплъзващо се черно платнище трепна, замря за миг и изведнъж се насочи към него, обгръщайки го с непроницаем, тежък и душен мрак.

* * *

– Как сте? – попита Игор.

Кленов се помръдна и промърмори нещо.

– Всичко е наред – каза Игор. – Лежете спокойно.

– Курсът, какъв е курсът?

— Утре скоростта ще падне до безопасна. Ще насочим кораба към Земята.

– А Жеравите?

– Те са далеч... – Игор се замисли и повтори: – Далеч...

Доайена се отпусна без звук на тясното легло. Устните му почнаха да се мърдат и биологът се наведе над него, за да го чуе.

– Животът...

– Не се безпокойте – каза Игор. – Няма нищо опасно. Просто нервна преумора. Прекалено много сте летели. На вашата възраст...

Устните на Кленов се изкривиха в усмивка.

– Хората умират не от възрастта – повтори той своята по-раншна мисъл. – Главното са разочарованията. А моите не бяха малко. И това е последното...

Той млъкна за миг и младежът, възползуван от паузата, каза:

– Е, по този въпрос може да се спори...

– Целият ми живот през последните години – тихо каза Кленов. – И всичко напразно...

– Защо напразно?

– Те избягаха. – Доайена изведнъж се приповдигна на лакти и рязко попита: – Или не? Отговаряйте!

– Избягаха – съгласи се Игор. – Но не съвсем. Нещичко остана.

– Пак записи, ленти... Имам ги в излишък. Друго исках аз.

– А какво?

– Да открия тяхната загадка. Но за това ми беше нужен поне един Жерав, поне един!...

– Не е нужно непременно да хванем Жерав – каза младежът, но Доайена не го слушаше.

– Толкова години!... – говореше той сякаш на себе си. – Колко кораби можех да конструирам!... Да проведа експедиции. Да основа колонии в Космоса... Аз съм на толкова години!...

Той можеше да не го казва – сега то личеше. От бодростта и младежкия вид на Кленов сякаш не бе останала и следа: сега това бе действително старец, не само стар капитан, а просто старец.

– Но вие постигнахте целта си! – каза биологът.

Някаква нотка в неговия глас накара стареца внимателно да погледне младежа в очите и в тези очи той прочете нещо, което го накара да каже с нов, чист и настоятелен глас:

– Говорете!

– Нали искахте да узнаете нещо ново за Жеравите?

– Глупав въпрос! – Това прозвуча раздражено и младежът се зарадва, че старият космонавт очевидно отново влиза във форма – На мен мнозина са ми се присмивали, наричали са ме ловец на призраци, уверявали са ме, че нищо няма да успея да хвана. И аз не хванах...

– И в това именно се състои вашата победа – каза Игор.

– Не обичам загадките – отвърна троснато старецът. – И ако може, не ми правете сеанс на хипнозотерапия. Още не умирам и мога да ви уверя, че това няма да стане толкова скоро. Нищо не е загубено. Никакви празни утешения, нали. И така, аз съм победил. Как именно? Кажете!

– Помислете! – каза младежът. – Та това са Черните жерави на Вселената.

– Е и какво?

– Те са живи – тези ваши Жерави...

Доайена се изправи. В кабината цареше спокойствие, привичните криви пълзяха по екраните, внезапно стана доловимо високото пеене на приборите.

– Живи?... – изумено прошепна той.

– Да! Никой друг освен живите същества не може да изменя произволно скоростта и посоката на полета си. А те направиха и едното, и другото,

Доайена наведе глава, разтри с ръка челото си. То беше мокро от пот.

– Нещо повече! – продължи Игор. – Помните ли как отскачаха те от вашия капан? Отблъскваше ги не полето – отклоняваха се те сами. Те са си говорили помежду си! Вие казвахте, че вече сте се опитвали да ги ловите по този начин.

Кленов кимна.

– Виджате ли! Те знаят, разбирате ли, знаят този начин! Вие сте ги научили...

– Живи... Това не ми се побира в главата.

Биологът се усмихна.

– Трябва да се побере.

– Но... как живеят те? Къде?

– Тук! – каза биологът. – В пространството. Защо мислите, че животът е възможен само на планетите? Нима самото пространство не може да се обитава от живи същества?

– Междувездното пространство да се обитава от живи същества? Но къде се е чувало такова нещо?

– И това го казвате вие? А кой преди вас е чувал за Черните жерави на Вселената?

– Но къде се хранят те? С какво?

– Очевидно с енергия – каза младежът, като бутна леко стареца по раменете и го накара да се отпусне отново на леглото. – Очевидно с лъчиста енергия. Затова имат максимална площ при този обем. Затова те така обичат Новите звезди: там те получават максимум енергия.

– А как се движат?

– Вие знаете по-добре от мен, че само ракета може да се движи в пространството. Те очевидно излъчват кванти на делтаполето. Вие знаете, че това са тежки кванти. „Согдиана” очевидно е експлодирала, защото е попаднала в това поле... Полето се движи и пред тях: те имат нещо като естествени локатори. Впрочем с това може би се обяснява техният конусовиден строй: при този строй нито един от тях не затулва следващия и не пречи на локацията му.

– А как се размножават?

– Вие ме питате прекалено много – каза Игор. – Ние не знаем как се раждат и как умират те. Но и това ще узнаем – с течение на времето. А засега е ясно едно: Черните жерави на Вселената представляват живот. Неизвестен досега живот. Каква друга победа ви е нужна?

– Но тогава това е враждебен за нас живот?

– Защо? Вие сам казахте, че сега корабите притежават мощна защита. Например нашият...

– Нашият... Впрочем как успяхте да стигнете до тези изводи? Вие знаете много повече, отколкото ми се струваше.

– Животът в една кабина с вас не минава напразно – отговори Игор. – А през тези три дни аз си поблъсках главата. Помогнаха ми вашите записи. Те...

– Е, стига... Но във всеки случай Жеравите са безполезни, момчето ми. А щом е така...

– Това са живи същества – възрази Игор. – Помните ли, вие споменавахте за Новите звезди?

– Е, и какво?

– Там, където летят те, също ще избухне Нова звезда. Ако в този район има колония, ние бихме могли да дадем сигнал. Трагедията на Коринтера няма да се повтори, Доайене!...

Като бутна настрана биолога, Кленов се изправи бавно. Стъпвайки внимателно, той обиколи кабината и седна на креслото до пулта. Ръцете му трепереха.

– Нека този живот бъде паметникът на вашия приятел – меко каза младежът. – Животът не само на Жеравите. Животът на ония хиляди колонисти, които ще могат да бъдат спасени след много столетия, Сега ще е необходимо само да се открие, да се установи посоката им – и да се даде сигнал...

– Живот... – каза Доайена. – Колко странно и необикновено е всичко това! Макар че и хипотезите стават приятели, и с тях също ти е мъчно да се разделиш. Впрочем това значи, че в спектрите на Новите звезди – по-точно на бъдещите Нови звезди, има особености, които се долавят от Жеравите. Друг път на информация не може да има. Интересно... Върху това заслужава да се помисли...

Игор се усмихна и помълча известно време.

– Да – промълви Доайена след кратка пауза – вие сте направили огромно откритие. Живот в пространството... За гибелта на моя приятел отмъстихте именно вие. А вие търсехте съвсем друго нещо...

– И вие търсехте съвсем друго. А откритието направихме заедно...

– Те имат дяволски усет – каза Доайена. – И някакъв див начин да се сношават помежду си. Те не са само едно ято! Колко много

нови неща! Впрочем това което говорите, засега също е само хипотеза. И толкова. Една от...

– Разбира се. В същност може да има и съвсем друго обяснение. Хората всичко ще узнаят – отговори младежът.

– А аз сега дори не знам какво да предприема.

– Как така? А кой ще ги изучава?

– Вие. И много други.

– Доайене, тук е необходим вашият опит! В същност, вашата цел няма да се промени. Все същите Жерави... А сега – към Земята. Вие трябва да си починете. А аз още искам да видя и обикновените жерави, земните.

– Колко лежах? – попита Кленов.

– Близо три денонощия.

– Така значи... Доколкото си спомням, вие сам се натрапихте на моя кораб?

– Да... – каза младежът смутено. – Но...

– Никакви „но"! – каза старецът. И това беше отново предишният Кленов. – За земните жерави ще трябва да почакате, момчето ми...

– Какво сте намислили?

– Моята скорост е с двадесет хиляди в секунда по-голяма – победоносно каза Кленов. – Посоката е известна... Земните няма да ни избягат. А ние с вас ще погледнем още веднъж Черните жерави на Вселената...

Савана

Фантастичен разказ

Рей Бредбъри

– Джорджи, моля те, виж детската стая? Какво става с нея?

– Не знам.

– Тогава?

– Нищо! Просто ми се искаше да я видиш. Или повикай психиатъра, нека той я види!

– Психиатър пък защо ти е?

– Ти знаеш защо.

Застанала сред кухнята, тя гледаше печката, която с деловито бръмчене приготвяше сама вечеря за четирима.

– Разбираш ли, детската се измени. Съвсем не е такава, каквато беше по-рано.

– Да погледнем тогава!

Те тръгнаха по коридора на своя звуконепроницаем дом тип „Всичко за щастието“, който напълно обзаведен им струваше тридесет хиляди долара – дом, който ги обличаше, хранеше, чистеше, приспиваше, който им пееше и свиреше. Когато до детската стая останаха пет крачки, в нея нещо щракна и блесна светлина. И в коридора, докато вървяха, една след друга, плавно и автоматично пламваха и гаснеха лампи.

– Е? – каза Джордж Хедли.

Те стояха на покрития с тръстикова настилка под на детската стая. Сто четиридесет и три квадратни метра, височина – десет

метра. Само тя струваше петнадесет хиляди. „Децата трябва да получат само най-хубавото“ – бе заявил тогава Джордж. Тишина. Празно като на горска поляна в горещ ден. Гладки тънки стени. Но изведнъж с меко бръмчене те започнаха да изчезват пред очите на Джордж и Лидия Хедли, да потъват в прозрачната далечина, а наоколо се разпростря африканска савана оцветена, триизмерна, досущ като истинска, до най-малките камъчета и тревички. Таванът се превърна в далечно небе с горещо жълто слънце.

Джордж Хедли почувствува как по челото му избиват капки пот.

– По-добре да се скрием от това слънце – предложи той. – Прекалено истинско е. И въобще аз нищо особено не намирам тук. Всичко си е наред.

– Почакай малко, сега ще видиш! – каза жената,

В този момент скритите одорофони започнаха да действуват, да отправят вълни от миризми към двамата, докато те стояха сред изгорялата от слънцето степ. Гъста, изсушаваща ноздрите миризма на изсъхнала трева, мирис на близък водоизточник, люта, остра миризма на животни, миризма на прах, която се издигаше на вълни в нажежения въздух като облак червен пипер. А ето и звуците: далечен тропот на копита на антилопи, шумолене на промъквачи се хищници.

По небето премина неясен силует. Върху повдигнатото нагоре лице на Джордж Хедли се плъзна сянка.

– Мръсни твари! – чу той гласа на жена си.

– Лешояди...

– Виж... лъвовете... там... в дъното:... ето, там!... Тръгнаха се на водопой: Виж, те са изплюскали нещо!

– Някакво животно! – Джордж Хедли засенчи с длан възпалените си от ослепителната светлина очи. – Навярно зебра или жирафче...

– Сигурен ли си? – гласът ѝ звучеше някак странно.

– Да съм сигурен вече е трудно, твърде късно е! – шеговито отвърна той. – Виждам само кости и лешояди, които се ровят за остатъци.

– Ти не чу ли виковете? – попита тя.

– Не.

– Ей сега, преди малко!

– Нищо не чух.

Лъвовете бавно приближаваха. И Джордж Хедли – още един път! – се възхити от гения на конструктора, създал тази стая. Чудо на съвършенството и при това на смешно ниска цена! Всеки би трябвало да притежава такава стая! Разбира се, понякога тя отблъсква със своята аптекарска точност, даже плаши, предизвиква неприятно чувство, но най-често служи за източник на забавление не само за вашия син или дъщеря, но и за самите вас, когато искате да се развлечете с приятна разходка в друга страна,, да смените обстановката. Както сега, например!

Ето ги и тях, лъвовете, на пет метра, такива истински – да, да такива до ужас, до безумие истински! – че чувствуваш как те гъделичка твърдата синтетична козина, а от миризмата на напечената лъвска кожа в устата ти остава вкусът на прашната тапицерия. Жълтината ѝ се отразява в очите ти с цвета на френски гоблен!... Жълтият цвят на лъвската козина, спарената трева, шумното лъвско дихание в тихото пладне, влажните от слюнка муцуни!...

Лъвовете спряха, вперили в Джордж и Лидия Хедл страшни жълтозелени очи.

– Бягай! – извика Лидия.

Лъвовете се втурнаха към тях. Лидия се хвърли към вратата стремглаво. Неволно след нея се втурна и Джордж. И ето ги в коридора, вратата е затворена, той се смее, тя плаче и внезапно всеки от тях е поразен от реакцията на другия.

– Джордж!

– Лидия! Бедна моя, скъпа, мила Лидия!

– Едва не ни хванаха!

– Това са светещи стени, Лидия! Как можа да забравиш? Разбира се, аз не споря, те изглеждат досущ като истински. Африка в стаята! Но нали това е цветен обемен филм със свръхповишено въздействие и психозапис, проектиран върху стъклен екран, а при това още одорофони и стереозвук? Ето, вземи моята кърпа!

– Страх ме е! – Тя го доближи с тих плач и се долепи с цялото си тяло към него. – Видя ли! Почувствува ли? Това е прекалено правдоподобно!

– Слушай, Лидия!

– Кажу ми на Венди и на Питър да не четат повече за Африка!

– Разбира се... разбира се! – Той я помилва по косата.

– Обещавах ли?

– Разбира се.

– И няколко дни следи сам детската стая, докато аз се оправя с нервите!

– Ти знаеш колко е трудно с Питър. Преди месец го наказах, като заключих стаята за няколко часа – и какво беше! А и Венди също. За тях детската стая е всичко!

– Тя трябва да се заключи и никакво снизхождение!

– Добре! – Той неохотно превъртя ключа на тежката врата. – Ти си преуморена, трябва да си починеш.

– Не зная... Не зная! – Тя се изсекна и седна в креслото, което веднага се залюля леко. – Може би защото имам твърде малко работа. Може би ми остава много време за размишления. Защо да не заключим за няколко дни цялата къща и да отидем някъде?

– Искаш да кажеш, че си готова сама да ми пържиш яйца?

– Да – кимна тя.

– И да ми кърпиш чорапите?

– Да! – Тя отново кимна нервно. Очите ѝ бяха пълни със сълзи.

– И да се занимаваш с чистене?

– Да, да, разбира се!

– А аз мислех, че затова купихме тая къща – за да не вършим нищо сами!

– Да, затова. Но изглежда, че тук аз съм излишна. Нали този дом е и жена, и майка, и слугиня. Нима аз мога да съпернича с африканската пустиня? Нима аз мога да изкъпя децата така добре и бързо, както прави това автоматичната вана? Не мога. И това се отнася не само за мен, а и за теб. Напоследък си станал ужасно нервен.

– Вероятно пуша много.

– Ти имаш вид като че ли не знаеш къде да се денеш в тая къща. Сутрин пушиш повече, отколкото преди, вечер пиеш повече, нощем

вземаш по две таблетки приспивателно вместо по една. Ти също почваш да се чувствуваш ненужен!

– Аз?... – Той направи опит да се погледне отстрани.

– О, Джордж! – Тя хвърли през него поглед към вратата на детската. – Тези лъвове!... Дали не могат да дойдат тук?

Той също погледна. В този момент вратата потрепери, сякаш някой я блъсна отвътре.

– Разбира се, не!

Вечеряха сами. Питър и Венди бяха отишли на стереокарнавал в другия край на града и се обадиха по видеофона, че ще закъснеят. Угриженият Джордж Хедли гледаше как масата-автомат бълва от своите механически недра горещи блюда.

– Забравихте доматиената салца! – каза той.

– Извинете! – произнесе тъпичък глас някъде в масата и салцата се появи.

„Детската... – помисли Джордж Хедли. – Че какво? Наистина за децата няма да е вредно, ако поживеят известно време без нея. Нужно е да има мярка във всичко. Те твърде много се увличат по Африка.“

Това слънце ... Той още чувствуваше върху кожата си лъчите – като съприкосновение с горещи лампи. А тия лъвове! И миризмата на кръв! Чудно, колко точно улавя стоята телепатическата еманация от психиката на децата и изпълнява всяко тяхно желание! Помислят си за лъвове – и моля, ето ви ги! Представят си зебри – ето зебри! И слънце! И жирафи! И смърт!

Именно това. Той поглъщаше приготвената от масата храна машинално. Мисли за смъртта! Венди и Питър са твърде млади за

подобни мисли. Но дали това е въпрос на възраст? Дълго преди да познаеш какво е това смърт, ти вече я желаеш за някого. Двегодишен, ти вече стреляш по хората с тапешниче!

Но това... Жарка, безкрайна африканска степ... Ужасна смърт в ноктите на лъва... Отново и отново смърт!

– Къде отиваш?

Той не отговори. Погълнат от мислите си, той тръгна към детската, съпроводен от лъч светлина. Оттам се носеше лъвски рев.

Отключи бравата и разтвори вратата. В този миг до неговия слух достигна далечен вик. Отново рев на лъв... Тишина!

Влезе в Африка. Колко пъти през последните години зад тази врата той срещаше Алиса в страната на чудесата или Веселата костенурка, или Аладин и неговата вълшебна лампа, или Джек Тиквената глава от страната Оз, или доктор Дулитъл, или кравата, която прескачаше Луната – всички тези чудесни обитатели на въображаемия свят. Колко пъти видя летящия по небето Пегас или розовите фонтани на фойерверките, или слушаше ангелско пеене! А сега пред него стоеше жълтата нажежена Африка – огромна пещ, предвещаваща убийства. Може би Лидия е права – действително трябва навреме да се скъса с тая фантазия, ако тя стане прекалено реална за десетгодишните деца. Разбира се, твърде полезно е да се упражнява въображението на децата, но ако буйната им фантазия е прекомерно съсредоточена само върху едно? Май че през целия месец той бе чувал само лъвски резове, даже от кабинета си чувствуваше острата миризма на хищници, но от заетост не им обърна внимание.

Джордж Хедли стоеше сам в степите на Африка. Откъснали се от своята трапеза, лъвовете го гледаха. Ако не беше отворената врата, през която той виждаше в дъното на коридора като в рамка разсеяно вечерящата жена, илюзията за зверовете би била пълна.

– Вървете си! – каза той на лъвовете.

Те не го послушаха.

Той познаваше устройството на стаята. Достатъчно бе да се прати мислена заповед и тя щеше да се изпълни.

– Да се появи Аладин и неговата лампа! – заповяда той.

Както и преди – пустинята и все същите лъвове...

– Ей, стаичке, изпълнявай желанията ми! Нужен ми е Аладин!

Никакво впечатление. Лъвовете си гризяха нещо, тръскайки космати гриви.

– Аладин!

Той се върна в трапезарията.

– Проклетата стая! – рече той. – Повредила се е. Не слуша!...

– Или...

– Или какво?

– Или не може да те послуша – отговори Лидия. – Децата толкова време вече мислят за Африка, за лъвове, за убийства, че стаята е замръзнала на една комбинация.

– Възможно е.

– Или пък Питър я е накарал да замръзне.

– Накарал?

– Отворил е механизма и е почовъркал нещо.

– Питър не разбира от механизми.

– За десетгодишно момче той съвсем не е глупав. Коефициентът на неговия интелект...

– И все пак...

– Хелоу, мами! Хелоу, папи!

Съпрузите Хедли се обърнаха. Венди и Питър влязоха в антрето: бузите им – захарни петлета, очите – ярко сини мраморни топчета, от пуловерите им струеше озонът, в който са се къпали, докато са пътували с вертолета.

– Едва не изпуснахте вечерята – казаха родителите заедно.

– Ние преядохме с ягодов сладолед и кренвирши – отговориха децата.

– Но ще поседнем с вас на масата.

– Тъй, тъй, елате, разкажете за детската стая! – повика ги Джордж Хедли.

Братът и сестрата погледнаха учудено първо него, след това – един друг.

– Детската?

– За Африка и тъй нататък – продължи бащата с престорено добродушие.

– Не разбирам – каза Питър.

– Майка ви и аз току-що направихме едно пътешествие по Африка. Том Свифт и неговият Електрически лъв – усмихна се Джордж Хедли.

– Никаква Африка няма в детската стая – възрази с невинен глас Питър.

– Остави, Питър, ние знаем.

– Аз въобще не мисля за Африка! – Питър се обърна към сестра си. – А ти?

– И аз също.

– Е, щом е тъй, бягай да провериш и ни кажи!

Тя се подчини на брат си.

– Венди, върни се! – извика Джордж Хедли, но тя вече беше изхвъркнала.

Светлината я съпровождаше като рояк светулки. Твърде късно Джордж съобрази, че забрави да заключи детската.

– Венди ще види и ще ни каже – рече Питър.

– Какво ще ми разказва, след като сам видях?

– Сигурен съм, татко, че грешиш.

– Не греша, да отидем!

Но Венди вече се връщаше.

– Никаква Африка няма – обяви тя запъхтяно.

– Сега ще проверим – отвърна Джордж Хедли.

Всички тръгнаха заедно по коридора и отвориха вратата на детската стая.

Великолепна зелена гора, великолепна река, великолепна планина, галещо слуха пеене, а в клоните – русалка, очарователна и тайнствена, по дългите ѝ разпуснати коси като живи цветя трептят многоцветни пеперуди. Ни африканска пустиня, ни лъвове. Само русалка, пееща така очарователно, че от очите ти избликват сълзи.

Джордж Хедли внимателно огледа новата картина.

– Вървете да спите! – заповяда той.

Те отвориха уста.

– Чувате ли?

Те се запътиха към пневматичната шахта и полетяха като сухи листа нагоре към спалните си.

Джордж Хедли пресече слънчевата поляна и вдигна нещо от ъгъла близо до мястото където преди това бяха лъвовете. След това бавно се върна при жена си.

– Какво е това в ръцете ти? – попита тя.

– Старият ми портوفел – отговори той и ѝ го подаде.

Портوفелът миришеше на изгоряла трева и лъвове. По него имаше капки от слюнка и следи от зъби, И от двете му страни се виждаха кървави петна.

Той затвори вратата на детската стая и я заключи старателно.

В полунощ Джордж все още не спеше и знаеше, че и жена му също не спи.

– И тъй, ти мислиш, че Венди я е превключила? – попита накрая тя в тъмнината.Ф

– Разбира се.

– Превърнала е пустинята в гора, а лъвовете – в русалка?

– Да.

– Но защо?

– Не знам. И докато не си изясня, стаята ще стои заключена.

– Как е попаднал там твоят портوفел?

– Не знам – отвърна той, – нищо не знам. Ще ти кажа само едно: аз вече съжалявам, че купихме на децата тая стая. Те и без това са нервни, а сега и такава стая...

– Та нали тя е предназначена да им помогне именно да се избавят от неврозата?

– Ох, дали е така? – Той се загледа в тавана.

– Даваме на децата всичко, каквото пожелаят. А като отплата получаваме непослушание, недоверие...

– Кой е казал: „Децата са килим. Понякога трябва да ги настъпваш“? Ние никога не сме вдигали ръка срещу тях. Откровено казано, те станаха непоносими. Излизат и се прибират, когато си искат, с нас се държат като че ли ние сме деца. Ние ще ги загубим, а те – нас!

– Те се озлобиха – помниш, нали, преди месец-два, – когато им забрани да летят с ракета до Ню Йорк.

– Аз им обясних, че още са малки за такова пътешествие.

– Ти им обясни, но аз виждам, че от този ден те започнаха да се държат с нас по-лошо.

– Утре ще повикам Дейвид Маклин и ще го помоля да погледне тази Африка.

– Но нали няма Африка! Сега там има морски залив и русалка.

– Струва ми се, че утре там отново ще бъде Африка.

Миг по-късно те чуха викове.

Един... Втори... Долу викаха двама. След това се донесе лъвски рев.

– Венди и Питър не спят – каза жената.

– Да – отговори той. – Те са влезли в детската стая.

– Тези викове... Те ми напомнят нещо!

– Наистина ли?

– Да, страх ме е!

Колкото и да се трудиха кибернетичните легла, те още цял час не можаха да приспят съпрузите Хедли. В нощния въздух миришеше на котки.

* * *

– Татко! – каза Питър.

– Да?

Питър разглеждаше върховете на обувките си. Той отдавна отбягваше да гледа баща си и майка си в очите.

– Ти какво, завинаги ли заключи детската стая?

– Зависи.

– От какво? – рязко попита Питър.

– От теб и от сестра си. Ако не се увличате прекомерно по тая Африка, ако я редувате... да кажем с Швеция или Дания, или Китай...

– Аз мисля, че можем да си играем, както ни е приятно.

– Разбира се, но в пределите на разумното.

– А с какво е лоша Африка, татко?

– Значи все пак призна, че си пожелал Африка!

– Аз не искам да заключваш детската! – отсече Питър. – Никога!

– Позволи ми да ти съобщя, че ние въобще се готвим след месец да напуснем този дом. Ще се опитаме да живеем според принципа: „Всеки прави всичко сам”.

– Ужасно! Значи ще бъда длъжен сам да си връзвам обувката, без автоматическата вързалка? Сам да си мия зъбите, да се реша, да се мия?

– А не ти ли се струва, че за разнообразие това дори ще ти бъде приятно?

– Отвратително! Съвсем не ми беше приятно, когато ми взе автоматичния художник!

– А аз мисля, че ти се научи да рисуваш, мое момче!

– Защо? Достатъчно е да слушаш, да гледаш и да миришеш. Всички останали занимания не струват нищо!

– Добре, играй си тогава на Африка!

– И тъй, вие сте решили да ударите ключа на къщата?

– Мислихме за подобно нещо.

– Съветвам те да размислиш още един път, татко!

– Де-де, сине, без заплахи!

– Добре тогава! – и Питър се отправя към детската.

* * *

– Не закъснях ли? – попита Дейвид Маклин.

– Хапни с нас! – предложи Джордж Хедли.

– Благодаря, аз вече закусих. Е, какво има?

– Дейвид, ти разбираш от човешка психика.

– Има такова нещо.

– Тогава провери, моля ти се, нашата детска стая! Преди една година ти влиза в нея. Забеляза ли тогава нещо особено?

– Май че не. Обикновени прояви на агресивност, тук-там пристъпи на параноя, присъщи за децата, които смятат, че родителите постоянно ги преследват. Нищо, абсолютно нищо сериозно.

Те тръгнаха по коридора.

– Аз заключих детската – обясни бащата – и все пак през нощта децата проникнаха в нея. Аз не им попречих, за да можеш и ти да видиш тяхната игра.

От детската долетяха ужасни викове.

– Ето, ето! – каза Джордж Хедли. – Интересно какво ще кажеш ти!

Влязоха, без да чукаат.

Виковете замлъкнаха, лъвовете ядяха нещо.

– Я, деца, вървете да играете в градината! – разпореди се Джордж Хедли. – Не, не променяйте нищо, оставете стените, както са! Марш!

Когато останаха сами, мъжете внимателно заразглеждаха лъвовете, които се събираха малко по-нататък на купчина, унищожавайки плячката си.

– Бих искал да знам какво е това – каза Джордж Хедли. – Понякога ми се струва, че виждам... А какво би било, ако донеса силен бинокъл?

Дейвид Маклин се усмихна иронично.

– Едва ли ще помогне. – Той започна да разглежда една след друга четирите стени. – Отдавна ли продължава това?

– Малко повече от месец.

– Да, усещането е неприятно.

– Нужни са ми факти, а не чувства!

– Скъпи Джордж, намери ми психиатър, който би могъл да се опре поне на един факт. Той чува това, което му съобщават за усещанията, тоест нещо съвсем неопределено. И тъй, аз повтарям: това прави потискащо впечатление. Опри се на моя инстинкт и предчувствие. Аз винаги усещам, когато назрява беда. Тук се крие нещо много гнусно. Съветвам те да заключиш стаята най-малко за една година и ежедневно да изпращаш при мен децата на преглед.

– Дотам ли е стигнало?

– Боя се, че да. Първоначално тези детски стаи бяха замислени между другото и за да можем ние, лекарите, без обследване, по образите, които се раждат у детето, да изучаваме неговата

психология и да го възпитаваме. Но в нашия случай стаята, вместо да избави детето от разрушителни наклонности, ги развива.

– Ти знаеше ли това по-рано?

– Аз знаех само, че повече от другите глезите децата си. А сега затягате гайката. Какво се получи?

– Аз не ги пуснах в Ню Йорк.

– И какво още?

– Махнах от къщи няколко автомата. А преди месец ги заплаших, че ако не учат уроците, ще заключа детската. И действително я заключих, за да знаят, че не се шегувам.

– Тъй!

– Това обяснява ли ти нещо?

– Всичко. Заменил си Дядо Коледа с таласъм. Децата предпочитат Дядо Коледа. Детето не може да живее без привързаност. Вие с жена си допуснахте тази стая, този дом да заемат вашето място в техните сърца. Детската стая е станала за тях майка и баща, станала е далеч по-важна от вас. Сега искате да я изключите. Нищо чудно, че ще избухне омраза. Ето, даже и небето я излъчва. И слънцето. Джордж, вие трябва да промените своя начин на живот. Както и за много други – твърде много, – за вас главното е станал комфортът. Ако утре нещо в кухнята ви се повреди, вие ще умрете от глад. Не умеете дори яйца да си изпържите. И все пак аз ви съветвам: заключете всичко! Започнете нов живот! За това е нужно време. Нищо! След година от лошите деца ще направите добри, ще видиш!

– А няма ли да бъде това твърде силен удар за децата – изведнъж да заключим детската завинаги!

– Аз не искам работата да се протака много, разбираш ли?

Лъвовете завършиха своя кървав пир. Те стояха с вперени в двамата мъже погледи.

– Сега даже и аз чувствавам, че ме преследват – произнесе Маклин. – Да си вървим! Тези проклети стаи никога не са извиквали в мен възторг. Те ми действуват на нервите.

– А лъвовете са съвсем като истински, нали? – попита Джордж Хедли.

– Ти не допускаш ли възможността...

– Коя?

– ...Че могат да станат истински?

– Според мен, не!

– Някакъв пропуск в конструкцията, превключване в схемата или нещо подобно?

– Не! Какво говориш?

Те тръгнаха към вратата.

– Струва ми се, че стаята не иска да бъде заключвана – каза Джордж Хедли.

– Никой не иска да умре, даже стаята.

– Интересно, тя като че ли ме ненавижда за моето решение?

– Тук всичко е пропито от параноя – отвърна Дейвид Маклин. – До осезаемост. Ей! – Той се наведе и пое окървавен шал. – Твой ли е?

– Не. – Лицето на Джордж се вкамени. – На Лидия е.

Те заедно отидоха до разпределителното щитче и обърнаха превключвателя, който изключваше детската стая.

Децата бяха в истерия. Те викаха, скачаха, хвърляха вещи. Виеха, ридаеха, псуваха, мятаха се по стаята.

– Да не сте посмели да постъпвате тъй с детската, да не сте посмели!

– Престанете вече, де!

Потънали в сълзи, те се хвърлиха на дивана.

– Джордж – каза Лидия Хедли, – включи детската за няколко минути. Не може така изведнъж!

– Не!

– Това е твърде жестоко!

– Лидия, стаята е изключена и ще остане изключена. И въобще време е да ликвидираме този проклет дом. Колкото повече гледам това безобразие, толкова по-противно ми става всичко. Достатъчно дълго съзерцавахме своя механичен електронен пъп! Необходимо е да сменим обстановката. – И той започна да ходи от стая в стая, като изключваше говорещите часовници, печките, отоплението, чистачките за обувки, механическите сьонгери, умивалници, разтривалки и всички автомати, които му попаднаха под ръка.

Стори ми се, че домът се напълни с мъртъвци, а те се разхождат в гробище за механизми. Тишина. Замлъкна бръмченето на скритата енергия на машините.

– Не им позволявай да го сторят! – започна да пици Питър с вдигнато към тавана лице, сякаш се обръщаше към къщата, към детската стая. – Не позволявай на татко да убие всичко! – Той се обърна към баща си: – Да знаеш как те ненавиждам!

– С оскърбления нищо няма да постигнеш!

– Ах, защо не пукнеш!

– Ние дълго бяхме мъртви. Тепърва ще започнем истински живот! Привикнахме да бъдем обект на грижата на всевъзможни автомати. Отсега нататък ще живеем сами!

Венди продължаваше да плаче. Питър отново се присъедини към нея.

– Нека съвсем малко, за минутка, само за минутка! – викаха те.

– Джордж! – каза майката. – Това няма да им навреди. Добре, добре, само нека млъкнат! Но за една минута, ясно ли е? След това ще я изключа съвсем.

– Татенце, татенце, татенце! – запяха децата, усмихвайки се през сълзи.

– А след това – ваканция! След половин час ще се върне Дейвид Маклин. Той ще ни помогне да се приготвим и ще ни съпроводи до аеродрума. Аз отивам да се обличам. Включи детската стая за една минута, Лидия. Но само за една минута, чуваш ли?

Весело бърборейки, децата забързаха с майка си към детската, а Джордж, излетял нагоре по въздушната шахта, започна да се облича. След минута се появи Лидия.

– Ще се радвам, когато напуснем този дом! – въздъхна тя.

– Ти си ги оставила в детската?!

– Трябва и аз да се облека. О, тая ужасна Африка! Какво хубаво намират в нея? Нищо, след пет минути ще бъдем на път за Айова. Каква сила ни вкара в тази къща? Какво ни накара да купим този кошмар?

– Суетността, парите, глупостта!

– Може би е по-добре да слезем долу, докато децата не са се увлекли по своята дяволска менажерия.

В тоя момент се чу гласът на децата.

– Татко, мамо, по-скоро, по-скоро!

Спуснаха се по шахтата и се затекоха по коридора. Децата не се виждаха никъде.

– Венди, Питър!

Втурнаха се в детската. В пустинната степ нямаше никой, нито душа, ако не се смятаха гледащите към тях лъвовете.

– Питър! Венди!

Вратата се затръшна.

Джордж и Лидия се метнаха към изхода.

– Отворете вратата! – извика Джордж Хедли, дърпайки дръжката
– Защо я заключихте? Питър! – Той заудря по вратата с юмруци. –
Отвори!

Зад вратата се чу гласът на Питър.

– Не му позволявай да изключи детската стая и цялата къща!

Мистър и мисис Хедли удряха по вратата.

– Що за глупава шега, деца? Време е да тръгваме. Сега ще
дойде мистър Маклин и...

И тогава чуха...

Лъвовете, промъкващи се от три страни в жълтата трева на степта, шумоленето на сухите клони под лапите им, рева от гърлата им.

Лъвовете.

Мистър Хедли погледна жена си, след това двамата обърнаха лица към хищниците, които, снишени до земята, се приближаваха към тях.

Мистър и мисис Хедли завикаха.

И изведнъж те разбраха защо виковете, които чуваха по-рано, им се бяха стрували толкова познати...

* * *

– Ето ме и мен – каза Дейвид Маклин, когато застана до прага на детската. – О, здравейте!

Той се взря с удивление в Питър и Венди, а те седяха на полянката и нагъваха сандвичи, до тях беше водоизточникът, над главите им – жаркото слънце. По челото му изби пот.

– А къде са майка ви и татко ви?

Децата се обърнаха към него усмихнати.

– Сега ще дойдат.

– Добре, време е да тръгваме.

Мистър Маклин забеляза в дъното лъвовете – отначало те се биеха за нещо, сетне се успокоиха и се оттеглиха със своята плячка в сянката на дърветата.

Закривайки очи с длан, той се взря по-внимателно.

Лъвовете свършиха да ядат и един след друг тръгнаха на водопой.

Някаква сянка мина по разгорещеното лице на мистър Маклин. След това много сенки. От ослепителното небе се спуснаха лешояди.

– Чашка чай? – прозвуча в тишината гласът на Венди.

Ще рукнат дъждове

Фантастичен разказ

Рей Бредбъри

Часовникът в салона запя: *„Тик-так, тик-так, часът е седем пак, за ставане е време, за ставане е време, часът е седем пак“* – сякаш се страхуваше, че никой не ще поиска да стане. Къщата продължаваше да спи. Часовникът тракаше, изпълвайки пустотата с монотонните си звуци: *„Седем и шест, на закуска, седем и шест!“*

В кухнята печката въздъхна и изхвърли със съскане от горещата си утроба осем филийки великолепно зачервен препечен хляб, осем пържени яйца, шестнадесет парченца филе, две чашки кафе и две – мляко.

„Днес е четвърти август две хиляди двадесет и шеста година – чу се откъм тавана друг глас – в град Алъндейл, Калифорния.“ Три пъти се повтори тази дата. *„Днес е рожденият ден на господин Фитърстън. Днес е годишнината от сватбата на Тайлайт. Днес е падежът на осигурителната полица, трябва да се платят сметките за вода, газ и осветление.“*

Скрити в стената, релетата работеха, запомнящите ленти се движеха пред прозорчетата на фотоклетките.

„Тик-так, тик-так, часът е осем пак, за училище, за работа е време, часът е осем пак!“ Но никоя от вратите не се блъсна, на никой от килимите не се отбелязаха меки следи от гумени токове. Навън валеше дъжд. Метеорологичната кутия над входната врата

пееше: *„Дъжд вали, все вали – ти галоши си вземи!“* Дъждът обливаше празната къща, отеквайки във вътрешността ѝ.

Скръцна вратата на гаража, отвори се и откри готов за път автомобил.

След дълго чакане вратата отново се затвори.

В осем и половина пържените яйца изстинаха, препеченият хляб стана твърд като камък. Една алуминиева лапа ги пъкна в отвора за отпадъци, чието стоманено гърло смилаше всичко с гореща вода и го отправяше чрез подземна струя чак в морето.

„Девет и петнадесет – запя часовникът, – време е за разтребване!“

От отворите в стените изскочиха механически мишки. Стаята се изпълни с малки животинки от каучук и метал. Разтребвайки, те бутаха столовете, размахваха пухкавите си лапички, като събираха праха от килима, и старателно всмукваха всяка прашилка. После като тайнствени пришълци от друг свят изчезнаха в своите леговища, червените им електрически очи изгаснаха. Къщата бе чиста.

Десет часа. Зад дъждовната завеса надникна слънцето. Къщата стърчеше самотно сред град от развалини и пепелища. Единствената оцеляла. През нощта над унищожения град се издигаше червено радиоактивно зарево, което се виждаше в радиус от много мили.

Десет и петнадесет. Завъртяха се градинските поливачки, пръскайки в нежния утринен въздух златиста мъгла. Водата ороси стъклата на къщата, потече по западната стена, обгоряла до черно. Цялата западна стена бе обгоряла с изключение на пет бели петна:

силует на мъж, който тика градинска косачка; на жена, наведена над цвете. Малко по встрани титаничната експлозия бе увековечила сред черния фон силуета на момче с издигнати ръце, хвърлена нагоре топка и протягащо към нея длани момиченце – да хване топката, която никога не пада.

Пет бели петна – мъж, жена, две деца и топка – на фона на овъглената стена. Нежният изкуствен дъжд пръскаше градината с жива светлина.

Колко добре бе поддържана къщата до този ден! Колко отчетливо се обаждаше гласът: „*Кой идва? Парол!*” а като не получеше отговор от самотните лисици и мяукащите котки, скритият механизъм затръшваше прозорците и дръпваше капаците им с педантизма на стара мома, овладяна от инстинкт за самосъхранение, граничещ с механична параноя!

Къщата реагираше на всяко ехо, на всяко шумолене. Ако чучулигата докоснеше с крило прозореца – жалузите падаха. Уплашената птица отлиташе. Да, даже птичката не можеше да докосва дома.

Къщата бе олтар, при който прислужваха десет хиляди слуги, бързащи при всяко повикване. Боговете бяха си отишли, но религиозният ритуал продължаваше безсмислено и безцелно.

Дванадесет часът.

Едно треперещо куче започна да вие пред входа.

Вратата позна гласа му и се отвори. Кучето, някога голямо и охранено, сега представляваше скелет, обвит с изпъстрена от белези кожа. Влачеше се из стаите, оставяйки кални следи зад себе

си. Плъзнаха мишки, сърдити, че трябва да чистят калта, че са откъснати от механичното бездействие.

В този дом дори носено от вятъра листо не можеше да влезе в стаята, без да се отворят преградките в стените и да излети глутницата медни животинки. Оскърбяващите чистотата прашинки, косъмчета или хартийки, стиснати в малките стоманени челюсти, биваха замъквани дълбоко в дупките, а оттам се изсипваха в мазето, където ги лапваше огнената паст на пещта, прикована като зъл Ваал в ъгъла.

Кучето се качи на първия етаж и започна да вие истерично пред всяка врата. Най-после разбра – както бе разбрала това и къщата, че тук е останала само тишината.

Животното взе да души и да драска кухненската врата. В кухнята пещта приготвяше хлебчета, въздухът бе изпълнен с приятния аромат на кленов сироп.

На муцуната му излезе пяна. Легна пред вратата, душеше, очите му блестяха. После стана, завъртя се няколко пъти около опашката си и издъхна. Един час трупът му лежа в хола.

„Часът е два“ – запя гласът.

Разлагачият се труп започна да издава неприятна миризма и армията от мишки се измъкна, тихо от дупките, така тихо, както жълтите листа летят, гонени от вятъра.

Два и петнадесет.

Кучето беше изчезнало.

В мазето пещта бързо се разпали и в комина бухна сноп искри.

Два и тридесет и пет.

От стените на верандата се подадоха масички за бридж, изскочиха колоди карти и бележници. На дъбовото барче се появиха коктейли и сандвичи с яйца. Засвири музика.

В четири часа масичките се сгънаха, както пеперудите сгъват крилето си, и изчезнаха в стените.

Четири и тридесет.

Светнаха стените на детската стая.

Показаха се животни. Жълти жирафи, сини лъвове, червени антилопи и лилави пантери лудуваха по кристалната субстанция. Стъклените стени цъфтяха от пъстрота и фантазия. Невидими филмови ленти безшумно се плъзгаха в добре смазаните механизми, стените оживяха. Подът на детската стая приличаше на хубава ливада. По нея тичаха алуминиеви божи кравички и железни скакалци, в горещия неподвижен въздух сред ароматичния дъх на природата летяха пеперуди от тънък червен плат. Чуваше се лек шум, наподобяващ бръмченето в огромен кошер. Или тихо мъркане на лъв. И ечеше тропот на копита, и шум на дъжд над джунглата, и тътен на други копита по лятна, твърда сякаш колосана трева. На стената сега се виждаше откритият простор на изгорени от слънцето прерии и горещо безкрайно небе. Животните се изпокриха сред растителността и под сенките край водопадите.

Часът на детските илюзии.

Пет часът. Във ваната протече бистра гореща вода.

Шест, седем, осем часът. Масата бе сервирана за вечеря, а после всичко изчезна сякаш от докосването на вълшебна пръчка. В кабинета срещу камината, в която сега приятно грееше огън, имаше

метална кутия, от която се подаде запалена пура. Тя имаше на края си половин инч мека сива пепел. Гореше и чакаше...

Девет часът. Скритите нагреватели започнаха да затоплят леглото, тъй като нощите тук бяха студени.

Девет и пет. От тавана се раздаде глас: „*Какво стихотворение искате да чуете, госпожо Макклилън?*“

В къщата цареше тишина.

След малко гласът се чу отново: „*Щом нямате специално желание, сам ще избира стиховете.*“

На фона на тиха музика гласът обяви:

„*Сара Тиисдайл, любимата ви авторка...*“

*Ще рукнат дъждове. Земята ще ухае
и лястовици ще браздят*

безкрая;

хор жабешки по цяла нощ

ще пее,

а сливата от трепкащ цвят

ще побелее,

нагиздени със огнените си

пера,

синигери ще се надпяват

на плета.

Но никой няма да узнае, не кипи

война,

не ще почувствува края ѝ.

Това

ще бъде все едно на птици и

*дървета –
дори ако до крак измре човека;
а пролетта, пробудила се
от зората,
едва ли ще познае, че е без нас
земята.*

В каменното огнище гореше огън, пурата в пепелника се превърна в купчина пепел, между мълчаливите стени стояха празни столове, музиката свиреше. В девет часа домът започна да умира.

Задуха вятър. Едно падащо дърво счупи кухненския прозорец. Бутилка с течност за чистене на петна се строши и се изля върху печката. Секунди и кухнята бе обхваната от пламъци.

„Пожар!“ – завика гласът. Тревожно замигаха светлини, помпите заизсипваха от тавана струи вода. Но течността се бе разляла по целия линолеум, ближеше и поглъщаше пода чак до кухненската врата, а гласовете в хор повтаряха: „Пожар, пожар, пожар!“

Къщата искаше да се спаси. Вратите се затвориха, но от горещината стъклата счупиха и по стаите зарева вятърът, раздухвайки огъня.

Бавно, педа по педа къщата се предаваше, милиардите златни хищни искри на огъня лесно го пренасяха от стая в стая. Накрая той тръгна по стълбите нагоре, въпреки че от стените изскачаха механически плъхове, заредени с вода, пръскаха я в пламъците и летяха за нов запас. А оросителите в стените поливаха пода с механичен дъжд.

Но всичко това дойде късно. Някъде в дълбочината на къщата помпата тежко въздъхна и отказа да работи повече. Пръскащият

дъжд престана. Свърши се запасът вода, която от много тихи дни търпеливо пълнеше ваните и миеше съдовете. Огънят съскаше по стълбите, нахрани се с картините на Пикасо и Матис в горния хол, поглъщайки мазните им тела и деликатно превръщайки платното в сива дантела. После прескочи на леглата, излезе на прозорците, промени цвета на пердетата.

Тогава дойде помощ.

От тавана надникнаха слепите лица на работи и приличните им на чешми уста пуснаха в огъня отровен зелен химически препарат.

Огънят се дръпна така, както би направил дори слон при вида на умряла змия. А тук се извиваха двадесетина змии, убивайки огъня със студената отрова на зелената пяна.

Но огънят бе ловък. Разузна навън и през таванското прозорче се вмъкна при разположените под покрива помпи. Стана експлозия и мозъкът, който управляваше помпите, се разлетя на хиляди части.

Огънят се върна във всяко ъгълче и започна да обвива закачените в гардероба дрехи. Къщата затрепери. Затрещяха дъбовите кости, оголеният скелет се гърчеше от горещината, кабелите – неговите нерви – се показаха навън. Както по време на операция под ръката на хирурга, която сваля кожата, се виждаха трептящи във въздуха червени жилки. *„Помощ! Помощ! Помощ! Тичайте!“* Горещината смъкваше амалгамата на огледалата, както първият мраз променя повърхността на водата. Като трагични рими в детска песен една дузина гласове повтаряха: *„Пожар! Пожар! Тичайте, тичайте!“* – Думи – силни, тихи, ниски, високи, викове на умиращи в гората самотни загубили се деца. Гласовете постепенно замлъкваха. защото лишените от изолация кабели се късаха като

протрити връзки за обувки. Един, дава, три, четири! Пет гласа замлъкнаха!

* * *

В детската стая джунглата гореше. Сините лъвове ревяха, пурпурните жирафи галопираха панически. Пантерите се носеха в кръг, сменяйки цвета си. Десет милиона други животни, бягайки пред огъня, се спуснаха към далечната река, над която се вдигаха изпарения...

* * *

Отново няколко гласа замлъкнаха. В последния момент под напора на огъня други жални и слепи хора започнаха да съобщават колко е часът, свиреше музика, управляваната от разстояние косачка започна да реже тревата, разтвориха се чадърите против слънце, открехваха се и се блъскаха външните врати. Хиляди неща се вършеха като в часовникарски магазин, където часовниците един след друг в лудешки бяг отбиват часовете, предизвиквайки обща бъркотия и едновременно с това подчертавайки общността на всички часовници. Песен и вик! Няколко последни мишки-чистачки изскочиха от дупките си – да разчистват страшното пожарище. А в пламтящия салон един глас с пълно безразличие високо рецитираше поезия – докато не се овъглиха ролките с лентата, докато не се скъсаха кабелите и не прегоряха релетата.

* * *

Огънят разруши къщата и засипа пожарището, изригвайки кълба дим и снопове искри.

* * *

В кухнята – секунда преди дъжда от огън – можеше да се види как печката приготвя закуска в психопатичен размер: сто и двадесет пържени яйца, препечени филийки от шест хляба, двеста и четиридесет парчета филе, които огънят под акомпанимента на съскащата печка алчно погълна.

* * *

Къщата рухна. Таванът се събори върху кухнята и салона, салонът – върху партера , партерът – върху мазето. Хладилникът, мекият фотьойл, филмовите ленти, електрическите кабели и другите предмети паднаха накуп дълбоко под земята.

* * *

Дим и тишина. Много дим.

* * *

На изток се виждаше зората. Сред развалините гордо стърчеше една стена. В нея последният глас повтаряше непрекъснато едно и също изречение, повтаряше го дори когато слънцето се издигна и освети морето от развалини и пара:

„Днес е пети август две хиляди двадесет и шеста година, днес е пети август две хиляди двадесет и шеста година, днес е...”

Формулата на невъзможното

Научно-фантастичен разказ

Е. Войскунски, И. Лукодянов

Злополучната разходка

На обагреното в нежно-зеленикав цвят небе пламтеше непознато червеникаво слънце. Гората изглеждаше необитаема, на хоризонта се извисяваха зъбати кафеникави хълмове. Космонавтите се блазнаха от мисълта да изследват тази по-малка от Земята планета. Тук лесно се дишаше. Но „Юрий Гагарин“ се нуждаеше от сериозен ремонт, а екипажът му се състоеше само от шест души и Прошин, командирът, реши, че не може да отдели хора, които да извършат разузнаване.

На края на второто денонощие (денонощията тук продължаваха седемнадесет земни часа) от виолетовите хрусталаци се показа отвратителна муцуна с дълга люспеста шия.

– Здравсти – тихо каза кибернетистът Новиков, който пръв забеляза госта. – Момчета, вижте този красавец.

Биофизикът Резницики протегна ръка към фотоапарата, но „красавецът“ изглежда не искаше да бъде сниман. Като продължаваше да преживя, той отстъпи заднешком и изчезна в хрусталака. Оттам се чу прашене на съчки, след това отново настана тишина.

– Другарю командир – помоли Новиков, – не бъдете жестокосърдечен, позволете ми да се разходя по тази планета.

– Имаме си други задачи – отвърна Прошин. – Трябва да бързаме.

Резницки кимна в потвърждение на думите на командира. След това с пресекващ глас, приличащ на гласа на обидено дете, каза:

– Струва ми се, бихме могли да се поразтърпим два-три часа.

Прошин погледна въпросително бординженера, но той само махна с ръка, сякаш искаше да каже: нека вървят, и сами ще се оправим.

– Добре – каза Прошин. – Вървете, Сергей Сергеевич. И вие, Алексей. Но точно след три часа бъдете тук. Преди падането на нощта.

* * *

Клатушкайки се по неравната почва, всъдеходът описа голяма дъга около края на гората и потъна между дърветата. На два пъти Новиков спира, за да вземе Резницки проби от пръстта и растенията. Скоро гората проредя, пред тях се откри голяма равна поляна.

Разузнавачите отвориха люка и се готвеха да излязат навън, когато ненадейно се чу силно трополене. На поляната, чупейки храстите, изскочиха зверове, като че току-що слезли от страниците на учебника по палеонтология. Пред амбразурното стъкло се мярнаха люспести кореми, назъбени като триони гърбове, дълги шици и малки глави със страшни муцуни. Цяло стадо гущери, влачейки тежките си опашки, спокойно премина край всъдехода. След тях вървяха други непознати животни. Те бяха по-малко на брой, на височина достигаха около три метра, а по форма телата им

напомняха ракети за тенис. С разперени лапи, широки като гребни витла, те летяха, почти докосвайки тревата.

Новиков тихо подсвирна и погледна Резницики. След това затвори люка и включи двигателя. ИПДП – инструкцията за поведение на други планети – предписваше на разузнавачите при среща с неизвестни безпилотни устройства да се отдалечат от зоната на евентуалното съприкосновение на разстояние, съответстващо на скоростта и посоката на тези устройства. Всъдеходът се заклати назад, но още преди да измине и двадесетина метра, рязко спря. Разузнавачите се разтърсиха, предпазните ремъци, с които бяха вързани, се опънаха до скъсване. Двигателят продължаваше да работи, гъсениците риеха почвата, но всъдеходът не помръдваше, сякаш пред него се издигаше непреодолима стена. Пред амбразурата се мярнаха две-три от летящите животни, приличащи на тенисни ракети.

– Ще ви дам да се разберете – злобно каза Новиков и се опита да завие наляво.

Но и вляво пътят беше затворен. Също и надясно. Само в една посока всъдеходът можеше да се движи свободно – натам, където бяха изчезнали гущерите.

Новиков спря мотора. В този момент някаква страшна сила притисна разузнавачите към седалките. Телата им се наляха с огромна тежест, сякаш кръвта им бе се превърнала в живак. Не за първи път космонавтите изпитваха такова претоварване, но най-малко тук бяха очаквали да се сблъскат с него.

– Близо дванадесет – изхриптя Новиков.

Той протегна ръка към лоста за движението и, превъзмогвайки пронизителната болка в ставите, успя да го включи. Щом всъдеходът се помръдна, претоварването изчезна. Но то възникваше всеки път, когато разузнавачите се опитваха да изменят курса. Тежестта гонеше всъдехода все напред и напред по следите на зверовете.

– Загазихме – каза Новиков. – Това е някакъв гравитационен капан.

– ИПДП препоръчва да се употреби оръжие само в случай на пряко нападение. Засега пряко нападение няма. Нека да почакаме.

Цялата нощ всъдеходът се движи напред, осветлявайки с фаровете си люспестите туловища на животните. Встрани проблясваха ту оцветени в розово езера, ту стъкловидни равнини, после местността стана хълмиста. Гущерите изглежда се умориха, те едва пълзяха и всъдеходът бавно се движеше след стадото, но невидимата стена пак му пречеше да свърне встрани. Утрото настъпи изведнъж. Пред всъдехода в кафявия склон зееше полукръгло отвърстие. Зверовете започнаха да влизат в него. Новиков погледна Резницики с възпалени очи.

– Достатъчно. Трябва да спрем. В тази дяволска дупка не ми се влиза.

– Да опитаме – съгласи се Резницики.

Той преметна през рамо ремъка на кинокамерата и взе бордовия дневник. Новиков провеси на гърба си портативната радиостанция и загаси мотора. След това, преодолявайки увеличаващото се налягане, затегна спирачките и излезе навън. Подир него изпълзя и

Резници. Претоварването веднага изчезна. Около въдехода се струпаха няколко от летящите работи. Новиков се усмихна накриво:

– Искат да го натикат вътре, но няма да могат. Дай кинокамерата.

Отнякъде долетя цяло стадо работи. Те заобиколиха въдехода и проточиша своите манипулатори, които приличаха на куки. Като ровеше пръста с блокираните си вериги, вдигайки кълба от прах, въдеходът се затътри и изчезна в тъмния отвор на тунела, в който се спряха и зверовете.

На разузнавачите роботите не обърнаха никакво внимание.

Сивите същества

Новиков постави радиостанцията върху меката виолетова трева и се свърза с „Юрий Гагарин“. Лошо го чуваха и той преградна, докато обясни на Прошин за случилото се, защото трябваше да повтаря всяка фраза по няколко пъти. Прошин записа координатите на мястото, където се намираха двамата разузнавачи, и обеща след час да ги потърси с хеликоптер.

Новиков се развесели.

– Сергей Сергеевич – каза той, – огладнях. Няма ли в джоба си консерва?

Двамата се подкрепиха с шоколадова паста и решиха да се разходят, но не много надалеч от мястото, където трябваше да долети Прошин. Но преди да изминат и стотина метра, те спряха. Познатото претоварване започна да се увеличава и да ги притиска към земята. Като местеха с усилие краката си, те направиха още няколко крачки – претоварването стана непоносимо. Разузнавачите отстъпиха и тръгнаха край невидимата преграда, налущвайки я с протегнати ръце.

– Гравитационна стена – каза Новиков. – Явно някой желае да се запознае с нас... Интересно, колко ли е висока тази преграда?

Той взе един камък и го подхвърли встрани от мястото, където бяха застанали. Отначало камъкът полетя по нормална траектория, но след това изведнъж отскочи, сякаш бе се блъснал в твърдо препятствие. Разузнавачите продължиха да хвърлят камъни. Скоро те разбраха, че гравитационната стена не е вертикална, а има форма на дъга.

– Ясно – въздъхна шумно Новиков. – Ние се намираме под плътен похлупак.

– Повикай Прошин – каза Резници. – Не бива да лети насам. Хеликоптерът не ще може да премине през купола.

След като изслуша съобщението на разузнавачите, Прошин се разтревожи.

– Потърсете проход – нареди той. – Не губете време, тръгнете край тази дяволска стена и търсете проход. Чуваш ли, Алексей? Бъдете внимателни. Свързвайте се с мен всеки час. Чуваш ли?

Разузнавачите тръгнаха край невидимата стена.

Ненадейно Новиков спря и хвана Резници за ръката.

– Ощипете ме, Сергей Сергеевич... аз сънувам...

Резници погледна натам, накъдето се вираше Новиков. В горичката пред тях нещо се въртеше. То приличаше на огромно виенско колело, като тези, които се срещат на Земята по панаирите.

Разузнавачите се спогледнаха и бързо се запътиха нататък.

– Някакви хора се виждат – каза Новиков със сподавен шепот.

– Същински панаир... Що за дяволия може да е това...

Те излязоха на поляната сред гората и спряха поразени. Огромното колело бавно се въртеше, а на седалките седяха бледосиви същества. Те приличаха на хора, но съвсем различни от земните. Около колелото се разхождаха или лежаха на тревата други подобни същества. Всички бяха без дрехи. Главите им бяха несъразмерно малки за телата, дългите шии преминаваха в туловище без рамене, ръцете им едва стигаха до корема, а краката им бяха дебели като телеграфни стълбове. Непознатите същества мълчаха. Не се чуваше никакво подвикване, никакъв смях. В пълна тишина те се въртяха на колелото и ту се издигаха на петдесетметрова височина, ту докосваха гъстата трева, а останалите мълчаливо очакваха своя ред.

Въодушевлението победи естествената предпазливост. Разузнавачите тръгнаха към обитателите на планетата.

– Драги другари – закрещя Новиков, сияещ от щастие. – Драги другари. Вие не разбирате нашия език, но това няма значение. Все някак ще се разберем. Братята по разум не обърнаха на разузнавачите никакво внимание. Някои от тях погледнаха в посоката, от която идеше гласът, и пак се отвърнаха. Усмивките замръзнаха на лицата на разузнавачите. Новиков застана на пътя на едно от съществата, което се разхождаше около колелото, и със знаци се опита да му обясни, че би искал да поговори с него. Съществото го погледна равнодушно с тесните си очи и бавно свърна встрани.

– Не забравяйте ИПДП – избъбра Резницики. – Стойте по-далечко от тях.

Като каза това, той клекна до лежащото на тревата същество и започна да го разглежда внимателно!

– Альоша – каза той тихо. – Знаеш ли, че на главите си те имат и трето око?

– Никак не ми харесват тия приятели – отвърна Новиков. – Не ми се вярва, че те управляват роботите. Или е обратно?

– По-добре да не гадаем.

Колелото се въртеше все по-бързо. Креслата със седящите в тях сиви същества ту се издигаха нагоре, ту се спускаха.

– А кожата му е на съвсем малки люспи – каза Резници. – Пръстите на ръцете са едва развити. Интересно би било да им видим зъбите...

– Само не си пъхайте пръста в устата му – разсеяно каза Новиков, гледайки към колелото. – Добре са се развъртели. Уж изглеждат тихи, а обичат силните усещания.

Едно от сивите същества излетя от креслото, на което седеше. Подхвърлено от центробежната сила, тялото му полетя към зеленото небе, след това се превъртя и с глух удар тупна на земята.

– Спрете колелото – закрещя Новиков и се върна към падналото тяло.

Резници побягна след него. Нямахше нужда от никаква помощ: сивото същество беше мъртво. Неговите съжители се приближаваха, без да бързат, към мястото на произшествието, поглеждаха трупа и мълчаливо отминаваха, клатейки се на дебелите си крака.

Отнякъде изневиделица долетя една от познатите тенисни ракетки.

Тя подхвана трупа и се отдалечи с него, плъзгайки се над тревата и ловко заобикаляйки дърветата.

Колелото продължаваше да се върти, но движението му стана по-бавно,

Новиков въздъхна и обърна към Резници разстроеното си лице.

– Какъв задух... – той изтри потта от челото и шията си. – Какво ще кажете,

Сергей Сергеевич?

– Да потърсим проход в стената.

– Добре...

Докато вървяха, вниманието им бе привлечено от неголеми пресечени пирамиди, разхвърлени по поляната. Те бяха от черно стъкло и на всяка имаше нарисован жълт кръг, а вътре в кръга – черен квадрат.

Потиснати, разузнавачите се върнаха към невидимата стена и тръгнаха край нея. Между дърветата се мяркаха сивите тела на обитателите на планетата, но на разузнавачите вече не им се искаше да установяват никакъв контакт с тях.

– Струва ми се – каза Новиков, – че сме попаднали на планета, населена от идиоти.

Резници нарушава правилата на ИПДП

В стената нямаше проход. Разузнавачите се убедиха в това, когато в края на деня се завърнаха при тунела, в който така загадъчно бе изчезнал всъдеходът. Гравитационният похлупак изглежда покриваше няколко стотици квадратни километри.

– Нима такава мощна защита съществува само за да предпази тия кенгура от зверове и други неприятели – каза Новиков. – За да

ходят голи и да се въртят на панаирджийски колела? Очевидно е, че тях нищо не ги интересува. Скитат из гората, търкалят се в тревата, хранят се от автоматични хранилки... Един вид райски живот.

Гладът започна да измъчва разузнавачите. Всъдеходът, в който имаше провизии за пет денонощия, беше изчезнал, шоколадовата паста, открита в джоба на комбинезона на Резници, отдавна бе изядена. Преди два часа те бяха видели как сивите същества се мъкнат към черните пирамиди, как вадят оттам някакви жълти кръгове и меланхолично ги дъвчат, насядали по тревата.

– Да опитаме що за храна е това – предложи Новиков, преглъщайки слюнката си.

– Не бива – каза Резници.

– Зная, че не бива. – Новиков тежко въздъхна. – Половината от живота си бих дал за една цистерна газирана вода.

Прошин, с когото на няколко пъти се свързаха, се разтревожи.

– В краен случай – заяви той, като узна, че не са открили проход – ще разбием стената с фотонна бомба.

– Едва ли ще помогне и това – отговори Новиков. – Ние открихме някакъв автоматичен център за управление. Ще се опитаме да разгадаем неговото устройство.

– Добре. Само действайте по-бързо. И бъдете внимателни!

Разузнавачите се върнаха на мястото, където преди това бяха забелязали заобиколения с антени решетчест купол. До него се издигаше голяма кула, а край нея стърчаха други, по-ниски, приличащи на весла, забити в земята с перата нагоре. Всички съоръжения бяха от черно стъкло. Ровът, който ги ограждаше, беше

широк около двадесет метра и пълен с вода. Разузнавачите спряха и огледаха съоръженията на отсрещния бряг.

– По всичко личи, че това е центърът за управление – каза Новиков. – А ровът по всяка вероятност е предназначен да попречи на тези слабоумни същества да го прескачат, за да не повредят съоръженията. Те изглежда се боят от водата.

Резницки кимна:

– Ние от водата не се страхуваме, но...

– ИПДП не предвижда забрана за форсиране на водни прегради.

– Добре. – Предвид на изключителните обстоятелства, Резницки беше станал сговорчив. Освен това той беше и много гладен.

Разузнавачите се съблякоха и окачиха комбинезоните си върху клоните на дърветата, за да не могат ниските жители на планетата да ги достигнат. След това преплуваха рова и предпазливо излязоха на отсрещния бряг.

– Ето – Новиков отри с длани водата от тялото си. – Ние сме тук и сме живи. Центърът за управление не ни унищожи. Опасност не ни заплашва...

– Мълчи, Альоша – тихо каза Резницки. – Ще си помисля, че треперите.

– Аз? Да треперя? – Новиков смело закричи към купола. – Психолог – побъбра той на себе си.

Те се промушиха предпазливо през широките дупки на решетката. Тук, под купола, имаше няколко инсталации, прилични на химически апарати. Те се съединяваха с причудливо нагънати тръбопроводи. В прозрачно-сините тръби пулсираше мехуреста

течност. Черните корпуси на апаратите бяха изписани с разноцветни рисунки, сложно комбинирани спирали, прави и криви линии.

– Виж ги ти какви наклонности имали – каза Новиков, като разглеждаше корпусите. Напомнят на нашите печатни схеми...

Той си представи как незнайният конструктор, въоръжен с комплект от четки и токопроводими бои, вдъхновено нанася по корпусите на апаратите това, което се ражда в напрегнатия му мозък. Нима и той е принадлежал към породата на тия слабоумни същества?...

Наоколо цареше пълна тишина, само нарисуваните схеми непрекъснато променяха цветовете си. Центърът работеше.

– Е, какво – бодро каза Новиков. – В края на краищата, това е кибернетическо устройство. Съвършена и добре защитена електронна сметачна машина. А щом като е така, ние с вас Сергей Сергеевич...

– Альоша – прекъсна го Резницики, – наведете се към мен. – И той пошепна на Новиков в ухото: – Не бива да разговаряме тук. Уредите могат да подслушват и да анализират нашия разговор. Навярно ни и наблюдават.

– Хъм ... Вярно.

– И не пипайте нищо с ръце. Току виж, че заработи някое защитно устройство...

Разузнавачите разгледаха внимателно фундамента под купола. След това, заобикаляйки тръбопроводите, се провряха през решетката, която ограждаше голямата кула. Тук те забелязаха някакво странно съоръжение, приличащо на детска игра, което се

състоеше от пръчки и надянати на тях разноцветни пръстени. Пръстените непрекъснато се прехвърляха от една пръчка на друга.

Очите на Новиков светнаха.

– Драги родители – извика той. – Нашият магазин получи крайно интересна играчка.

Като каза това, той извади от пластмасовия калъф бордовия дневник и започна да чертае схемата на „играчката“.

– Децата ще писнат от възторг – бърбеше той. – Нищо не развива детската любознателност така, както добре направената играчка... а също и играта на чист въздух.

Започна да смрачава. Зеленото небе притъмня. Тогава изведнъж блесна не много силна приятна светлина. Изглежда, светеше самият въздух. Разузнавачите се спогледаха изумени. Наоколо бе тихо. По електрическите табла пробягваха разноцветни светлини. А на отсрещния бряг – по меко осветената поляна бродеха тихите безполезни същества.

Новиков дълго и старателно рисува. След това разузнавачите излязоха от кулата и разгледаха малките, съвсем еднакви кулички, пръснати около нея. Те бяха дванадесет

– Да се връщаме – каза Резницики.

Преплуваха рова. Водата беше топла и въздухът беше топъл – изглежда, инсталацията работеше с изкуствен климат. От глад им се виеше свят. Разузнавачите се добраха до поляната с хранилките и се отпуснаха върху тревата изнемощели.

Когато часът за поредното хранене настъпи, Резницики се надигна и решително се упъти към най-близката хранилка. За миг той поспря, след това докосна черния квадрат в средата на жълтия кръг.

Новиков, който вървеше след него, забеляза как кръгът хлътна навътре и от освободеното отворстие върху дланта на Резници падна един жълт диск.

– Сергей Сергеевич – извика Новиков, но вече беше късно: биофизикът захапа диска.

„Инспекторът ужили мухата“

Резници се събуди и се послуша. Някой ходеше наблизо, тревата шумолеше. Той се надигна и видя едно от сивите същества. То подритваше бавно кутията с кинокамерата.

Резници побутна за рамото Новиков стреснат. Той веднага подскочи. Русите му коси бяха разбъркани, по небръснатите му бузи беше полепнала суха трева.

– Какво има?

Биофизикът му посочи сивото същество.

– Ха – възкликна Новиков и тръгна към съществото с намерение да му отнеме камерата, но Резници го хвана за ръката.

– Почакайте, Альоша, нека го понаблюдаваме.

– Но този футболист ще счупи камерата! Вижте му крачищата!

– По-добре погледнете го отзад. Виждате ли, има опашчица. – Резници насочи фотоапарата и направи няколко снимки. – Това е интересно за тях явление – продължи той. – Да проявяват любопитство към непознат предмет... Някакъв проблясък на разум, Альоша. Стойте – извика той, като видя, че Новиков пристъпи към съществото и издърпа камерата изпод вдигнатия за удар крак.

– Ама играчка си намерил – грубо каза той. – Хайде, махай се. Върти се на колелото, насам нямаш работа.

Съществото се отдалечи покорно. Резници го застигна и му протегна молива си. Съществото погледна с предните си очи дланта му, а с теменното си око – лицето му. След това бавно протегна четирипръстата си ръка и пое непохватно молива. За миг Резници усети неприятното докосване на хладната му грапава ръка. Той извади от джоба си друг молив и бележник и му показва как да рисува. Но съществото вече не гледаше Резници. Стиснало молива в юмрука си, то се обърна и се помъкна по-нататък. На Резници му се стори, че то проскимтя едва чуто.

– Време е да им измислим имена – каза той. – Нека този бъде Севастиян.

Новиков повика командира.

– Може ли да се яде храната им – повторно запитва Прошин, след като изслуша доклада. Гласът му звучеше недоверчиво. – Уверен ли сте в това, Алексей?

– Напълно, Павел Иванович. Дори, може да се каже, е вкусна. Утолява не само глада, но и жаждата.

– Все пак бъдете внимателни. Учудвам се как Сергей Сергеевич не ви е предпазил от такъв риск. Предайте му слушалката.

Хитро намигвайки, Новиков протегна на Резници слушалката.

– Аз съм, Павел Иванович. – Резници се закашля смутено. – Естествено, не съм забравил наставленията на ИПДП. Но... като биолог реших пръв да опитам... Да, аз... Това е синтетична храна и тя е напълно годна, уверявам ви...

– Да идем да се измием – каза Новиков, след като радиопредаването завърши.

– Като преплуваме рова, ще се окъпем.

– Гениална мисъл, Сергей Сергеевич.

Настъпил бе часът за утринното хранене. Тромавите сиви фигури се помъкнаха към хранилките.

– Те добре знаят кога трябва да се хранят – каза Новиков. – С какво ли ще ни нагости днес Центърът?

Жълтите дискове този път имаха съвсем друг вкус. И бързо се топяха в устата.

– Е, Сергей Сергеевич – да идем да поработим.

– Моята работа е тук, Альоша... Но по-добре ще е, може би, да дойда с вас. В кибернетиката не съм много силен, но трябва да ви наглеждам.

Новиков се усмихна.

– Вчера вечерта се убедих, че трябва да бъда наглеждан не толкова аз, колкото...

Резници сви устни и замълча.

Те тръгнаха към Центъра, като по пътя уточниха плана за действие. Преди всичко трябваше да изучат програмното устройство, чиято схема Новиков вече бе скицирал. Принципно, както той твърдеше, това устройство не се отличавало особено от земните електронни сметачни машини. Естествено в него имало и не малко особености и те именно трябва да бъдат разгадани. Затова се налагаше да бъде открит електронният мозък, който управлява силовата защита на цялата зона – службата по безопасността така да се каже – и да се накара той да изпълни командата за излизане от обсега на тази защита. Или, в краен случай, да се накара да открие някакъв проход в гравитационната

стена. Щом като е направен такъв проход за животните – значи програмният Център решава и такива задачи.

– Бих искал да зная – завърши Новиков – кой е създал този автоматичен рай.

– Мога да кажа само едно: създателите му са били живи и мислещи същества.

– Ако е така – подхвана Новиков отново, – то древната земна поговорка е валидна и за тях: на човека е свойствено да греши. Така ли е, Сергей Сергеевич? При цялата си мъдрост те са направили една грешка: не са пресметнали, че ние с вас можем да плуваме и че за нас ровът не е преграда...

В отговор Резницки сложи показалеца си на устните, с което искаше да каже, че не бива да разговарят.

Бяха стигнали до рова.

Както и предишния ден, цветът на рисуваните схеми се менеше. В кулата на пулта за програмно управление приборите продължаваха непрекъснатата си игра. Разузнавачите няколко часа подред наблюдаваха работата на електронния мозък. Новиков изписа тетрадката си с математически знаци. На върха на черния купол, който покриваше блока на програмното устройство, светеше зеленикава крушка. Накъдето и да тръгнаха разузнавачите, това зелено око се насочваше все към тях. Умната машина явно ги наблюдаваше и от това те не се чувствуваха съвсем добре.

– Петелът клъвнал мокър парцал и го провесил на балкона – каза Новиков.

– Офицер на б7, шах – отвърна Резницки.

Те нарочно говореха безсмислици, за да отклонят правилния ход на машината.

– Инспекторът ужили мухата по левия крак...

Като си разменяха подобни остроумни закачки, те внимателно изучаваха системата за спиране и включване, а зеленото око ги наблюдаваше изпитателно. И двамата изведнъж почувстваха непреодолимо желание да напуснат час по-скоро кулата.

По задълго разузнавачите спряха край един отвор, от който излизаше жълт дим. След това разгледаха високите мачти, прилични на весла – това несъмнено бяха локаторите за приемане на информация – и направиха скица на апаратите под решетестия купол. Уморени, те напуснаха Центъра и се върнаха на поляната за хранене.

Някъде надалеч – и това се виждаше съвсем ясно – дърветата се огъваха под поривите на вятъра, по зеленото небе се събираха и бързо се разпиляваха облаци. А на поляната както преди беше тихо, нито един лист по дърветата не потрепваше, сивите същества ходеха насам-натам и когато настъпи часът за вечеря, тръгнаха към хранилките.

Разузнавачите също се подкрепиха, след това се заеха да разгадават непознатите схеми.

– Нищо особено, схема като схема – побъбра Новиков. – А главата ми ще се пръсне...

– Ето какво. Альоша. С изчисления, правени на ръка, ние няма да се справим с тая работа. Повикайте кораба и му съобщете данните, нека да ги предадат в изчислителния център.

– И това е вярно. – Новиков озадачено погледна към предавателя. – Батериите са на свършване, Сергей Сергеевич.

– Трябва да пестим енергията.

„Това и сам зная“ – помисли си Новиков и настрои апарата на вълната на кораба.

– Какво става с вас – чу той далечния глас на Прошин. – Тук имаме силна буря. Топлинна буря. Наложил се да прекратим работа.

– При нас е спокойно – отговори Новиков. – Живеем под похлупак... Под похлупак... Павел Иванович, ще ви съобща данните за изчислителната станция. Сами ние тук не можем да се справим, изглежда апаратурите работят от векове – той бавно се обърна на другата страна и продиктува на командира данните. После се уговориха да се свържат отново на следващия ден.

В гората припламна вечерното осветление. Новиков легна на тревата, покри главата си с ръце и задряма. А Резницики приседна до едно от триоките същества, което се търкаляше край него, и внимателно хвана китката му, измервайки пулса. То даже не го погледна и бавно се извърна на другата страна. Тогава неуморният Резницики го хвана за опашката.

В същия миг над гората проехтя продължителен тъжен звук, той ставаше все по-пронизителен и накрая стана нетърпим за слуха. Зъбите на Резницики затракаха. Новиков скочи и си запуши ушите. От цялата поляна се надигаха сиви същества, а тези, които скитаха безцелно наоколо, се спираха с вирнати нагоре муцуни.

Високият шум спря и веднага след това се разнесе странна музика. Основната гама се повтаряше в различни интонации. Сивите същества започнаха да подскачат и да се кривят. Не

можеше да се каже, че те следваха ритъма, но по всичко личеше, че им харесва да подскачат.

– Идиотите танцуват. – Новиков изумен гледаше какво става наоколо. – Най-послед се развеселиха.

– Вижте Севастиян – каза Резници.

– Къде е той? Как го различавате?

– Ето го, с молива в ръка.

– А – Новиков се засмя. – Танцува като академик. Май че се умори – и той насочи кинокамерата към уродливия им приятел.

Танците продължиха около половин час, след което последва пронизително „вл-вл-вл-вл“ и изведнъж гласът на Резници произнесе отчетливо:

– Инспекторът ужили мухата по левия крак.

Разузнавачите се спогледнаха стреснати. Над гората ехтеше:

– Офицер на б7, шах.

– Петелът клъвна мокър парцал...

Машината в точна последователност – от края към началото – повтаряше всичко, което разузнавачите бяха казали по време на посещението си в Центъра. Всичко, дори шепота на Резници: „Не трябва да разговаряме тук, може да ни чуят...“ Възпроизведена бе и първата фраза, произнесена от Новиков: „Какво ги е прихванало...“ След това машината с бърз темп прочете записа в обратен ред и започна да възпроизвежда вариантите.

– Петелът ужили... слон на балкона... От възторг ще вие инспекторът...

Центърът редеше фраза след фраза, усложняваше ги, подбираше думи с еднакво окончание.

– Добре работи, дявол да го вземе – прошепна Новиков.

– Крак, муха, парцал – продължаваше да реди машината.

– Добре, че не избъбрахме какво смятаме да правим – тихо каза Резници. Лицето му беше бледо, покриваха го едри капки пот.

Кррррак! Изведнъж всичко стихна. След кратка пауза – смяна на плочата. Сега гората се изпълни с неприятни звуци – като че консервени кутии се търкаляха по дървени полици.

– Погледнете Севастиян – прошепна Резници.

Почти всички сиви същества след свършването на танците легнаха да спят, само няколко от тях продължаваха да бродят между дърветата. А Севастиян стоеше изпънат край разузнавачите, протегнал дългата си шия: сякаш се вслушваше в звуците, идващи откъм Центъра, и беззъбата му уста леко помръдваше. Резници не сваляше поглед от него.

Неприятните звуци затихнаха. „Вл-вл-вл“ – изви машината – и се възцари дълбока тишина.

– Концертът свърши – заключи Новиков и уморено се отпусна на тревата.

– Такива ми ти работи, братко Севастиян.

Центърът не приема задачата

В седем часа местно време на следващия ден разузнавачите се свързаха с кораба и получиха обработените от изчислителния център данни.

– Уверени сме, Павел Иванович – без колебание отговори Новиков, но гласът му беше погаснал. – Ако, естествено, Центърът не се опита да ни противодействува...

– Постарайте се.

– Батериите на преподавателя ни се изтощиха. Ще трябва да се ограничим с две предавания – сутрин и вечер. В девет часа довечера ще ви съобщим следващите данни.

– Добре. – Прошин говореше много спокойно. – Желая ви успех.

След като закусиха, Новиков се отправи към Центъра, за да продължи работата. Резницики го посъветва да бъде предпазлив, а сам остана на поляната: той също бързаше да приключи своите изследвания.

Когато се върна към три часа подир пладне, Новиков завари Резницики силно възбуден.

– Те се въртяха на колелото... Много бързо се въртяха... Двама изхвъркнаха от седалките и се пребиха...

– Успокойте се, Сергей Сергеевич, при тях това е...

– Нещо изпращя и – двама излетяха от местата си. Когато колелото спря да се върти, видях, че железните скоби, които са прикрепели седалките на убитите, са отвинтени. По-точно, приспособленията, които ги привеждат в различни положения. Те сами не биха могли да сторят това, разбирате ли?

– Сергей Сергеевич...

– И освен това тази робска покорност пред собствената им съдба! Но това е ужасно, Альоша. Какво страшно израждане! Нима не е поразително: съвършена техника, управление, действащо неимоверно точно от векове, и независимо от всичко това – нещастни случаи?...

– Чуйте – подвикна Новиков. – Какво толкова се развълнувахте? Аз разгледах устройствата за хранене и развлечения. И ето какво

ще ви кажа: нещастните случаи също стават по предварително изчислена програма.

– Как така? – Резници се вторачи в кибернетиста. – Нима искате да кажете?...

– Те са предвидени така строго, както сервирането на храната. Това е направено, за да се регулира прирастът на населението. Данните се вземат от пресмятанията на хранилките и ако се появят излишни гърла...

– Но, Альоша, ако това е така, то ние...

– Да, Сергей Сергеевич, твърде възможно е. Не бива да се учудвате, че нашата поява е струвала живота на двама от тях. Вие казвате – израждане. Какво значи това? Смятате ли, че прадедите им са били по-развити?

Резници не отговори. Той беше толкова подтиснат, че не пожела да обядва, и Новиков едва го уговори да се подкрепи.

– Синтезаторите им са великолепни – заговори Новиков, докато ръфаше енергично обедните дискове. – Състоят се от вода, въздух и подземен газ. Нали видяхте порестите израстъци оттатък? Е, от тях именно се приготвява тяхната синтетична храна. Програмното устройство им осигурява колосални количества от нея в най-различни вкусови комбинации. Добре е измислено, нали? Е, аз трябва да вървя, Сергей Сергеевич.

Новиков работи в Центъра до късно вечерта, върна се уморен и мрачен и веднага се хвърли на тревата.

– Тази проклета машина се мъчи да ме изпъди от кулата – каза той, като отдъхна. Работя и през цялото време чувствавам, че

трябва да си ида. Сякаш ми говори: иди си, иди си. Действува на психиката ми...

– Е, и – Резницки го погледна разтревожен. – Накара ли те да напуснеш кулата?

– Не... Издържах някак. Сергей Сергеевич, страшно съм уморен, повикайте, ако обичате, вие кораба и продиктувайте тези редове. – Новиков протегна на приятеля си чантата с бордовия дневник. – Ако не се лъжа, утре ще можем да разгадаем програмното устройство.

– Това е самопрограмираща се машина, Альоша. Дали тя ще приеме команди от друго място?

– Да. Тя може да приема – уклончиво отговори Новиков. – В нея има устройство за приемане с перфокарти. Аз открих две тестета от тях с обозначена мрежа. Приличат на нашите... Изглежда, някой някога... – той замълча и се замисли.

– Тогава всичко е в ред – каза Резницки и се зае с радиопредавателя. Рано на другия ден Прошин съобщи резултатите от изчисленията. Той ги диктува дълго и старателно и накрая каза: „Желая ви успех. До скоро виждане, момчета“.

Резницки искаше да отиде заедно с Новиков в Центъра, но той рязко отклони предложената му помощ.

– Не е необходимо. И сам ще се справя.

Резницки с огорчение проследи високата му отдалечаваща се фигура и се запъти към обитателите на рая.

На обяд Новиков не дойде. Резницки почака още известно време и сам тръгна към Центъра. Преплува рова и се изправи пред кулата.

Намери Новиков да лежи под решетката, ограждаща кулата с електронния мозък. Той лежеше по очи, с изпъната глава и свити крака. До него стоеше чантата с бордовия дневник.

– Альоша, Альоша... Альоша! – задърпа го той.

Новиков отвори очи и го погледна с помътнен поглед.

– Какво се е случило – изкрещя Резницики?

– Нищо – едва чуто отвърна Новиков. – Много се уморих. Спи ми се.

Резницики му помогна да стане и го поведе към рова. Във водата Новиков се посъвзе. Той се освободи от приятеля си, който се опитваше да го придържа, и сам доплува до отсрещния бряг.

Там Алексей седна на тревата, обхвана с ръце голите си колене и се замисли. Седнал срещу него, Резницики търпеливо чакаше.

– Така значи – каза накрая Новиков, като дълго мисли. – Не, грешка не съм допуснал... Всичко проверих, преди да продупча перфокартата. Правилно съставих и програмата. Не може да съм сбъркал.

– Продължавай, Альоша.

Подадох следната задача на програмното устройство: да снемем силовата защита на зоната. Поставих перфокартата. Нещо в машината изтрещя и тя изхвърли перфокартата обратно, без да приеме задачата. – Новиков отново помълча, преди да продължи: – Тя задърдори нещо, после ми каза нищо да не пипам с ръце...

– Това именно ли каза. Нима тя проговори?

– Това го каза с вашия глас. Аз поставих нова перфокарта с друга задача: да направи проход в защитното поле. Но тя и нея изплю.

Повече нищо не помня... Помня само, че се почувствувах дяволски уморен и ми се доспа...

– Альоша, трябва да опитаме отново.

Новиков поклати глава.

– Няма смисъл. Тя няма да приеме.

– Вече си починахте. Хайде да отидем заедно. – Резницики стана.

– Това е нашата единствена възможност. Вие сте добър съставител на програми, Альоша.

Новиков унило мълчеше.

– Хайде, хайде – подкани го отново Резницики. – Подайте й такава задача: не да премахне защитното поле, а само да отвори проход за животните. Такава задача тя не може да не приеме.

Новиков сви рамене.

– Да опитаме.

Двамата преплуваха рова и пропълзяха под решетката в кулата. Зеленото око веднага светна и се насочи към тях. Резницики почувствува, че му се вие свят. Сънно мигайки, той видя как Новиков се приближи към устройството с челюсти, прилични на менгеме, и постави в него една перфокарта. Раздаде се звук, като че се мелеха кости, и перфокартата излетя обратно, димейки леко.

– Добре е защитена тази машина – отчетливо произнесе Новиков, а гласът на Резницики, усилен като от микрофон, каза: Нищо не пипайте с ръце. Новиков седна, разпери безпомощно ръце и опря гърба си на решетестата ограда. Резницики, превъзможвайки с голям труд желанието си да легне и заспи, го разтърси и двамата излязоха от кулата.

Навън веднага се почувствуваха по-добре и сънливостта им премина.

– Действувах като истинска спирачка – тихо каза Резницики на английски.

– Добра защита, няма що.

Тръгнаха край брега.

– Виждате ли тези кулички – запита Новиков също на английски.

– Дванадесет на брой. Те са автомати за усилване на гравитационното поле. Непробиваема е такава защита...

– Може би ще успеем да я слоим. Да разбием фундаментите.

– Ако ви е омръзнал животът...

– Тогава какво да правим?

– Не зная.

Как е загинала цивилизацията

Те отново обиколиха цялата зона край невидимата стена. Тренираните им тела добре понасяха големи претоварвания и те решиха да опитат да се промъкнат на свобода. Повървяха двадесетина метра, пълзешком успяха да изминат още метър и това бе всичко, което им се удаде да направят.

Трябваше да се върнат обратно.

В яда си Новиков захвърли камък и той отскочи от невидимата стена. А от другата страна клоните на дърветата се огъваха, люлени от вятъра, там бяха свободата, въздушният кораб, другарите...

– Остава само едно – фотонната бомба – каза Прошин при следващото предаване.

– Павел Иванович, нека почакаме още малко – прекъсна го Резницики. – Бомбата ще причини страшни разрушения.

– Но друг изход нямаме.

– А каква е гаранцията, че бомбата ще пробие полето на свръхгравитацията? Нека да почакаме още един ден, Павел Иванович. Утре заран ще се свържем отново с вас.

Резниcki изключи преподавателя и тъжно огледа райската градина.

– Да отидем към тунела, в който откъгнаха всъдехода ни – предложи той. – Новиков не отговори. Той лежеше на тревата, закрил с ръце очите си.

– Альоша, що за апатия ви е обзела? Не бива така... Защо непрекъснато мълчите, Альоша – изкрещя Резниcki.

– Какво искате?

– Елате на себе си. Да идем да потърсим всъдехода. Ще се опитаме да го приведем в движение и с голяма скорост...

– Глупости.

Все пак Резниcki успя да го накара да стане. Скоро те се озоваха пред хълма с тунела, но входът към него бе препречен от силово поле. Разузнавачите се върнаха обратно на поляната. Изведнъж Резниcki приседна на земята: в меката като коприна трева лежах два кръгли сиви камъка. Биофизикът внимателно повдигна единия от тях и го подхвърли на дланта си. Слабоватото му небръснато лице се оживи.

– Точно така – каза той, когато внимателно го разгледа. – Те снасят яйца. Така си и мислех. Те са също такива гущери, както и местните животни, само че от по-високо организирана материя.

Новиков безучастно стоеше край него. Резниcki сложи камъка в джоба си и двамата се упътиха към поляната с хранилките.

– Е, все пак – каза Новиков, след като изяде обедната си порция – храна поне тук има достатъчно.

Резницики го погледна внимателно.

– Не искате ли да се полюлеем на колелото?

Язвителният му въпрос остана без отговор.

– Чуйте, Альоша, моето мнение за тукашните порядки – продължи Резницики. – Естествено аз не съм осведомен, но все пак... С една дума, някога на тази планета е имало високоразвита цивилизация. Струва ми се, преди много хилядолетия. Прадедите на тези идиоти са били талантиливи, разумни същества. Но, както по всичко личи, бурното развитие на техниката е влязло в противоречие със социалните форми на обществото и животът е добил уродлив характер. Управляващата върхушка е решила, че е настанало време да обезпечи и безгрижен живот на своите избрани членове. Излишните производители са били изстребени и заменени с работи. Тогава навярно е бил построен и Центърът, който е поел всички грижи за поддържането на живота и развлеченията на местните жители. В оградената жилищна зона с мек изкуствен климат, с гарантирана синтетична храна е започнал празен живот. Възможни е на първо време за изпълнението на тази програма да е било следено от учени и по всяка вероятност от тях именно са останали и двете тестета от перфокарти. Но машината е работела безупречно, тя непрекъснато се е усъвършенствувала и съставителите на програмата, лишени от радостта на труда и творчеството, са се изродили... може би по-късно от останалите... Паметниците на тяхната материална култура извън зоната са се

рушели и постепенно са били погълнати от джунглата. Но ето...
Слушате ли ме, Альоша, или спите?

– Слушам ви.

– Израждането е продължило с пълна сила. Незапознати с оръдията на труда, хората са ставали все по-слаби. От безделие техните мозъци са запазили само елементарните животински инстинкти.... Що се касае до колелото, то е дяволски измислено, Альоша... Вие сами видяхте, че те снасят яйца. Роботите ги събират и навярно ги поставят в някакъв инкубатор. Когато младото поколение порасне и започне да използва хранилките, тогава се появяват излишни гърла – и нещастните случаи на колелото зачестяват. Вие бяхте прав, това също е една от задачите на програмното устройство... Центърът води точна статистика за движението на населението и унищожава излишните. И въпреки това те всеки ден отиват да се люлеят. Създателите на колелото са се погрижили тези жалки същества да не загубят напълно интереса си към острите усещания. Елементите опасност, риск за тях са необходими стимулатори на живота. Разбирате ли.

– Стига – изкрещя Новиков. – Лицето му беше страшно. – Не разбирате ли, дявол да ви вземе, че ние няма да излезем отук?

Резницки го погледна изумен.

– Престанете, моля ви... Нашите другари няма да ни изоставят...

На арената – динозаври

На другия ден Резницки повика „Юрий Гагарин“.

– Не знаем какво да прави, Павел Иванович – крещеше той в микрофона. – Не виждаме никакъв изход... Какво? Не ви чувам... – Идващият сякаш от безкрайна далечина глас на Прошин заглъхна. –

Павел Иванович – отчаяно дереше гласа си Резници, – Павел Иванович... Другари, не ви чувам... Той хвърли слушалката и ритна кутията на радиопредавателя.

– Ето какво, Алексей – Резници се опита да говори бодро. – Трябва да отидем в Центъра .

– Никъде няма да ида – отговори Новиков, без дори да отвори очи.

– Не, ще дойдете! Вие сте кибернетик. Противно ми е да ви гледам. Стъписахте се пред една най-обикновена електронна машина.

– Вървете сам!

– Ставайте веднага – викна Резници. – Ние трябва да се справим с тая проклета машина. Ние – хората.

– Ние – хората – отвърна ехото.

Стойки наведен над Новиков, Резници напрегнато размишляваше: „Дали да го разтърся, за да се вдигне... Не, той е по-силен от мен. И така не бива... Ние сме хора. Трябва да го убедя...”

Вниманието му бе привлечено от някакъв шум на поляната. Между дърветата летяха работи, всички в една посока, като издаваха продължителен свистящ звук. Сивите същества се помъкнаха след роботите. Вървяха като стадо, тежко и бавно пристъпвайки с тромавите си крака. Между тях беше и Севастиян.

– Альоша – каза Резници, – нещо става. Нека отидем и ние да видим какво.

Новиков отвори очи и се повдигна на лакти. Наистина ставаше нещо необикновено. Той мълчаливо се изправи и приглади

невчесаните си коси. „Как са зачервени бузите му – помисли Резницики, като го наблюдаваше. – А под очите му има сенки. Навярно и аз не изглеждам по-добре.“

Разузнавачите тръгнаха след стадото от сиви същества.

След около три четвърти час достигнаха каменист сипей. Под него се простираше равна площадка. Разузнавачите бяха я забелязали при първото оглеждане на зоната, но тогава тя с нищо не привлече вниманието им. Сега над тази площадка се клатушкаха осем робота. Сивите същества се разположиха на ръба на сипея, редом с тях се настаняха разузнавачите със Севастиян. По всичко личеше, че предстои някакво развлечение. Центърът точно провеждаше своята програма.

– Вижте там – Резницики посочи към склона на хълма, ограждащ площадката от насрещната страна.

В склона тъмнееше някаква дупка – може би друг вход на същия тунел, в който роботите натикаха животните и всъдехода.

Това предположение скоро се потвърди. Роботите се построиха в две редици край отвора на тунела и веднага след това оттам започнаха да излизат зверовете. Опирайки се на дебелиите си конусовидни опашки, динозаврите бавно се пръснаха по площадката. Малките им глави с многозъби уста неспокойно се въртяха на дългите шии.

– Добре са го измислили – възхити се Резницики. – Държали са гущерите в тунела, за да изгладнеят, а сега ще ги накарат да се самоизядат. За развлечение на райските жители... – и той защрака с кинокамерата.

Край входа на тунела стана задръстване. Цял рояк роботи полетя натам. Заобиколен от тях, от тунела изпълзя всъдеходът на разузнавачите. Той заора с веригите си в пясъка, като че се съпротивляваше, и роботите положиха не малко усилия го изтласкат. Те го оставиха на няколко метра от входа на тунела и се дръпнаха встрани, сякаш искаха да си отдъхнат.

– Изглежда, че всичко му е в ред – каза Резницики, като внимателно се вираше. – Какво ще кажеш, ако скочим долу и се затворим в него? И се понесем пълна скорост, а Альоша?

– Гледайте – Новиков се наведе напред.

Един от роботите излезе на арената и спря между два динозавъра, мрежестата му лопатка се насочваше ту наляво, ту надясно. След това се отправи към динозавъра, който стоеше от лявата му страна. Животното отстъпи, като раззина зловещата си уста. Роботът приближи още по-близо и протегна своята ръка-манипулатор. Динозавърът се строполи на една страна, нанесе няколко конвулсивни удара с опашката си по пясъка – и всичко беше свършено.

Долетяха още няколко робота и бързо разрязаха огромното туловище на парчета. След това всички напуснаха арената и се притаиха пред входа на тунела.

Резницики продължаваше да работи с кинокамерата.

Динозаврите се раздвижиха и с протегнати шии запълзяха към кървавите късове месо. Съседът на разкъсания звяр, браздейки пясъка с опашката си, започна да ръфа един къс, като го придържаше с късите си предни лапи. Останалите побързаха да вземат участие в кървавото пиршество, а тези, които бяха

закъснели, се мъчеха да отнемат вече заръфаните късове. И тогава стана неизбежното.

– Както трябваше да се очаква – изсумтя Новиков, като гледаше как гладните чудовища се разкъсват помежду си. – Ликувай, Рим... Да се махаме...

– А всъдехода – запита Резници. – Може би трябва да опитаме...

– Какъв всъдеход – Новиков хвана ръката на биофизика и продължително я стисна. – Видяхте ли как роботът се спря между двата динозавъра? Той явно не знаеше кой от тях да избере.

– Е, та какво – Резници погледна възбуденото лице на Новиков. – Роботът спря, докато неговото електронно устройство му подсказва кой именно да избере: кой от зверовете е по-близо, кой е по-едър. Той чакаше, докато...

– Именно чакаше – изкрещя Новиков. – Математическо изчакване. Ами ако роботът се намираше точно по средата? А ако зверовете бяха съвършено еднакви? Тогава какво би следвало от това?...

– Искате да кажете...

– Точно така. Спомнете си задачата на Буридан!

Задачата на Буридан

През XIV век френският философ схоластик Йоан Буридан, ректор на Парижкия Университет, формулирал известния тезис, станал отпосле известен като „Буриданово магаре“. Задачата е проста: ако едно гладно магаре застане точно по средата между две купи сено, от коя ще започне да яде? Ако магарето разсъждава логично, то неизбежно ще умре от глад, тъй като не може да

направи своя избор. Но ако има някаква, макар и минимална разлика...

Магарето ще остане живо, тъй като то е живо същество и следователно е способно на нелогични постъпки. Въпреки логиката то ще заръфа сено от която и да било от купите, макар че тя с нищо не е по-добра от другата. Магарето може само да изпита някакво колебание, преди да направи своя избор.

Електронната сметачна машина обаче може да извършва само логически решения. Тя е неспособна на нелогически постъпки.

Новиков беше изпълнен с енергия.

– Помните ли дванадесетте кулички? Дванадесетте аварийни системи за усилване на защитното поле? – Той снижи глас. – Да накараме Центъра да избере една от тях. какво ще кажете?

– Да, но Центърът не приема никакви задачи.

– Той не приема задачи, свързани с отслабване на защитата. А ние ще му подхвърлим друга задача. И при това твърде добра, драги Сергей Сергеевич. Трябва само да я съчиним.

Скоро задачата беше съставена по всички правила на формалната логика: над зоната е надвиснала някаква опасност. За да бъде предотвратена тя, Центърът трябва да включи една от дванадесетте аварийни системи. Нищо повече.

Новиков разстла на тревата своите таблици и започна да превежда задачата на езика на програмното устройство. Той внимателно отбеляза, а след това продупчи на перфокартата набелязаните отвори. Не бързаше, а ръцете му леко трепереха.

– Така. – Новиков се полюбува на своята работа и още веднъж провери дали правилно е извършил всичко необходимо. – Нека се опита сега да не я приеме. Да вървим!

Когато се добраха до кулата, зеленото око веднага се насочи към тях, сякаш ги питаше: „Защо сте дошли? Какво искате?“

Без да се бави, Новиков постави перфокартата в приемното устройство. Познатото състояние на сънливост веднага обзе и двамата, краката и ръцете им натежаха. Разузнавачите вторачено гледаха челюстите, които погълнаха перфокартата. Измина една минута, а машината не решаваше задачата. Само да не се строполят, ужасно им се щеше да легнат. Още една минута...

– Изяде ли я? Наздраве – тихо каза Резницки и се усмихна.

Те излязоха от кулата и минаха под купола, където се помещаваха изпълнителните съоръжения на Центъра. Линиите на рисуваните схеми започнаха да менят цветовете си – отначало бавно, след това все по-бързо и по-бързо.

– Карай все така – развесели се Новиков. – Карай, Буриданово магаре. Задачата беше твърде проста. На анализаторите не е необходимо да определят свойствата на опасността или да търсят способите за нейното предотвратяване, тъй като заедно с информацията за наличието на опасност постъпва и програма с готово решение: да се включи една от аварийните системи. Обикновено всички тези системи се включват едновременно – за всеки случай, ако една от тях откаже да работи. Но програмата нарежда да се включи само една. Коя именно? Безразлично, те всички са еднакви. И все пак коя? Това е задача за малко дете: да натисне с палец някакъв бутон. Но за мощния електронен мозък

такава задача може да се окаже формула на невъзможното, тъй като логично решение няма!

Машината работеше напрегнато. По рисуваните схеми избухваха разноцветни пламъци. Част по част, блок след блок се включваха в решаването на задачата: коя от дванадесетте кули да бъде избрана. До този момент машината е „познавала“ само два случая: да включи всички кули или нито една. Но една от дванадесетте?... Може ли да определи машината, че решението е нелогично? Може би. Но да откаже да изпълнява възложената ѝ работа, тя не може. Не ѝ позволяваше подаденият сигнал за опасност.

– Тук няма какво повече да правим – тържествено заяви Новиков. Разузнавачите преплуваха рова и се върнаха на поляната.

Вечерта бързо настъпваше, светлозеленото небе потъмня, прободено като гигантска перфокарта от първите звезди.

Резницики лежеше по гръб и търсеше сред звездната шир една малка звезда в периферията на Галактиката. Звездичката с милото название – Слънце. Ето я и нея, кацнала на самия хоризонт. А около нея, невидимо оттук, се носи в черната бездна тъмното кълбо на Земята. Чудесна планета, населена от разумни и весели хора. способни не само на логични, но и на нелогични постъпки, готови да жертвуват живота си в името на общото благо, в името на Знанието. Те не се нуждаят от изкуствен похлупак. Те са приятели на животните. Там за добруването на човечеството мнозинството не позволи на малцинството да се самопороби, като замени хората на труда с покорни работи. Там машините разумно служат на хората, а не господствуват над тях....

– Сергей Сергеевич – тихо го повика Новиков. – Много бих искал вие... Забравете за моето вчерашно...

Резници не му позволи да се доизкаже...

– Естествено, Альоша. Вече забравих – бързо каза той. – И като помълча, добави. – Трябва да се погрижим за всъдехода.

– Да почакаме още малко. – Новиков започна да ходи напред-назад, като размишляваше на глас: – Центърът не може да реши задачата. Да се откаже от нея също не може. Следователно ще трябва да се увеличи мощността на мисленето за сметка на резервите. Това е логично. Енергетичната му база е огромна, но не е безгранична. Следователно – резервите ще се изчерпат. И тогава... друг изход не му остава: той ще започне да черпи енергия от другите участъци. Само така...

– Ами ако подхранването на защитното поле е неприкосновено?
– запита Резници.

– Доколкото разбрах от схемата, неприкосновени са само източниците на мощностите, предназначени за синтезиране на храната. Което ще рече, че може да закусим.

Хранилките покорно им подадоха по един жълт диск. При тях нищо не бе се променило. Нощният въздух светеше, роботите летяха наоколо и изпълняваха раболепно своите задължения. Обитателите на поляната се настаняваха да спят на меката трева, която не познаваше утринна роса. А машината, бдяща за тяхното безсмислено съществуване, работеща с пълна мощност, решавайки формулата на невъзможното, за да предпази тези жалки същества от измислената опасност и заедно с това приближавайки ги към истинската опасност...

Разузнавачите приближиха до границата на защитното поле. Невидимата стена и беше се помръднала.

– Нека поспим – предложи Резницики. – Изглежда има още време, докато...

– Защо не – съгласи се Новиков.

Но сънят не ги ловеше. Съмненията отново започнаха да тровят съзнанието им. За да се отвлече от безпокойните мисли, Резницики отвори бележника и започна да преглежда записките си. Новиков се въртеше от една на друга и непрекъснато следеше часовника си.

– Сергей Сергеевич – повика той. – Не почувствахте ли? Според мен захладя.

– Не, не забелязвам.

– Сигурно ми се е сторило.

Резницики отново се задълбочи в записките си. „Какъв е цикълът на тяхното дишане по време на сън – помисли си той. Това трябва да се уточни.“

Той стана и се отправи към най-близкия обитател на поляната. Сивите същества не спяха. Жално скимтейки, те се събираха на групи, търкаха се един о друг. Едва сега и той почувствува, че е захладяло.

– Альоша – извика Резницики. – Ставайте. Климатическата инсталация не работи.

Радостно развълнувани, разузнавачите се втурнаха към защитната стена.

– Сега животът им ще стане по-труден – каза Новиков, когато се върнаха на поляната. – Ще трябва да живеят без бавачки.

– Жал ми е за тях – призна Резницики.

– А на мене никак. Храната им е осигурена, а за останалото – е, нека понавикнат да се трудят.

– Вижте го този работник. – Едно от сивите същества се опитваше да се увие в широките листа на дървото, под което стоеше. Но листата бяха твърде нависоко и трябваше да подскочи, за да ги достигне.

– Виждате ли. Работата потръгна. Те просто ужасно са се измързеловили, а сега ще трябва да поработят. Та това е Севастиян, и молива си държи в ръката!

Утрото свари разузнавачите пред стената. Бледи от вълнение и безсъние, те се опитваха да излязат от зоната, но притискащата сила на претоварването ги отхвърляше назад и сърцата им отново се свиха тревожно.

– Да идем при всъдехода и да се свържем с кораба – каза Резници.

Новиков не отговори. За хиляден път, протягайки ръце напред, той се хвърли срещу защитната стена. Претоварването го застави да се прегъне. Той се опита да отстъпи, но изведнъж почувствува, че претоварването отслабва. Пристъпи напред – нищо. Още една крачка, две...

– Ура – закреця Новиков и, като разпери ръце, побягна край защитната стена, която повече не съществуваше...

* * *

Двамата вървяха бързо по склона на кафеникавия хълм.

– Само за минута, Альоша – каза Резници и спря на върха.

Оттам той огледа виолетовата поляна. Утринният ветрец люлееше клоните на дърветата, сред които бродеха сивите

същества. Сега те изглеждаха още по-беззащитни. Новиков го докосна за лакътя.

– Нищо им няма.

– Те ще измрат, Альоша.

– Планетата, общо взето, е топла, ще се приспособят. Естествено, по-слабите ще загинат. А що се касае за Севастиян, аз съм спокоен. Затрупа се с листа и не замръзна. Той и колиба ще си направи. Главата му работи.

– Да – каза Резници. – Не е глупав Севастиян.

– Виждаш ли? Ще трябва за втори път да изминат пътя на еволюцията. Отначало ще им помага инстинктът за самосъхранение, а след това ще дойде и разумът.

Разузнавачите започнаха да се спускат към площадката, където стоеше всъдеходът. Изведнъж те се спряха. Откъм небето се зачу равномерно бучене, което непрестанно нарастваше. Разузнавачите се върнаха обратно към върха на хълма. Те скачаха, крещяха и размахваха ръце. Вертолетът направи кръг над тях и започна да се спуска.

Ръкописът на Клитарх

Научно-фантастичен разказ

Цончо Христов

Нашите читатели, които следят и други научно-популярни и научни списания или дори само научните колони на ежедневниците, вероятно ще бъдат много изненадани, като срещнат отново подписа на Страхил Смилов, „злополучния герой на нашумелия скандал с ръкописа на Клитарх¹“, както благоволи да ме нарече в „Вечерна поща“. Към тях се обръщам с молба да не бързат да пращат възмутени писма до редакцията поне преди да са прочели този репортаж до края. Нещо повече. Бях си обещал да пиша скромно и достолепно, както подхожда на победител, но не мога да се въздържа и ще се похваля: аз, Страхил Смилов, съвсем не съм толкова злополучен, щом от три дни нося в джоба до сърцето си заповед, с която „за особени заслуги към списанието“ от обикновен литературен сътрудник съм повишен в редактор... Но нека да привърша с този увод и да пристъпя към същината на изложението. Иначе рискувам настроението ми да ме доведе до какви ли не самохвалства. А аз, както знаете, съм най-скромният и стеснителен човек под слънцето.

Една цигара, другарю Смилов?

На 24 март секретарката на редакцията надникна в стаята ми и каза безразлично:

– Страхиле, при шефа!

Помня, че неволно смръщих вежди. И досега не мога да разбера дали това недоволство идваше от старото войнишко правило „Не се върти около началството, че ще ти намери работа!“ или пък още тогава съм предчувствувал какви големи неприятности ме очакват.

– При шефа или при заместника? – попитах аз.

– При Божилов естествено – каза секретарката и хлопна вратата.

Нека използвам времето, докато отивам към кабинета на заместника, за да ви издам една тайна. Нашият главен е тих и разбран човек, само че като всеки главен той не е само „главен“, а „много главен“ и затова непрекъснато е по разни заседания, рядко се мярка в редакцията и оставя всичко на заместника си Божилов. А Божилов е проклет за десет главни. Съдете сами – когато главният ти се кара, имаш чувство, че те потупва благосклонно по рамото; когато заместникът те потупва благосклонно, по рамото ти остават синини. А ако някога по неизбежност му се наложи да ти каже добра дума, той придобива такова изражение, като че ли страда от зъбобол...

След като ви обясних това, вероятно няма да се учудите защо, докато вървах по коридора, аз бързо пресмятах какъв ли ще е този път поводът, за да чуя обичайните думи; „Глоба четвърт заплата, Смилов!“

И тъй, почуках и влязох. Божилов вдигна глава от книгата по бюрото си, обърна се към мене и ми се усмихна. Смръзнах се – в дългата история на нашето списание това беше втората усмивка на Божилов. Първата, преди шест години, беше по повод на неволна коректурна грешка, която бе превърнала един израз в твърде пикантно двусмислие и стана причина за цяла серия неприятности.

– Заповядайте, другарю Смилов – покани ме той, като ми показва креслото срещу себе си. В този момент гласът му звучеше просто нежно. – Една цигара?

Облегнах се назад, въздъхнах и смирено извърнах очи към небето. Цигара от Божилов – това означаваше най-малко уволнение. И с примирението на осъден на смърт взех цигарата.

– Вижте какво, Смилов – започна той. – Вие добре поработихте напоследък. Някои Ваши материали вдигнаха, хм, доста шум, хмм, и така да се каже, хмммм, постигнахте твърде забележителен успех.

– Всеки според възможностите си – отговорих. Както казах преди малко, скромността е най-отличителната ми черта.

Нисък и пълен, но удивително подвижен човек, другарят Божилов има плешива като диня глава, четинести мустаци и малки миши очи. Сега тези очички ме стрелнаха свирепо, но той не повиши тон, когато каза:

– Херостратов успех, но, хм, заслугата наистина е Ваша.

Скаран съм с историята още от училище и затова не зная кой е този приятел Херострат, с когото ме оприличаваха. Но думите за заслугата разбрах отлично. А Божилов продължи:

– Ето например през декември Вие поместихте статията „Ръкописът на Клитарх“, нали? Една, хм, превъзходна във всяко отношение статия, няма какво да се каже. В нея има просто всичко – млади български учени, смело спущане на 540 м дълбочина под водата, откриване на античен кораб, напълно запазен ръкопис на древния историк Клитарх, дори, хмм, факсимиле на първата страница на ръкописа. И само едно сте пропуснали: да споменете, че това е научно-фантастичен разказ...

– Но това не е никакъв разказ! – възкликнах аз. Писал съм чистата истина! Ако бях писал научно-фантастичен разказ, героите на събитията нямаше да се казват Климент и Стефан, а както у всички автори – Боян, Андрей или в най-лош случай Чавдар.

– Искате да кажете, че инженер Климент Васев и доктор Стефан Калинов съществуват? – попита той безизразно.

– Разбира се – отговорих колкото може по-твърдо.

– За съжаление светът, хм, не е на същото мнение, Смилев. – Божилов се зарови в разхвърляните по бюрото му списания и изрезки. – Ето, ще Ви прочета някои чужди мнения, които са, хм, твърде любопитни. Да вземем например съветското списание „Мир сега“: „Нашият български колега Страхил Смилев – пише там, очевидно се е поувлякъл. Дълбочината 540 метра е недостижима за леководолаза.

Швейцарецът Ханнес Келер, макар и с цената на два човешки живота, слезе на 305 метра, но пак престоят му не превиши 4-5 минути. Какво да кажем тогава за българите Климент Васев и Стефан Калинов, които не само са слезли на 540 м, но са престояли и работили с часове на тази дълбочина? Явно колегата Смилев е търсил евтина сензационност, която руши авторитета на представляваното от него списание.“ – Той остави едната изрезка и взе друга. – Италианците в „Оджи е домани“ съвсем не са така деликатни. Те пишат направо: „Манията за превъзходство, обхванала комунистическия свят, понякога взема необуздани размери. Българите например съобщават за подводни археологически изследвания, извършени на ни повече, ни по-малко от 540 м дълбочина в Черно море. На указаната географска точка в

Черно море дълбочината наистина е 540 метра. Това впрочем е единствената истина в статията на г. Страхил Смилов. Ние се обърнахме към физиолога проф. Луиджи Бианки и леководолазния специалист Марио Мартелота, които ни заявиха категорично, че писаното от г. Смилов е абсурд или по-скоро дръзка фалшификация. Дълбочината 540 м е физиологически недостижима за човешкия организъм, а същевременно не съществува леководолазен апарат, зареден с каквато и да е газова смес, който да осигури спущане на такава дълбочина. Така че мнимият ръкопис на Клитарх, който възбуди духовете на научния свят, не е нищо повече от уродлива рожба на въображението на автора и... остава за негова сметка.“ – Моля, моля, имайте търпение – каза Божилов, като забеляза, че искам да го прекъсна. – Да отворим и френското списание „Сианс пур тус“: „Един оригинален ръкопис на Клитарх с пълния текст на неговата „История“ безспорно би представлявал археологическа находка, почти равна на откриването на Троя от Шлиман или на гробницата на Тутанкамон от Картер и Карнарвон. Затова не е изненада, че съобщението на българите предизвика такова вълнение сред научните среди. Ние бързаем да предупредим нашите читатели, че се касае за един несръчен научно-фантастичен разказ, представен от автора като неоспорим научен факт. Най-добрите подводни специалисти са единодушни, че засега споменатите дълбочини са извън възможностите на леководолазите и че дори теоретичната граница на спущане независимо от състава на дишаната газова смес е 450 м. Дълбочината 540 м може да бъде достигната например с батискаф или мезоскаф, обаче с тях е невъзможно да се извършат

подводните разкопки и изследвания, за които пише г. Страхил Смилов.“

– Но, другарю Божи... – започнах аз, ала той отново ме прекъсна:

– Почакайте, почакайте. Вижте какво пишат швейцарците в тяхната „Акта археологика хелветика“: „Заблудението на историците се дължи на две причини: на извънредно сръчния фалшификат на факсимилето, в което са запазени всички лексически и палеографски особености на гръцкия език от епохата, и на възможността а priori да бъдат намерени древни ръкописи в споменатия район. Както е известно, Ксенофонт, описвайки пиратството на траките около град Салмидес (приблизително в района, посочен от автора на „Ръкописът на Клитарх“), споменава, че тяхна жертва са станали много гръцки кораби, натоварени със „сандъци, с изписани свитъци и много други неща, каквито моряците носят в непромокаеми дървени кутии“ (Анабазис, VII, 5, 12). Това подсказва, че мистификацията вероятно не е дело на журналист, а на добър историк и отличен познавач на античния гръцки език. Но водолазните специалисти са единодушни, че...“ и така нататък...

– Виждате ли? – извиках аз, като за пръв път усетих твърда почва под краката си. – Значи наистина е възможно да се намери такъв ръкопис! А що се отнася до някакви фалшификации, вие знаете, че от историята са ми познати само две дати – 3-ти март и 9-ти септември, а от гръцкия език – само буквата алфа...

– Не се горешете, драги Смилов – отново ме прекъсна Божилов. Бих предпочел най-ужасната ругатня пред това негово „драги“. – Вашите нерви, Ви изневеряват, а аз не съм прочел и половината от чуждите мнения за Вашата забележителна статия. Тук имам няколко

други не по-малко ласкателни статии от полски, чешки, източно- и западногермански, английски, гръцки и американски автори. Добре, няма да Ви ги чета, щом дразнят самочувствието Ви. Но, хм, позволете поне да хвърлим заедно един поглед на нашата преса. Ето „Археологически вестнiк“: „Авторът – т. е. Вие – надали съзнава каква лоша услуга е направил на репутацията на нашата наука.“ Списание „Морски простори“: „Едно списание, на което бяхме свикнали да вярваме, смая света с нелепата си сензация, резултат на пълно невежество в азбучните истини на леководолазното дело. Не е ли странно, че между българските леководолази не са познати нито Климент Васев, нито Стефан Калинов? Или може би колегата Смилов ще признае, че те са рожба на фантазията му?“ Академик Григоров във в. „Народен глас“: „Най-големият научен скандал от времето на „Веда словена”² до днес.“ Вестник „Вечерна поща“: „Няма ли да се потърси отговорност от онези, които...“

Не издържах повече. Запуших ушите си и изкрещях:

– Стига! Стига толкова! Правете с мен, каквото искате, но престанете с ужасния си поменик!

Божилков ме изгледа с лицемерно съчувствие:

– Така значи – стига! А аз на кого да кажа „стига“, драги Смилов? На дядо Господ? Или може би ще ме посъветвате да изпратя окръжно до всички вестници и списания с една единствена дума – „стига“?

Направих усилие да се овладеея и казах студено:

– В края на краищата аз съм само литературен сътрудник, а не историк или специалист-леководолаз.

– Но като литературен сътрудник сте длъжен да проверявате, хм, достоверността на Вашите съчинения.

– Пак Ви повтарям, че това не е никакво съчинение. През ноември тук, в редакцията, дойде един човек, представи се като инженер Климент Васев, разказа ми за откритието и дори показа първата страница на ръкописа. Предложих му да ни напише една статия за случая, но той отказа.

– Много странен отказ във време, когато всички са уловили моливите – изсумтя Божилков.

– Възражението му беше, че е свикнал да пише само изчисления и че единственият му литературен труд била автобиографията, която представил при постъпване на работа. Той сам предложи аз да напиша материала, като ми разказа пълните подробности около находката.

– Много любопитно – каза Божилков, но гласът му, студен като надгробна плоча, не издаваше никакво любопитство. – И какво Ви разказа?

– Същото, което съм писал. На еднi коя си дата той и д-р Калинов слезли на 540 м дълбочина в мястото, определено със съответните географски координати. Там намерили потънал античен кораб, окаменял, но напълно запазен, частично затрупан с пясък и тиня. Те работили няколко часа и успели да проникнат в едно от помещенията на кораба, където попаднали на няколко обилно насмолени сандъчета. Взели едно от тях, изнесли го на повърхността и в него се оказал пълният текст на „История на войните на Александър Велики“, написан собственооръчно от

Клитарх. Това беше всичко. Отидохме при фотографа да преснемем първата страница и...

– ...И оттогава „ни вест, ни кост“ от Васев – допълни Божилов.

– Аз ли съм виновен за това?

Очаквах гневно избухване, но последва нещо още по-лошо:

– Още една цигара, другарю Смилов? – предложи Божилов и така отново ме охлади. Почака да запаля и продължи: „Каквото си дробил, това ще сърбаш“, Смилов. Така гласи поговорката, а поговорките са мъдро нещо. Както знаете, Вие, хм, сте ми много скъп, но списанието ми е още по-скъпо.

Изправих се. В този момент единствената ми мечта беше да се видя от другата страна на вратата.

– Трябва ли да считам, че съм уволнен?

И тук се случи най-неочакваното.

– По-лошо, Смилов – каза Божилов. – Давам Ви едномесечен срок да докажете верността на Вашата статия. – Той ми подаде някакъв лист. – Ето Ви заповед за командировка. Както виждате, местата на командироването са оставени празни. Вървете където искате, говорете, с когото искате, правете, каквото искате, но ако след един месец не ми представите убедителни доказателства за съществуването на автентичния ръкопис на Клитарх, обещавам Ви, че в списанието ще се появи кратко съобщение, написано лично от мене, което ще започва така: „Бившият сътрудник на редакцията Страхил Смилов...”

Лимоната не подхожда за сърдечни разговори

Първата ми работа беше да се снабдя с всички възможни ръководства по леководолазен спорт и да ги „изям“ от кора до кора.

Това занятие благополучно ми отне три денонощия. Още три дни отидоха за изкачване на стълбите на различните заводи, проектантски организации, технически служби, болници, поликлиники, санаториуми и изобщо всички заведения, където можех с невинен вид да задам неизменните въпроси: „Тук ли работи инженер Климент Васев?“ или „Има ли тук един лекар на име Стефан Калинов?“. Някой път ще ви разкажа цялата си одисея в тези три дни, в които покрих нормата за „Покорител на върховете“. Тук ще спомена само, че в пожарната команда попаднах на един инженер Климент Васев, но не на моя познат рус гигант, а на едно беловласо старче, случайно забравено от службата по пенсиите, което ме накара час и половина да крещя в слуховия му апарат защо ми е потрябвал и накрая ме изпрати с думите, че „такива съмнителни типове трябвало да се предават на милицията...“

И най-сетне – на седмия ден от паметния ми разговор с Божилов – лекарят от здравния пункт на Централната столична гара си спомни, че имал един състудент Стефан Калинов. Разбира се, аз се улових за лекаря „като удавник за сламка“, както казват писателите с по-богато въображение. За съжаление любезният лекар не можа да ми помогне много. Той си припомни само, че Калинов бил „някъде от Черноморието“ (тук той ми изреди всички крайбрежни градове и села, които знаеше) и след като завършил университета бил назначен „някъде по Черноморието“ (и отново последва кратка лекция върху географията на крайморската част на страната). Но въпреки всичко аз бях безкрайно благодарен на лекаря за обърканите му обяснения – връзката на д-р Калинов с

крайбрежието имаше огромно значение за мене! А да не говорим за географските познания, които този разговор ми донесе...

Нима защо да ви казвам, че следното утро ме завари да обикалям медицинските заведения на Варна. Но колкото и да е странно, аз открих следите не на д-р Калинов, а на инженер Васев. Хрумна ми (уви, пак едва на третия ден!) да надникна в Корабостроителния завод и да попитам за инженера. Разговаряхме по този въпрос с главния конструктор, когато изведнъж една мъничка техноложка възкликна до нас:

– Инженер Васев? Климент Васев? О, познавам го, разбира се. – Тя притвори очи мечтателно. – Висок като Мусала, с ласкави сини очи, прилични на планински езера, с могъщи гърди на гладиатор, гъвкав...

– Гъвкав като самокритика, мощен като „Трабант“, скромнен като изпълнение на производствен план през януари, точен като питагоровата теорема, убедителен като цитат и мъдър като Десетте божи заповеди. Същият е! Кажете къде мога да го намеря!

Момичето се изчерви така, както са червени печките в сънищата на студентите.

– Инженер по фина механика в УДР – Бургас. – Тя произнесе инициалите „удере“.

– Говорете български, дявол да го вземе. Кой и кого ще одере в Бургас.

– УДР – повтори тя сломено. – Управление на държавния риболов.

В следващата минута аз вече тичах презглава към агенцията на ТАБСО. И точно в 12 часа на обяд бях „при часовника“ – онзи

кръстопът в Бургас, където по традиция бургазлии си правят срещите.

Спрях за малко да обмисля положението. Но не стана нужда да мисля дълго – часовникът над главата ми показваше 12 и една минута, когато някой докосна рамото ми и един приятен бас заговори приятелски:

– Другарят Страхил Смилов, ако не се лъжа?

Обърнах се, после издигнах глава нагоре. Пред мене стоеше инженер Климент Васев и ми се усмихваше сърдечно. Хората, които ме познават, няма да повярват, но в този момент бях просто онемял. Цели десет дни бях кроил планове какво и как да кажа на Васев, а сега, когато бях до него, не можех да издам нито звук.

– Не се учудвайте, че съм запомнил името Ви след единствената ни среща – продължи той тактично и, така да се каже, „хвана бика за рогата“. – И да го бях забравил, то толкова нашумя напоследък, че щях да си го припомня. Впрочем отдавна очаквах да ме посетите. Дори по едно време се готвех да прескоча до София, за да Ви видя в редакцията. – Той отново се усмихна. – Не греша, като мисля, че сте тук заради мене, нали?

Кимнах. Самообладанието и говорът ми се връщаха твърде бавно.

– Искам да поговоря с Вас по повод ръкописа на Клитарх – успях да изрека най-сетне.

– Така и предполагам. Кой ли не говори сега за този ръкопис и... за Вас... Но в момента за съжаление нямам време. Свободен ли сте довечера?

Уговорихме да се срещнем вечерта в едно тихо ресторантче близо до морето. На сбогуване той отново се усмихна:

– Бъдете спокоен. Нямам никакво намерение да се укривам...

И без да го казвам, ще се досетите, че вечерта го чаках в ресторанта един час преди уреченото време. Но този следобед не мина напразно за мене. Аз хубавичко потичах (вече имах такава тренировка, че бих могъл да бия Куц на 10 000 метра!) и успях да се въоръжа с малко сведения за предстоящия разговор.

Инженер Климент Васев беше наистина специалист по фина механика и оптика, „царуваше“ в съответната лаборатория на УДР (ето как са прилепчиви пороците – започнах и аз да говоря с тези наши ужасни съкращения) и там си бе извоювал име на един малък технически гений. На възраст колкото мен, т. е. 30-годишен, ерген, с малко затворен и необщителен характер, той нямаше личен живот извън работата и лабораторията си.

Единственият човек, за когото можеше да се каже, че е приятел на Васев, беше другият герой на моята злополучна статия – доктор Стефан Калинов. В Бургас не срещнах човек, който да е в състояние да обясни какво може да свързва двама толкова различни по характер хора. Потомък на много поколения созополски рибари, Калинов за рекордно късо време се бе издигнал до пръв хирург на окръжната болница (въпреки прехвалената ни софиянска осведоменост едва тук научих, че няколко сърдечни операции на Калинов получили световна известност и признание), но бе запазил широтата, сърдечността и топлотата на всички онези, в кръвта на които е просмукан соленият лъх на морето. Той минаваше за весел и общителен човек, добър спортист, притежател на няколко купи,

спечелени в по-млади години на разни плувни първенства, и на отлична колекция от препарирани черноморски обитатели, която издаваше страстната му привързаност към морето. Последното, което научих за него, беше, че през изминалата зима той станал жертва на някаква злополука, получил емболия и едва останал жив – прекарал една седмица в безсъзвние, после получил парализа на краката и едва преди един месец се оправил.

Климент Васев пристигна точно на минутата. Исках с вечерята да поръчам и нещо ободрително за пиене, но той отказа – бил въздържател. Това наложи да се задоволим с лимонада. Едва дочаках келнерът да се отдалечи, и заговорих оживено:

– Вижте, Васев. Вие си устройте хубава шега с мене. Честна дума, бих се смял заедно с Вас, ако тази шега нямаше печални последици за мен. Без да говорим за това, че на всички езици името „Смилов“ стана синоним на „лъжец“, мен ме заплашва и съвсем конкретна опасност. След осемнадесет дни ще почукам на вратата Ви, за да търся работа ...

– Не виждам основание за това, другарю Смилов.

– Бих искал същото да казваше и шефът ми.

– Но ръкописът на Клитарх съществува и аз го държа на разположение на неверниците – били те шефове, научни работници или журналисти!

– Добре, да приемем, че е така, макар че вече и аз искрено се съмнявам в истинността му. Но защо не ми казахте, че сте го изкопали под крушата в бащиното Ви лозе или сте го намерили зазидан в стената на старата си къща?

– Много просто – защото не е вярно. – Той се ухили. – При това нито баща ми има лозе, нито аз – стара къща.

Отпих няколко глътки от сладникавото питие и подхванах отново:

– Добре. От това излиза, че ръкописът наистина е намерен от Вас и д-р Калинов на морското дъно. Бихте ли ми казали на каква дълбочина е този кораб, за който ми бяхте съобщили?

– Точно на същата, която Вие писахте в статията – 540 метра. Мога да добавя, че този ръкопис не е единствен в товара на кораба.

– Добре – за втори път казах аз. Без да искам, гласът ми прозвуча нервно и напрегнато. – Тази дълбочина е почти недостижима за човека. Дори и най-модерните подводници не могат да я преодолеят. Наистина с някой от съвременните батискафи човек може да се спусне толкова дълбоко. Това приемам. Но не е възможно да се правят разкопки и да се вземе предмет през илюминатора на батискафа. Това може да извърши само човек, който не е затворен в плавателен съд и не е свързан с повърхността.

– Напълно вярно – съгласи се Васев. Лицето му беше сериозно, но очите му се усмихваха.

– Ето какво, Васев. Аз самият не съм леководолаз, но смея да кажа, че добре познавам проблемите на леководолазното дело. И затова смятам тезата за спущане на човек в подобни дълбочини за абсурдна. Позволете ми да изложа мисълта си.

– Говорете спокойно. Нищо не ни принуждава да бързаме.

– В края на краищата въпросите се свеждат до елементарна физика, аритметика и физиология – започнах аз. – От многото проблеми ще взема само един – дишането. Всеки леководолаз знае,

че дишането под водата е възможно само ако се диша въздух или друга подходяща газова смес със същото налягане, каквото е налягането на водата в достигнатата дълбочина. В противен случай гръдните мускули не могат да преодолеят външното налягане и да отворят гръдния кош. Това ще доведе до задушаване и при разлика в налягането от няколко атмосфери – до смачкване на гръдния кош под тежестта на водата. Именно затова леководолазите разполагат с бутилки сгъстен въздух под налягане 150 или 200 атмосфери и специален автомат, който изравнява налягането.

– Така е – кимна Васев. – Досега между нас няма противоречие.

Признавам, че неговата самоувереност ми действуваше на нервите, но аз си наложих да запазя спокойствие и да говоря колкото може по-убедително.

– Щом няма противоречие, след минута ще Ви притисна до стената, Васев. Защото не можете да отречете простия закон от физиката, че под водата налягането расте с една атмосфера на всеки 10 метра.

– Признавам и това.

– Е, добре. Ако приемем, че един леководолаз с Вашите „скромни“ габарити на повърхността с всяко вдишване поема 2 л въздух, на 10 м той поема по обем пак 2 литра, но този въздух е сгъстен, по-плътен и по количество се равнява на 4 литра. На 20 м ще поглъща 6 л, на 30 м – 8 л и т. н. – Извадих молив и върху книжната салфетка направих една проста аритметична сметка. – Гледайте добре, Васев. На 540 м дълбочина налягането е 55 атм. Вие, който на повърхността поглъщате 2 л въздух с едно вдишване, на 540 м ще поглъщате по 110 л наведнаж. Един голям съвременен

леководолазен апарат съдържа около 4000 л въздух. Ето, разделям 4000 на 110 и веднага става ясно, че цялото съдържание на апарата ще Ви стигне за тридесетина вдишвания, което прави по-малко от 2 минути престой, без да говорим за необходимия въздух за слизането и изплуването.

– И до какъв извод стигате? – попита спокойно Васев, когато свърших и го гледах победоносно.

– Че твърдението за Ваше лично спущане с леководолазен апарат до...

– Не – прекъсна ме той остро. – Не ми приписвайте думи, които не съм казвал. Аз твърдах и твърдя, че с Калинов сме слизали на 540 м дълбочина и сме извадили ръкописа на Клитарх, но не съм споменавал думите „леководолазен апарат“. Не искам да Ви обиждам, но тези думи се съдържаха и във Вашата статия, без да съм ги казал аз.

Последното изречение бе казано по такъв начин, че – ако имаше в него и едно „хм“ – бих повярвал, че го произнася Божилов.

– Но Вие се съгласихте с мене – продължих упорито, – че изследванията вътре в кораба могат да се извършат само от човек, който не е затворен в подводница или батискаф и който не е изобщо свързан с повърхността, понеже от каквото и да е направена, една тръба за въздух или ще експлодира в горната си част под страшното налягане в нея, или ще се скъса под собствената си тежест.

– Това приемам.

– Тогава?

Климент Васев не отговори. Той седеше неподвижно, съсредоточил поглед в жълтите отблясъци на лимонадата в чашата си.

– Защо мълчите? – подканих го аз.

– Защото това, което казвате, е вярно, но не по-малко вярно е и другото – че Калинов и аз действително слязохме на тази дълбочина.

– Би могло да се каже, че „и вълкът е сит, и агнето – цяло“, ако в София не ме чакаше съвсем недвусмислена заповед за уволнение...

Инженерът отново замълча. Една вена на сляпото му око пулсираше нервно. Погледнах часовника си. Наближаваше единадесет. Посетителите бяха оредели и келнерите дремеха по ъглите на ресторанта.

– Опитайте се да ме разберете, другарю Смилев – заговори най-сетне Васев. Онова, което Ви казах в редакцията, е абсолютна истина. С моето съобщение аз мислех, че правя услуга на българската наука. Може и да съм се лъгал. Във всеки случай положително е, че съм нямал никакво желание да Ви създам лични неприятности.

– Тогава бихте могли да ми помогнете да изляза от тях – казах аз и мислено се проклех за сълзливите нотки, които прозвучаха в гласа ми.

– Там е нещастieto, че ми е невъзможно. Поне засега. Повярвайте ми, това не е каприз. Съществуват непреодолими причини за моето мълчание. Напълно непреодолими! Но аз Ви давам мъжката си дума, че щом пречките бъдат премахнати – а

това може би не е далеч, – ще Ви намеря и ще Ви дам възможност да се реабилитирате.

Замълчах. Изкушавах се да моля, да настоявам, да използвам всички средства, за да измъкна тайната на Васев, но бързо се отказах – човек като него можеш да убиеш, но не и да надвиеш.

– Е? – запита той. – Какво решихте? Ще чакате ли?

– Не – отговорих чистосърдечно. – Ще направя всичко възможно и невъзможно, за да открия онова, което Вие премълчавате.

– Ваша работа – вдигна рамене Васев и повика с жест келнера. – Все пак аз отново потвърждавам обещанието си да Ви разкажа всичко... когато това бъде възможно.

И така, от нашия разговор не излезе нищо. Защо? Не мога да отговоря точно, но съм склонен да обвиня лимонадата – тя не е подходящо питие за сърдечни разговори...

Пет бала възлнение, шест бала вятър и... една бутилка „Плиска“

Слава богу, че поне болногледачът бай Нино (самият той си преиначава името на „дай вино“) не беше толкова неразговорлив. В следващите няколко вечери ние прекарахме не един час на чашка и сладки приказки, в които някак се случваше така, че разговорите ни се въртяха все около д-р Калинов. Именно от тези случайни разговори научих, че докторът „и онзи, жълтокосият Климент“ от две години се занимавали по цели нощи с някакви тайнствени работи, че си били направили някакви ненужни хирургически операции, че от време на време изчезвали по за три-четири дни в морето с „Камчия“ – изследователския кораб на УДР-то. А когато оставаха осем нищожни дни (или 192 часа, защото аз бях започнал да ги

смятам на часове) до печалната ми среща с шефа, бай Нино ми каза с безразличие:

– Докторът утре пак хуква по морето. Взе си три дни отпуска...

Тези думи станаха причина разговорът ни днес да привърши твърде скоро. Оставих бай Нино насаме с бутилката, изтичах да си купя разни продукти и едно одеяло, предплатих стаята си в хотела и се отправих към пристанището. Няма да ви описвам подробно как успях да се промъкна на „Камчия“. Ще ви кажа само, че това беше дяволски трудна работа и че ако сега не пишех строг отчет, а приключенски роман, това щеше да бъде най-интересната глава. Важното е, че в четири часа сутринта аз вече лежах свит на топка под брезентното покривало на спасителна лодка № 2 на „Камчия“ и мислено се поздравявах за хитростта и ловкостта си.

Към седем часа екипажът се приготви за отблъскване. Чух моряците да си говорят за пет бала вълнение и шест бала вятър, но тогава не обърнах внимание на думите им. В седем и половина едно такси стовари Васев, Калинов и някакви техни тайнствени сандъци. Васев веднага се залови мълчаливо за работа, а д-р Калинов – мургав, черноок и кръглолик мъж на около трийсет и пет години – подхвана оживен разговор, който скоро накара целият екипаж да се превива от смях. В осем часа се раздадоха обичайните корабни команди, моторът глухо забумтя, по палубата затрополяха тежки обуца и след малко усетих люлеене. Бяхме вече на път.

Уви, аз твърде скоро трябваше да разбера какво означаваша думите за баловете. Едва излязохме от Бургаския залив, и корабът заподскача по вълните така, сякаш играеше най-ситното шопско

хоро. А вятърът свиреше и пицеше във вантите, застрашително наклоняваше кораба на всички страни и предизвикваше по-голямо вълнение в стомаха ми, отколкото в морето. Не мислете, че морският вятър през април прилича на приятния бриз, който познавате от летните дни на плажа. Не, този вятър беше жесток и ледено студен, той проникваше заедно с водните пръски под тънкото ми покривало и караше зъбите ми да заглушават с тракането си шума на корабния мотор. Одеялото ми скоро прогизна от вода и се превърна във великолепно средство за охлаждане.

Към обед, когато бяхме в открито море, вълнението се усили. Аз лежах безпомощно сгърчен на дъното на лодката, проклинах и морето, и ръкописите на Клитарх, и Божилков, а всяка мисъл за ядене предизвикваше неудържими гърчове на стомаха ми. И тогава на мен ми станаха ясни думите на стария мъдрец: „Има три вида хора – живи, мъртви и такива, които пътуват по море...”³

Това нечовешко плаване продължи целия ден и половината от нощта. Тогава машините спряха и корабът легна на дрейф. Не зная дали изобщо съм спал тази нощ. Зная само, че на следващото утро всички кости ме боляха така, като че ли бях прекаран през каменотрошачка.

После всичко започна отначало, но за щастие – не задълго. Корабът плава около един час срещу вятъра, спря на едно място, но с незагасен мотор, и по палубата започна оживена шетня. Престраших се и надигнах малко брезента. В следния миг вече благодарях на щастливия случай – четирима моряци спущаха във водата лодка № 1. Какво ли щеше да стане с „пътника без билет“, ако им бе хрумвало да вземат лодка № 2?

Тогава на палубата се появиха Калинов и Васев, облечени в особени тънки костюми, които покриваха напълно тялото. Те надянаха перките и маските, а след това прикрепиха към главите си фенери, подобни на миньорските, свързани с мощен акумулатор на гърба. Няколко дни по-късно научих, че с помощта на същия акумулатор костюмите, изобретение на Васев, се отопляват и поддържат равномерна температурата на тялото независимо от външния студ. На гърдите си те носеха по две леки метални бутилки, от които една тръба отвеждаше съдържанието им някъде под костюма.

Двамата помахаха прощално ръце, после скочиха в морето и изчезнаха под острите гребени на вълните. Моряците и капитанът погледаха малко след тях и се заеха с работата си. Само лодката с четиримата гребци остана да кръжи наоколо. Помня, че погледнах часовника си. Стрелките сочеха 10 и 10.

Минутите затекоха убийствено бавно. На кораба нямаше никаква суетня и това ми подсказа, че екипажът не очаква скорошно връщане на двамата леководолази. Но колкото и да се убеждавах да остана спокоен, аз непрекъснато следях часовника и всеки пет минути го доближавах до ушите си, за да се уверя, че не е спрял. Така преминаха четири часа.

Беше два часът следобед, когато един глас извика:

– Ракета! Капитане, ракета! Изплували са!

– Пълен напред! – разнесе се след това и гласът на капитана. –

Ляво на борд!

Не можех да следя маневрата, но след десет минути Васев и Калинов вече се качваха по трапа на десния борд. След нови десет

минути вятърът ми донасяше откъслеци от оживения им разговор с капитана. Те нещо се ядосваха, сърдеха се, че не са намерили кораба, който търсели; дебелият глас на капитана се извиняваше с лошите метеорологически условия, които пречели за прецизната работа със секстанта, обвиняваше, че е било избрано най-калпавото време за опити. После отново всичко на кораба заглъхна.

Помъчих се да си намеря по-удобно място и се замислих. Какво трябваше да направя сега? Ужасната нощ, прекарана под тънкото одеяло, не ми донесе нищо друго освен една чудесна хрема. Аз не се добрах до някакво доказателство. В борбата за изясняване тайната около ръкописа на Клитарх не бях напреднал нито сантиметър. Наистина какво можеше да се направи? Мислих дълго. И най-сетне реших. До Бургас щяхме да имаме пак около 20 часа път. Трябваше да използвам това време, за да се промъкна в каютата на Калинов и Васев и да преровя донесените от тях сандъци. Аз дотолкова бях готов на всичко, че дори не бих се поколебал да задигна един от костюмите на леководолазите, ако ми се стори, че разковничето на всички въпроси е в тях. Да, точно така трябваше да направя. Добрият специалист само с един поглед може да определи достойнствата на всеки леководолазен костюм.

И тъкмо бях стигнал до тази точка в разсъжденията си, когато дойде изненадата! Чух подозрителен шум по стените на лодката и след миг една ръка, държаща бутилка, се промъкна под брезентовата покривка.

– Какво е това? – извиках неволно. И чух присмехулния отговор:

– Коняк „Плиска“. Първокачествено питие за премръзнали журналисти.

С едно бързо движение отмахнах покривката и се изправих. Пред мен с бутилка в ръка стоеше д-р Калинов и ми се усмихваше дружелюбно. А целият корабен екипаж – от капитана до оплескания с масло помощник-механик – се бе наредил наоколо и се кискаше неудържимо. Излишно е да ви казвам, че се почувствувах „посрамен като лисица, уловена от кокошка“, както пише Ла Фонтен.

Веднага ми стана ясно всичко. Въпреки въображаемата ми „ловкост и хитрост“ екипажът беше забелязал моето проникване на кораба, но със съгласието на Васев и Калинов беше решил да си устрои малка шега с мене, като ме остави да мръзна едно денонощие в лодката. Това ми стана още по-ясно след половин час, когато видях, че капитанът дори ме беше вписал в заверения от граниচারите пътен лист на кораба...

Но според моята философия човек трябва да приема като спортист, с усмивка не само победите, но и пораженията. Засмях се заедно с останалите, опитах „коняка за премръзнали журналисти“, после бутилката обиколи и моряците и това беше нашето „побратимяване“.

– В същност нямаше нужда да правите тези номера – каза инженер Васев, когато по-късно седяхме в топлата кают-компания на „Камчия“. – Ние и без това бяхме решили веднага след експеримента да Ви потърсим. Нещо повече – насрочихме спущането за днес въпреки неблагоприятното време само и само да Ви дадем възможност „да излезете сух от водата“, както се казва. Е, какво, да считаме ли, че имате достатъчно материал за това?

– Съвсем не – отговорих. – Аз зная за Вашите спущания пак толкова, колкото преди един месец, т. е. абсолютно нищо...

– Но нали видяхте, че се спуснахме? – обади се този път Калинов. – Ние сме на 180 мили от брега и ако погледнете ехолота на „Камчия“, ще видите, че дълбочината е 550 метра. Защо тогава да не повярвате, че сме извадили ръкописа от 540 метра?

– Защото нямам никакво доказателство, че сте слезли до дъното, а, да речем, не сте играли шах, уловени за кила на кораба Според мен не е възможно да се диша и живее на такива дълбочини.

За малко се възцари тишина. После, докато аз отново се разкихах неудържимо, двамата събеседници се спогледаха въпросително и Васев кимна глава в съгласие.

– Вие говорите много за дишането – подхвана пак д-р Калинов. – Но какво в същност значи дишане? Целият механизъм на дишането изчерпва ли се с поемането на въздух в дробовете? То не е ли само една част или по-точно – предпоставка за осъществяване на същинското дишане?

– Излишни въпроси – казах аз. – Още от училище знаем, че дишането в същност представлява съприкосновение на кръвта с кислорода от въздуха, при което кръвта се обогатява с кислород, а отделя вредния за организма въглероден двуокис.

– Точно така. Значи дишането не трябва да се отъждествява с поемането на въздух в дробовете. И това не е само теория. Чували ли сте за операции на сърцето?

– Да, разбира се.

– Знаете ли как се осъществяват те?

– Да, макар и само в общи черти. Хирурзите изолират сърцето и белите дробове, а кръвта прекарват през един апарат, наречен „изкуствен бял дроб“ или „кисогенатор“, където по време на

операцията се извършва обогатяването ѝ с кислород и освобождаването ѝ от въглеродния двуокис.

– Така. Имам още един въпрос. Вие знаете също за необходимостта под водата да се диша по-плътен въздух, за да може налягането му да подпомогне отварянето на гръдния кош. Говорили сте за това с Климент. Но за същинското дишане този по-плътен, сгъстен въздух играе ли някаква полезна роля?

– Не, кръвта винаги поема едно и също количество кислород независимо от налягането, при което сме поставени. Дори нещо повече – кислородът при парциално налягане над 2,3 атмосфери, което отговаря на 13 м под водата, става отровен и затова при опитите за дълбочинни спущания обикновено се използвали специални газови смеси, при които процентното съдържание на кислорода е твърде под нормалното.

– Много добре. Представете си тогава, че човек се спусне под водата, като диша не през дробовите си, а през „изкуствен бял дроб“, който обогатява кръвта му винаги с едно и също количество кислород. По този начин могат да се избягнат много трудности: една бутилка сгъстен кислород ще бъде достатъчна за огромни престои под водата, консумацията няма да се влияе от дълбочините и Вашата аритметика ще стане безпредметна. Кръвта ще циркулира нормално по кръвоносните съдове, белите дробове ще стоят в бездействие, организмът ще бъде предпазен от останалите вредни действия на въздуха. Представяте ли си това?

– Искрено казано – не, – отговорих аз и Васев направи един жест, който навярно означаваше „нали ти казвах, упорит е като магаре“. –

Виждал съм снимки на подобни операции – продължих. – Тогава гръдният кош е отворен, пациентът е в безсъзнание и...

– Не говорете за подробностите – търпеливо каза Калинов. – Сега поставяме въпроса само теоретично. Възможно ли е подобно дишане?

– Мисля, че не съществуват пречки за това, стига да е осъществимо практически. Впрочем поправям се, има една пречка. В такъв случай белите дробове на човека ще бъдат празни или поне няма да се поддържа равно налягане между въздуха в тях и външната среда и гръдният кош на човека ще бъде смазан от тежестта на водата.

Д-р Калинов ме изгледа продължително. После каза:

– Веднъж пред мен извлякоха един удавник от дълбочина над 100 метра. Гръдният му кош беше цял и невредим. Как си обяснявате това?

– Много просто. Дробовете му са били пълни с вода, а водата е практически несвиваема, независимо от налягането. Именно водата е поддържала вътрешното налягане на гръдния кош и го е предпазила от външното налягане.

– Отлично! В такъв случай, щом за дишането няма да се нуждаем от белите дробове, можем да ги запълним с някаква течност, да речем с физиологичен разтвор. Така ще се поддържа необходимото вътрешно налягане в гръдния кош, дишането ще се извършва през „изкуствения бял дроб“ и всички дълбочини ще бъдат напълно достъпни за човека.

Замълчах. Всичко, което чувах, беше така фантастично и същевременно така правдоподобно, че в ума ми настана истински хаос от противоречиви мисли.

– Убедихте ме – казах аз най-сетне, – но не мога да не се съмнявам. Като дете на нашия лишен от романтика двадесети век аз съм научен да вярвам само на това, което виждам с очите си...

И точно сега Климент Васев, този затворен и необщителен човек, ми поднесе неочаквано предложение:

– Вие можете да го видите и даже да го изпитате сам, другарю Смилов, стига да се решите на една малка операция. – Той разтвори ризата си и показа над дясната си ключица една плочица от гъвкава пластична материя. Под нея личаха две малки издутини – навярно местата, където беше скачен кръвоносният съд. – Както виждате, касае се наистина за малка операция.

– Няма нужда да ме убеждавате – извиках аз. – Приемам, дори ако трябва да ми отрежете ръката! – Но след като размислих, добавих: – А не Ви ли е страх от публикуването на подробностите?

– Сега вече няма причини да мълчим – каза Васев.

– Но само преди седмица отказвахте да произнесете и дума!

– Нещата са вече променени. Сега не съществуват пречки да публикувате по-големи подробности.

И тук, пред чаша горещ чай в люлеещата се кают-компания, аз най-сетне научих подробностите.

* * *

Идеята била на д-р Стефан Калинов. Още като студент Калинов се увлякъл от проблемите, свързани с изолирането на сърцето и белите дробове. Потомък на семейство, от столетия неразделено с

морето, той веднага помислил за възможността по този начин човекът да се върне в морето, но не окован в тежки скафандри или затворен в непристъпни батискафи, а волен, независим, „като риба между рибите“. Години наред работил върху тази задача. Успял да открие, че в същност не е необходимо да се изолират сърцето и дробовете и че е достатъчно апаратът да се свърже с една артерия и една вена на човешкото тяло, а дробовете да се запълнят с физиологичен разтвор, защото между него и кръвта не ще настъпи осмотично действие. Първият и единственият, с когото споделил своите открития, бил младият инженер Климент Васев. И попаднал точно на човека, който му бил нужен. Климент, „може би най-способният конструктор на нашия век“, както го нарече Калинов, конструирал апарата и други съоръжения, сам се подложил на първата операция и като пръв „човек-риба“ се спуснал под водата. После двамата направили заедно редица съвместни спущания на все по-големи и по-големи дълбочини. Именно при едно от тях те се натъкнали на античния кораб, от който извлекли ръкописа на Клитарх.

* * *

– Но тогава защо мълчахте? – попитах аз.

– Защото междувременно се случи нещастие – отговори Васев. – При едно от по-късните спущания една малка техническа неизправност едва не отне живота на Стефан. Той се оправя, но след близо тримесечно лечение. А ние искаме да дадем на хората не сурогат, а технически напълно съвършен прибор за покоряване на дълбините, на най-големите дълбини. Точно днешният опит ни показва, че вече всичко е готово.

– Как! – възкликнах неволно. – Нима сте в състояние да подарите...

– Разбира се – прекъсна ме Калинов. – Ние не можем да се примирим с мисълта, че днес голяма част от населението на земята гладува, докато в световния океан има безкрайни източници на храна и други богатства. Чрез нашия апарат ние ще ги върнем на хората!

Вино от избата на Александър Македонски

След три дни (ето пак „три дни“, те изглежда са фатални за мене) се състоя и операцията. Не чувствувах страх, а работата наистина се оказа лесна. Упоиха ме и когато съзнанието ми се възвърна, видях, че над дясната ми ключица е прикрепен с две гумени ленти апарат, чиито размери не превишаваха детски юмрук. Гъвкава тръба свързваше апарата с две бутилки, поставени в удобен сак на гърдите ми. Не усещах никаква болка, само главата ми бе още леко замаяна. Д-р Калинов търпеливо изчака да премине напълно действието на упойката и каза ободряващо:

– Трябва да имаш пълно доверие в апарата, Страхиле. – Ние вече си говорехме на „ти“. – Изработен е от първокачествени материали с точност седем хилядни от милиметъра. При средно физическо натоварване кислородният запас в бутилките е достатъчен за 50-часов престой под водата, което прави кръгло две денонощия.

Едва сега съсредоточих вниманието си върху моя организъм. Останах поразен: аз не дишах! Чувствувах се отлично, бях бодър, способен за всякаква работа, но дробовете ми стояха в бездействие. Не усещах никакъв порив за дишане.

Преди да имам време да отговоря нещо, при нас влезе Климент и извика припряно:

– Хайде, няма време за приказки! „Камчия“ отблъсква след двадесет минути!

Стефан изключи апарата ми, за да не изразходвам излишно кислорода в бутилките. После ние натоварихме сандъците с екипировката (сега тя вече не беше тайна за мене) на едно такси и полетяхме към пристанището. Моряците и капитанът на „Камчия“ ни посрещнаха (включително и мене) като стари приятели, помогнаха ни да се натоварим и скоро бяхме отново на път. Но сега всичко беше по-различно – вятърът беше затихнал дотолкова, че вимпелът на мачтата клумаше унило, слънцето разливаше над главите ни живителната топлина на лъчите си, а морето, сякаш уморено от последната буря, ласкаво приплескваше в бордовете на кораба.

Не съм никакъв изключителен храбрец, но – ще се похваля сам – не съм и страхлив. Във всеки случай мисълта за предстоящото фантастично спущане в дълбините на Черно море не предизвика у мен никаква особена тревога – цялата нощ спях като пеленаче и не сънувах нищо. И когато сутринта дебелият „кок“, както на кораба наричат готвача, дойде да ме събуди, ние вече се намирахме на избраното за спущане място, а Стефан и Климент бяха облекли костюмите.

Съблякох се по бански гащета, после с помощта на боцмана навлякох тънкия и лек костюм. От него лъхаше приятна топлина. Двамата ми спътници през цялото това време не пророниха нито дума и мълчаливо следяха действията ми. След като облякох костюма, докторът отново ме включи към апарата и аз пак преживях

странното усещане, че живея, без да дишам. Поне не дишах в познатия смисъл на думата. След това разбрах защо Стефан и Климент мълчаха. Преди да закрия главата си с качулката на костюма, Стефан вкара малка сонда в бездействащите ми дробове и ги изпълни с физиологичен разтвор, примесен с нещо за предотвратяване на кашлянето. Едва тогава ние тримата надянахме перките, маските и фенерите на главите си и окачихме по един нож на хълбоците.

Докато се приготвяхме, капитанът се качи на мостика и със секстант в ръка определи още веднъж мястото.

– Точно над кораба сме – каза той. – Да ми отрежат мустаците, ако съм сгрешил повече от двадесет метра. – Гласът му бе абсолютно непоколебим, но той така или иначе не рискуваше много, защото... нямаше мустаци...

Климент Васев ми посочи с ръка към морето. Признавам, че това беше единственият момент, когато почувствувах страх. Но аз не исках да се изложа, а и погледите на двамата бяха така насърчителни, че побързах да се спусна във водата. Спътниците ми ме последваха веднага. Ние си дадохме знак, че се чувствуваме добре, гмурнахме се под повърхността и морето ни погълна. От този момент бях „човек-риба“!

Пълна лекота, никакви затруднения – това бяха първите ми впечатления под водата. Бях престанал да бъда сухоземно същество и в тази непривична за човека среда се чувствувах като риба.

Ние се спущахме спокойно към дълбините, играехме си с рибите около нас, шегувахме се с ленивите медузи. Постепенно наоколо се

зрачи, жълтите костюми на Климент и Стефан започнаха да изглеждат зелени, после сини, а накрая напълно се сляха с водата. Когато ни обхвана пълен мрак, ние запалихме прожекторите и продължихме да слизаме надолу и все надолу. По едно време Климент приближи до мене и ми показа дълбокомера в ръката си. Стрелката сочеше 200 м дълбочина. Разбрах какво искаше да ми каже – оттук започваше дълбочинният черноморски слой вода, наситен със сероводород, в който няма никакъв живот. Но той не представляваше бариера за нас и ние храбро проникнахме в него.

Не зная дали спущането продължи една минута или един час, когато пред очите ни се появи дъното – сиво-жълто, пустинно, монотонно-равно, с някакъв особен мазен отблясък. Климент отново ми посочи дълбокомера си. Не повярвах на очите си: 540 метра! Намирах се на тази, считана за недостижима за човека дълбочина, а се чувствавах така добре и приятно, сякаш бях зад бюрото си в редакцията...

Стефан се справи с компаса на ръката си и ни направи знак да го следваме. Ние заплувахме след него. Капитанът наистина спаси мустаците си – не изминахме и двадесет метра, когато в светлината на прожекторите ни се появиха неясни очертания, причудливи зъбчати форми, прилични на полуразрушен зид. Приближихме. Полузарит в пясъка и тинята, от дъното се показваше окаменял дървен корпус на прадревен кораб, а до него стърчаха забити две съвсем съвременни лопати.

Входът към помещенията на кораба беше отново затрупан и ние трябваше да хванем лопатите. Работихме на смени и за около един час отново открихме прохода. Мислех, че веднага ще влезем вътре,

но двамата ми спътници се отдръпнаха настрана, повикаха и мене и ми обясниха със знаци, че ще почакаме да се слегне мътилката. Използувахме това време за почивка и обед. Храната ни се състоеше от вкусни полутечни концентрати, които изстисквахме от туби направо в устата. После отново приближихме към кораба.

Можете ли да си представите моето възмущение? Във въображението си аз виждах ужасната битка и кръвожадните лица на тракийските пирати, чувах писъците на моряците, призоваващи на помощ своите олимпийски богове, присъствувах в онзи миг, когато разлудуваният Понт е погълнал кораба с целия му товар. А в същото време минавах там, над палубите и стръмните стълбички, където от двадесет века не е чуван човешки глас...

Помещението, в което проникнахме, беше малко, около 3 на 3 метра. В светлината на прожекторите ни там се виждаха полузатрупани разрушени пособия, няколко насмолени сандъчета и в ъгъла – цяла купчина от малки изящни амфори. Приятелите ми се заловиха да освободят от наноса едно от сандъчетата; предположих, че точно в такова сандъче те бяха намерили преди няколко месеца ръкописа на Клитарх. Аз пък предпочетох да се занимавам с амфорите. След като хубаво поработихме, те измъкнаха сандъчето, а аз – един строен запечатан глинен съд. Направих опит да изплувам с този тежък товар, но това се оказа непосилна задача. За щастие Климент беше помислил за всичко. Той върза за товарите някакви балони с клапани за регулиране на свръхналягането, напълни ги със сгъстен въздух от една малка бутилчица и те плавно, като че ли подхванати от асансьор, поеха нагоре. Ние ги последвахме.

След около половин час бяхме отново на нашата „Камчия“ и разказвахме оживено приключенията си. Най-възбуден, разбира се, бях аз – в този ден преживях повече, отколкото за всичките тридесет години на живота си досега!

Когато се поуспокоихме, аз се залових за моята находка. С помощта на кока и неговите ножове, с повече усилия, отколкото ми бяха необходими, за да слеза до дъното, аз най-сетне успях да отворя амфората. Вътре се полюшваше някаква тъмна течност.

С правото на откривател и с риск да погълна катран или зехтин аз пръв вдигнах гърлото на амфората до устата си и отпих няколко глътки. После извиках:

– Пийте! Пийте, приятели! Пийте вино от избата на Александър Македонски!...

Впрочем това вино положително не е било собственост на великия Александър, но какво можех да кажа, когато познанията ми по история са повече от скромни? Повярвайте ми, тогава никой не ме поправи, а всеки протегна ръка към амфората. То и виното беше доста киселичко, но с благородните усилия на всички, в това число и на въздържателя Климент Васев, амфората скоро бе пресушена до капка. Та кой не би желал да опита 2300-годишно вино?

* * *

Завършвам моя отчет. Нека читателите не ми се сърдят, ако намерят, че той не е достатъчно пълен, че трябваше да спомена какъв беше този път ръкописът в новото сандъче и че можех да пиша още много за разностранните възможности, които апаратът на Васев и Калинов ще даде на хората. Така е, знам. Но моля да бъда извинен. Първо, не ми стига кураж да пиша отново за ръкописи,

дори и когато лично съм присъствувал на откриването им, защото щом си припомня „ласкавите“ реплики по повод „Историята“ на Клитарх и зловещото „хмм“ на Божилов, аз се разтрепервам така, както не треперах, когато на главата ми имаше половин километър вода. Второ, след един час самолетът ще ме отнесе – мен, Страхил Смилов, бившия „злополучен герой на нашумелия скандал с ръкописа на Клитарх“ и настоящия редактор на списанието – в Бургас, за да взема участие в новия опит с апарата, този път на най-голямата черноморска дълбочина – 2200 метра!

Нима вие, драги читатели, бихте пропуснали такава възможност?

¹ Клитарх – гръцки историк, живял около края на IV в. пр. н. е. Написал 12-томна „История на войните на Александър Велики“, от която са останали само няколко откъса.

² Босненският фолклорист, етнограф и археолог Стефан Веркович (1827-1893) издал сборника „Веда словена“ (ч. I, Белград 1874 и ч. II, Петербург 1881) с български епически народни песни, приблизително равностойни на „Илиадата“ или „Нибелунгите“, събрани от македонския учител Гологанов. Сборникът предизвикал оживен научен спор между учениците-слависти от цял свят, който продължил до края на века. Спорът завършил с шумен скандал, защото се установило, че Гологанов, воден от патриотичната амбиция да прослави българския народ, не записал, а измислил и съчинил песните, представени от Веркович като народно творчество.

³ Изразът е на скитския философ Анахарзис (VI в. пр. н. е.), брат на скитския цар Саулий. За да се срещне с приятеля си, атинския философ Солон, Анахарзис извършил значително за онова време пътуване по море от Скития (днешните причерноморски области на СССР) до Гърция.

Хоро

Научно-фантастичен разказ

А. Азимов

Една от любимите поговорки на Грегори Поуел гласеше, че вълненията никога не са от полза. Затова когато потният и възбуден Майк се втурна срещу него по стълбата, Поуел се намръщи:

– Какво има? – попита той. – Да не ти се е строшил нокътят?

– Как не! – озъби се задъхано Донован. – Какво прави цял ден долу? – Той см пое дъх и неочаквано изтърси: – Спиди още не се е върнал. Очите на Поуел се разшириха и той поспря, но веднага се овладя и продължи да се изкачва по стълбата. Той мълча чак до площадката, а после попита:

– За селен ли го изпрати?

– Да.

– Кога?

– Преди пет часа.

Отново настъпи мълчание. Глупаво положение! Намираха се на Меркурий само от дванадесет часа, а вече изпаднаха в затруднения. Меркурий винаги е бил смятан за най-загадъчната планета в цялата слънчева система, но това вече не приличаше на нищо.

Поуел каза:

– Почни отначало и разказвай подред!

Влязоха в радиокабината. Апаратурата ѝ, недокосвана вече десет години, откак беше си заминала първата експедиция, бе

малко поостаряла. От гледна точка на технологията тия десет години значеха твърде много. Спиди например. Къде можеха да се сравняват с него роботите, произведени през 2005 година. Постиженията на робототехниката през последните години бяха наистина главозамайващи.

Поуел внимателно докосна все още блестящата метална повърхност. Всичко в тази стая изглеждаше някак запусъто и събуждаше безкрайно тягостно впечатление. Донован също почувствува това. Той каза:

– Опитих се да го засека по радиото, но не излезе нищо. На осветената от слънцето страна радиото е безпомощно – във всеки случай на разстояние, по-голямо от две мили. Отчасти по тази причина не успя и първата експедиция.

– Нека оставим това. Какво все пак успя да изясниш?

– Хванах немодулиран сигнал в късовълновия сектор. По него можах да определя само координатите на Спиди. Следих го два часа и нанесох резултатите върху картата.

Донован извади от задния си джоб пожълтяло листче пергамент, останало от неудачната първа експедиция, и като го разстла върху масата, яростно го затисна с длан. Застанал малко встрани, Поуел го следеше с ръце, скръстени на гърдите. Донован нервно забодде молива върху картата.

– Това червено кръстче е селеновото езеро. Ти сам го нанесе.

– Кое? – прекъсна го Поуел. – Те бяха три. Отбеляза ни ги Мак Дъгал, преди да отлетим.

– Естествено аз пратих Спиди до най-близкото. Седемнадесет мили оттук. Но не е там работата. – Гласът на Донован затрепери от възмущение. – Ето тези точки показват къде е Спиди.

За първи път привидното спокойствие на Поуел бе нарушено. Той пое картата.

– Шегуваш се. Не може да бъде!

– Там е – сърдито измърмори Донован.

Точките образуваха неправилна окръжност, в центъра на която беше червеното кръстче – селеновото езеро. Пръстите на Поуел се насочиха към мустаците му – сигурен признак, че се тревожи. Донован добави:

– През двата часа, докато го следих, той обиколи това проклето езеро четири пъти. Изглежда, че се готви да го обикаля безкрайно. Усещаш ли в какво положение сме? Поуел го изгледа, но не каза нищо. Разбира се, той схващаше положението. Всичко беше просто като верига от силогизми. Между тях и цялата чудовищна мощ на меркурианското слънце стояха само батериите от фотоелементи. Те бяха почти напълно разрушени. Единствено селенът можеше да спаси положението. А селен можеше да достави само Спиди. Ако Спиди не се върнеше, нямаше да има селен. Без селен нямаше да има фотоелементи. А ако няма фотоелементи... Е, какво пък толкова, бавно изпичане е един от най-неприятните видове смърт.

Донован нервно разроши рижавата си коса и горчиво каза:

– Ще се посрамим пред цялата слънчева система, Грег! Как можа всичко да отиде по дяволите! „Знаменитата бригада в състав Поуел и Донован е изпратена на Меркурий, за да изясни възможностите за откриване рудници върху слънчевата страна, с най-нова техника и

роботи“. И още първия ден изпортихме всичко! А работата е съвсем проста. Това няма да го преживеем!

– Не си струва да се тревожиш – спокойно отвърна Поуел. – Ако не предприемем незабавно нещо, до преживяване няма да се стигне. Ние просто няма да оцелеем.

– Не говори глупости! Може да ти е смешно, но на мен – не ми е. Престъпление е, че ни изпратиха тук само с един робот. И тази твоя идея – сами да сме поправили фотоелементите!

– Не се изсилвай толкова! Решихме това заедно. Нали всичко на всичко ни трябва един килограм селен, диелектричната установка на Стилхед и някакви си три часа време! А по цялата слънчева страна има цели езера от чист селен. Само за пет минути спектрорефлекторът на Мак Дъгал засече три! Дявол да го вземе! Не можехме да чакаме следващото противостояние!

– Какво да правим сега? Поуел, ти си намислил нещо, знам! Иначе нямаше да си толкова спокоен. Не приличаш на герой повече от мен. Хайде, казвай!

– Да отидем сами при Спиди не можем. Във всеки случай тук, на слънчевата страна, даже новите скафандри няма да издържат повече от двадесет минути на това слънце. Но слушай, Майк, нещата може би не стоят чак толкова зле. Тук долу при нас лежат шест робота. Ако са в изправност, можем да ги използваме. Но само ако са изправни.

В очите на Донован се мярна искрица надежда.

– Шестте робота от Първата експедиция? Сигурен ли си? Може би това са само полуавтомати. Десет години за роботите – това е много време...

– Не, работи са. Цял ден си играх с тях и зная това. Те имат позитронен мозък. Разбира се, най-примитивен.

Той напъха картата в джоба си.

– Да слезем долу!

* * *

Роботите се намираха в най-долния етаж на станцията сред покрити с прах сандъци с неизвестно предназначение. Те бяха твърде големи – дори в седнало положение главите им стърчаха цели два метра.

Донован подсвирна.

– Какви размери, а? Не по-малко от три метра в диаметър.

– Е да, нали са снабдени със старите предавки на Мак Хефи. Аз надникнах в тях – ужасно устройство.

– Не си ли ги включвал?

– Не. И защо? Едва ли нещо не е в ред. Даже диафрагмата изглежда прилична. Те сигурно говорят.

Той отвинти щитчето от гърдите на най-близкия робот и пъхна в отворието двудюмова сачма, в която бе вложена искрица атомна енергия. Тя беше достатъчна, за да вдъхне на робота живот. Трудно беше да се нагласи сачмата, но накрая Поуел успя. След това той закрепил старателно щитчето на мястото му и се зае със следващия робот.

Донован каза с безпокойство:

– Те не се движат.

– Няма заповед – кратко обясни Поуел. Той се върна при първия робот и го плесна по бронята.

– Хей, ти! Чуваш ли ме?

Главата на гиганта се надигна бавно. Очите му се спряха върху Поуел. Сетне се разнесе хрипков, скърцащ глас, приличен на звука на средновековна грамофонна плоча:

– Да, господарю!

Поуел сухо се усмихна.

– Разбра ли, Майк? Това е един от първите говорещи роботи. Тогава имаше тенденция да се забрани използването на роботи на Земята. Но конструкторите се опитаха да предотвратят това и вградиха в глупашките машини здравия и сигурен инстинкт на роба.

– Но и това не помогна – отбеляза Донован.

– Не, разбира се, но все пак те се постараха да направят нещо.

Той се обърна отново към робота:

– Стани!

Роботът се надигна бавно.

Донован обърна нагоре глава и отново подсвирна.

Поуел попита:

– Можеш ли да излезеш на повърхността? На слънцето?

Настъпи тишина. Мозъкът на робота действуваше бавно. После роботът отвърна:

– Да, господарю!

– Добре. Знаеш ли какво е това миля?

Отново мълчание и бавен отговор:

– Да, господарю!

– Ние ще те изпратим на повърхността и ще ти покажем посоката. Ти ще извървиш около седемнадесет мили и там някъде ще срещнеш друг един робот – по-малък от тебе. Разбираш ли?

– Да, господарю!

– Ти ще намериш тоя робот и ще му заповядаш да се върне. Ако не те послуша, ще го доведеш насила.

Донован подръпна Поуел за ръкава.

– Защо не го изпратим направо за селен?

– Защото ми е нужен самия Спиди. Искам да зная какво му се е случило. – Обръщайки се към робота, той заповяда:

– Ела при мен!

Роботът не се мръдна. Гласът му изгърмя:

– Простете, господарю, но не мога. Вие трябва първо да ме яхнете. – Тромавите му ръце се съединиха със звън, тъпите му пръсти се преплетоха, образувайки нещо като стреме.

Поуел се взря в робота, теглейки мустак.

– Охо! Хм!...

Донован изблеци очи.

– Трябва да го възседнем? Като кон?

– Вероятно. Да си призная и аз не знам защо. Впрочем... Е, разбира се! Аз ти казвам, че ония излишно се увличаха по безопасността. Очевидно конструкторите са искали да убедят всички, че роботите са съвсем безопасни. Те не могат да се движат самостоятелно, а само с ездач на раменете. Е, какво да направим?

– И аз това се чудя – измърмори Донован. – Тъй или иначе, ние не можем да се появим на повърхността – с робота или без него. О, божичко! – Той щракна възбудено два пъти с палци. – Дай картата! Не напразно я изучавах два часа. Ето нашата станция. Защо да не използваме тунелите?

Върху картата станцията бе отбелязана като черно кръгче, от което подобно на паяжина се разбягваха тънките пунктирани линии на тунелите.

Донован се вгледа в списъка на условните обозначения.

– Виж! – каза той. – Тия малки черни точки са изходите на повърхността. Един от тях е не на повече от три мили от езерото. Ето и номера му... Можеха да пишат по-едро... Аха, № 13-а. Ако роботът знаеше пътя...

Поул веднага зададе въпрос и в отговор получи вяло: „Да, господарю!“

– Иди за скафандрите! – каза той доволен. Те слагаха скафандрите за първи път. Още вчера, когато пристигнаха на Меркурий, мислеха, че едва ли ще имат нужда от тях. И сега движеха неловко ръце и крака, за да свикнат с неудобните дрехи. Скафандрите бяха много по-обемисти и още по-безобразни от обикновените костюми за космически полети. В замяна на това пък бяха по-леки – в тях нямаше ни късче метал. Изработени от термоустойчива пластмаса, подплатена със специално обработен корк, снабдени с устройства за отстраняване на влагата, тези скафандри можеха да устоят на нетърпимото сияние на меркурианското слънце цели двадесет минути. Е, и още, да кажем, пет–десет минути без непосредствена смъртна опасност за човека.

Ръцете на робота все още образуваха стреме. Той не даваше вид на изненадан от глуповатия вид, който прие фигурата на Поул.

Радиото разнесе хрипкавия глас на Поул:

– Готов ли си да ни откараш до изход 13-а?

– Да, господарю!

„Това е хубаво – помисли Поуел. – Може би им липсва дистанционното управление, но все пак те могат да приемат команди по радиото.“

– Яхни който искаш, Майк! – каза той на Донован.

Той постави крак в импровизираното стреме и се покатери горе. Седеше се удобно: на гърба на робота очевидно имаше специално издадена гърбица, а на всяко рамо по една вдлъбнатина за краката. Стана ясно и предназначението на щръкналите уши на гиганта.

Поуел се хвана за „ушите“ и обърна главата на робота. Тя несръчно се извъртя.

– Да почваме, Макдъф!

Но в същност на Поуел съвсем не му беше до шеги.

* * *

Крачейки бавно с механична точност, гигантските работи минаха през вратата. Главите им почти достигаха горния ръб на рамката и ездачите трябваше малко да се понаведат. Намериха се в тесен коридор. Тежките бавни крачки на гигантите ечаха под сводовете отмерено. Дългият тунел, който се губеше далеко напред, напомни на Поуел за огромната работа, извършена от Първата експедиция с нейните примитивни работи и оскъдна техника. Да, тя завърши с неуспех, но този неуспех беше много по-ценен от редица леки сполуки.

Роботите крачеха напред. Скоростта им беше неизменна, ходът – равномерен.

Поуел каза:

– Погледни! Тунелите са осветени, а температурата тук е като на Земята. Навярно си е било тъй през всичките тия десет години, когато тук не е имало никой.

– Как ли са постигнали това?

– Евтина енергия! Най-евтината в цялата Слънчева система – енергията на Слънцето. Тук, върху слънчевата страна на Меркурий, това не е малко. Ето защо те са построили станцията на открито място, а не в сянката на някоя планина. Това е огромен преобразувател на енергията. Топлината се превръща в електричество, светлина, механична работа и във всичко, каквото ти дойде на ум. Едновременно с получаването на енергия станцията се охлажда.

– Слушай – каза Донован, – всичко това е твърде занимателно, но все пак да поговорим за нещо друго. Нали с цялото преобразуване на енергията се занимават фотоелементите, а засега те са ми болното място. Поуел измърмори нещо и когато Донован се обади отново, разговорът потече в друга посока.

– Чувай, Грег, какво все пак може да се е случило със Спиди? Не мога нищо да разбера.

Да се свият рамене в скафандъра беше трудно, но Поуел въпреки това успя.

– Не зная, Майк. Нали той е напълно приспособен към условията на Меркурий! Горещината не му действа, изчислен е за намалената сила на притеглянето, може да се движи по пресечена местност. Предвидено е всичко или поне би трябвало да е така.

Те замълчаха, този път за дълго време.

– Господарю – каза роботът, – пристигнахме.

– А! – Поуел се опомни. – Е, хайде да се измъкнем на повърхността.

Намериха се в малко здание – празно, без въздух, полуразрушено. Донован запали фенера и дълго разглежда разпокъсаните краища на дупката, която зееше в горния край на една от стените.

– Метеорит, а? Ти как мислиш? – попита той.

Поуел сви рамене.

– Каква разлика! Няма значение. Да вървим!

Издигащата се край тях черна базалтова скала ги пазеше от слънцето. Всичко наоколо беше потопено в абаносовата сянка на безвъздушния свят. Сянката прекъсваше изведнъж като изрязана с нож и по-нататък започваше нетърпимото бяло сияние на безкрайното множество кристали, с които бе покрита каменистата почва.

– Охо! – Донован се стъписва от учудване. – Също като сняг! Действително това приличаше на сняг. Поуел хвърли поглед към блестящата грапава повърхност проснала се до самия хоризонт, и се намръщи от режещия очите блясък.

– Това е някакво необикновено място – каза той. – Общо взето, коефициентът на отражение от повърхността на Меркурий е твърде нисък и цялата планета е покрита със сива пемза. Нещо подобно на Луната. Но все пак е красиво, нали? Добре, че скафандрите бяха снабдени със светофилтри. Красиво или не, незащитените очи биха се заслепили от този блясък за половин минута. Донован погледна термометъра, закрепен над китката му.

– Охо! Осемдесет градуса.

Поуел също погледна термометъра си и каза:

– Да. Множко е. Какво да се прави – атмосферата...

– На Меркурий? Ти да не си нещо...

– Защо? Нали и на Меркурий има някаква атмосфера – разсеяно отвърна Поуел, като се стараеше да прикрепи с тромавите пръсти на скафандъра към шлема стереотръбата. – Непосредствено над повърхността трябва да има тънък слой пари. Летливи елементи, тежки съединения, които могат да бъдат задържани от притеглянето на Меркурий. Селен, йод, живак, галий, бисмут, летливи окиси. Парите попадат в сенките и се кондензират, като отделят топлина. Става нещо като гигантска дестилация. Запали фенера и ще видиш, че от тая страна скалата е покрита с някаква кристална сяра или живачна роса.

– Е, няма значение. Какво са някакви си жалки осемдесет градуса? Нашите скафандри могат да издържат неограничено време.

Най-после Поуел нагласи стереотръбата и заприлича на охлюв с рогчета.

Донован чакаше напрегнато.

– Виждаш ли нещо?

Поуел не отговори веднага.

– На хоризонта се тъмнее петно. Явно е селеновото езеро. Точно там трябва да бъде. А Спиди не се вижда.

Поуел се покатери на раменете на робота, изправи се предпазливо, разкрачи се и загледа напред.

– Чакай!... Е, да! Ето го! Идва насам.

Донован се взря в посоката, която сочеше пръстът на Поуел. Той нямаше стереотръба, но ясно видя малката движеща се точка, която се чернееше на фона на ослепително блестящите кристали.

– Виждам го – викна той. – Да вървим!

Поуел отново се спусна върху раменете на робота и плесна с ръкавицата по гигантските му гърди.

– Тръгвай!

– Карай! Карай! – разкрещя се и Донован, пришпорвайки робота си с пети. Роботите тръгнаха. Техният отмерен тропот не се чуваше в безвъздушното пространство – скафандрите не провеждаха звука. Чувствуваше се само ритмичното полюшване.

– По-бързо! – викна Донован.

Ритъмът не се измени.

– Безполезно е – отвърна Поуел. – Това старо желязо се движи с определена скорост. Не мислиш ли, че те са снабдени със селективни флексори? Излязоха от сянката. Слънчевата светлина се сгромоляса отгоре им като разтопен поток. Донован се преви инстинктивно.

– Ух! Дали само ми се струва или наистина е горещо?

– След малко ще ти стане още по-горещо – последва мрачен отговор. – Виж Спиди!

Роботът СПД-13 беше вече близо и можеше да се наблюдава с подробности. Грациозното му аеродинамично тяло, хвърлящо ослепителни отблясъци, се придвижваше бързо и математически точно по неравната земя. Името му – Спиди (пъргав), разбира се, беше образувано от буквите, съставлящи неговата марка, но то му подходеше извънредно много. Моделът СПД беше един от най-

бързоходните работи на фирмата „Юнайтед роботс енд мекяникъл мен корпорейшън“.

– Хей, Спиди! – развика се Поуел, като махаше отчаяно с ръце.

– Спиди! – завика Поуел. – Ела тук!

Разстоянието между хората и побъркания робот намаляваше бързо, по-скоро поради усилията на Спиди, отколкото благодарение на ленивата походка на остарелите устройства, които бяха възседнали Поуел и Донован. Те бяха вече съвсем близо и можеха да видят, че походката на робота е някак ненормална – Спиди видимо се поклащаше ту на едната, ту на другата страна. Поуел замаха с ръка, усили до краен предел своя плътно вграден в шлема радиопредавател и се накани да извика още веднъж.

В този момент Спиди го забеляза.

Той спря като закован и известно време стоя, олюлявайки се, сякаш го духаше лек ветрец.

– Всичко е наред, Спиди! Ела тук!

За първи път в репродуктора се чу гласът на робота. Той каза:

– Дявол да ви вземе! Елате да си поиграем. Вие ще гоните мен, а аз – вас. И никаква любов не ще ни раздели! Аз съм малко цветенце, мило малко цветенце... Ура-а-а!

Той се завъртя кръгом и полетя с такава скорост, че под краката му заскачаха късчета спечен прах. Последните думи, които той произнесе, докато се отдалечаваше, бяха: „Расло малко цвете под вековен дъб...“, последвани от металическо щракане, което вероятно отговаряше на роботското хълцане.

Донован тъпо каза:

– Откъде пък тия стихове? Слушай, Грег, той... той е пиан. Или нещо подобно.

– Ако не беше ми го казал, аз едва ли щях да се досетя – беше ехидният отговор. – Ела да се върнем при сянката. Още малко и ще се подпаля. – Настъпилото мълчание бе нарушено от Поуел.

– Не! Спиди не е пиан. Той е робот, а роботите не пият. Но нещо в него не е наред – също както у хората, когато се напият.

– А на мен ми се струва, че е пиан – решително заяви Донован. – Във всеки случай той мисли, че ние си играем с него. А на нас съвсем не ни е до игри. Това е въпрос на живот или смърт – и то една твърде неприятна смърт.

– Кротко, не бързай! Все пак роботът си е робот. Щом узнаем какво му е, ще го оправим.

– Да, щом узнаем – жлъчно каза Донован.

Поуел не се засегна.

– Спиди е приспособен към нормалните условия на Меркурий. Но тая местност – той очерта с ръка хоризонта – е явно ненормална. Ето къде е причината. Откъде например се взеха тия кристали? Те могат да се образуват от бавно застиваща течност. Но коя течност е толкова гореща, че може да се втвърдява под слънцето на Меркурий?

– Вулканични явления – предложи Донован.

Тялото на Поуел се напрегна.

– Детинщини!... – произнесе той със задавен глас и замълча около пет минути.

След това каза:

– Слушай, Майк! Ти какво каза на Спиди, когато го изпрати за селен?

Донован се учуди:

– Че знам ли? Просто му казах да донесе селен.

– Това зная, но как му го каза? Опитай се да си спомниш самите думи!

– Казах му... Чакай!... Казах: „Спиди, нужен ни е селен. Ще го намериш там и там. Иди и го донеси!“ Това е. Какво друго според теб трябваше да му кажа?

– Ти каза ли му, че това е много важно, срочно?

– Защо? Та то е съвсем ясно.

Поуел въздъхна.

– Да... Сега вече нищо не може да се направи. Закъсахме...

Той слезе от робота, седна и се облегна на скалата. Донован приседна до него. Зад границата на сянката ослепителното слънце ги дебнеше, както котката дебне мишка.

А до тях стояха двата невидими в тъмното гиганта. Само святкащите безжизнени фотоелектрични очи гледаха към двамата мъже – намигащи, неизменни, равнодушни. Равнодушни! Такива, какъвто беше целият този гибелен Меркурий – малък, но коварен.

Донован чу напрегнатия глас на Поуел:

– Слушай сега! Да започнем от трите основни закона на роботната техника, от трите правила, които са трайно заложиени в позитронния им мозък. – Той започна да свива пръсти в тъмнината.

– Първо. Роботът не може да причини зло на човека или с бездействието си да допусне на човека да бъде сторена беда.

– Правилно.

– Второ! – продължи Поуел. – Роботът е длъжен да се подчинява на заповедите на човека, ако тия заповеди не противоречат на Първия закон.

– Вярно.

– И трето. Роботът е длъжен да се стреми към самосъхранение дотолкова, доколкото това не противоречи на Първия и Втория закон.

– Вярно! И после?

– Това обяснява всичко! Когато тия закони влязат в противоречие, въпросът се решава от разликата в позитронните потенциали на мозъка. Какво би станало, ако роботът се доближи до опасност и осъзнае това? Потенциалът, създаден от Третия закон, автоматически го заставя да се върне. Но представи си, че ти си му заповядал да се приближи до опасното място. В тоя случай Вторият закон създава противоположен потенциал – по-голям от първия, и роботът изпълнява заповедта с риск за собственото си съществуване.

– Зная. Но какво общо има това с нашия случай?

– Какво може да се е случило със Спиди? Той е един от последните модели работи, високоспециализиран и скъп като военен кораб. Направен е така, че трудно може да бъде унищожен.

– Е, и?

– При монтажа му са засилили Третия закон – между другото, това е специално отбелязано в проспекта. Неговият инстинкт за самосъхранение е необикновено силен. А когато си го пратил за селен, ти си му дал командата небрежно. Потенциалът, свързан с Втория закон, е бил твърде слаб. Това е факт.

– Карай, карай! Струва ми се, че започнах да разбирам.

– Разбираш, нали? Около селеновото езеро съществува някаква опасност. Тя увеличава с приближаването на робота и на определено разстояние от езерото потенциалът на Третия закон – от самото начало твърде висок – става точно равен на потенциала на Втория закон – слаб по начало.

Донован възбудено скочи.

– Ясно! Установява се равновесие. Третият закон го дърпа назад, а Вторият тика напред.

– Да. И той започва да обикаля около езерото по линията, където съществува равновесие. Ако не направим нищо, той ще продължи да тича по тоя кръг като на хоро.

– Затова, значи, се държи като пиян. При равновесие на потенциалите половината от позитронните вериги на мозъка не работят. Не съм специалист върху ония части на волевия си механизъм, които не може да контролира и пияният човек. Изобщо, мила картинка!

– Но каква може да бъде тая опасност? Ако знаехме от какво бяга той!

– Нали ти сам се досети? Вулканични явления. Някъде около езерото проникват газове от недрата на Меркурий. Серен двуокис, въгледвуокис и въглероден окис Твърде много въглероден окис. А при тукашната температура...

Донован преглътна слюнката си.

– Въглероден окис плюс желязо дават летлив железен карбонил.

– А роботът – мрачно добави Поуел – в основата си е желязо. Обичам логичните разсъждения. Ние си изяснихме всичко освен

едно – какво да правим. Да отидем сами при селена не можем – много е далеч. Не можем да пратим и тия жребци, защото сами няма да отидат. А ако отидем с тях, ще успеем да се изпечем, да хванем Спида също не можем – тоя луд мисли, че ние играем с него, пък и скоростта му е 60 мили в час срещу нашите четири.

– Но ако отиде единият от нас – замислено започна Донован – и се върне препечен, нали другият ще остане?

– Да! – последва саркастичен отговор. – Ще бъде трогателна жертва. Само че преди да се добере до езерото, човекът не ще бъде в състояние да даде заповед. А роботите едва ли ще се върнат без заповеди. Да направим сметка: ние сме на две или три мили от езерото – е добре, да кажем на две. Роботът взема четири мили в час. В скафандрите можем да издържим десет минути. Имай пред вид, че тук е не само горещо. Слънчевото лъчение в ултравиолетовата област и прочие – това също е сигурна смърт.

– М-м, да! – каза Донован.

– И още нещо: за да може потенциалът на Третия закон да спре Спида на такова разстояние, значи трябва да има твърде много въглероден окис в атмосферата от метални пари. И затова тук трябва да има забележима корозия. Спида се разхожда вече няколко часа. И всеки момент, да речем, колянната му става може да излезе от строя и той ще се катурне. Нужно е не само да поразмърдаме мозъците си. Трябва да решаваме бързо. – Дълбоко, мрачно, унило мълчание. И тъмнина.

Първи заговори Донован. Гласът му трепереше, но той се старееше да говори безстрастно.

– Ако не можем да увеличим потенциала на Втория закон с нова команда, не можем ли да опитаме от другия край? Ако увеличим опасността, ще се увеличи и потенциалът на Третия закон и той ще се върне назад. Поуел мълчаливо обърна шлема си към него.

– Слушай – внимателно продължи Донован, – за да го прогоним, ние трябва само да повишим концентрацията на въглеродния окис. В станцията има цяла аналитична лаборатория.

– Естествено – съгласи се Поуел. – Това е станция-рудник.

– Именно. И там трябва да има достатъчно оксалова киселина за утаяване на калция.

– Господи, Майк! Ти си гениален!

– Кой повече, кой по-малко! – съгласи се скромно Донован. – Просто си спомних, че оксаловата киселина при нагриване се разпада на въглероден двуокис, вода и на стария добър въглероден окис. Съвсем проста работа – институтският курс по химия.

Поуел скочи и тупна по крака на гигантския робот.

– Ей! – викна той. – Умееш ли да хвърляш?

– Какво, господарю?

– Няма значение! – Поуел мислено изруга робота и вдигна едно парче от скалата, голямо колкото тухла. – Вземи и се премери в друзата синкави кристали ето там, оная извита цепнатина. Виждаш ли?

Донован го подръпна за ръката.

– Далече е, Грег. Почти половин миля.

– Спокойно! – отвърна Поуел. – Спомни си силата на притеглянето на Меркурий, а ръката му е стоманена. Гледай!

Очите на робота измериха разстоянието с точност на машина. Той попритегли с ръка камъка и замагна. В тъмнината движенията му почти не се забелязваха, но когато се прехвърли от единия крак на другия, почвата леко се затресе. Камъкът излетя като черна точка зад пределите на сянката. На полета му не пречеха ни съпротивление на въздуха, ни вятър и когато той падна, от самия център на дюзата се разхвърчаха отломъци от сини кристали.

Поуел радостно се развика:

– Да вървим за киселината, Майк!

Когато влязоха в разрушеното здание на станцията, Донован мрачно каза:

– Спиди се движи все по нашата страна на езерото. Чака да го гоним, забележа ли?

– Да.

– Иска да играе с нас. Ще му дам аз една игра...

* * *

Върнаха се след няколко часа, нарамили трилитрови банки, пълни с бял прах, и с изопнати лица. Фотоелементите се рушаха побързо, отколкото бяха очаквали. Изведоха роботите на слънце и като мълчаха, съсредоточено и мрачно се запътиха към Спиди.

Без да бърза, Спиди заподскача към тях.

– Ето ни пак. Ура! Изскочи месец от мъглата и хич дори не се засрами!

– Ще ти дам аз един месец – измърмори Донован. – Погледни, Грег, той куца.

– Виждам – последва загриженият отговор. – Ако не побързаме, въглеродният окис ще го довърши.

Сега те се приближаваха бавно, почти крадешком, за да не подплашат малоумния робот. Бяха още далеч, но Поуел можеше да се закълне, че Спиди се готви да си плюе на петите.

– Хайде! – изхриптя той. – Ще броя до три. Едно, две...

Стоманените ръце се протегнаха едновременно и двете стъклени банки полетяха по успоредни дъги, бляскайки като брилянти под нетърпимото слънце. Те се пръснаха безшумно като сол и зад Спиди се издигна облак от оксалова киселина. Поуел знаеше, че на яркото меркурианско слънце тя съска като газирана вода.

Спиди се обърна бавно, отстъпи малко и пак бавно започна да набира скорост. След петнадесет секунди той вече се движеше с неувверени подскоци към хората.

Поуел не различаваше какво точно говори при това роботът, но му се счу нещо подобно: „Не ми се ти кълни, за любовта не ми шепти...“ Поуел се обърна към Донован.

– Под скалата, Майк! Той дойде на себе си и ще бъде послушен. Хайде, че ми стана горещо!

Те се задрусаха към сянката върху гърбовете на тромавите гиганти. Когато почувствуваха край себе си приятен хлад, Донован се обърна.

– Грег!

Поуел погледна назад и едва не извика. Спиди бавно, много бавно се отдалечаваше. Той отново влезе в своята кръгова орбита, набирайки постепенно скорост. В стереотръбата се виждаше съвсем близко, но в същност беше недостигаем.

– Да го настигнем! – завика Донован и пусна робота, но Поуел го спря.

– Няма да го хванеш, Майк! Не виждаш ли?

Той се сви върху раменете на работа и стисна юмруци, чувствувайки пълната си безпомощност.

– Защо го разбрах едва пет секунди, след като се случи? Майк, ние напразно изгубихме време!

– Трябва още киселина – упорито заяви Майк. – Концентрацията беше много малка.

– Не! Не биха ни стигнали и седем тона. А ние нямаме време да я донесем, даже ако я притежавахме. Корозията ще го разяде. Не разбра ли, Майк?

– Не!

– Ние просто установихме ново равновесие. Когато се появи допълнително количество въглероден окис и потенциалът на Третия закон се увеличи, той просто отстъпва, докато настъпи равновесие, а след това, когато въглеродният окис излети, той отново се връща напред.

В гласа на Поуел звучеше отчаяние.

– И пак същото хоро. Ние можем да теглим Третия закон и да дърпаме Втория – все едно, нищо няма да се промени. Трябва да се излезе извън пределите на тия закони.

Той завъртя работа си с лице към Донован, тъй че сега двамата седяха един срещу друг – неясни сенки в тъмнината – и прошепна:

– Майк!

– Това е краят, нали? – уморено каза Донован. – Е, да идем в станцията! Да почакаме, докато фотоелементите угаснат окончателно, да си стиснем ръцете, да вземем цианид и да умрем, както подобава на джентълмени. – Той късо се изсмя.

– Майк! – повтори сериозно Поуел. – Ние сме длъжни да върнем Спида.

– Знам!

– Майк! – започна отново Поуел и след кратко колебание продължи. – Има още и Първи закон. Помислих вече и за него. Но това е... това е последното средство.

Донован се взря в него и гласът му се оживи.

– Мисля, че беше крайно време за последното средство!

– Добре. Според Първия закон роботът не може да гледа как заради неговото бездействие човекът се намира в опасност. Вторият и Третият закон не ще го възпрат. Не могат, Майк!

– Дори и когато роботът е малоумен? Та той е пиян!

– Вярно е, че има риск.

– Ти какво предлагаш?

– Сега аз ще изляза на слънце и ще видя как ще действа Първият закон. Ако и той не наруши равновесието, то... по дяволите, все ми е едно дали това ще стане сега или след три-четири дни!

– Почакай, Грег! Съществуват и човешки правила за поведение. Ти нямаш право просто така да вземеш и да отидеш. Дай да теглим жребие!

– Добре! Кой пръв ще повдигне 14 на куб?

И почти веднага:

– 2744.

Донован почувствува как роботът на Поуел, минавайки край него, се блъсна в неговия робот. След секунда Поуел вече беше зад границата на сянката. Донован отвори уста да извика, но се

въздържа. Разбира се, че това говедо бе сметнало 14 на куб предварително, нарочно.

Това беше съвсем в неговия стил!

* * *

Слънцето палеше ужасно и Поуел чувствуваше сърбеж по кръста си. Навярно въображение. А може би жестокото лъчение вече прониква и през скафандъра му. Спиди наблюдаваше Поуел, но този път не го приветствуваше с идиотски стихове. Това вече беше нещо. Но не биваше да се доближава много до него!

До Спиди оставаха още триста метра, когато роботът започна да отстъпва внимателно крачка по крачка. Поуел спря своя робот и скочи върху покритата с кристали земя. Във всички посоки полетяха отломъци. Почвата беше синкава, кристалите се плъзгаха под краката му. Да се ходи при намалената сила на теглото беше трудно. Подметките на Поуел се нажежиха. Той погледна през рамо и видя, че е отишъл твърде далеч, че не може вече да се върне в сянката нито сам, нито с помощта на своя тронав робот. Оставаше или Спиди, или – край! Гърлото му пресъхна. Стига! Той спря.

– Спиди! – повика той. – Спиди!

Лъскавият съвременен робот пред него се позабави, спря, сетне отново тръгна.

Поуел се опита да вложи в гласа си колкото може повече молба – нещо, което при неговото положение съвсем не бе трудно.

– Спиди! Аз трябва да се върна в сянката, иначе слънцето ще ме убие. Това е въпрос на живот или смърт, Спиди, помогни ми!

Спиди направи крачка напред и се спря. Той заговори, но като го чу, Поуел застана. Роботът шепнесе: „Ако ти лежиш в постеля, ако

утре е неделя...” Гласът затихна. Беше невероятно горещо. С крайчеца на окото си Поуел забеляза някакво движение. Извърна се рязко и застина от удивление. Чудовищният робот, с който той пристигна, се движеше – движеше се към него съвсем сам, без ездач...

Роботът заговори:

– Простете, господарю, аз не бива да се движа сам, но вас ви заплашва опасност.

– Е, разбира се! Потенциалът на Първия закон – най-силното нещо! Но на Поуел не му трябваше тая древна развалина. Трябваше му Спиди. Той направи няколко крачки встрани и отчаяно завика:

– Забранявам ти да се приближаваш! Заповядам да спреш!

Това беше безполезно. Не може човек да се бори с потенциала на Първия закон.

Роботът каза:

– Застрашава ви опасност, господарю!

Отчаян, Поуел се огледа. Той вече трудно виждаше предметите; в мозъка му бушуваше нажежена вихрушка, собственият му дъх го изгаряше и всичко наоколо трептеше в мъгла.

За последен път той закрещя:

– Спиди! Умирам! Дявол да те вземе! Къде си? Спиди? Помогни ми! Той продължаваше да отстъпва в сляпото си желание да се измъкне от неканения робот, когато почувствува върху ръката си стоманени пръсти и чу загрижения, виновен глас с метален тембър:

– Боже мой, господарю, какво правите тук. И какво още гледам? Аз нещо се обърках...

– Няма значение! – промълви Поуел. – Отнеси ме в сянката на скалата. Бързо!

Той почувствува, че го повдигат във въздуха и бързо го носят нанякъде. Усети за последен път палещото слънце и загуби съзнание.

* * *

Когато се свести, той видя, че над него стои усмихнат Донован.

– Как е, Грег?

– Чудесно! – отвърна той. – Къде е Спиди?

– Тук. Пратих го до друго езеро, но този път със заповед да донесе селен на всяка цена. Донесе го след четиридесет и две минути и три секунди – засякох му времето. Той още се извинява за своето хоро. Не се решава да дойде при теб. Бои се че ще му се караш.

– Доведи го тук! – засмя се Поуел. – Той не е виновен.

Той протегна ръка и здраво стисна металната лапа на Спиди.

– Всичко е наред, Спиди. Знаеш ли, Майк, какво ми дойде на ум?

– Какво?

Той разтърка лицето си – въздухът беше възхитително прохладен.

– Знаеш ли, когато свършим работата си тук и Спиди премине полевите изпитания, ще ни пратят на междупланетна станция.

– Не може да бъде!

– Тъй поне каза старата Келвин, преди да тръгнем насам. Не ти го казах досега, защото се готвех да протестирам срещу тази идея.

– Да протестираш? – възкликна Донован. – Но...

– Зная. Сега всичко е наред. Представяш ли си – 273 градуса под нулата! И това ако не е рай!

– Междупланетна станция – замислено каза Донован. – Е, какво, готов съм!

Звездна раса

Научно-фантастичен разказ

Иван Вълчев

Том и Пол влязоха в малката килия на приемния шлюз. Бронираната врата зад тях глухо тракна. Някъде встрани, зад дебелите стоманени стени, тънко забръмчаха вакуумните помпи и заизтегляха въздуха от камерата на шлюза. След няколко секунди запламтя и червената светлина на познатия надпис: „Вход разрешен“. Но Том и Пол се бавеха. Искаха да си кажат толкова много неща, а знаеха, че е невъзможно, всяка тяхна дума се подслушваше. Беше опасно и да закъсняват – това можеше да събуди подозрение. Затова Том решително отвори входния люк, който водеше към изпитателната купола и прекрачи през него. Другият неохотно го последва. Пред тях отново се разкри омръзналата им до смърт гледка. Високата десетина метра стоманена купола покриваше кръгла площадка с диаметър около тридесет метра. Покрай нейните стени се издигаха хаотични камари от остри и пропукани скали. Всичко – монтажните инструменти, електродъговият заваръчен апарат, металическите конструкции на универсалния комплект – както винаги беше на мястото си. Само жилищната капсула, с която бяха тренирали напоследък, я нямаше. Вместо нея в средата на покритата с шуплест чакъл монтажна площадка матово проблеснаха два големи металически цилиндъра. Край тях се разхождаше полковник Стоун. Неговият дебел оранжев скафандър бе силно издут от вътрешното налягане и правеше и без

това ниската му фигура неправдоподобно шишкава. Щом видя, че идват, той се спря и ги загледа. Познаваше в тях всяко мускулче и винтче, но въпреки това изпитваше ненаситно желание да ги наблюдава. Те бяха по своему красиви. Леките сребристи скафандри плътно прилепваха към мускулестите им тела. Тъмната титанова броня покриваше рамената и шлемовете им, без да ги загрозява. Дори големите дихателни апарати, закрепени на гърбовете им, не разваляха впечатлението за лекота и сила.

Те се приближиха и почтително зачакаха нарежданията му. И все пак нещо в тях не му хареса. За миг в него се надигна смътна и безпричинна тревога. Но скоро се успокои – момчетата бяха винаги толкова старателни и послушни! „При това идиотско бързане няма да се учудя, ако започна да виждам и привидения“ – помисли той и включи радиотелефона си, за да се свърже с командния пункт.

– Генерал Колинс, ние сме готови. Разрешете да започнем.

– Разрешавам, полковник. Под куполата имате дълбок вакуум и температура 156 градуса под нулата. Започвайте!

Стоун махна на Том и Пол да се приближат и се обърна към металическите цилиндри.

– Днес под изпитателната купола отново се имитират условията на лунната повърхност. В десния цилиндър е монтирана портативна атомна централа, а в левия – инсталация за получаване на водород и кислород от разлагането на базалта. Новата ви задача е да пуснете централата и инсталацията в действие. Инструкцията за монтажа ще намерите в самите цилиндри... Разбрано ли е?

– Да, сър.

– Да, сър.

„Все пак интонациите им се различават – помисли Стоун, когато в наушниците му прозвучаха хрипкавите и някак безцветни гласове на неговите подчинени. – Всъщност така е по-удобно. Ще можем да ги разпознаваме.“ После се отстри от монтажната площадка. Щеше да се намеси само в случай на опасност.

Том и Пол се заловиха сръчно за работа. Първо с няколко прости операции пуснаха в действие атомната централа. Сетне разглобиха другия цилиндър и извадиха от него частите на бъдещата инсталация. След като монтираха нейната основа, те прекараха дебел кабел от централата. С помощта на електродръговия апарат започнаха да заваряват тежките броневы плочи на пещта за топене на базалт. Когато нейното тумбесто тяло се оформи, дойде ред и на сложната плетеница от тръбопроводи и сферични резервоари...

След завършването на монтажа Том и Пол повлякоха към една от купчините базалтови скали лека шейна. Сетне дълго и грижливо нареждаха камъните върху нея. И ако Стоун в този момент надникнеше през гърбовете им, щеше да намери нов повод за тревога.

„Днес“ – Том надраска тази дума върху покрития със скреж камък.

„Страхувам се!“ – написа в отговор Пол.

„Утре ще бъде същото“.

„Знам, но се страхувам“.

„Днес! Пригответи кабел. Аз ще го повикам“

Наведени над камъните, двамата бързо заличиха написаното. После повлякоха шейната към инсталацията и заредиха бункера ѝ.

Когато първите капки течен кислород потекоха в резервоарите, Том се отправи към полковника.

– Заповедта е изпълнена, сър.

– Всичко нормално ли е?

– Не, сър. Топилната пещ пулсира.

Стоун непохватно се затича към инсталацията. Надвеси се над пещта и преди да успее да съобрази нещо, почувствува как четири ръце го хващат по-здраво от клещи, След кратка борба той бе съборен и здраво омотан с кабел. С електродъговия апарат в ръце Том се спусна към входния шлюз и за няколко секунди завари механизма му за отваряне. Сега никой не можеше да влезе в изпитателната купола.

– Вие сте се побъркали – изкрещя Стоун, след като си пое дъх. – Веднага ме развържете!

– Преди това ще поговорим! – този път Том не прибави обичайното „сър”.

– Полковник, това е обмислен бунт – по гласа личеше, че Колинс е разтревожен. – Ще изпратя аварийната група да поправят шлюза и ще ги арестувам.

– Да не бързаме. Ще стане голям скандал. Ще опитам първо да се разбере с тях... Том, вие вършите лудост. Само след два часа кислородът на вашите дихателни апарати ще се свърши. Прекратете веднага този безсмислен бунт.

– Преди това ще ни кажете истината за нас, Стоун!

– Том, ти се държиш нахално. Пол, посъветвай го да се подчини. Иначе ще съжалявате.

– Аз съм съгласен с Том... сър. Ние искаме... истината

– Дявол да ви вземе! Колинс, тези нещастници сами си търсят белята. Включи биоинквизитора. Нека почувствуват, че са в ръцете ни!

Изминаха няколко секунди и сякаш невидими камшици зашибаха Том и Пол. Те се сгърчиха и започнаха конвулсивно да треперят. Позите на прегънатите им тела, безпорядъчните движения – всичко показваше, че изпитват огромна болка.

„Няма да издържат повече от две-три минути – помисли Стоун. – Скоро биоинквизиторът ще ги направи отново кротки и послушни“. Той знаеше много добре колко е болезнено неговото действие. Веднъж сам бе пожелал да го изпита и оттогава запази един от най-неприятните си спомени. Бе сложил на главата си приемния пръстен, а Колинс по радиото бе включил биоинквизитора. За свой срам още в първите секунди той бе започнал да вие като истинско животно.

Но вместо да се покорят, двамата се спуснаха заплашително към него. Том грабна електродъговия апарат с трепереци ръце, запали дъгата и красноречиво го надвеси над застиналия от страх Стоун. Генерал Колинс сам не разбра кога изключи биоинквизитора.

– Ако ни пречите, ще взривим атомния реактор. От проклетия ви полигон няма да остане нищо – гласът на Том звучеше както винаги спокойно и равнодушно. – Единственият начин да се разберете с нас, Стоун, е да ни кажете цялата истина. И не се опитвайте да ни лъжете – за много неща сами се досещаме. Говорете бързо, нямаме време за губене.

– Спокойно, Том, не прекалявай със заплахите. Истината ние сами щяхме да ви кажем... когато му дойде времето. А тя няма

да ви се хареса. Вие сте мъртъвци!... Преди два месеца по наше искане една болница запази в хладилниците си десетина трупа без вътрешни повреди. Аз лично ги огледах и избрах вас двамата. После ви оперирах...

– Как посмяхте да разполагате с нас?

– Не ставай смешен. Не можехме да преговаряме с труповете ви. Затова пък преговаряхме с твоя брат, Том, и с твоята вдовица, Пол. Срещу съответната сума те подписаха декларация, че предоставят телата ви за нуждите на науката... При операцията магнах всичките ви вътрешни органи: стомаха, сърцето, дробовете, а образувалата се кухина запълних с еластична пореста пластмаса. От вас остана само скелетът и мускулатурата – този безкрайно универсален механизъм, пригоден за всякаква работа. Останаха непокътнати и мозъците ви. Те трябваше да бъдат върнати към живот. Сега на гърбовете си вие носите сложни апарати. Това са изкуствени дробове, стомах и сърце. Кръвта ви минава през тях, обогатява се с кислород и хранителни вещества и се освобождава от вредните. Тази замяна ви направи значително по-съвършени и могъщи.

– Кои сме ние? – прекъсна го Том.

– Това няма никакво значение. Миналото ви е изтрито от вашата памет и то не трябва повече да ви интересува. Вие сте първите представители на новата, създадена от мен звездна раса. Вашият нов дом ще бъде космосът. Там отново ще изпитате радостта да съществувате, да действувате... Ще прониквате в светове, които са недостъпни за хората. Ще летите с огромни претоварвания, защото мозъкът ви се снабдява с прясна кръв отделно от тялото. За вас не е страшна и проникващата радиация – в кръвта ви непрекъснато се

вкарват вещества, които неутрализират нейното действие. Терморегулацията на организмите ви е поверена на съвършен апарат и това прави безопасен за вас космическия студ...

– Кои сме ние? – прекъсна го отново Том.

– Това няма значение. Вие нямате минало. Но имате бъдеще. Такова бъдеще, за което мнозина американци ще ви завиждат... Вероятно след две-три години руснаците ще стъпят на Луната. И ще построят там бази. Това ние не можем да допуснем. Бъдещата война ще се води в космоса и който има бази на Луната, той ще я спечели. Сега ние не сме готови да изпратим хора и необходимите им съоръжения на Луната. Но вас можем да изстреляме дори и след месец. Вие ще постройте нашите бази, ще подготвите условия за хората, които ще дойдат след вас...

Стоун разбираше, че ходи по тънък лед, който пращи и се пука под краката му. Всеки миг под него можеше да се разтвори бездна и да го погълне. И гонен от ужаса, той говореше само за да върши нещо, за да отложи развръзката с няколко секунди.

– ...Това, което сме направили е само началото. Ние ще продължаваме да ви усъвършенствуваме. Сега вие говорите с помощта на електронен преобразувател, който улавя биотоковете на гласните ви струни и ги превръща в говор. Много скоро ще ви снабдим със стимулатор на мисловните ви процеси, ще ускорим бързината на движенията ви...

– Полковник, стига проповеди – намеси се Колинс. – Тази твоя звездна раса ще си въобрази, че може да ни разиграва. Том, не си прави илюзии. Вие ни трябват и затова ще ви заставим да се подчинявате...

Но Том и Пол бяха престанали да ги слушат. Погледите им потъваха един в друг и в този мълчалив разговор имаше всичко – отчаяние и решителност, тъга и примирие.

– Какво ще стане с нас, Том?

– Ти знаеш, Пол...

– Но то е ужасно.

– Нима предпочиташ другото?

– Не, не... Не искам другото. Но и то е ужасно.

– Не, Пол, то е много хубаво.

– Може и да е хубаво, Том, но така се страхувам.

– То става много лесно, Пол. То трае хиляди пъти по-кратко от миг.

– Разбирам, Том, но какво да правя, като се страхувам?

– Нищо не трябва да правиш, Пол. Нищо!

Том се приближи и прегърна Пол през рамената. Те дълго стояха така – две гърбави човешки фигури, облечени в сребристи скафандри. Стояха върху шуплестия „лунен“ под на камерата и се прегръщаха. После се отправиха към атомния реактор.

Далече от тях, пред телевизионния екран на командния пункт, генерал Колинс почувствува как студена пот залива очите му. С отчаяно движение той включи биоинквизитора на пълна мощност. Невидимите камшици зашибаха телата на двамата непокорници и ги принудиха да се гърчат. От чудовищната болка Пол загуби съзнание и рухна на земята. Бавно се свлече и Том, после той се повдигна на колене и с неимоверно усилие запълзя към реактора... В наушниците си Колинс чуваше само дивия вой на Стоун, който се търкаляше като бесен по монтажната площадка. Той бе освободил

краката си и подкованите му обуца изравяха дълбоки бразди в „лунната“ почва на камерата. А Том все пълзеше и сантиметър по сантиметър се приближаваше към реактора. Когато го достигна и издигна треперещата си ръка над пулта, Колинс неволно затвори очи. Затова не можа да види проблясването на телевизионния екран. Усети само силния трус.

Торий I

Научно-фантастичен разказ

И. Росоховатски

Очаквахме новия началник-лаборатория половин час преди започването на работното време. Черният като бръмбар и малко безочливичък Саша Митрофанов се готвеше за „задушевен разговор“. Аз исках веднага да поговоря за набавянето на суперцентрофуги. А Люда се надяваше да измоли неплатен отпуск.

Той дойде точно пет минути преди звънеца: къдрокос, с хлътнали строги очи клепоух, мършав, бърз и стремителен в движенията си. На Саша Митрофанов, който се опита да поведе „задушевен разговор“, той така сухо подхвърли „добро утро“, че Саша веднага излезе в коридора и се скара с добрия Мих-Мих.

А в кабинета на началника нова неприятност очакваше и Мих-Мих.

– Махнете от коридора всички тези изтъркани канапета – каза новият началник. – Освен ония двете, които сте кръстили „проблемно“ и „дискусивно“.

– Да поръчам ли вместо тях нови? – със свойственото му добродушие попита Мих-Мих. Някаква нервна тръпка премина по бузата на „новия“.

– На жените неудобно ли ще им бъде да дрънкат прави? – попита той и желанието на Мих-Мих да пита изобщо за каквото и да било се изпари. Това беше първата заповед и тя се оказа достатъчна, за

да накара лаборантките, които прекарваха най-хубавите часове от работното време по канапетата, да намразят новия шеф.

– Името ми е Торий Вениаминович – каза той на първото съвещание. – Научните сътрудници (той наблегна на тези думи) могат за удобство да се обръщат, както и към предишния началник, с инициалите ми – ТВ – или да ме наричат по име.

Той не трябваше да ни казва как да се обръщаме към него. След съвещанието го нарекохме „Торий I“, подчертавайки, че той няма да се задържи дълго при нас. Люда, която беше дошла да моли за неплатен отпуск, той посрещна приветливо заинтересува се за болната ѝ майка. Лицето му беше съчувствено, но на девойката ѝ се струваше, че той не я слуша, тъй като погледът му сновеше по книгата на бюрото. От време на време директорът правеше някакви бележки по полетата. Люда се вълнуваше, объркваше се, замлъкваше и тогава той кимваше с глава: „Продължавайте“.

– Мама е останала съвсем сама, няма кой да се грижи за нея. Няма кой дори вода да ѝ даде – тъжно каза девойката, мислейки за Гриша, който беше закопнял да я види и ѝ пишеше пламенни писма.

– Да, да, при това, както вече казахте, тя трябва да се грижи за възпитанието на вашата петнадесетгодишна сестра – каза директорът, без да я поглежда, и девойката почувствува, че той вече всичко е разбрал и че няма смисъл повече да лъже.

– Довиждане – каза тя, зачервявайки се от срам и яд.

Трябваше да забравим „доброто старо време“. Сега вече никой в института не можеше да ходи в командировка, където му се иска. Ходехме само там, където Торий I смяташе за нужно. За да бъде

честен докрай, трябва да призная, че обикновено това беше в интерес на работата.

С една дума, както вече разбирате, към него хранеха еднакви чувства мнозина и ако все пак той се крепеше на мястото си, това не се дължеше на горещата любов на колектива.

За пръв път той ни поразил с необикновените си способности на шахматния блицтурнир, който устройвахме по традиция един път месечно. Победителят трябваше да играе с ИМШП – изчислителна машина с широк профил. Така ние си отмъщавахме на победителя.

Този път победител беше Саша Митрофанов. Той хвърли тържествуващ поглед към лицата на противниците си, след това към ИМШП и въздъхна. Предаде се на деветнадесетия ход.

В победите на ИМШП над всеки от нашите шампиони имаше желязна закономерност и същевременно нещо унижително за всички ни. Макар и да знаехме, че това е невъзможно, ние мечтаехме ИМШП да загуби поне един път – и не в резултат на повреда.

Саша Митрофанов стана от масата и вдигна рамене. Някой се пошегува, друг започна да разказва анекдот. А към шахматната масичка изведнъж се приближи Торий I. Преди да успеем да се учудим, той направи първия ход. ИМШП отговори. Разиграваше се дамски гамбит.

След размяна на цариците Торий I премина в настъпление на царския фланг. Над всеки ход той мислеше отначало около десет секунди, след това – пет, след това – една и накрая – десети от секундата. Темпото беше небивало. Отначало помислих, че той просто се шегува, че мести фигурите, както му дойде, за да обърка

машината. Защото по програма тя трябваше да употребява за следващия си ход не повече време, отколкото партньорът ѝ за предишния. А беше невъзможно той да обмисля ходовете си за десети от секундата. Но по-късно, когато се чу свистящо бучене, което показваше, че ИМШП работи с повишено натоварване, и когато машината не издържа предложеното ѝ темпо и почна да греши, разбрах, че по някакъв необясним начин нашият шеф прави обмислени и смели ходове. Той биеше машината със собственото ѝ оръжие.

– Мат – каза Торий I, без да повиши глас – и ние всички видяхме как на страничния капак на ИМШП за пръв път в цялата ѝ история пламна червена лампичка. Ние закрепяхме от възторг като диваци. Една от лаборантките се изплези на машината. Няколко души изтичаха към началника на лабораторията, вдигнаха го на ръце и почнаха да го подхвърлят. Торий I излиташе високо над главите ни, но на лицето му нямаше нито радост, нито тържество. То беше загрижено. Навярно той обмисляше през това време плана за работа през следващия ден.

Това, което узнахме по-късно, надхвърли и най-смелите ни догадки. Но и в оня миг ние почти се примирихме с него, бяхме готови да го уважаваме и да се възхищаваме от необикновените му способности.

Отдавна в нашия институт съществуваше традиция – влюбените рицари поднасяха рано напролет на девойките мимози. Малко по-суетните оставяха своите букетчета в лабораторията, така че силният аромат проникваше дори в коридорите. Торий I нареди мимозите да бъдат заменени с кокичета и добрият Мих-Мих започна

да изпълнява заповедта му. В лабораторията го посрещнаха с язвителни шеги:

– Какъв процент от продажбата на кокичетата получава началникът на лабораторията?

– Вярно ли е, че директорът получава главоболие от силната миризма?

Най-много се стараяше Саша Митрофанов. Това продължи дотогава, докато директорът обясни:

– Фитонцидите на мимозата влияят върху някои опити.

И Саша разбра защо два дни преди това неочаквано не бе сполучил неговият грижливо подготвен опит за заразяване на морски свинчета с грип.

Ние разбрахме истински цената на Торий Вениаминович при обсъждането на резултатите от работата на Митрофанов. Той докладваше за наблюденията си върху протичането на нервния импулс по влакна с различно сечение. Известно е например, че към дългите пипала на октопода отиват по-дебели нервни влакна, отколкото към по-късите. А тъй като импулсът протича толкова по-бързо, колкото по-дебело е нервното влакно, октоподът може да действа едновременно с всичките си пипала. Саша разказваше за серията опити, които бе извършил в лабораторията, как е била уточнена зависимостта между дебелината на влакното и скоростта на импулса, за подготовката на нови опити.

Торий I слушаше доклада много внимателно. Той като че ли се стараяше да запомни всяка дума, дори мърдаше устните си от усърдие. А понякога очите му бавно угасваха, ъглите на устата му се отпускаха. Но след това той се сепваше и отново придаваше на

лицето си израз на напрегнат интерес. Когато Саша завърши доклада си, всички погледнахме към шефа. От това, което щеше да каже Торий I, зависеше последният щрих в мнението за него.

В тишината ясно прозвуча безстрастният му глас:

– Нека се изкажат останалите.

Тях той изслушваше също както и Саша. А след това стана и зададе на Митрофанов няколко въпроса:

– Каква е обвивката на влакната с различна дебелина и каква е зависимостта между дебелината на обвивката и сечението на влакното? Вземали ли сте под внимание наситеността на различните участъци на влакното с микроелементи? Защо не създадете модел на нерв от синтетични белтъчини и не започнете да го усложнявате постепенно по участъци?

Не че тези въпроси слагаха кръст на цялата работа, извършена от групата на Митрофанов. Те и не претендираха за това, особено по форма. Но Торий I набеляза принципно нов път на изследвания. И ако Митрофанов бе вървял по този път от самото начало, работата щеше да се съкрати няколко пъти.

Оттогава започнах внимателно да се вглеждам в своя началник, да го изучавам. Винаги са ме интересували хората с необикновени умствени способности. Нали в края на краищата целта на нашата работа беше усъвършенствването на нервната система.

Природата е установила за нас жестоко ограничение: придобивайки нещо ново, ние губим нещо от онова, което сме придобили по-рано. По-късните мозъчни слоеве се наслагват върху по-ранните, заглушават тяхната дейност. Заспиват инстинкти; угасват и се покриват с пепел неизползуваните средства за връзка.

По това е само половин беда. Челните дялове не успяват да анализират всичко, което се пази в мозъка: като в тихи заливи стоят забравени цели флотилии от нужни сведения; бездействуват като подводници, които се стремят да изплават на повърхността, интересни мисли; блестящи идеи, чието местонахождение не е отбелязано на карти, ръждясват и стават негодни за употреба.

Можем ли да признаем, че това е закон за нас? Да признаем и да се примирим?

Ние сме свикнали да смятаме човешкия организъм и особено мозъка за венец на творението. Свикнали сме и с по-опасната мисъл, че не може да има нищо по-добро и по-съвършено от него. Така ни е по-спокойно. Но спокойствието никога не е било двигател на прогреса.

В действителност обаче нашите организми са инертни като наследствената информация и не винаги успяват да се приспособят към измененията на средата. Импулсите протичат по нашите нерви дяволски бавно. Творенията на нашите ръце в много отношения са по-съвършени от самите нас: железните лостове са по-мощни от нашите мускули, колелата и крилата са по-бързи от краката ни, автоматите са по-сигурни от нервите ни, а изчислителната машина мисли по-бързо от мозъка. Значи ние можем да творим по-добре от природата.

Дошло е време да поработим над своите организми!

Опитвам се да си представя новия човек. Той ще мисли сто пъти по-бързо – и вече това качество ще го направи хиляди пъти по-силен. Над това работи нашият институт. Затова ние изучаваме сечението на нервите, съотношението на различните вещества в

тях. Какъв ще бъде новият човек? Как бихме се държали с него, ако той се появи сред нас?

Фантазията ми е бедна и аз не мога да създам неговия образ, да си представя неговите постъпки. Преставам да фантазирам и мисля за работата, за своята лаборатория:

Ние свършихме доста нещо. Но когато изследвахме свойствата на някои микроелементи във връзка с проводимостта, се намерихме в задънена улица. Наситеността на влакното с кобалт в едни случаи даваше ускоряване на импулса, в други – забавяне. Никелът се държеше съвсем не така, както предписваха теорията и нашите предположения. Едни опити противоречаха на други.

Един ден Торий I ми каза:

– Елате днес у дома.

Да си призная, отивах у него с болезнено чувство, което трудно можеше да се определи. В него се сливаха напрегнатост и любопитство, неприязън и възхищение.

Вратата ми отвори възрастна жена с ласкаво загрижено лице. Загриженият израз на такива лица не е краткотраен, а се отпечатва за цял живот.

– Торий е в стаята си.

Тя така произнесе „Торий“, че аз разбрах – това е майка му.

Минах по коридора и се спрях. През стъклената врата видях Торий Вениаминович. Той седеше пред масата до прозореца, подпрял брада върху едната си ръка, а в другата държеше обърната с дъното нагоре ракиена чашка. Лицето му беше съсредоточено и напрегнато. Радиото пееше малко дрезгаво: „...Ты плыви наша

лодка, плыви...” Торий I натисна чашката върху бюрото, сякаш поставяше печат. След това вдигна друга преобърната чашка.

Почувствувах се много неудобно. Мина ми през ума: затворил се е в стаята си и пие. За миг ме облъхна студът на чуждата самотност. Но защо тогава майка му не го предупреди за моето идване?

Отворих вратата.

– А, вие ли сте? Много добре направихте, че дойдохте.

Той постави чашката върху... шахматната дъска. И аз видях, че това не е преобърната чашка, а пионка. Торий I играеше шах против самия себе си.

– Разказвайте, докато не е дошъл някой – подкани ме той и се настани по-удобно, готов да слуша. Но само след един миг ме прекъсна с въпрос:

– А вие винаги ли държите сметка за състоянието на системата?

Той скочи, почти изтръгна от ръцете ми рентгенограмите, почна да се разхожда из стаята и заговори толкова бързо, че думите му се сливаха:

– Вие питате какво е дало тук петно – желязото или никелът? Но трябва да се има пред вид, че преди това нервът се е намирал в състояние на продължително възбуждане. Става ясно, че петното е от кобалт. А този зъбец е от желязото, защото, първо, в тази област желязото може да изглежда на плаката и така, второ, процентът на желязото в тъканта е започнал вече да се увеличава, трето – функцията се е изменила. И, четвърто, когато функцията се е изменила и процентът на желязото в тъканта расте, зъбец с такъв ъгъл дава само желязото.

Стори ми се, че мога да дам точно определение за гений. Гений е този, който може да вземе под внимание и да съпостави факти, които на другите изглеждат несвързани помежду си. Мислех си и за това, какво щастие е да работиш с Торий.

На другия ден аз се събудих с радостно предчувствие. През нощта бе валяло, пречистеният въздух беше свеж, а пронизаната от лъчи синева леко заслепяваше и изглеждаше особено празнична. Вдигнах няколко пъти гирите, умих се бързо и, довършвайки закуската си, изхвъркнах от къщи.

Вървах и размахвах чантата си като ученик и ми се струваше, че бъдещето е отворена книга, която може да бъде прочетена безпогрешно.

Ето и нашия институт... Бях хванал дръжката на вратата, когато се раздаде първият взрив, след това втори и трети. Някакви книжа захвърчаха във въздуха като прилепи. При мен дотича Саша Митрофанов и ме сграбчи за ръкава. Гъст дим излизаше от прозорците. През него като змийски езици бързо се подаваха и се скриваха огнените езици.

Последва серия от слаби взривове, като тракане на картечница. „Огнят се носи по епруветките с разтворите. Наближава склада с реактивите – с ужас си помислих аз. – А там...”

Очевидно и Саша бе помислил същото. Без да си кажем нито дума, ние се спуснахме към димящия вход.

Зад нас се чу вик:

– Аз съм виновна! Само аз... Пуснете ме!

Лаборантката Валя Сизончук тичаше право към огъня.

Успях да я хвана за ръката. По лицето на Валя течеха сълзи, оставяйки на бузите ѝ две тъмни ивици. Тя отново се задърпа към входа.

Не чух кога е дошла колата; Торий I внезапно изникна на фона на пурпурното петно редом с Валя. Блъсна я назад и изчезна в бушувания огън.

Сега ние двамата със Саша държахме Валя. Тя стоеше сравнително спокойно, изчерпала всичките си сили. Повтаряше през сълзи:

– Аз съм виновна. Забравих да прибера селитрата. Аз...

Гледах натам, където изчезна Торий I. Защо не го последвах? Това и досега ме измъчва.

След няколко минути видяхме Торий Вениаминович. Той излезе, залитайки, от дрехите му висяха черни парцали. Направи две крачки и падна. Лежеше на хълбок, сгърчен и ни гледаше.

– Проверете изключен ли е газът в централния корпус. Вие – той премести погледа си върху Саша – кажете на пожарникарите да почнат да гасят от дясното крило.

След това погледна към мене:

– У дома в лявото горно чекмедже на бюрото ми има една папка. Майка ми ще ви я даде. В нея са записани данните от опита. Да, аз успях да изменя моята нервна тъкан, ускорих протичането на импулса седемдесет и шест пъти. Сечението на влакното, наситеността с микроелементи. Главното е кодът. Кодът от сигнали – повече къси, отколкото дълги...

Ставаше му все по-зле. Лицето му посивяваше, сякаш се покриваше с пепел.

– Ще разберете, като прочетете... Само че имайте пред вид моята грешка. Ускоряването, на импулса действа върху хипофизата и други жлези. Проверих това върху себе си. Ще узнаете от дневника...

– Защо направихте това? – извиках аз. – Всеки от нас...

– Трябваше да се действа бързо... Прекалено бързо за нормален човек...

Отнякъде се появиха санитарите. Сложиха го внимателно на носилката. Той не стенеше и не се помръдваше. Торий Вениаминович умря по пътя за болницата.

* * *

Преглеждам неговите книжа. Стремителен почерк, буквите приличат на стенографски знаци. Страниците са изпъстрени с мастилени петна. Много поправки с разноцветни моливи: червен молив поправя мастилото, син молив поправя червения, зелен – синия. Така той е различавал по-късните поправки от по-ранните. Изписаните листа сухо шумят, говорят ми с неговия глас. Той пръв беше се решил да направи върху себе си опита, който ние още провеждахме с животни и модели.

Да, той именно бе човекът, за когото мечтаехме. Той бе дошъл при нас от бъдещето. Защо ни беше толкова трудно с него?

Стачка

Научно-фантастичен разказ

Емил Христов

В първия момент Полтаво не разбра с кого говори шефът. Освен шишката фигура зад бюрото в кабинета нямаше никой. Но когато от полуобърнатото кресло се разнесе тъничък писклив глас, той съзря хилавото тяло на господин генералния директор на заводите „Бианка“. От опит инженерът знаеше, че след всяко посещение на „пигмея“ предстоят часове напрегната работа. Защото господин Феручини беше не само най-щедрият, но и най-капризният клиент на фирмата. Полтаво почака, докато Сартуцио изведе клиента. След това се настани в още топлото кресло. Беше дошъл по-рано и очакваше да го смърят. Но шефът беше във великолепно настроение.

– И тъй, младежо – каза той – да започваме! Пишете! Най-напред – сценарий за четиридесетминутна постановка! Да се разказва за срещата на двама млади край езерото Лаго дел Кампо. Да има повече настроение, динамика и накрая – женитба! Използвайте случая да рекламирате екскурзионното пътуване до езерото с автобусите на „Петручи и Басси"! Второ! Весел диалог-скетч между двама комици. Те ще говорят едно и също нещо, но няма да се разберат. Все пак зрителят да остане с впечатление, че ако иска да бъде бодър през деня, непременно трябва да мие зъбите си с паста „Зефир“. Да трае четири минути! А сега две реклами: едната да възхвалява капаните за мишки „Додо“, а другата – удобствата в

хотел „Сплендид“. Да се спомене, че във всяка стая на хотела има инсталиран бял телефон от специална изкуствена материя производство на фирмата „Сандо"! Отбележете сега две предавания...

Полтаво се размърда нетърпеливо.

– Материалът е много! – отбеляза той.

– Защо? Да не би машината ви да не е в ред?

– О, не! Тя може да избълва десет пъти повече, но чудя се за какво ни е всичко това, когато чекмеджетата са пълни с неизползвани материали!

Изглежда думите на Полтаво се харесаха на шефа, защото той извади бутилка „Мартини" и две чаши. Докато разливаше ароматната течност, в очите му блесна весело пламъче.

– Вашата машинка, младежо, е чудесна! Тя фабрикува сценарии със скорост, която ме задоволява. Конкурентните фирми една по една фалират!

– Зная! – равнодушно отбеляза Полтаво. – Вчера северноломбардската телевизионна компания „Манцини" преустанови предаванията и ни отстъпи каналите си.

Сартуцио отпи от чашата. Лицето му изведнъж почервеня, сякаш той беше излял в гърлото си не коняк, а сярна киселина.

– „Манцини" е нищо! „Кореджио", „Рикорди", „Самуел" и дори „Росси" се готвят да спуснат завесата. До края на месеца ще остане само Националният предавател! По всички други канали ще се шири „Сартуцио"! Не е лошо, нали?

Полтаво се покашля.

– Надявам се – каза той неуверено, – че след като постигнете това, ще ми разрешите да публикувам изобретението?

Лицето на шефа се вкамени. Леден беше и гласът, с който той каза:

– Обещал съм, че когато настъпи подходящ момент, ще ви освободя от договорните задължения. Сам виждате, че ако бяхте дали гласност на откритието, нямаше да можем да го използваме тъй разумно! На кого може да дойде на ум, че телевизионният предавател „Сартуцио“ се ползва от услугите на едно обикновено електронно устройство? А разбере ли се това, изчезва интересът към програмите, изчезват печалбите, от които, надявам се, не се оплаквате. Знам, като конструктор ви боли, че не можете да се похвалите пред колегите си. Разберете, животът е сложен! Хората желаят да се възлнуват от истории, съчинени от живи автори, а не от машини! И после, пред нас стои деликатният въпрос с критиците. Те се надпреварват да възхваляват таланта на нашия „щаб от неизвестни сценаристи“. Представете ли си какво би станало, ако известим, че вместо със сценаристи разполагаме само с една купчина от лампи и проводници? Не, не бързайте! Аз знам кога трябва да патентовате машината си!

Полтаво беше сигурен, че ще му откажат. Когато преди една година срещна важния собственик на фирмата и му показа чертежите си, беше готов на всичко. Желаяше да се нахрани добре, да облече нов костюм, да се премести в човешка квартира. Дори не смяташе изобретението си за завършено. Знаеше само, че не без основание търси математическа връзка сред духовните прояви на хората. Остроумието, идеята или фразата за него бяха набор от

математически величини, вързани в определена последователност. В сухите уравнения той виждаше не само една желязна логика, но и върховен синтез на ония закони, които управляват обществото. Всяка ситуация, всяко преживяване, той разглеждаше като частен случай от една по-обща закономерност, поддаваща се на статистическо изследване.

Тогава Сартуцио лесно впримчи гладния момък. Обеща да му построи новата машина и да финансира по-нататъшните му изследвания срещу детинското задължение Полтаво да доставя сценарния материал за телевизионните предавания на фирмата. На инженера се видя забавно да поставя пред електронната машина задачи от житейската практика. Да вижда отговорите под форма на възможни човешки съдби. И той подписа договора...

Сега обаче, когато Сартуцио беше всемогъщ владетел на рекламата, Полтаво не си правеше илюзията, че ще се измъкне лесно.

– В колко варианта искате материалите? – попита той, като се изправи.

Дебелият човек нервно посочи с ръка креслото.

– Седнете! Още не съм свършил!

Стана и започна да се разхожда с ръце зад гърба. Полтаво любопитно следеше върха на носа му. Той знаеше в какви случаи носът на шефа става виолетов.

– Сега – каза Сартуцио – идва най-важното! Необходимо е да пуснем нова серия от предавания! – той се запъна. – Ще покажем на зрителя какво представлява за него... Да!... Ще покажем какво е за средния гражданин... църквата.

– Боя се, че след подобни предавания посетителите в божия храм ще оредят!

– Напротив! – Сартуцио рязко се извърна. – Напротив! Религиозното чувство у хората трябва да се засили!

– Аха! – обади се злъчно Полтаво. – Светите отци се нуждаят от качествена реклама...

Острият поглед на шефа прободe младия човек.

– Господин Феручини беше тук точно по този повод! Вие познавате неговия нрав. Тъй че започвайте работа! Ако не сте доволен от процента, готов съм да ви удовлетвори!

– Не става въпрос за процента! Просто подобни реклами не са по вкуса ми.

Гласът на Сартуцио стана рязък.

– Фирмата не се интересува от вкусовете ви, господине! Още повече, че не вие, а машината ще изготви предаването. Или искате да ме убедите, че и на нея не се нрави подобен материал?

– Тя решава всички поставена задачи.

– Именно! От вас искам да поставите задачата! – Сартуцио седна на края на бюрото. Няколко секунди той разглежда върховете на полираните си нокти, после изду бузи и започна:

– В нашия век науката и техниката се развиват твърде бурно. Това е много хубаво! Но църквата, която се грижи за нравственото усъвършенствуване на човека по пътя на смирението, търпи удар след удар. Това става, защото творците на прогреса са се откъснали от бога. Затворени в лаборатории и кабинети, те са занемарили проблема за доброто и злото в света. Не вразумяват хората, не проповядват вечните истини на християнското учение...

Да вземем за пример вашата машина! От незначителни факти тя умее да скалъпи такава история, че косата ви настръхва. Защо не се опитаме да направим с нейна помощ хората по-добри? Накарайте я да съчини подходяща новелка и ще видите как зрителят ще се замисли над онова, което го очаква след смъртта! Или да кажем нека чрез остроумен диалог, в духа на древните философи, да докажем, че науката и техниката съвсем не противоречат на християнския мироглед! Не ви ли се струва, Полтаво, че сме длъжни именно от позициите на съвременните познания, да пропагандираме още по-енергично божеството начало?

Сартуцио спря, за да види ефекта от думите си. Дори помисли, че е бил убедителен защото Полтаво стоеше с наведена глава. Но когато инженерът вдигна очи, шефът видя, че той се смее.

– Кой ви напълни главата с тия глупости? Феручини ли? Я го пратете по дяволите! Ще станем за смях на хората. Ако искате, мога да ви съчиня криминална история, в която убиецът да е самият пастор!

Той тръгна към вратата. С два скока Сартуцио го настигна.

– Забранявам ви да излизате!

– О, господинът иска да ме принуди със сила?

– Слушайте! За какъв се мислите? Аз съм тук господарят, а не вие! Много бърже забравихте какво представлявахте преди една година! Ако не бях приел да използвам изобретението ви и до днес щяхте да обикаляте около ресторантите с празен джоб! Погледнете се сега! Можете да минете за човек от нашето общество!

– Но защо е необходимо да се захващаме с подобни глупости – ядно попита Полтаво. – Струва ли си да слушаме някакъв урод само защото носи звучното име Феручини? Ще минем и без неговите мизерни лири!

Сартуцио рухна в креслото. Приличаше на разплута купчина от сланина и фин английски плат. Полтаво за първи път го виждаше сломен.

– Не можем, Полтаво! Хванати сме здраво!

– От кого? От Феручини ли?

Сартуцио жално изпъшка.

– Да беше само той, лесно щяхме да се оправим!

– От кого тогава?

Сартуцио пак изпъшка. Може би се надяваше, че като отложи обяснението с няколко секунди, нещата изведнъж ще се оправят.

– Полтаво! – гънливо произнесе той. – Аз не съм собственик на фирмата!

– Какво? – Очите на инженера щяха да изскочат от удивление. – Какво казахте?

– Предприятието, което носи името ми, не е мое!

– А чие е?

– На църквата!

Ако в този момент изпод бюрото се бе показала камила с шест гърбици, Полтаво нямаше да се изненада толкова.

– Досега светите отци не се бъркаха в работите ми – продължи Сартуцио. – За тях беше важно да не спира живителната златна струя, с която поддържахме повяхналото тяло на църквата. Но изглежда склерозираниите старци не са съвсем изветрели, защото не

само оцениха достойнствата на вашата машина, но решиха, че не ще бъде лошо да я впрегнат в по-сериозна работа. Например да я направят остроумен пропагандатор на християнските догми. Дори възнамеряват да конструират под ваше ръководство един по-малък модел, от който ще искат да им фабрикува покъртителни църковни проповеди. Те са много амбициозни, Полтаво! Няма да се спрат пред нищо, докато не видят проектите си осъществени!

Полтаво не чу последните думи. Мозъкът му трескаво работеше. Дойде му наум да предложи на Сартуцио да основат собствена фирма. Но дебелият човек отгатна мислите му.

– Безсилни сме, Полтаво! Не можем да се изкубнем! Ръцете на църквата са дълги! Ако до утре не изпълним поръчката, след няколко дни полицията ще се мъчи да разгадае самоличността на два трупа със сплескани глави. А трябва да ви кажа, че никак не ме интересува как ще изглежда светът след моята смърт. – Сартуцио изпразни чашата си на един дъх. – Пийте и вие! – и подаде друга на инженера.

Полтаво не посегна към протегнатата ръка. Когато си тръгна, походката му не беше толкова твърда.

– И Феручини ли е техен човек? – попита той, без да се обръща.

Сартуцио кимна. Двамата се виждаха добре в стенното огледало. После „шефът“ се отпусна в креслото. Докато пълнеше чашата си, той чу как вратата тихо хлопна. Знаеше, че младежът отива да изпълни поръчката.

Полтаво вървеше като насън. Умът му беше изпразнен и замъглен. Църквата! Каква подигравка! Нещо се надигна в стомаха му. Почувства, че ще повърне. Да можеше поне да спре краката! А

те го водеха все надолу. Към подземиеето. По дългия мрачен коридор, който свършваше със секретна брава. После дойде ключът, осветлението, шалтерът...

Усети, че му се завива свят. Седна на стола и захлупи лице. Църквата! Науката да бъде неин глашатай! Защо? Защото тъй искат светите отци!... Ръцете им са дълги!...

Той скочи. Не иска да го намерят със сплескана глава! Бързо! Булото, което до този момент покриваше очите му, се раздра. Зад него светна острият лъч на безумието. И решителност, и омраза, и страх се четеше в погледа му, когато ръцете зашариха по ключовете на таблото.

Бързо!

И сякаш цялата зала се пробуди. По никелираната снага на машината премина тръпка. От мощната ѝ електронна гръд като от туловище на приказен змей се изтръгна сподавен хрип.

Тракаха броячи, разноцветни лампички се гонеха в кръг, стрелките на измерителните уреди се клатеха върху разграфените скали, а по тъмния екран на осцилографа тичаше начупена зелена линия. Магнитното сърце на машината попиваше с шеметна скорост програмата, за да предаде кодирани заповеди в гъстата мрежа от клетки. После всичко секна. От улея, където обикновено изскачаше дешифрираният отговор, се подаде червено картонче. „Грешка!“

Полтаво разсеяно повъртя картончето из ръцете си. Замъгленото му съзнание не разбра смисъла на тези шест букви, отпечатани с черно мастило. „А къде е сценарият?“

Той провери улея. Беше празен. Обърна се. На командния пулт светеше рубинена лампа. Под нея, върху матово стъкло

пробляскваше същият надпис „Грешка.“ Подаде командата повторно. Шаблонното предписание, с което програмираше, се бе вътълпило в главата му до такава степен, че той поднасяше изходните данни, без да разсъждава. Шарените лампички отново засвяткаха в ритъм с тракането на механизмите. Машината поръмжа половин минута и млъкна. Улеят пак избълва червено картонче: „Грешка!“ Светна и предупредителният надпис: „Грешка!“

По лицето на инженера мина облак. Как така грешка? Защо?

Подреди комбинацията трети път. Преди да включи шалтера, обходи с поглед цялата машина. Всичко е наред!

„Грешка!“

Нещо остро се заби в гърдите му. Раменете му инстинктивно се извиха напред. Той се хвана с две ръце за парапета на металната стълбичка до пулта и приседна на горното стъпало. Истината най-после стигна до забулените фибри на мозъка му. Машината не можеше да разреши задачата... Той дълго стоя с опрени о бузите длани.

Защо се чуди? Кой по-добре от него знае, че машината решава само уравнения с реални членове? Нали още когато обмисляше устройството ѝ, той имаше предвид универсално програмиране, построено върху най-прости формули, изразяващи логически функции на логически променливи?

А каква логика има в искането на църквата? Възможно ли е да се докаже недоказуемото? И то с методите на математиката! Абсурдните задачи нямат отговор! За момент изпита гняв. Гняв към машината, към себе си, към целия отвратителен свят, в който творческият гений така цинично е съчетан с духовна нищета!

– Е, машино? Стачкуваш? Да ме погубиш ли искаш?

Гласът му грозно изкънтя в притихналата зала. Но в него нямаше нито горчивина, нито страх. Съзнанието, че се е случило нещо непоправимо, се смесваше с ликуващия вик на истината.

– Не умееш да лъжеш! Не умееш!...

Пръстите му докоснаха хладната повърхност на метала. Този допир, като че ли внесе успокоение в обърканата му душа. Той тръсна глава:

– Какво разбираш ти от живота, машино? В твоите клетки не пулсира протоплазма, която наемни убийци могат да превърнат в пихтиеста маса! По проводниците ти тече електрически ток, а не кръв! Ти не познаваш силата на парите, страха от утрешния ден! За тебе има една логика – математиката! Затова си честна! Затова не умееш да лъжеш! А ние, твоите създатели, се кривим като клоуни, пълзим, надяваме се...

Флуоресцентната лампа пръскаше студени струи върху главата на инженера, сякаш искаше да съживи повяхналото му лице. Да му вдъхне кураж. Ала Полтаво не се нуждаеше от кураж. Ръката му милваше машината, която цяла година бе единствения му другар и съветник.

– Кажи какво да сторим! Ти знаеш ли, че ако изчезна от света, на мое място ще дойдат други? Те ще те мъчат, ще се опитват да те направят лъжец, какъвто съм аз! Ще им служиш ли, кажи?

Машината мълчеше. Тя кротко гледеше с рубиненото си око. Може би в нейния електронен мозък се промъкваше състраданието. Може би тя разбираше болката на своя господар...

Завръщане

Научно-фантастичен разказ

Иля Варшавски

Привичната тишина на кают-компанията неочаквано бе нарушена от гласа на Геолога.

– НЕ Е ЛИ ВЕЧЕ ВРЕМЕ ДА СИ ПОГОВОРИМ, ДРУГАРЮ КОМАНДИР?

„Сърцето ми за нищо не го бива – помисли си Командирът, – тупка, сякаш съм хлапе, което е направило беля. А аз очаквах този разговор. Но, кой знае защо, ми струваше, че ще го започне не Геологът, а Докторът. Много странно е, че той седи с такава физиономия, сякаш всичко това не го засяга. Не мога да понасям идиотския му навик да си драска с вилица по покривката. Изобщо той е заприличал на парцал. Откровено казано, никой от нас не успя да издържи. Никой, освен Физика...”

– ...ВИЕ ЗНАЕТЕ, ЧЕ НЕ СЪМ НОВАК В КОСМОСА...

„Да, това е вярно. Той е участвувал в три експедиции. Урановите залежи на Венера и още нещо от този род. Докторът също е летял два пъти до Марс. Председателят на комисията по подбора смяташе, че те двамата са най-подходящи за Големия Космос. Нищичко не разбират в тия комисии. Бабини деветини: висока пластичност на нервната система! Идеален вестибуларен апарат! Пукната пара не струва всичко това. И аз дори не си представях какво значи Големият Космос. Абсолютно празно пространство. Години наред летиш с бясна скорост, а ти се струва, че висиш на

едно място. Губи се чувството за време, Започват да се появяват пространствени халюцинации. Докторът би могъл да напише отлична дисертация за космическите психози. Отначало всичко вървеше нормално – докато не включихме фотонния ускорител. Като че ли само Физикът нищо не чувствуваше. Той беше много погълнат от работата си. Интересно, тъкмо него не искаха да включат в състава на експедицията. Неустойчиво кръвно налягане. Големи диванета са се наредили в тия комисии!”

– ...ИЗВЕСТНО МИ Е, ЧЕ УСТАВЪТ НА КОСМИЧЕСКАТА СЛУЖБА ЗАБРАНЯВА ЧЛЕНОВЕТЕ НА ЕКИПАЖА ДА ОБСЪЖДАТ ДЕЙСТВИЯТА НА КОМАНДИРА...

„...Завиждам ви за това, че не знаете цялата истина. Тогава и през ум нямаше да ви мине за Устава. Физикът също ми говори за Устава, преди да го убия. Никога не съм си представял, че мога да извърша такова нещо толкова хладнокръвно. Сега ще ме съдят. Тия двамата вече са ме осъдили. Остава съдът на Земята. Там ще трябва да отговарям за всичко: и за провалянето на експедицията, и за убийството на Физика. Интересно, дали сега на Земята съществува законът за давност на престъплението? От смъртта на Физика по земно време са минали най-малко хиляда години. От хиляда години сме загубили връзката със Земята. От хиляда години висим в празно пространство, като се движим със скорост, недостъпна за въображението... През това време ние в ракетата сме преживели едва няколко години...”

– ...И ВЪПРЕКИ ТОВА СИ ПОЗВОЛЯВАМ ДА НАРУША УСТАВА И ДА ВИ КАЖА КАКВО МИСЛЯ...

„...Не знаем нито нашето, нито земното време. А ако не знаеш времето, не можеш да се справиш в Космоса. За да определя изминатия път, трябва да интегрирам два пъти ускорението по времето. Скоростта може да се определи по Доплеровия ефект, но спектрографът е разрушен. Колко глупаво беше, че съсредоточихме най-ценната апаратура в носовия отсек. Кой би могъл да допусне, че ще ни излъже кобалтовият часовник! Винаги се е смятало, че скоростта на радиоактивното разпадане представлява най-сигурният еталон на времето. Когато започна тая дивотия с часовника, бяхме убедени, че скоростта е започнала да оказва някакво влияние на времето. Най-неочаквано кобалтовият датчик експлодира и разруши всичко в предния отсек. После Физикът ми обясни всичко. Оказва се, че броят на заредените частици в пространството е надхвърлил десетки пъти предполагаемия. При почти светлинната скорост на кораба те създали извънредно мощен поток на твърдо лъчене, което предизвикало верижна реакция в радиоактивния кобалт. Почти едновременно автоматът изключи главния реактор: там също започвала верижна реакция. Цяло щастие е, че биологичната защита на кабината е можала да задържи лъченето.”

– ...ЗНАМ, ЧЕ КОСМОСЪТ ДОНАСЯ РАЗОЧАРОВАНИЕ НА ОНЕЗИ, КОИТО, ОЧАКВАТ ОТ НЕГО ТВЪРДЕ МНОГО...”

„...Теб и Доктора още не ви е сполетяло най-страшното разочарование. Вие продължавате да мислите, че се връщате на Земята. А аз не мога да ви кажа, че шансът да се завърнем е само едно на един милион. Аз самият не разбирам как съм можал да налучкам Слънчевата система. Сега не знам каква е скоростта ни.

Ще могат ли спомагателните реактори да забавят кораба? Най-много, на което можем да се надяваме, е да влезем в постоянна орбита около Слънцето. Но за това аз трябва да знам скоростта. Шансът за успех е едно на един милион. Поне да работеше главният реактор. Но той никога вече няма да проработи. Физикът размести прътите му. Обаче аз ме мога да ви разкажа всичко това. Да загубиш надежда – това е най-страшното, което може да ти се случи в Космоса”.

– ...НО НАЙ-ТЕЖКОТО РАЗОЧАРОВАНИЕ ПРЕЖИВЯХ...

„Колко ли разочарования съм преживял аз? Аз пръв стъпих на Марс. Мъртвата студена пустиня веднага изби от главата ми момчешките мечти за синеоки красавици от далечни светове и за фантастични чудовища, с които ми предстои да украся зоологическия музей. Нито веднъж не ми се е случвало да срещна в космоса нещо, подобно на онова, което ме е смайвало във фантастичните разкази. Нищо освен мизерни лишеи и ферментни гъбички. А несполучливото кацане на Венера? Нима то не бе изпълнено с разочарования и наранено самолюбие? Но тогава милиони хора не се откъсваха от радиоприемниците си и жадно ловяха всяко мое съобщение, тогава дойдоха одобрителните думи от родната Земя и другарите, които ми се притекоха на помощ. А сега какво? Експедицията се провали. Дори ако стане чудо, какво мога да занеса на Земята? Самопризнанието, че съм убил Физика и жалки сведения за Големия Космос, които през десетте столетия, изминали на Земята от нашето излитане, отдавна са станали известни. Ние ще приличаме на първобитни хора, които съобщават през XX век сензационното откритие, че ако се търкат едно в друго

две парчета дърво, може да се получи огън. Не знам стигат ли моите съобщения до Земята. Единственото, което ни остава, е квантовият предавател на светлинни честоти. Но каква полза от това, че той непрекъснато предава един и същ сигнал: „Земя, Земя, аз съм Метеор“. Приемниците ни не работят. Някъде в ефира блуждаят моите съобщения. Кой ще помни сега на Земята, че преди хиляда години в Космоса е бил изпратен някакъв си „Метеор“...”

– ...КОГАТО РАЗБРАХ, ЧЕ В КОСМОСА СЕ ДОПУСКАТ ТАКИВА СТРАХЛИВЦИ И УБИЙЦИ КАТО ВАС, ДРУГАРЮ КОМАНДИР...

„Аз убих Физика. След като автоматът изключи главния реактор, той се залови да прави изчисления. Веднъж дойде при мен в рубката, когато Геологът и Докторът спяха. В ръцете си той държеше две дебели тетрадки.

– Загазили сме, другарю Командир – каза той и седна на дивана.
– В реакторите е започнала верижна реакция и автоматите са ги изключили. Получава се нещо като омагьосан кръг: докато не намалим скоростта си, не бива да се включват реакторите, Този поток от твърдо лъчене, който преобърна всичко нагоре с краката, е резултат от нашата скорост. Скоростта не можем да намалим, ако не включим главния реактор. Ще трябва да променя разположението на прътите в него.

Разбрах какво значи това.

– Добре – казах аз, – дайте ми схемата и аз ще свърша тази работа. Навигационните изчисления можете да направите и без мен.

– Забравихте Устава, другарю Командир – каза той и ме потупа по рамото. – Припомнете си: „При никакви обстоятелства командирът няма право да напуща кабината по време на полет”.

– Глупости! – отговорих му аз. – Съществуват положения, когато...

– Да, да – положения – прекъсна ме той. – Аз още не съм ви казал всичко. След като променя разположението на прътите в реактора, той ще работи само до момента, когато намалите скоростта дотолкова, че твърдото лъчение вече да не оказва влияние. След това той ще престане да работи завинаги. Не мога да ви кажа точно при каква скорост ще стане това. Ще разполагате само със спомагателните реактори, които нямат фотонни ускорители. Не знам какво можете да направите с тяхна помощ. Освен това нямате еталон за време. По-голямата част от автоматичните устройства са разрушени. В тези условия завръщането на Земята е практически невъзможно. Може би съществува някакъв шанс – едно на един милион – и този шанс е усетът на космонавта. Разбирате ли сега защо не бива да се пххате в реактора?

Тогава ние с него уговорихме всичко. И двамата разбрахме, че след като е бил в реактора, той вече не ще може да се върне в кабината. Аз отговорях за живота на Геолога и Доктора. Би било безумие да приберем в кабината този жив източник на радиоактивно излъчване, само за да угасне бавно сред нас.

Разбрахме се, че ще го изгоря с плазмена струя.

– Отлично! – каза той усмихнат. – Така поне ще мога сам да се убедя, че реакторът е проработил.

Струваше ми се, че той прекара в реактора цяла вечност. Видях го на екрана на кърмовия телевизор, когато се измъкна навън през дюзата. Той ми се усмихна през стъклото на скафандъра и ми помахаше с ръка, за да покаже, че всичко е наред. Тогава натиснах копчето.

Когато Геологът и Докторът ме попитаха къде е Физикът, казах им, че е станал нещастен случай: че съм го изпратил да провери какво е състоянието на фотонния ускорител и, без да искам, съм включил реактора. Не можех да им кажа истината. Откакто попаднахме в тоя капан, с нас започнаха да стават странни неща. Другите двама не биваше да знаят в какво безнадеждно положение се намираме. Тогава те млъкнаха. Може насаме и да са си говорили, но в продължение на няколко години не чух от тях нито дума. Хиляда земни години на съм чувал човешки говор. После забелязах, че те започнаха да пият спирт от запасите на Доктора. Когато им отнех спирта, Докторът измисли тоя дяволски фокус с топчето. Нещо в стила на индийските йоги. Те се довеждаха до състояние на безчувствие, като гледаха втрещено едно стъклено топче. От ден на ден космическата психоза ги обхващаше все по-силно. Трябваше да измисля нещо. Иначе щяха да полудеят! Тогава ги набих и двамата. Бих ги, докато забелязах в погледите им страх. Сега мога да ги карам поне да правят редовно гимнастика и да се хранят в столовата”.

– ...МОЖЕ БИ, ПРЕДИ ДА СЕ ВЪРНЕТЕ НА ЗЕМЯТА, ЩЕ НАПРАВИТЕ ОПИТ ДА СЕ ОТЪРВЕТЕ ОТ НАС, КАКТО СЕ ОТЪРВАХТЕ ОТ ФИЗИКА, НО ПОНЕ ЩЕ ЗНАЕТЕ, ЧЕ СМЕ РАЗБРАЛИ КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВАТЕ, ДРУГАРИЮ КОМАНДИР!

„...едно на един милион е шансът, но аз съм длъжен да вляза в постоянна орбита. Ако не друго, поне ще се опитам да спася тия двамата“.

– ЗА ДЕЙСТВИЯТА СИ – каза Командирът – ЩЕ ОТГОВАРЯМ НА ЗЕМЯТА, А СЕГА ВИ ЗАПОВЯДВАМ ДА ОБЛЕЧЕТЕ ПРОТИВОПРЕТОВАРЪЧНИТЕ КОСТЮМИ И ДА ЛЕГНЕТЕ. ЗАБАВЯНЕТО ЩЕ БЪДЕ МНОГО РЯЗКО.

Селектор на Умствените Способности

Научно-фантастичен разказ

Иля Варшавски

Председателят. ...разрешете ми да дам думата на докладчика.

Темата на доклада е ъ... ъ... „Защитата на машините от глупци“.

Докладчикът (шепнешката). Машина за защита на глупците.

Председателят. Извинете, темата на доклада е... ъ... ъ...
защитата... ъ...

Докладчикът (шепнешката). Машина...

Председателят. Машина... ъ... ъ...; за защита на глупците:

Докладчикът. Многоуважаеми колеги!

Малкото объркване, моето се получи във връзка със заглавието на моя доклад, е случайно. То произтича от дълбоко вкоренилата се в съзнанието на хората представа за възможността да се създадат глупакоустойчиви конструкции; представа, която аз ще си позволя да окачествя като коренно погрешна.

Нито съвременните средства на автоматиката, нито съществуването на аварийно-предупредителна сигнализация, нито самоблокировката не могат да гарантират нормалната експлоатация на която и да било машина, попаднала в ръцете на глупак, защото никой не е в състояние да предвиди как ще постъпи глупакът в една или друга ситуация.

Проблемата, с която се занимавам аз, преследва съвсем друга цел: да защити глупака от постоянни обвинения в глупост. За да ви

я доизясня, необходимо е да разгледам по-подробно същността на глупака.

Съществува неправилно мнение, че геният се различава от всички останали хора по необикновената си продуктивност на мисли, а глупакът, напротив, с почти пълната липса на такива. А в действителност броят на мислите и предположенията, които изказва глупакът, в никакъв случай не е по-малък, отколкото на гения или просто умния човек. Цялата работа е там, че геният или умният човек притежават свойството селективност, което им позволява да отсяват глупавите мисли и да изказват само умните. А глупакът поради глупостта си дрънка всичко, което му идва на ум.

Изобретената от мен машина – Селектор на умствените способности, или съкратено СУС, позволява да се отсейват глупавите мисли на който и да било човек и да се оставя само онова, което представлява безспорна ценност за обществото.

Глас от залата. Как става това? Не е ли заимствувана идеята ви от Свифт?

Докладчикът. Очаквах този въпрос. СУС и знаменитата машина на лапутяните, описана от Свифт в „Пътешествията на Гъливер“, работят по съвсем различни принципи. Става дума не за търсенето на скрити идеи в случайни словообразувания. Абсурдността на такава машина е доказана отдавна. Моето изобретение се различава и от Усилвателя на умствените способности, предложен от Ешби, където идеята на Свифт е допълнена с алгоритъм за търсене на здравия смисъл. СУС не е усилвател, а селектор, машина с твърде съвършена логическа схема. Всички изказвани от хората мисли тя разделя на три категории: отначало отсейва онези,

на които им липсва логическа връзка. След това бракува мислите, които са логически свързани, но са толкова банални, че могат да бъдат наречени единствено с думата глупост. В резултат на това през изходния блок минава само свежото, оригиналното и безукорното от гледна точка на логиката.

Глас от залата. Забавно!

Докладчикът. Не само забавно, но и твърде полезно. Отсега нататък десет така наречени глупци ще могат да принасят много по-голяма полза от един умен, защото ще се сумира не глупостта, а умът им.

Глас от залата. А как може да се провери това?

Докладчикът. Извънредно просто! Днешните дебати по моя доклад ще се анализират от СУС. Надявам се, че това ще ни помогне да изработим общо правилно становище по поставената проблема.

Председателят. Свършихте ли? Кой иска да се изкаже? (Мълчание в залата). Има ли желаещи да вземат думата? (Мълчание).

Глас от залата. Я по-напред пуснете през СУС тезисите на вашия доклад.

Докладчикът. На драго сърце! Нека започнем с това. (Зарежда машината с ръкописа си). Моля ви да наблюдавате машината. Светна зелената крушка. СУС е пристъпил към анализа. На брояча отдясно се вижда колко логически операции са извършени. Сега броят им приближава две хиляди. Жълтата светлина на таблото показва, че машината е приключила анализа, а резултата от него тя ще ни съобщи, когато натисна ей-това копче. (Натиска копчето, от

машината изпълзва бяла лента). Така, сега да видим. Хм... Моля ви да потърпите един момент, искам да проверя схемата на изходната каскада... Странно, схемата е в пълна изправност.

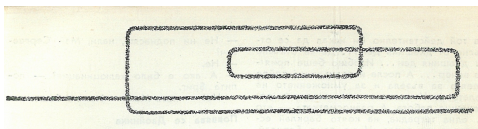
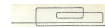
Глас от залата. Какъв е все пак резултатът от анализа?

Докладчикът. По неизвестни причини е пропуснала само заглавието на доклада ми. Всичко останало е изчезнало безследно... Хм... Изглежда е станала някаква досадна повреда. Ще се наложи да проверя окончателно СУС по време на дебатите.

Председателят. Кой иска да се изкаже? (Мълчание в залата). Тогава позволете ми да благодаря на докладчика за интересното съобщение.

Струва ми се, че демонстрацията на машината беше... ъ... твърде убедителна.

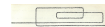

Фантастична повест

Глеб Анфилов

Надвесени над масата, двамата пишеха и си подхвърляха къси фрази: „Я подай линейката!“ или „Ама че кучешки интеграл!“ Третият стоеше край тях и чакаше. Поглеждаше – малкия червенобузест Юри Бриг. А той беше тикнал замислено кибритена клечка в уста и потъркваше носа си с пръст. По едно време сърдито подхвърли: „Имаме ли монографията на Ермаков?“ И бързо се втурна към библиотечния шкаф. Гледаше и невъзмутимия Саша Гречишников, който спокойно нижеше мънистени редове от математични знаци. Понякога Саша преставаше да пише и се замисляше с опряна в ръката глава. И после пак започваше да пише и да прелиства тетрадката, върху чиято корица стоеше надпис: „М. Рубцов. Вълни на съществуването. Теория и принцип на опита.“

Това продължаваше вече час, а може би и повече. А преди това имаше бурна препирня: и Юри Бриг, и Саша Гречишников съвсем не бяха съгласни с извода на Май Рубцов, че съществува ефект на виртуалния възел и непосредствено умножаване на телата. Сега те лично пресмятаха, проверяваха, стъпка по стъпка повтаряха веригата от разсъжденията на Рубцов. Беше и интересно, и важно, защото всичко това се намиреше във връзка със собствената им

работа. Според предварителната уговорка Май трябваше да си мълчи.

Юри се понадигна, обяви физкултпауза и започна да подскача, отмятайки високо пети. Саша каза:

– Не ми пречи! Разтърсваш ми мозъка!

– Като че ли има какво да се разтърсва – измърмори Бриг, но престана да подскача. Това беше нормално за отношенията им.

– Слушай, щурчо – каза след малко Саша, – ти не помниш ли отговора на Малишев по третото възражение на Сади?

– Той изследваше функцията на съществуването и доказа, че интегралът на обобщената причинност не се отдалечава, а се доближава.

– До какво?

– Струва ми се, че до два пъти пи-тета!

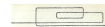
– До пи-тета! – поправи го Май.

– Ти си трай! – каза Саша.

– Точно така! – потвърди и Бриг.

– Добре, карайте нататък! – млъкна покорно Май.

Саша пишеше кръглите си букви и се усмихваше едва-едва. Май знаеше, че той се усмихва винаги когато работи. Например преди пет години той се подготвяше в читалнята за семинар. Тогава при Саша дойде една миловидна девойка – оказа се, че тя е негова първа братовчедка, Лита, студентка от първи курс журналистика... Май с досада помисли, че вече две седмици не се е виждал с нея. Последния път бяха празнували заедно настаняването на Бриг в нова квартира. Беше чудесно – пиха бира, ядоха някакви загадъчни банички. През цялото време Лита бе докосвала с лакти Май... Леко

пийналият Бриг както винаги бърбореше, каквото му дойде на ум, включително и за способността да се предвижда. Привеждаше за пример някакъв старец, който предсказал деня и часа на падането на Сихотеалинския метеорит. Затворили стареца като паникьор, но след падането на метеорита го освободили. И сега той работел като нощен пазач в един магазин и ловко предсказвал дните на ревизия, за което директорът го ценял извънредно много.

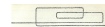
Май си спомни как тогава Саша рече: „Това е по твоята част, Май! Насрещни потоци на времето!“, а Лита отвърна: „Ще видим, ще видим!“ и обеща да напише фейлетон „Мракобеси в тогите на учени“ и заяви освен това, че трябва „овреме да ги спират и превъзпитат“ и че те „съвсем са се откъснали от днешния ден“.

На това Май мечтателно бе отговорил, че той .действително би искал да се откъсне от днешния ден... Да се откъсне от днешния ден... Изобщо беше приятна вечер... А после изведнъж му дойде идеята за възела и за умножението на телата... И започва тая мъчителна денонощна работа. А равносметката – ето я, една тетрадка, на която Барклай естествено не вярва. И не само Барклай, а и Бриг, и Гречишников! Впрочем Май си имаше вече не само тетрадката...

– Струва ми се, че съм готов! – каза Саша. – Ти как си Юрий Лвович?

– Аз отдавна съм готов... или по-точно, остана ми съвсем мъничко...

– Ела тогава! – Саша запуши и тръгна към прозореца.

Бриг довърши последното преобразуване, пхна в устата си кибритената клечка и едва не я запали като цигара. Бързо отдръпна огъня от стърчащата до самите му устни главичка на клечката.

– Ай, дявол! – и я изплю.

– Е? – попита Саша.

– Не можах да открия грешка. Трябва да огледам всичко още веднъж по-внимателно в къщи.

— Няма грешка! — каза Май.

– Аз също не намерих – рече Саша. – Излиза, че ти си гений! Или пък някъде има грешка.

– По-вероятно е да съм гений! – каза Май. – Заедно с вас!

– Може би – кимна замислено Саша. – Във всеки случай, браво! Ти трябва да дойдеш при нас – в Института по пространството!

– Рано е – каза Май.

– Лютиков ще те лапне веднага – каза Бриг. – Той обича такива фокуси. Аз съм му разказвал някои работи.

– Рано е! – повтори Май.

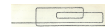
– Виж, Барклай ще те стъпче и едно мерси няма да каже дори!

– Няма да ме стъпче! – Май извади от джоба си двадесеткопейкова монета и я постави на масата. – Момчета, тая пара вчера се раздвояваше.

– Лъжеш! – в един глас извикаха Саша и Юри. – Документиран ли си го?

– Не успях. Не го очаквах. И стана за не повече от половин час. Току-що бях завършил генератора на съпровождащото поле...

Двамата поеха един след друг монетата, заразглеждаха я, а Бриг, неизвестно защо, я опита със зъби.

– Истинска е – усмихна се Май. – Никел като никел.

Лицата на другите изразяваха недоверие. Саша внимателно попита:

– Не ни поднасяш, нали, Май Сергеевич?

– Не.

– А ако е било халюцинация? – попита Бриг.

– Не! – каза Май. – Истина беше.

Появява се Двойника

В Института по изследване на вакуума Май се яви в добро настроение. Подсвирквайки си, той се заизкачва по стълбата. В лабораторията бяха само изчислителят Климов и инженер-монтажникът Иос. За пръв път от две седмици Май ги погледна приветливо:

– Поздрав на вакуумджиите!

Иос се усмихна и кимна, а Климов си стоеше с каменно лице.

– Не разбрахте ли духовитостта ми, Климов? – попита Май. – Та това е оригинално: вакуумджии! Римува се с „локумджии“. Току-що се сетих, че ние сме вакуумджии, а не структурни вакуумчици. Отлична дума!

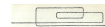
– Бърборко! – обидено каза Климов, когато Май влезе в кабинета си. – Какво го е прихванало?

– Защо? – рече Иос – „вакуумджии“ не е чак толкова лошо.

Някъде нещо хлопна и вратата на кабинета на Рубцов се откряна.

– Хулиганство! – изкрещя оттам Май. – Пак отваряте вратата! Аз бих помолил...

Иос стана, затвори вратата и каза:

– Рубцов се е видиотил напълно, бедният! Ту уморен, ту весел, ту побеснял!

– Да – съгласи се Климов и добави шепнешката: – Време е да го махнат от тая работа!

– Защо да го махат? – измърмори Иос. – Той изглежда си е наумил нещо, защото работи като вол.

Пет минути те седяха мълчаливо. Сетне от стаята на Рубцов се разнесе гръм. Именно гръм – някакъв повлечен тътнеж, съвсем различен от пукотевицата на газов взрив или трясък от удар. Това беше приглушен грохот, не много силен, по-скоро притъпен. Той продължи две секунди.

Климов и Иос се втурнаха в стаята на Рубцов.

Май стоеше зад пулта на инсталацията за сгъстен вакуум. На пода до него лежеше контейнерът с течен азот. От отвора му се издигаха бели пари.

– Какво стана? – попита Климов.

Зашеметеният Рубцов не отвърна нищо. В стаята дотича и един момък от вътрешната охрана.

– Пожар ли има?

Май посочи камерата.

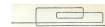
– Звукът излезе оттук. Влязох в голямата прогноза!

– Каква прогноза? – попита Иос. Но Май пак не отговори.

– М-да-а! – проточи многозначително Климов и пристъпи към камерата.

– Почакайте! – спря го Май, сетне се обърна към момчето от охраната: Бягай бързо за лекар!

Момчето изхвъркна да изпълни поръчката.

– Изключете поне тока! – каза Иос.

– Не, не! Не бива! В никакъв случай! – извика Май.

– Защо?

– Не бива да се изключва! Опитът продължава! – Май започна да отвинтва гайките на външния похлупак на камерата.

– Каква дивотия! Нищо не разбирам! – рече Иос, като поемаше гайките и ги редеше на масата.

След като отвинти и последната гайка, Май издърпа дебелата врата на камерата. В това време се завърна и момчето от охраната. Водеше със себе си институтския лекар.

– Ето! – рече момчето. – Вече я отварят.

– Добре, добре! – каза лекарят. – Не се вълнувайте!

Май продължи да дърпа ръчката. Камерата се поразтвори. Там, на малката пластмасова масичка, в неестествено свита поза, сложил глава върху дланите си, лежеше човек. Той или спеше, или беше в безсъзнание.

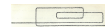
Лекарят пое инициативата. Той се вмъкна в камерата, прихвана внимателно легналия и го поразтърси за раменете. За момент изпита чувството, че до него стои нещо трепкащо, неясно, почти невидимо. С усилие на волята лекарят се отърва от привидението, после изнесе човека и го постави на пода. Веднага започна да масажира врата и слепоочията му.

– Нищо, нищо... нормално..., никакви рани... само малък шок!

Май запълзя на колене. Като пречеше с глава на лекаря, той се взираше в лицето на лежащия. А той отвори очи и завъртя глава.

– Край! – Май се изправи на крака. – Опитът е завършен!

Той затвори камерата и завинти гайките.

– Опитът още не е започнал! – каза лежащият човек. Гласът му беше тих и твърде много приличаше на гласа на Май. След това той каза: – Поздрав на вакуумджиите!

– О, боже! – пошепна Май.

Лежащият се надигна. Климов, Иос, лекарят и момъкът от охраната не можеха да повярват на очите си. В този, когото бяха измъкнали от камерата и сега идваше в съзнание, те познаха Рубцов! Втори Май Рубцов! Смаяни, те гледаха ту единия, ту другия.

– Тъй, тъй, точно тъй! – задавено продума Май, като се приближаваше към Двойника. — Ето какво значи да влезеш в голяма прогноза! – Очите му бяха възпалени. Той се обърна към Двойника: – А сега какво?

Двойника не отговори веднага. Той се загърна, пооглади смачканата си престилка, на която, както и на престилката на Май, липсваше средното копче. Спокойно, сякаш си припомняше нещо, той каза:

– Сега те ще изтичат да уведомят началството какво се е случило, но ще оставят момчето да варди.

– Аз да отида ли с тях?

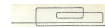
– Не.

Иос, който беше се оправил от първата изненада, попита:

– Какво става, Рубцов?

– Не му обръщайте внимание! – каза двойника. – Това е игра.

– Действително трябва да съобщим на Барклай – нервно рече Климов. – Ела! – обърна се той към Иос, а на охранника каза: – Вие стойте тук!

Те излезнаха заднишката, като непрекъснато се озъртаха. Лекарят, който явно не бе на себе си, ги последва. Ни жив, ни мъртъв, момъкът застана до вратата. Двойника седна зад масата, покани с жест Май да седне и тихо каза:

– Вакуумджиите си изкараха акъла!

– И още как! Даже и аз! А в камерата кога? Утре ли?

– Разбира се! Точно според прогнозата!

– А кой ще влезе? – попита обърканият Май.

– Идиотски въпрос! – усмихна се Двойника. – Но струва ми се, че и аз вече го задавах веднъж.

– Да, да, разбира се – бързо каза Май. – Аз ще вляза!

– А сега изчезвай оттук! Аз ще се постарая да убедя вакуумджиите, че всичко е било халюцинация. На първо време това е необходимо. – Май си свали престилката.

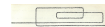
– Къде да отида?

– Първо върви направи няколко глупости. – Двойника захвърли престилката на Май в чекмеджето на масата. – После иди при Лита, подготви я и я помоли да напише ефектна дописка. Кажй също на Саша и на Юри да бъдат тая вечер свободни, впрочем, аз сам ще им телефонирам.

– Добре – прошепна Май. – А тоя юнак на вратата ще ме пусне ли?

– Аз ще го повикам, а ти бързо ще изчезнеш. Не излизай през входа, скочи от прозореца на коридора на първия етаж! – Той повиши глас: – Ей другарче, я ела тук!

Момъкът боязливо се приближи към масата. През това време Май се измъкна зад гърба му.

Барклай се появява

– Стой! – извика Двойника, когато охранникът се извърна към побягналия Май. – Стой!

Заповедта беше рязка и убедителна. Момъкът нерешително поспря. Двойника каза:

– Ела тук!

Момчето послушно се приближи. Подчиняваше се като хипнотизирано.

– Ти защо изобщо си тук? – попита Двойника.

– Изпълнявам заповед – прошепна момчето.

– Каква заповед?

– Да ви пазя... вас... двамата!...

– Ти умееш ли да броиш до две?

– Умея.

– Колко души има пред теб?

– Един! – каза момчето. – А вторият...

– Така – прекъсна го Двойника, – на работа човек трябва винаги да се явява с бистър ум и здрав разсъдък. Ако нещата ти се раздвояват, трябва да си стоиш в къщи! Ясно, нали?

– Ясно... но...

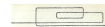
– А сега си свободен! Отивай си!

Момъкът объркано гледаше Двойника, сетне се обърна несръчно и излезе.

Двойника стана, провери гайките на похлупака на камерата. Седна отново до масата и отвори папката. На вратата се почука.

– Влез! – извика Двойника.

Влязоха Климов, Иос и професор Барклай.

– Здравейте, Май Сергеевич! – каза професорът. – Какво става при вас?

– Здравейте, Феодор Иларионович – отвърна Двойника и посочи листите върху масата. – Ето, ровя се в дисертацията на Елкинд. – Той се държеше както при традиционните утринни обиколки на шефа. – Според мен Елкинд прокарва една доста любопитна идея, настина засега без физика, чисто математична... – Той подаде на професора изписаните листа.

След кратка пауза Климов попита:

– Другарю Рубцов, къде е вашият двойник?

– Какво казахте? – Двойника си даваше вид, че не разбира въпроса.

– Извинете, другарю Рубцов – рече Климов, – преди десетина минути ние всички, а и вие в това число, участвахме в низ от странни събития. От тази камера беше изваден човек, който се оказа ваш двойник.

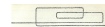
– О! – Двойника небрежно се усмихна. – Нали ви казах, че това е само игра. Шега! Забравете я!

– Каква, по дяволите, шега! – кипна Климов. – Престанете да хитрувате, Рубцов!

– Добре, моля за извинение – усмихна се Двойника. -- Аз не предполагах, че вие не сте разбрали!

– Какво не сме разбрали? – възкликна Иос.

– По-тихо, по-тихо! Не биваше да ме наричате психопат и да препоръчвате да ме уволнят. Аз имам твърде остър слух! – Той изгледа с укор Климов. – За отмъщение аз ви дадох малък сеанс по масова хипноза. Но не предполагах, че ще го приемете така

болезнено и ще отидете да се оплачете на шефа. – Той се обърна към Барклай: – Извинете ме, Феодор Иларионович, аз съм попрекалил, напоследък много често Чандрасекар.

Иос каза:

– Но нали имаше гръм и дотича и човек от охраната, и лекар...

– За да стане завръзката – Двойника показва тенекиената обвивка на един малък уплътнител, – аз потраках с тая кутия и целият коридор дотърча. – Той погледна Иос. – Моля ви се, не ме наричайте вече психопат, защото това донякъде е вярно. И не бива за дреболии да ме клеветите.

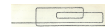
– Хайде, хайде! – махна с ръка Иос. – Какъв характер, наистина!

– Намирисва на хулиганство! – промълви професорът. – Хулиганство между стените на едно научно учреждение!

– Феодор Иларионович – бързо заговори Двойника, – ако имате половин час, аз бих ви помолил отново да изслушате моята теория. Уверявам ви, че ми се удаде да отхвърля всички възражения, а получените изводи са наистина удивителни...

– Моля да ме извините, Май Сергеевич – прекъсна го бързо професорът, – вие знаете мнението ми за вашите щуротии. И в моя отдел са недопустими, никакви, разбирате ли, никакви разглаголствувания по този въпрос. Глу-по-сти! Другаде – професорът ефектно показва вратата, -- другаде, даже и във вашия любим Институт по пространството, можете да бърборите колкото си щете, но без да заангажирате нашия институт и моя отдел!

– Ясно! – каза Двойника. – И много жалко... А беше толкова проста работа! Впрочем, не можеше и да бъде другояче!

Барклай се запъти величествено към вратата, но, преди да стигне до нея, се обърна:

– И накрая, Май Сергеевич, настойчиво ви моля да престанете с вашите фокуси! Тук не е цирк, а институт за изучаване на вакуума.

Двойника чинно излезе след професора. В коридора той седна до масичката с телефона и набра един номер:

– Ало, Гречишников... Тук е Май Втори... даже не зная как да се самонарека... Стана раздвоение и възвръщане... Изобщо, Саша, нещата се подредиха по-рано, отколкото очаквах... Ще видиш още тази вечер, не се ангажирай с нещо друго! Кажй и на Бриг! Ще се увериш лично!

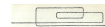
Минаващият по коридора Климов чу само последните думи от разговора. Той се разтревожи, че е изтървал началото. Реши занаяпред да не прави такива пропуски.

Рубцов тръгна към стола точно в определения час. Седна на една маса с някаква девойка от конструкторското бюро и води непринуден разговор. В лабораторията се върна след четиридесет минути. Докато минаваше през стаята на Климов и Иос, той подметна:

– Поздрав на вакуумджиите! Да живее черната магия!

След това се завря в стаичката си и от време на време оттам се дочуваха тракане, шепот и други звуци, които не направиха на Климов и Иос впечатление, защото бяха нещо обикновено.

Към два часа телефонът иззвъня. Климов побърза да вдигне слушалката. Един глас, приличащ на гласа на Рубцов, търсеше Рубцов. Климов повика Двойника, но този път успя да дочуе всички

негови отговори. За съжаление, разговорът се състоеше от съвсем незначителни фрази:

– Няма как, трябва да почакаш!... Ще дойде към три... Не искам да те тревожа... Поздрави Лита... В пет идвам и аз!

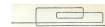
В четири часа и тридесет минути Двойника си тръгна към къщи. Той излезе през главния вход, като преди това грижливо закачи на таблото ключа от кабинета си и показа на пазача своя пропуск – съвсем както винаги правеше това Рубцов.

Климов намира вестник

След като Двойника излезе, Климов се промъкна във фойето и озъртайки се крадливо, взе от таблото ключа от кабинета на Рубцов. С привидно нехаен вид той премина по коридора, без да обърне внимание на любопитния поглед на Иос, който си тръгваше за дома. Щракна ключалката и се озова в кабинета на Рубцов.

В стаичката царуваше идеален ред. Пултът на инсталацията за съгъстяване беше покрит с подвижното стъкло. Апаратурата работеше. На пулта под стъклото светеха оранжевите очички на контролни неонов лампички.

Климов се опита да .измъкне чекмеджетата на масата, но не успя — те бяха заключени. След този неуспех той приседна до масата и, като спря да диша дочу тъничко, трепкащо или по-скоро клокочещо свистене. То беше съвсем тихо и идваше неизвестно откъде. Климов стана и започна да се озърта. Безшумно, на пръсти той обходи стаята. Клякаше, изправяше се. Накрая надникна зад пулта. До самия под видя сандък – също заключен. Той пъкна ключа от вратата на кабинета в ключалката и тя щракна. В сандъка той видя

какво свистеше и клокочеше – черното апаратче, поставено на дъното му.

Апаратът имаше перфориран капак, през който се виждаше една голяма мъждукаща генераторна лампа. Около нея имаше безброй микромодулни блокчета. Ако се съдеше по външността на уреда, това беше комутаторен генератор, произвеждащ няколко десетки или даже стотици високочестотни трептения. Климов не можеше да проумее какво търси той в една инсталация за сгъстяване. Той наклони генератора и видя в долната му част скала с цифри. Но те явно не изразяваха мегахерци, защото скалата беше градуирана по дванадесетичната система. До нея стоеше знакът „Т“, изрисуван старателно и красиво върху белия емайл. А на екрана на малкия осцилограф сияеше яркозелена фигура, която по форма приличаше на канцеларски кламер.

Климов пусна прибора и поопипа проводниците. Единият – потънкият, водеше от генератора към пулта, а другият – към уреда. Изведнъж у него се породило желание да изскубне дебелия проводник, да прекъсне тая тайнствена работа на Рубцов, работа, за която той не обелваше дума дори пред най-близките си колеги и която вършеше навярно без знанието на шефа!

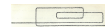
– Андрей, къде си? – гръмогласно попита Иос зад гърба му.

Климов трепна и стана.

– Какво има? – рече той с разтреперан глас.

– Това, което правиш, е свинство, Андрей! – каза Иос. – Да се вреш в чужда работа! Хайде да си вървим!

Когато Иос се приближи, Климов бутна с крак капака и сандъчето се затвори, но след това, кой знае защо, той се наведе пак и отвори

сандъка. Черният генератор отново засвистя, забълбука. Зелената плетеница заблестя върху екрана. В сандъчето нямаше нищо друго освен апарата. Само отстрани в ъгъла лежеше свит на масур вестник. Климов го извади.

– За какво ти е притрябвал? – каза Иос. – Това е подло!

– Вестниче, ето... дощя ми се да почета – изтърси, Климов първото нещо, което му дойде на ум. – Ето, вестниче...

– Не се извъртай! – каза Иос.

Климов демонстративно разпери вестника.

– Да почетем! Новини да понаучим! – говореше той с престорена храброст.

– Какви, по дяволите, новини! – рече Иос, надзъртайки през рамото на Климов. – Вестникът е от миналата година.

– Мислиш ли? – започна Климов, но секна. Около половин минута той се пулеше слисано във вестника, а накрая от гърдите му се изтръгна хриплив вик:

– Николай, коя дата сме днес?

– Двадесет и осми – каза Иос. – Двадесет и осми септември. А вестникът е от двадесет и девети миналата година.

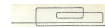
– Миналата ли? Я виж тук! – Климов забодя пръст в датата, отпечатана с тлъсти букви до заглавието.

Иос погледна, вдигна очи, отново погледна.

– Това е утрешният вестник – прошепна Климов.

Фатализъм

Май постъпи, както му нареди Двойника. Избяга от лабораторията, спусна се по стълбите на първия етаж. В коридора беше тихо. Като се стараеше да не вдига шум, той отвори

прозореца, огледа се и стъпи внимателно на перваза. Прозорецът беше висок. Трябваше да увисне, хванал рамката, и чак след това да скочи.

Вратата на тясното дворче към улицата беше отворена. Пред вратата, с гръб към Май, вървеше заднишком градинарят, хванал дълъг маркуч за поливане. Той остави маркуча на земята и се обърна. Май закрачи важно към вратата и му беше едновременно и страшно, и весело като на хлапак, хванат в чужда градина. Градинарят го изгледа подозрително:

– Гражданино, една минута!

Май прие безразличен вид.

Дворникът го изучи от главата до петите.

– Да ви .се намира някоя цигарка? – попита той.

Май бързо бръкна в джоба си.

– Къде сте се изцапали така, младежо? – попита градинарят, докато избираше цигарата от протегнатата кутия.

Май погледна краката си и се ужаси – обувките и панталоните му бяха добре изплескани с вар.

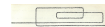
– Спънах се, знаете – каза виновно той, – и паднах... там... – той посочи сандъка с вар, който за щастие се мярна пред очите му.

– А защо влязохте в двора?

– Е... трябваше... – Май изцеди измъчена срамежлива усмивка.

– Друг път недейте! – каза строго градинарят и гордо додаде: – Това е научен институт по вакуума.

– Няма вече, никога вече няма да идвам! – обеща Май и побърза да изчезне, защото се страхуваше, че градинарят ще забележи отворения прозорец.

Този незначителен епизод заплашваше със скандал, но не можеше да доведе до сериозен провал на програмата. Май отлично знаеше това. Иначе Двойника щеше да нареди друго. Той знаеше също, че днешните опасности изобщо не са опасности, и че дори тия, които изглеждат непредотвратими, могат лесно да се избягнат. Абсолютно сигурно. Знаеше и все пак го беше страх – страх от необикновеността на собственото му положение, от тайната, която изведнъж остана осезаема реалност! Утре: когато той сам станеше двойник... тогава щеше да бъде по-лесно... Тогава щеше да знае всичко... Впрочем, всичко ли? В това Май не беше уверен...

От първия изпречил се на пътя му автомат той телефонира на Лита.

– Най-напред, прости за безпокойството! – каза той. – И второ: непременно искам да те видя!

Лита мълчеше.

– И аз – прошепна накрая тя.

– Защо и ти? – нетактично попита той.

– А ти защо?

– О, боже! – рече той. – Моля те, недей цвърка!

– Какво има?... Защо си такъв?...

– Знаеш ли, Лита, днес се появи един човек... Роди се, как да ти обясня, направо възрастен...

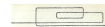
– Роди ли се?

– Е да! Аз самият!

– Значи имаш рожден ден?

– А, не! – В гласа му се долавяше нотка на раздражение.

– А какво тогава? И защо непрекъснато злобееш?

– Лита – каза той умопително, – кога мога да те видя? Трябва да стане колкото се може по-скоро.

– Добре – отвърна тихо тя. – След два часа ще прочета шпалтите. Чакай при градинката, както винаги...

Май излезе от телефонната кабина.

Наоколо улицата шумеше. Той гледаше над главите на минувачите. Разсеяно следеше как се плъзгат по обтегнатите проводници токоприемниците на тролейбусите, как се въртят насамнатам строителните кранове. Гледаше покривите, прозорците, небето, по което се точеха струи дим и кръгли пухести облаци. Той мислеше за това, че всички тия видими и невидими движения ще се повторят за него утре до микрон. Че ако поиска, и пред него отново ще застане оная причудлива извивка, която за секунда се е надвесила над фабричния комин. Или пък ей оная, надут от вятъра чаршаф, прострян на балкона на осмия етаж!

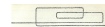
– Ей, заплес! – изрева шофьорът на самосвала, който едва не връхлетя върху замисления Май. – Омръзнал ли ти е животът?

Май бързо се отдръпна.

– А може и да ми е омръзнал! – извика той след отминаващия самосвал и изведнъж, обзет от неочакван пристъп на буйство, той се втурна в навалищата от коли.

Май тичаше с широко разперени ръце, тичаше право към колелетата на лимузините, камионите, автобусите. Тичаше и викаше:

– Хайде де, тъпчете! Тъпчете неприкосновения! Не можете да ме убие!

Виковете му се сливаха с рева на клаксоните, с писъците на спирачките, с ругатните на шофьорите. За секунда движението и в двете посоки се заприщи. В аварийната улична какафония се включиха и три милиционерски свирки...

..Май лежеше възник на асфалта. До него на колене стоеше бледен изплашеният шофьор на малък „Запорожец“, който не беше успял да отбегне хвърлилия се право насреща му човек. Наоколо се бе събрала тълпа. Шофьорът на „Запорожеца“ ломотеше несвързано:

– Сам се надяна... Изскочи отпреде ми... Какво можех да сторя?...

– Шизофреник! – обясняваше друг шофьор. – Такива безплатно трябва да ги мачкат!

– Самоубиец! – потвърди трети. – Щурчо!

Към мястото на произшествието се промъкна милиционер.

– Не докосвайте пострадалия! – разпореди се шумно той, въпреки че никой не мислеше да се докосва до легналия Май. След това се обърна към шофьора на „Запорожеца“: – Документите ви!

Онзи пъкна разтреперана ръка в джоба си и не преставаше да се оправдава:

– Невъзможно беше, другарю старши сержант. Вдясно беше ей тоя камион, вляво – трамвай...

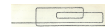
– Ще видим! – прекъсна го милиционерът.

Май се обърна на една страна, повдигна се на четири крака и стана.

– Е, гражданино? – попита милиционерът.

– Нищо! – отвърна Май. – Сам съм си виновен.

Зави и сирената на бърза помощ.

– Дайте път! – заповяда милиционерът.

Май изтича до току-що пристигналата кола на бърза помощ.

– Напразно са ви безпокоили! Здрав съм като бик!

– Сержант! – извика лекарят.

– Здраве желая – поздрави милиционерът. – Ето го пострадалия.

Лежеше така...

Лекарят излезе от колата с пъшкане.

– Я си подайте главата!

Май наклони глава и лекарят я опипа, почука Май по ръцете, краката, гърдите. Всичко си беше, както трябва. После попита Май за името, записа си нещо в някакъв лист, даде го на милиционера и след това каза:

– Добре, вървете си! Но друг път бъдете по-внимателен!

– Благодаря ви, прощавайте! – Май тръгна към тротоара.

Досрамя го от този побелял лекар, от този старателен сержант, от изплашения шофьор на „Запорожеца”.

– Другарю пострада! – извика след него милиционерът.

Май спря.

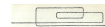
– Няма как, моля ви да платите глоба за ходене по непозволената част на транспортната магистрала – отсече милиционерът.

– Колко?

– Петдесет копейки.

– Не! – каза Май. – Най-малко две рубли и половина. Я колко хора разтревожих! – Той подаде банкнота от три рубли.

– Без глупости! – каза милиционерът, като върна рестото и откъсна квитанцията. – И да се почистите!

– Разбира се. Извинявайте...

– Не трябва да се правят нарушения! Още сте млад за нарушения!

Май влезе в един вход и почисти дрехите си с носната кърпа. Четка дълго и петната от прах по панталона и сакото. „Ей че съм глупак!... Глупав фаталист! Срам и позор!“

Постепенно нервният шок мина. Все пак, той поседя на стълбата двадесетина минути, докато дойде напълно на себе си.

Тя не вярва

Лита закъсня. Май се разхожда търпеливо половин час край градинката, позвъни ѝ няколко пъти на телефона, но без резултат. Тогава се обади на Двойника и го попита дали Лита ще дойде изобщо. Двойника отговори, че Лита ще дойде към три и той трябва да я чака търпеливо.

Май пак тръгна из градинката. Гледаше как падат и се премятат оранжевите листа. На душата му стана леко. След идиотския номер с уличното движение той се освободи от подсъзнателното желание да изпита рисковано това удивителен отрязък от собствената си съдба.

Лита дотърча малко след три. Позачервена, тя притисна буза до лицето му.

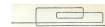
– Ти си лош човек! – Май разбра, че това е примирение и прошка.

– Знаеш ли какво се случи при нас? Главният свали две снимки и трета колона остана празна. Въпреки че беше набран и текстът...

– Лита – прекъсна я Май, – ела да поседнем!

Те седнаха и Лита се притисна до него.

– Ти скуча ли?

– Не, тоест... да... Извинявай – той се усмихна, – разбираш ли, сега с мен става нещо много необикновено и сериозно. Можеш ли да ме изслушаш?

Тя леко се отдръпна от него.

– Ще получиш чудесна сензация за вестника си – каза Май.

– Тъй ли? – в гласа ѝ имаше разочарование.

– Нали ти сама търсеше нещо подобно?

– Да, да, търся...

– Лита – рече той, – напоследък съм станал малко нервен и груб.

– Да... малко...

– То е, защото се преуморих... Преуморих се с една идея... И днес неочаквано решаващият опит сполучи. Разбираш ли ме?

– Не съвсем. – Тя се сви зиморничаво. Той я прегърна през рамо.

– Аз не обяснявам, както трябва. Днес сполучих с опита си в небивал мащаб. Същинско чудо е, че той излезе сполучлив. В него не вярваше даже братовчед ти. И Бриг не вярваше... Не вярват също и моите колеги физици, които знаят за работата ми и участвуват в нея. И още нещо! Опитът не е завършен. Той се провежда в момента. А началото му ще бъде утре сутринта.

– Краят, искаш да кажеш!

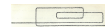
– Не, началото!... О, боже мой, нека да бъде и краят. Това не е важно! Пак започваме да говорим за странични неща! Ето в какво се състои главното: докато протича опитът, аз си имам двойник!

Тя потръпна.

– Какъв двойник?

– Обикновен. Точно такъв, какъвто съм и аз.

Тя го погледна тревожно.

– Само не се бой! – рече той. – Не мисли, че съм се побъркал! Днес можеш да подготвиш дописката за моя опит. С кратко описание и снимка на мен и на двойника ми. Утре тя трябва да излезе във вестника...

Тя отпусна глава и го хвана за ръката. Реши, че не бива да му противоречи. Най-добре беше да се съгласи. А той говореше:

– Ти ми вярваш, Лита, нали? Вярваш ми!

– Мога ли ща задам един въпрос?

– Да, разбира се!

– Знаят ли за това...

– Ясно! – прекъсна я той. – Дали знаят за това моите институтски шефове? Нали това искаше да питаш?

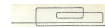
– Да.

– Началникът на отдела не иска и да чуе за моята идея. В резултат на това не можах да подготвя и организирам нищо. Трябваше да направя опит със себе си. Всякога и всякъде колегите ми биха се противопоставяли на подобен опит. Биха направили тайна експертиза, и то чак след една седмица. Те щяха да се съмняват, да се страхуват. Те не вярват. Аз ги разбирам, в науката нищо не става бързо. Но :на мен тая дописка ми е по-необходима отколкото на тебе сензационна находка. И то ми трябва незабавно!

– А защо ти е толкова срочно?

– Защото утре явлението ще се прекрати, няма да съществува. Няма да съществува и Двойника. А е възможно и опитът да е уникален. Може и да е неповторим. Утре ще бъде късно, защото Двойника няма да го има... По-право, мене няма да ме има...

– Какво? Тебе ли?

– Е да! Разбираш ли, строго казано, той... това съм аз... истинският аз, тоест... аз съм двойник, защото... той ще остане да живее, а аз трябва да изчезна...

– Да изчезнеш?

– Да, да! Да изчезна! Това е необходимо и ще стане на всяка цена, но ти трябва да ми помогнеш... за да има достоверност... за да не премълчат опита...

Лита мъчително съобразяваше как да постъпи. Какво трябва да прави човек, когато пред собствените му очи някой близък загубва разсъдъка си. Тя се надигна от пейката и хвана Май за ръката.

– Добре, Май, да вървим!

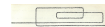
Тръгнаха по алеята и той ясно почувствува, че тя не му вярва, че го взема за побъркан. Пред вратата на редакцията тя каза:

– Трябва да се връщам. Ти ще си бъдеш ли в къщи?

– Много скоро аз и Двойника ще бъдем тук, в редакцията – отговори той и повтори: – Аз и Двойника! До виждане!...

Какво пишеше във вестника

Иос погледна още веднъж датата, вирайки се втренчено във всяка буква, във всяка цифра. Нямахме никакви следи от изтриване или поправки. Той плъзна поглед по първата страница. Уводната статия „Гордо знаме“ разказваше за строителите. Имаше и някаква статия под заглавие „Широка крачка“ и снимка на огромен трактор. Иос обърна първата страница – „Починът придобива крила“, „Вярност към делото“ – нищо необикновено! По-нататък – „Ансамбълът на Баршай, четиридесет години“, фейлетонът „Петната на слънцето“. И накрая – сякаш електрически ток прониза

цялото му тяло; той видя снимка на удивително познато лице. Кой беше това? Да, това беше Климов! Самият Климов!

Иос не успя да разбере видяното (а там с крайчеца на окото си той долови и още нещо, съвсем странно), защото вестникът излетя от ръцете му. Заедно с него излетя от стаята и Климов.

– Палтото си забрави, Андрей! – извика след него Иос.

След като поразмисли малко, той стигна до извода, че най-разумно е да покаже вестника на притежателя му и да зададе съответните въпроси. Но вестника го нямаше – отмъкна го побеснелият Климов. Не за да го занесе на Рубцов, разбира се! Иос реши, че е все пак най-добре да позвъни на Май, ако не за друго – поне за да му каже за изчезването на странния вестник.

Още след първия сигнал той чу в телефонната слушалка:

– Добър вечер, Иос!

– Откъде знаете, че съм аз? Още не съм казал и дума!

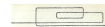
– Благодаря ви за това, че се оказахте благороден човек!

– Какво, какво?

– Аз зная, че Климов открадна от моя кабинет вестника – каза Рубцов. – Елате при мен, Николай, аз всичко ще ви обясня!

– Е, добре! – въздъхна Иос. – Продиктувайте ми адреса си!

А през това време Климов се носеше с такси към другия край на града. Сърцето му биеше до пръсване. Как мразеше той Рубцов! В него Климов виждаше причината за неумолимо надвисналия позор, който панически предчувствуваше сега! Климов търсеше подкрепа. Подкрепата на съмишленик – такъв, който да е съгласен с него, да не засяга самолюбието му и все пак да е по-силен и по-авторитетен от самия него. Затова той отиваше при професор Барклай...

Професорът лично отвори вратата на квартирата си.

– Моите почитания, Феодор Иларионович – каза Климов. – Извинете за неочакваното нахълтване, но причината, която ме подтикна към тая постъпка, е съвсем необикновена и изисква спешни мерки. – Климов извади вестника и го подаде на професора. – Бъдете любезен да погледнете!

Барклай хвърли поглед върху заглавието и недоволно произнесе:

– Сутрешните вестници аз чета сутрин.

– Това е, така да се каже, утрешният брой, Феодор Иларионович! Вие още не сте го чели! Погледнете датата, месеца, годината. Никакви поправки няма!

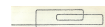
– Един фалшив брой, значи! – каза Барклай безапелационно. – Е, та какво от това?

Климов се понатъжи малко, че тая толкова проста и точна мисъл не бе дошла в собствената му глава. Разбира се, че вестникът е фалшив!

Той забърбори:

– Тоя фалшификат, Феодор Иларионович, е измайсторен не от друг, а лично от небезизвестния Май Сергеевич Рубцов, с цел да привлече общественото мнение на страната на своите фантастични идеи и да дискредитира ръководения от вас отдел. Достатъчно е да погледнете какво е отпечатано на трета страница. Моля, Феодор Иларионович... – Той подаде вестника на Барклай.

От трета страница, право срещу професора, гледаше Климов, снет в цял ръст, а под него стоеше надпис: „Похитителят на тайната . До него се мъдреше факсимиле от цялата вестникарска страница, която Барклай държеше в ръка, и текст: „Ето го чудото“. А

вдясно друга снимка – една миловидна девойка, седнала между двама съвсем еднакви Рубцовци. Разбира се, усмихнати. Отдолу пишеше: „Виновникът за необикновеното събитие, кандидатът на физикоматематическите науки М. Рубцов, неговият двойник и подготвилата този репортаж сътрудничка на редакцията А. Ускова”.

Барклай свали очилата си и ги пхна в калъфа.

– Значи вие сте убеден, че това е фалшификация?

– Точно тъй! – каза Климов. – Убеден съм.

Барклай се замисли половин минута, след това каза:

– Доколкото случаят засяга не само нас, но и вестника, аз мисля, че редакцията с радост ще отговори на това с един убийствен фейлетон, и то именно утре, в самия ден на фалшификацията! С една дума, действайте!

– Напълно съм съгласен. А как да действавам, Феодор Иларионович?

– Не губете нито минута, а бягайте в редакцията!

– Разбирам... – Климов не прояви особен ентузиазъм. – Може би вие ще ме подкрепите със своя авторитет?...

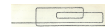
– Повече самостоятелност, другарю Климов! Впрочем, откъде взехте вестника?

– Аз... такава... изпусна го Рубцов, като минаваше през нашата стая.

– Аха! Е добре, желая ви успех! – Барклай разтвори пред Климов вратата към стълбището.

Двойника в къщи

Май се прибра в къщи. Поскърцването на входната врата му се стори като нещо отколешно и полузабравено, сякаш от сутринта се

бе изминал цял месец. Той направи няколко сандвича, приготви масата за двама, сложи да се вари кафе. Вече се смрачаваше.

Май се ядоса, загдето денят мина така безцветно: този глупав инцидент и тия безплодни разговори. Оставаше още само вечерта и нощта...

Неочаквано влезе Двойника.

– Зная за какво страдаш – каза той. – Можеш и да не страдаш толкова.

– Не ме утешавай – рече Май и наля кафето.

– Яж ти! – Двойника отблъсна сандвичите. – Аз обядвах скоро, а ти гладуваш целия ден.

– Както ти вчера.

Двойникът отпи от кафето.

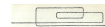
– Не се готвя да те утешавам – рече той, но в тоя момент се разнесе телефонен звън. Двойника вдигна слушалката: – Добър вечер, Йос...

Май изненадан слушаше как Двойника назоваваше събеседника от другия край на жицата благороден човек и как каза, че Климов е извършил някаква кражба. Да разпитва Май не искаше – всичко щеше да се изясни по-късно. И то съвсем сигурно. Такава е съдбата! Съдбата!...

Май дъвчеше сандвичите със сирене и мислеше за това, какво е все пак в края на краищата съдбата. Каква е връзката между закономерността и случая, между фатализма и творчеството...

– Съвсем проста! – обади се Двойника.

– Как? Ти помниш мислите си?

– Ами че как! Сега ти ще си спомниш, че в хладилника има сарфалади.

– Вярно! Трябва да ги взема! – Май извади връзка колбаси, взе ножица, отрязва няколко и започна да яде направо без хляб. – Е, и каква е връзката между фатализма и творчеството?

– Глупав въпрос! – рече Двойника. – Никакъв фатализъм няма! Има само творчество. Иначе ние с тебе не бихме си играли с тая публикация, а щяхме да си лежим върху дивана.

– А защо да не си полежим?

– Ще те полежа аз тебе! Хайде, привършвай с твоя саламен пир!

– Можеш и да не заповядаш! – Май лекичко удари Двойника по врата и веднага получи в отговор същото.

– Дай си ръката! – каза Двойника.

Те опряха лакти на масата и вплетоха длани. Лицата им се наляха с кръв, мускулите им се изопнаха до краен предел. Накрая Май не издържа. Ръката му бавно легна встрани.

– Хлапак! – усмихна се Двойника.

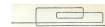
– Чудо голямо.

Телефонът иззвъня отново. Беше Саша Гречишников.

– Защо не се обаждаш? Идваме веднага. Аз и Бриг!

– Институтът по пространството преживява – прошепна Двойника на Май, сетне каза в слушалката: – Бягайте веднага в редакцията на вестник „Живот“. Там ще има пресконференция. Да, да, ще бъдем и ние двамата.

– Май! – каза Май, когато Двойника остави слушалката. – Днес не успях да свърша нищо. Лита не ми повярва!

– Зная, но все пак тя е подготвена вече. Да бъдем благодарни и на това! Хайде да вървим!

Те станаха – с почти еднакви движения, оправиха почти едновременно косите си, огледаха се в огледалото, а от него надничаха два еднакви чифта очи. Две еднакви лица, две еднакви фигури, еднакви тъмносиви костюми. Позите им също бяха еднакви. Май видя това за първи път със собствените си очи. И то не му се понарави.

– Страшно! – тръсна той глава. – Див сън!

– Нищо страшно няма – рече Двойника. – Всичко си е нормално.

Май взе палтото.

– Остави! – спря го Двойника. – Аз нямам палто. Или по-право, ти нямаш!

– Виж каква дяволия...

– Разбира се, без палто е по-ефектно.

Пред входа стоеше такси. От задната седалка Йос се разплащаше с шофьора.

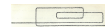
– Почакайте! – извика Двойника. – Сега ще продължим!

Йос се обърна. И замръзна. И изпусна монетите.

– Нищо, Николай! – ободри го Двойника. – Това не е халюцинация. Прощавайте за сутрешната шега! Всичко е съвсем просто – тая сутрин аз се върнах от утрешния ден

В редакцията

Лита беше потисната. Тя не можеше да разбере какво става с Май. Работата не ѝ спореше, редовете бягаха от очите ѝ. Плачеше ѝ се.

– Аелита Петровна, .дайте коректурата на трета страница – изписука тичешком техническият редактор.

– Сега, сега – каза Лита и отново се съсредоточи над вързаната страница. Но и този път от четенето не излезе нищо. Тя излезе в коридора и застана до прозореца. Беше студено. Там някъде, пред входа на градинката, преди час бяха стояли с Май. Лита си помисли, че не биваше да го оставя така прибързано... Трябваше да го поразпита, да направи опит да разбере.

Разсеяно погледна надолу. Пред входа на редакцията спираше такси. От него излязоха трима души. Отпред вървяха двама, всеки от които беше... Май! Нейният Май!

С мълниеносна бързина тя си спомни, че Май ѝ беше споменал за някакъв двойник. Значи беше истина!...

По коридора се показва Май. Той видя Лита и се спусна към нея.

– Само не се чуди – горещо заговори той. – Всичко е наред... Аз съм виновен, че не ми повярва. Говорих несвързано... Виждаш ли ни, двамата?

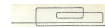
– Да, двамата – потвърди Двойника и Лита потрепери както тогава, в градината.

– Двамата, двамата – вълнуваше се Май. – Можеш да ни пипнеш. Хвани я за ръката, Май!

Двойника внимателно повдигна отпуснатата ѝ китка:

– Не се бой!

– Не се бой! – каза със съвсем същия глас и Май и хвана другата и ръка. – Слушай, ето го него... тоест аз... върнал се от утрешния ден. Знаеш ли, имам една такава апаратура... за подвакуумно

преместване... Направих я от простата камера за съгъстяване. Нали разбираш?

– Не разбирам! – Тя издърпа ръцете си. – Не разбирам, не разбирам!... Иос ѝ поднесе стол.

– Успокой се, Лита! – заговори Двойника. – Успокой се! – Той я погали по косата. Тя хлипаше и трепереше.

– Представи си например – каза полекичка Двойника, – че влезеш в една мъничка стаичка, че заспиш, а после се събудиш. Отварят стаичката, ти излизаш и се оказва, че се намираш там, където си била преди едно денонощие....

Лита мълчеше, но вече не трепереше. Май каза:

– Повтори ѝ го още един път!

Двойника по-втори. Увещаваше я като малко дете. Когато той млъкна, Лита тихо попита.

– Машина на времето?

– Умница! – каза Май. – Нека бъде машина на времето! Той – Май посочи Двойника – това съм аз, който сутринта излязох от машината.

– Това аз видях със собствените си очи – потвърди Иос.

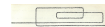
– Да – каза Лита. – Да. – Тя шумно въздъхна. И се усмихна със зачервени очи. – Разбрах... Но ми се струва като сън...

– Чудесно – рече Май. – И на мен по едно време ми се струваше същото...

– Да вървим! – Лита хвана енергично ръката на Май.

В коридора се показва техническият.

– Аман-заман, Аелита Петровна, третата страница...

– Вероятно ще има нова трета страница, Марк Евсеич – каза Лита. Тя навлизаше в състояние на активна възбуда.

В кабинета на главния редактор Лита влезе сама. След като почака началството да приключи телефонния разговор, тя съобщи, че се е появил сензационен материал за бързо публикуване.

– Днес един човек се върна от утрешния ден.

– Тъй! – без следа от изненада каза началството. – И какво?

– Засякоха се двойници. Единият от тях живее днешния ден за първи път, а другият – за втори. Това е научен опит.

– От кой институт?

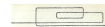
– От института за изучаване на празното пространство.

– Вижте какво, другарко... Ъ... Ъ...

– Ускова – подсказа Лита.

– Да... другарко... Ускова! Вие можете да подготвите интервю с тия другари, да побеседвате с техни колеги, а също и с хора от сродните области. Важното е да се подсигуриим срещу фалшификации и дезинформации. Не би било лошо също да се открият иzakлеймят консерваторите, които пречат на новаторите. Знаете, днес излезе постановление за борба с рутината в науката. Хубаво би било, ако можем да излезем с факти в това отношение... Освен това материалът ви трябва да се парафира от Академията на науките. Давам ви срок... да кажем една седмица. Стига ли ви?

– Материалът трябва да влезе още днес. За утрешния брой – каза Лита. – В противен случай ще се окажем на опашката. Двойниците са тук. Те чакат въвн. Трябва още сега, Иван Илич. Утре ще остане само един двойник. А другият ще замине за днес, тоест от утрешна гледна точка, за вчера... Можем да направим снимки на

самото място, в редакцията. Нали една колона от трета страница е празна?... Ще стане приказен материал!

– Хм! – рече главният и скритите зад стъклата очи приеха мечтателен израз. – Вие не сте лишена от журналистическо пламъче. – Той сложи мъничката си длан върху ръката на Лита. – Действително, материалът обещава да прозвучи свежо... Помолете другарите двойници да влязат. И кажете на Люс да повика свободните хора от редакциите и отделите.

Летучката във вестник „Живот“

Преродена и оживена, Лита изтича към Май.

– Прощавай – каза Двойника, – забравихме да ти представим инженера от нашата лаборатория Николай Осипович Иос. Той е добър човек.

– Чудесно! – Лита стисна ръката на Иос. – Тъкмо ни трябваха ваши колеги. А сега бързо при главния.

– И още нещо – каза Двойника. – След малко ще пристигнат още трима души: твоят братовчед, Юри Бриг, а третия ти не познаваш.

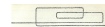
– Бележито! – възкликна Лита. – Хората от сродни области.

Главният поздрави двойниците с ръкостискане. Те му се представиха:

– Рубцов Днешният.

– Рубцов Утрешният.

В кабинета влязоха няколко редактори, кореспонденти и фоторепортери. Разположиха се, запалиха цигари. Главният информира събранието за причината на летучката. Той се изразяваше твърде внимателно, застраховаше се с изрази като:

„Както ни уверяват нашите гости“, „Съдейки по техните думи“ и когато даваше думата на Май Утрешния, прибави:

– Би било приятно, уважаеми другарю Рубцов, ако демонстрирате някакъв предмет, донесен от вас от утрешния ден.

Двойника стана.

– Драги другари – каза той. – Да започнем най-добре -с предмета, за който спомена уважаемият главен редактор. Ето какво донесох аз от утрешния ден. – Той сложи на масата купчина вестници.

– О! – възрадва се главният. – Това е вече нещо! – Той пое най-горния брой и гласно прочете заглавието. После огледа първата страница. – Тъй, тъй! Всичко е наред! – Разтвори вестника. – Охо! Хорохоренко откликва на днешното постановление с очерка „Да гледаме напред!“ – Той проследи с поглед няколко реда. – Разбира се, както трябваше да очакваме! Общи фрази!

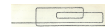
Главният взе втори вестник. Последваха нови коментари. Щом оставяше някой брой, другите го грабнаха. Постепенно всички вестници тръгнаха от ръка на ръка. Дочуваха се възторжени сентенции:

– Охо-хо! „Спартак“ ще натупа тбилисци с два на един, а мачът още не е започнал!

– Гледайте, гледайте, тиражът от държавната лотария! Братчета, дали се продават още билети?

Някой вече викаше в телефонната слушалка:

– Сизов, какво пускаш утре в рубриката „Семейство и бит?“ Не знаеш ли? Ехе, а пък аз знам!

– Да можем да си доставяме утрешните ръкописи – мечтаеше гласно някой.

– Ще ни карат да работим за вдруги ден!

– Момчета, в двадесет и четиридесет над Курок ще падне метеорит.

– Защо не съобщиш на астрономите? Може да ти дадат награда!

В тоя момент в стаята влязоха Гречишников и Бриг.

– Полюбувайте се, неверници! – тържествено каза Двойника.

– Пипайте и проверявайте! – каза Май.

Саша пристъпи към Двойниците.

– Кой от вас е утрешният? – попита той.

– Аз! – гордо заяви Двойника.

През това време Бриг делово тършуваше из джобовете на двамата. Около тях се насъбраха любознателни вестникари. Приближи и главният.

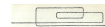
– Какво ще каже науката?

– Знаете ли, много е съблазнително да се прави анализ на кръвта им, на потта им и на другите там секрети. Да се направят пълни антропометрични измервания, да се снимат отпечатъците от пръстите им, да се установи идентичността на вътрешните ким органи и скелетите посредством рентгенови лъчи и ултразвукови облъчвания.

– Какво ти казвах! – прошепна Май на Лита. – Тоя твой братовчед се пишеше за най-добрия ми приятел!

– М-да-а! – проточи главният. – Кажете, моля ви се, защо сред вестниците не срещнах нашия?

– Защото го откраднаха.

– Тъй ли?

– За съжаление, да! В този експеримент – обясни Май – не вярваше моят научен ръководител, професор Барклай!

– Великолепно! – каза енергично главният. – Рутинер в науката!

– Нещо подобно! Един от неговите приближени ми открадна вестника. Впрочем той ще го донесе тук лично. И дори мисля, че е време вече...

В кабинета боязливо влезе Климов. Плешивата му физиономия трепереше: заслепиха го блесналите светкавици на фотоапаратите. Той се сви, сгъна се на топка и едва-едва пристъпи към бюрото на главния. Но в този момент забеляза Рубцов, Иос и двамата сътрудници на института по изучаване на пространството. Обърна се и тръгна право към другия Рубцов...

– Ето го и него! – съобщи на всеослушание Двойника. – Ето го крадеца на вестник „Живот“. Той открадна от моя кабинет утрешния брой. Така ли е Климов? Защо мълчите?

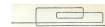
Климов се обърна несръчно, препъна се в килима и се просна на пода, като изпусна от ръцете си чантата. После скочи и побягна навън.

Диверсия с взлом

Барклай облече палтото си и с решителни крачки излезе от дома.

– Ще проверя! – мислеше си той на ум. – Ще проверя тая безсмислена ревизия на науката!

Той имаше предвид възмутителните, налудничави идеи на Рубцов. Те ревизираха причинността, нарушаваха втория принцип на термодинамиката, подкопаваха вековни истини и това възмущаваше Барклай. Той мислеше за това, че двама Рубцови не

може да има, и то по хиляди причини. Може би, защото имаше закон за съхранение на материята или пък защото, ако имаше двама Рубцовци, трябваше да има и трети! Трети! В противен случай този ужасен втори не би могъл да се появи... Нямаше откъде да се вземе!...

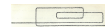
Пазачът, дежурещ пред входа на института, дълго не му отваряше. Когато накрая сънливата му физиономия се появи на прозорчето, професорът каза сърдито:

– Безобразно се отнасяте към своите задължения!

Взе всички ключове от своя отдел.

Докато се качваше по стълбата към стаята на Рубцов, професорът още един път състави веригата от умозаклучения: да допуснем, че съществуват двама Рубцови: единият живее редовно днешния си ден, а другият се е върнал от утрешния ден и живее днешния повторно. Но тъй като настоящият момент се намира между днес, когато се появи вторият Рубцов, и утре – когато първият ще влезе в камерата, то сега в камерата трябва да има един трети Рубцов – един Рубцов, който се измества във времето обратно: от утре към днес. Барклай угаси светлината в кабинета. После дръпна ебонитовата ръчка на прекъсвача за общо електрозахранване. Не се промени нищо. Само бълбукащото свистене в камерата престана.

Той започна да отвинтва гайките от похлупака. И тогава се дочуха притъпени, меки удари: бум... бум... Барклай започна да трепери. Звукът идваше от камерата. Бум... бум... Все по-силно и по-силно. Професорът трепереше, но се бореше упорито с желанието да изостави всичко и да включи шалтера. Накрая той отвинти и

последната гайка, драсна една кибритена клечка и откряна вратата на камерата. Тя беше празна. И не се чуваха никакви удари.

Барклай въздъхна с пълна гръд. Очакванията му се бяха оправдали. Нямаше никакъв трети Рубцов!

– Амин! – прошепна той. – Финита!

Седна да си отдъхне от напрежението. Значи всичко беше блъф! Блъф! Но Феодор Иларионович беше далеч от тържествуването. Измъчваше го въпросът: какви бяха тия удари?

Неочаквано шалтерът се включи сам и стаята се заля от светлина. Включи се сам! В първия момент заслепеният Барклай не забеляза нищо. Но след това той видя нещо чудовищно: една смътна, полупрозрачна човешка фигура се движеше около таблото с прекъсвача.

– Тоиди! – прошепна тихо фигурата.

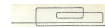
– Какво? – извика Барклай.

От камерата се подаде още една полупрозрачна фигура. Последва задавен вик:

– Даг!

– Не! – изрева професорът и се спусна към фигурите. – Ръцете му попаднаха в желеобразна пихтия. Някакви меки обятия обгърнаха краката на Барклай и той се плъосна по корем. И в този момент той позна двете фигури, именно фигури, а не хора – това бяха Рубцовци – призрачни, полуосезаеми, полувидими! Двама!

Опомни се от силна болка в горната част на корема. Лежеше на пода. Вратата на камерата беше затворена и гайките завинтени. А право срещу него вървеше, с потънали в пода като в блато крака полупрозрачният Рубцов.

Той почти нямаше очи. Неясно прозираха черепните му кости; тъканта на дрехите светеше като течно стъкло. Барклай закри лицето си с длани. Той не видя как полупрозрачният се наведе над него, само почувствува върху челото си течливите като вода пръсти. Професорът стискаше ръце и зъби.

– Итис йок – каза стъкловидният. – К-кой си ти?

С невероятно усилие Барклай се извърна, отхвърли от себе си мекотелия и, като допълзя до вратата, ловко изключи светлината и побягна по тъмния коридор. Никой не се спусна да го гони. Пред входа спря да си откъдне. Покрай пазача мина с добре изиграно спокойствие. А когато излезе на улицата, едва не се сблъска лице с лице със своя сътрудник Иос. Докато Иос влизаше в института, Барклай се скри в сянката на вестникарската будка.

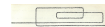
Когато се завърна в къщи, професорът завари съпругата си да върти хула-хуп. Извивайки се като индийска танцьорка, тя въртеше червения обръч около тъничката си талия.

– Спри! – извика й Барклай. След това тръгна към кабинета си. Крачейки от ъгъл на ъгъл, той се мъчеше да си възвърне загубеното равновесие. И да разбере какво точно се бе случило. Седна в креслото и се замисли. Мисълта му бе прекъсната от телефонен звън. – Албумбрук! – извиси се в слушалката някакъв мъжки, като че ли познат глас. – Попирбирпот... – и след това ядосан женски глас: – Извинете, другарю, но току-що постъпилият пациент все намира да ви се обади.

– Какъв пациент?

– Душевно болен. Тук е психиатрична клиника.

– А как се казва вашият болен?

– Как се казва ли?... Сега ще погледна... По паспорт е Климов!

– Благодаря ви! – каза професорът. После порови телефонния указател и набра домашния номер на Рубцов.

* * *

През това време в института дотича Иос. Отвинти гайките и отвори вратата на камерата. Несръчно стъпвайки по пода, полупрозрачният влезе в камерата. Иос го придържаше, а пръстите му затъваха в меката водениста плът. Като се прибра в камерата, полупрозрачният прошепна:

– Ярадогалб. Бла-го-да-ря!

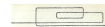
– Останете си със здраве, приятелю! – каза Иос, като тракаше зъби. – Колкото мога, помагам, при все че не разбирам нищо от тая работа.

После зави гайките на капака.

Обяснението на възлите

Домът на Рубцов беше пълен с хора. Двамата Маевци, Бриг, Гречишников, някакъв студент, узнал за необикновеното събитие и успял да проникне в самия му център, фоторепортерът, чиито снимки влизаха в утрешния брой на вестника, някакъв журналист, който се представи за кореспондент на месечника „Март“ и още няколко чевръсти вестникари. Царуваше пълна неразбория. Всички пушеха, спореха, а в центъра на всичко бяха естествено самите виновници за тържеството.

Двойниците бяха порядъчно изморени, защото Бриг със съдействието на Гречишников успя да ги прекара през поредица научни експертизи и анализи. Рубцови трябваше да предадат за изследване частички от зъбите си, снопчета коси, жлъчен сок.

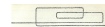
Подложиха ги на измервания с апарати за електрокардиограми и енцефалограми. Юрий даже ги пусна да поплуват в басейна, където спортният лекар с помощта на система от силомери доказва съвсем незначително физическо преимущество на Двойника пред Май.

След двучасовите митарства Двойниците заслужаваха почивка, но ако се съдеше по домашната обстановка, тя едва ли щеше да се състои скоро.

– Определеността, желязната физическа определеност – възторжено уверяваше гостът-студент – къде е тя сега?

– Определеността е неприкосновена – уморено каза Двойника, – но причинните връзки са по-широки и многообразни, отколкото е прието да се смята. Още Файман и Дайсон описваха античастиците като частици, съществуващи в обратното време. Бриг и Ермачков установиха аксиоматиката на мега-вълновата функция на съществуването. След него Гречишников даде тълкувание на подвакуумното придвижване. И ето, в хода на тия изследвания аз разгледах въпроса за взаимодействието между вълните на битието, обръщането на времето и резонанса на събитията в съпроводящото поле.

Май се промъкна в кухнята. Отвори прозореца. Вдишвайки свежия студен въздух, той мислеше, че утре, в неговото повторно днес, той ще стане такъв уверен и тържествуващ като Двойника. И му стана жал за изминалите дни на напрежение, за мълчаливата война с упорития Барклай, даже за неопределеността в отношенията му с Лита. И му дойде на ум, че Двойника постъпи твърде жестоко с Климов...

В същото време Двойника развиваше теорията на интегралната определеност. Премина и към проблема за физическото умножаване. По едно време той спря, погледна часовника си, удари се по челото и като обходи с очи присъстващите, се обърна към Иос:

– Николай Осипович, мога ли да ви помоля за една услуга?

– Заповядайте, Май Сергеевич!

– Отскачете до института, до моя кабинет. Там, на пода край камерата за сгъстяване стои свито едно полупрозрачно същество. Не се плашете от него, отворете камерата, помогнете му да влезе вътре и завинтете добре капака. Това е всичко!

Иос се поколеба, но махна с ръка:

– Ще отида, разбира се.

– Там – обясни на останалите Двойника – някакъв злосторник е изключил тока и е отворил камерата за сгъстяване, където е създадено пространство с обратно време. Трябваше да изляза да включи шалтера и да затвора вратата. Сега инженер Иос ще ми помогне да си вляза обратно.

– Значи вие там сте двама – единият идва от утрешния ден, а другият чака Иос! – попита студентът.

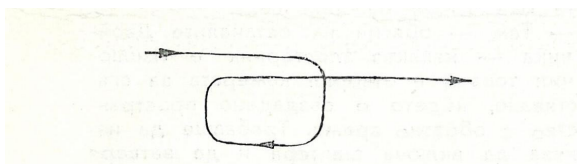
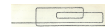
– Точно тъй.

– И всичко сте четирима?

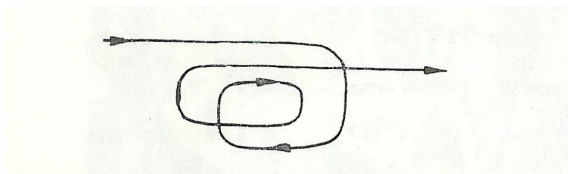
– По време на произшествието бяхме пет – каза Двойника.

Сред слушателите настъпи объркване.

– Добре, погледнете тук! Той рисува върху покривката на масата възел със стрелки:

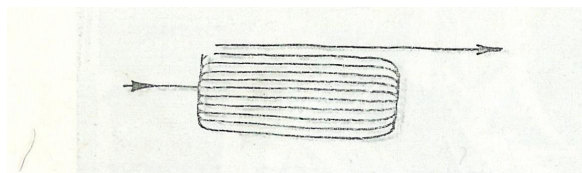
– Надясно протича нашето нормално време. Вляво – обратното. Чертежът изобразява линията на съществуването. Докато има възел, от едно тяло могат да съществуват три тела: едно в обратното време и две в правото. А сега да си представим, че върху линията на съществуването в резултат на външно въздействие възникне втори възел. Той нарисува нещо, прилично на канцеларски кламер:

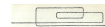

– Колко паралелни участъци виждате тук? Пет, нали? – Той постави стрелките. – Две в обратното и три в правото време. Върху екрана на локатора тая крива служи като сигнал, че опитът протича.

– Браво! – възхити се студентът. – А може би има и по-сложна плетеница?

– Разбира се - каза Двойника. – Например такава... – И той нарисува:

– Тук от всяко тяло се получават единадесет други. Пет от тях благополучно пътуват от бъдещето към миналото, а шест съществуват в нашето време. Ако говорим за съществуването извън камерата, трябва да кажем, че тялото се умножава шест пъти.

– Блестящо! – каза студентът.

Умножаване на телата

След като присъстващите пошумяха и си поизясниха същността на умножаването на телата, започнаха да ваят въпроси:

– Извинете, другарю Рубцов – обади се журналистът от ежеседмичника „Март“, почуквайки с токовете на обувките си, – възможно ли е по този начин да се увеличи броят на ъ-ъ-ъ, на футболистите?

– Да, възможно е, колкото и невероятно да изглежда. Но само при условие, че по време на играта не ги осакатяват или убиват!

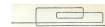
– Защо?

– Защото нито един от умножените не бива да се унищожава. Нали тогава ще се прекъсне линията на съществуването и няма да има никакъв възел. А някой трябва да се вмъкне в камерата и да отпътува в миналото. Ако един изчезне, локаторът не ще може да регистрира програмирация процес. Изобщо той няма да протече.

– А танцьорите и певците? – попита журналистът. – Те могат ли да се умножават?

– Да, могат. По принцип могат.

– А студентите? – пита студентът. – Макар и само за един ден – в деня преди изпита?

– О, боже! – Глупавите въпроси започнаха да нервират Двойника.
– Аз мисля, че могат да се умножават дори неодоушевени предмети
– електрически грамофони, прахосмукачки, автомобили. Биха могли да се дават под наем таксита с абсолютна гаранция за изправност за цяло едно денонощие. И още нещо може да се умножава. Нещо много важно. Хайде да видим дали можете да се сетите!...

– Парите, парите! – възкликнаха заедно студентът и фотографът.

– Точно тъй! – одобри досетливостта им Двойника. Онзи ден аз изпробвах инсталацията с една обикновена монета от дваайсет копейки. Наистина тя само се удвои, и то за не повече от половин час. Ето я... – Двойника повдигна над главата си беличка монета. – Тази реликва аз задържах като доказателство, че понякога могат да се вземат пари на заем за сметка на бъдещето. Но за съжаление трябва непременно да се върнат. Сумата, получена днес, сте длъжни утре да изпратите в миналото.

– А могат ли да се правят заеми за по-дълго време? – попита с надежда студентът.

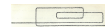
– Всяко умножаване става само за едно денонощие, по-точно за 23 часа, 49 минути и 22 ± 3 секунди.

Студентът се натъжи. Натъжиха се и останалите. Не можеше да се вземат пари на заем за по-дълго време. Все пак, някои изказаха надежда, че всемогъщата наука ще преодолее и тая преграда. В този момент се завърна Иос.

Обяснението на прозрачността

– Всичко е наред, нали? – попита Двойника.

– Да – каза Иос. – В ред е. Но това беше призрак, а не човек, Май Сергеевич! Вижте, ръцете ми треперят още!

Двойника почувствува, че трябва да даде още някои обяснения.

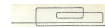
– Това бях аз, но почти целия в обратното време. Процесът на обръщане на времето е процес на превеждане на обекта от областите на положителната енергия в област на отрицателни енергии. При мен в апарата превръщането се осъществява посредством „тунелен“ ефект, а това значи, че обектът като че ли пропада под празното пространство. За целта има устройство, което аз наричам превръщателна трансмисия. То се включва два пъти – в началото и в края. Трябва да ви кажа, че за живо същество тая операция не е от най-приятните. И така тялото, съществуващо в отрицателното време, притежава отрицателна енергия. Ние, хората от правото време, възприемаме едно такова тяло като празно пространство. Ние не можем да го възприемем, нито да го зафиксираме. Но пълно обръщане на времето в моята апаратура може да се осъществи само при плътно затворена камера. Когато вратата се отвори, в камерата прониква външният свят. Заедно с него прониква и правото време. Подобно нещо става и когато обект с отрицателна енергия влезе в съприкосновение с обект с положителна енергия.

– Аниhilация! Взаимно унищожение! – радостно възкликна студентът.

– Грешите! Правите елементарни грешки! – недоволно каза Двойника. – В кой курс сте?

– Във втори.

– Време е вече да разберете, че тук не става дума за съприкосновение на антитела. Затова няма и никаква аниhilация.

Тяло с отрицателна енергия не е антицяло. Странно се обучава днес младежта...

Студентът стоеше поруменял.

– И тъй – заключи Двойника, – никакъв взрив няма да има. Външният свят твърде бавно започва да се размесва с тялото от обратното време.

Атомите и молекулите на двете пространства започват бавно да се завъртат. Тялото постепенно се прехвърля в правото време. През първия час ще станат видими за нас само ония негови частици, които са успели да преминат от едното време в другото. Значи то ще стане полупрозрачно и полунепроницаемо. Обратно, и за него нашият свят ще бъде полупрозрачен! Ясно ли е?

На слушателите не беше съвсем ясно, като се изключат, разбира се, физиците. Но на Двойника беше омръзнало да обяснява. Той намигна на Йос и отсече:

– Който не е разбрал, да постъпи в университета! Има ли други въпроси?

След кратка пауза журналистът все пак попита:

– Удало ли ви се е, другарю Рубцов, да установите личността на престъпника, който незаконно отвори камерата?

– Не, аз ви казах, че не успях да видя лицето му.

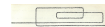
– И той не е ли арестуван!

– Не, разбира се.

– Е, щом е тъй, аз ще се погрижа... – каза журналистът и демонстративно излезе.

Другите многозначително се спогледаха.

Телефонът извънтя и Двойника вдигна слушалката:

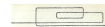
– О, добър вечер, Феодор Иларионович!... Не, не очаквах, съвсем не очаквах... Много добре... Отдавна беше време... Разбира се, разбира се... Благодаря!

Двойника не вярваше на собствените си уши: професор Барклай изявяваше пълното си съгласие с опитите на Рубцов. Казваше, че е ревизирал отношението си към него, че е убеден във възвръщането на Рубцов от утрешния ден и че утре по негово собствено нареждане на последния опит ще присъствуват представители на печата, киното и телевизията...

Краят на деня

Лита излезе от редакцията с повишено настроение. Този богат със събития, объркан, тревожен ден вече не я учудваше. Сега, накрая, той се бе превърнал в празник. Тя не си спомняше страховете, болезненото недоумение и сълзите. Раздвояването на Май не я плашеше вече. Сега то и изглеждаше интересно и даже смешно. Там в редакцията тя се бе забавлявала, като различаваше днешния Май от утрешния. Това Лита правеше тъй безпогрешно, че Юри Бриг охкаше и се възхищаваше, сякаш Литината интуиция беше по-загадъчна и от самото раздвоение.

Седнала в полупразния тролейбус, Лита мислено преценяваше в какво се състоеше разликата между двамата Майевци. Утрешният, реши тя, беше по-мъжествен, по-ловък, по-уверен. Дори по-самоуверен, отколкото би й се искало на нея самата. Затова пък днешният Май беше по-тих и по-топъл. И като че ли по-послушен. Слушаше утрешния. И двамата бяха други, не такива, какъвто беше Май вчера. След като направи тази констатация, Лита си пофантазира мъничко на тема раздвоените мъже.

Близо до дома на Май светеше огнен надпис „Гастроном“. Светеше силно и примамливо. Като пресметна размера на неочаквано спечеления хонорар, Лита реши, че е уместно да похарчи в тоя Гастроном двадесетте рубли, отделени за пантофки – същите пантофки, чиято покупка бе отлагала няколко пъти.

При Май тя се яви с два тежки пакета. Лита влезе тъкмо когато Саша Гречишников деликатно разгонваше гостите. Той уверяваше, че Двойниците трябва да си починат след напрегнатия ден, особено Май, на когото предстоеше пътешествие във вчерашния ден. Гостите кимаха с глави, обличаха се и поглеждаха накриво редицата бутилки, които Лита строяваше по перваза на прозореца.

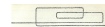
Накрая вратата се затвори зад гостите и Саша попита Лита:

– Е, как е, братовчедке, готова ли е утрешната сензация?

– Ох, момчета! Това беше фурор! На вестника, който донесе Май, имаше малко петно от мастило върху третата колона отдолу, а върху нашия вестник отначало нямаше нищо. Работниците от печатницата обезумяха съвсем. Технологиът на цеха доста си игра, докато изкурдиса петното. С една дума, нашият вестник прилича на твоя като две капки вода – кимна тя на Двойника. – Снимките са абсолютно еднакви. Текстът на една дописка отначало беше малко по-друг, но главният го поправи

Юри извести:

– Внимание! Благодарение на съобразителността, яркия темперамент и щедрата безкористност на научно-вестникарската фея Аелита Ускова се обявява извънредно разведряване на атмосферата. – Той отпуши тапата и разля вино по чашите. – Отсега

нататък забранявам всякакви професионални разговори! Да живеят размножените Маевци! Ура!

– Ура! – подхванаха всички.

Пред старта

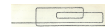
Сиво есенно утро. И звън на будилника. Диванът беше празен, Двойника го нямаше. Върху масата лежеше бележка „От хуманност ти разрешавам да поспиш още един час, отивам да направя подготовка, начало 10.40. Двойника.“

Май размаха машинално ръце и крака, въобразявайки си, че прави гимнастика. Взе студен душ, изтри се грижливо и едва тогава се разсъни напълно, измуча доволно и тръгна да се бръсне. Нямахше нищо особено – беше се наспал добре. И всичко си беше нормално. И настроението му също, само беше малко напрегнат, като студент пред изпит. Започна да си тананика под нос прилепчивото вчерашно: „Вакуумджии-локумджии“.

Докато закусваше, той мислеше върху възможността за матрично представяне на функцията на съществуването. Но не му идваше нищо на ум.

* * *

Беше малко след десет, когато Май излезе от къщи. И веднага почувствува, че е заобиколен от любопитни погледи. Някакъв момчурляк изтича на стълбищната площадка. Когато Май мина надолу, момчето го гледаше, провесено през перилата. Долу също имаше младежи. Те стояха на купчина и нарочно не поглеждаха към минаващия Май. На ъгъла стоеше „Волга“, която тръгна, щом Май я задмина. „Започвам да придобивам комплекс за преследване“ – помисли си Май, „Волгата“ стигна до автобусната спирка и спря.

Напук на нея Май реши да не чака тролейбуса, а да тръгне пеш. Когато след известно време се обърна „Волгата“ си стоеше на мястото, но на около двадесет крачки от Май вървеше един от младежите, който се беше въртял пред къщата. Друг младеж от същата група видя на противоположната страна на улицата.

„Е, какво? Съдба! – реши Май и седна на една пейка. Искеше му се да офейка от неканените телохранители. И го хвана яд, че тъй скоро – само след половин час, започваше опитът.

Момъкът зад Май приближаваше Ето го съвсем близо. Вървеше, без да бърза, като че ли се разхождаше. И не поглеждаше към Май.

– Ей, гражданино! – повика го Май.

– Мене ли? – обърна се младежът.

– А вие кого? Нали мен?

– Моля? – заекна момъкът.

– Нали мен охранявате?

Младежът не отговори. Стоеше полуобърнат към Май и мълчеше. В това време пристигна и „Волгата“. Тя спря до самата пейка и от нея изскочи вчерашният гост-журналист, който разпитваше за умножаването на футболистите.

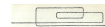
– Здравейте, Май Сергеевич! Да ви откарам ли?

– Къде?

– В института. Разполагам, както виждате, с транспортно средство.

– Не разбирате ли, че нищо не може да ми се случи! – заговори раздражено Май. – Нищо не може да ми попречи! Защо се навирате, дето не ви е работа?

Журналистът хич не се смути:

– За да има ред, Май Сергеевич, и за безопасност. Създава се прецедент. Наш дълг е...

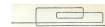
– Вървете по дяволите!

– Е добре – започна да го успокоява събеседникът. – Починете си! Само не се вълнувайте!

Той седна в колата и бавно я подкара. Младежът също се отдалечи тихичко.

Май изчака една минута и почувствува, че не може така безропотно да се подчинява. Както и вчера сутрин, той отново бе завладян от отчаяния стремеж да изпита тази строга предопределеност на събитията, да извърши някоя глупост... Огледа се... Бързо се вмъкна в един параден вход. Под стълбата имаше врата към двора. В двора беше пусто и тихо в сравнение с шумната улица. Имаше само няколко дървета. Май се спусна към едното, забутано в дъното на двора, скри се зад стъблото и се огледа. Нямаше никой. Той подскочи, хвана се за дебелия клон, издигна се на ръце и се покатери на високата ограда. Зад нея имаше тясна уличка. Той скочи от оградата и чу яростен кучешки лай. „Пуснали са подире ми куче“ – мярна му се в ума. Побягна вдясно по уличката, а в ушите му бучеше този противен лай. Зад ъгъла беше спрял „Москвич“. Вратата му бе открехната, а на няколко крачки по-нататък шофьорът пиеше лимонада от уличен автомат. Като маймуна Май се вмъкна в колата, освободи спирачката и натисна газта. Понесе се напред.

– Стой – закрещя шофьорът лудо. – Стой! – И пак се чу лаят на кучето.

„Напред! Напред!“ – самоподканваше се Май. Точно пред очите му просветваше автомобилният часовник. Той показваше десет и дванадесет минути.

Май гонеше машината, криволичейки по пресечките. Беше го обзело хлапашкото желание да надхитри телохранителите си и да се яви в института без охрана, сам. Обхванат от нахална безочливост, той пресичаше ъглите по тротоара, ловко профучаваше край знаците за забрана. Още два завоя, неправилно пресичане на широкия булевард – и той беше вече до целта. Спря „Москвича“, изскочи от него и... видя отпреде си същата „Волга“, от която искаше да се измъкне. По всяка вероятност тя беше пристигнала преди него. А край „Волгата“ стоеше Двойника в бяла работна престилка. И до него – журналистът, който, като видя Май, му махна с вдигната ръка. В този жест имаше и приветливо успокоение, и великодушна прошка.

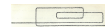
Май не искаше да го гледа. Влезна направо във входа.

Вместо портиера във входа имаше двама войници с автомати. Изпъчили гърди, те стояха „мирно“ и държаха „равнение към Май“. И изведнъж Май се отърси от всичките си детински прищевки. Той отпусна покорно ръце.

Стартът

Май погледна часовника си. До опита оставаха единадесет минути. Почувствува, че не всичко е направено, че е забравил нещо важно. Излезе през главния вход на улицата и едва не се сблъска с главния редактор на вестник „Живот“.

– Здравейте, Май Сергеевич! Радвам се да ви видя!

Зад главния редактор стояха Лита и фотографът. Май им кимна, без да ги погледне.

Влязоха във входа. Широкоплещестите войници, застанали от двете страни, ги пуснаха безпрепятствено.

– А къде е портиерът?

– На разпит – каза Двойника. – Изглежда, че е съобщил нещо, от което на един наш общ познат ще му стане доста горещо.

– Какво дрънкаш?

– Нищо. Впрочем, Климов е отседнал в местната лудница.

Лита се върна с цяла купчина вестници. Май машинално ги напъха в джобовете си.

– Момчета – Лита боязливо ги хвана под ръка, – аз цяла нощ си мислех нещо. Да ви го кажа ли?

– Разбира се – рече Двойника.

– Какво би се случило, ако Май не влезе в камерата?

– Това не може да стане – отвърнаха едновременно двамата.

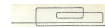
– Защо? Нали ти, Май, можеш да се откажеш? И тогава ще останете двамата.

– Не, няма да останем двамата. Тогава целият свят би трябвало да се върне във вчерашния ден. Целият свят! А това не може да стане, защото няма как да се побере в камерата.

– Не разбирам.

– Когато предскажат едно слънчево затъмнение, то трябва да се състои, нали?

– Не, не! – Лита поруменя и заговори объркано. – Нали може преди затъмнението... е-е... да кажем... да се бомбардира Луната с някакъв снаряд...

– Опитай се да я бомбардираш! – усмихна се тъжно Май.

...Когато до старта останаха пет минути, двете крила на вратата в кабинета на Рубцов се разтвориха. Пред камерата стояха двамата Маевци. Те бяха в еднакви работни престилки, без едно средно копче. Лицата и позите им бяха съвършено еднакви. До тях стоеше професор Барклай, върху лицето на когото бе изписана парадна тържественост. Там беше и преbledнелият от неспокойствие институтски лекар, когото Двойника едва успя да убеди в безопасността на предстоящия опит.

Те стояха под ослепителните струи на прожекторите. След гърма от аплодисменти стана съвсем тихо. Чуваше се само приглушеното бръмчене на кинокамерите.

Професор Барклай се окашля и пристъпи напред.

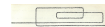
– Драги колеги – каза той, драги гости! Ние сме радостни да ви приветствуваме между тия стени. Както знаете, сега тук започва опит, който, така да се каже, е нещо повече от исторически. Аз бих го нарекъл епохален. Става дума за победа на човечеството над онова, което се смяташе за несъкрушима и неизменна основа на майката-природа...

В стаята бързо, но безшумно влезе журналистът. Той се надвеси интимно над главния редактор на вестник „Живот“, пошепна му нещо, след това повика Двойника и му каза на ухото:

– Професор Барклай е призован при следователя във връзка с делото по незаконното отваряне на камерата.

– Остави го да си довърши речта! – каза Двойника.

Главният редактор вече инструктиреше енергично Лита и фотографа:

– Още днес ще пуснем материал за този оратор под заглавие: „Лицето на рутинера“. Снимайте го, чувате ли, не го изпускате от очи!

А в това време Феодор Иларионович завършваше своята реч:

– Ако този експеримент, подготвен в поверения ми отдел с участието на талантливия и упорит Май Сергеевич Рубцов, се окаже повторим, това ще има огромно практическо значение. Ще стане възможно суровинните източници да се умножават многократно... – Той погледна часовника си, обръщайки се към Рубцов, и каза спокойно и строго: – Моля ви да започнете експеримента!

Но Двойника, без да чака разрешение, вече отвинтваше гайките от тежката врата на камерата. И ето, тя се отвори.

– Прожекторите, моля! – извика Двойника.

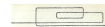
В ярко осветената камера се мярнаха неясните очертания на почти прозрачен човек.

– Това е Май Рубцов, който вече се движи в миналото. Същият този, когото виждате сега пред вас и който след малко ще влезе в камерата – той посочи застаналия до него Май. – А сега, време е да влизаш, Май. Пригответи се... Внимание... Марш!

Май със скок влезе в камерата.

– Почакайте! – застана глухо лекарят. – Това е невъзможно! Това е убийство!

– Всичко си е наред, докторе – рече Двойника, като завинтваше гайките. – Нали се разбрахме? Няма никакво убийство! Аз съм си жив и здрав! – Той завинти и последната гайка.

Докторът се отпусна на стола, прикривайки с длан очи. И в този момент се разнесе тътнеж, подобен на гръм. Той изпълни цялата стая, накара всички да млъкнат зашеметени. И после отслабна, отдалечи се, стихна съвсем...

– Край – каза Двойника, престанал вече да бъде двойник. – Експериментът започна... и завърши! Сега може да се прекъсне токът и да се отвори!

Той изключи прекъсвача, отвинти отново гайките и отвори вратата на камерата. Прожекторите я осветиха. Там нямаше нищо. Камерата беше съвсем празна.

И тази празнота подействува на присъстващите по-силно, отколкото скока на Май, привидението и гърмът. Празно! Празно – там, където току-що влезе човек!

...Лита гледаше Май с разширени очи. Беше се променил неимоверно. Превит от умора, той съчетаваше в себе си и този, който остана, и онзи, който замина в миналото. Тя долови в него нещо скъпо и твърде човешко, един път изгубено и после пак придобито: той вече не знаеше какво ще стане по-нататък...

Живите картини на Поули

Фантастичен разказ

Джон Уиндъм

Отбих се при Сели и ѝ показах една малка бележка в „Уестуич ивнинг нюз“.

– Какво ще кажеш? – попитах я аз.

Тя я прочете права и намръщи нетърпеливо хубавичкото си лице.

– Всичко това са глупости – каза тя най-после.

Никога не съм успявал да разбера от какво се ръководи Сали, когато определя на кое може да се вярва и на кое не. Не мога да проумея защо някой път пренебрегва цял куп неопровержими доказателства, сякаш не са нищо освен цигарен дим, а след това изведнъж фанатично започва да защитава непогрешимостта на някаква мошеническа реклама, сякаш тя е светото писание. Но такава си е, не можеш я промени.

В бележката се казваше:

Крака на концерта

Публиката на вчерашния концерт в Адамс хол бе смаяна, когато през време на изпълнението на един от номерата на програмата от тавана увиснаха два крака. Всички присъстващи бяха свидетели на това необикновено явление. Очевидците

единодушно твърдят, че тези увиснали до колената крака били голи, в обувки тип сандали. В продължение на три-четири минути те направили няколко движения назад и напред под потона. След това, сякаш изтласквайки се във

въздуха, те се повдигнали нагоре и изчезнали. При огледа на тавана и покрива не бяха открити никакви следи от произшествието. Собствениците на Адамс хол не са в състояние да дадат каквото и да било обяснение на това явление.

– Това е още един случай – забелязах аз.

– И какво доказва той? – попита Сали, очевидно забравила, че не вярва на съобщението.

– Не знам... засега – бях принуден да призная аз.

– Виждаш ли? – каза тя.

Понякога в мен възниква подозрението, че в дъното на душата си Сали не признава законите на логиката.

Трябва да кажа обаче, че повечето хора бяха горе-долу на едно мнение със Сали, защото на повечето хора не се харесва, когато около тях стават непонятни неща. А на мен почваше да ми се струва, че е време да събера всички факти, за които напоследък се говореше навсякъде, и да стигна до някакъв извод.

Първият човек, който беше се сблъскал лице с лице с това явление – във всеки случай, чиито показания бяха за пръв път регистрирани официално, – бе констебелът Уолш. Може и преди него някои да са виждали вече нещо подобно, но сигурно са решили, че това е просто нов вид пиянска халюцинация. Що се отнася до констебела Уолш, неговата представа за голямо пиянство не излизаше извън рамките на няколко чаши силен и много сладък чай; затова когато неочаквано видял пред себе си човешка глава заедно с част от шията, стърчаща точно по средата на тротоара, той се спрял и започнал да я разглежда втренчено. Но най-много го слисал, както твърди той в показанията, които дал, след като пробягал един километър обратно до участъка и се справил с овладялото го заекване, несъмненият факт, че главата също го погледнала.

Не ще и дума, не е много приятно да откриеш, когато и да било, глава на тротоара, но особено малко удоволствие може да достави това в два часа след полунощ. Що се отнася до останалото, при съответно настроение човек може да сметне, че го гледат дори замразените херинги в рибарския магазин. Констебелът Уолш обаче не се ограничил с това. Той съобщил, че главата отворила уста, „сякаш се опитвала да каже нещо“. Дори да е било действително така, той, разбира се, не е трябвало да го споменава: всичко това прекалено намирисвало на пиянско бълнуване. Но той настоявал на тази подробност, така че след като го подложили на лекарски преглед и напразно се опитвали да констатират мирис на алкохол в дъха му, го изпратили обратно, придружен от друг полицаи, за уточняване на местопроизшествието. Разбира се, там не се оказала никаква глава, нито следи от кръв, нито признаци за опит да се измие кръвта. Така безрезултатно завършил този инцидент, без да се сметат няколкото кратки, но изразителни забележки, които без всякакво съмнение са се появили в служебното досие на констебела Уолш, хвърляйки сянка върху цялата му по-нататъшна кариера.

Но констебелът Уолш не остана дълго сам. Точно след два дни жителите на една многоетажна къща били оглушени от сърцераздирателни викове, идващи едновременно от квартира № 35, в което живееше мисис Рурк, и от квартирата един етаж по-горе, където живееше мисис Фарел. Дотичалите съседи открили мисис Рурк да крещи истерично за някакви крака, които току-що били увиснали от тавана на нейната спалня, а мис Фарел – точно в същото състояние в резултат на това, че изпод кревата ѝ се подала

нечия ръка. Но без да се смята малко дискредитиращото мис Фарел количество прах под кревата ѝ, нито в едната, нито в другата квартира не било открито нищо необикновено.

Станаха още цяла редица подобни случаи.

Отначало моето внимание беше привлечено към тях от Джими Линдлен, който работи – ако няма да бъде преувеличение да се нарече така онова, което той върши – в една кантора редом с нашата. Джими колекционира факти. Нещастникът смята за факт всяко съобщение, попаднало във вестника. За него е безразлично към коя област се отнасят тези факти – стига само в тях да има елемент на изключителност. Изглежда някой някога му е казал, че истината никога не е проста, а той си е направил от това извода, че всичко, което не е просто, е истина. Вече съм свикнал той да идва при мен с преобразено от вдъхновение лице и съм се научил да не обръщам на това почти никакво внимание. Затова, когато ми донесе първия си куп вестникарски изрезки за констебела Уолш и другите произшествия, аз не пламнах от ентузиазъм.

Но след няколко дни той дойде с нов куп на същата тема. Поразен от това, че Джими на два пъти експлоатира еднородни явления, този път му отделих повече внимание от обикновено.

– Виждаш ли? Из целия град – ръце, глави, крака, туловища. Истинска епидемия. Зад това се крие нещо. *Нещо става!* – провикна се той, давайки почти съвършен звуков израз на курсива.

Прочетох част от неговите изрезки и не можах да не призная, че този път той действително е попаднал на богата жила от необичайни факти.

Един шофьор на автобус много късно забелязал издалата се право пред него на пътя горна половина от туловището на човек. Когато спрял автобуса и цял в студена пот излязъл да види какво е останало от пострадалия, той не успял да открие каквито и да било следи от нещастен случай. Една жена, която се навела от прозореца, за да погледне към улицата, изведнъж видяла право пред себе си главата на друг човек, зает със същото, само че този човек бил изникнал направо от масивната тухлена стена. В една месарница от циментовия под се подали, сякаш опипвайки нещо, две човешки ръце. След две минути те отново изчезнали в пода, без да оставят каквато и да било следа, ако не се смятат щетите, нанесени на деловите интереси на месаря. Един строител-монтажник изведнъж забелязал редом до себе си странно облечена фигура, която стояла във въздуха без каквато и да било опора – след което работникът трябвало да бъде свален бързо на земята и да бъде изпратен с придружвач в къщи. Още една фигура била забелязана на железопътното платно, по пътя на стремително носещ се товарен влак. Когато влакът преминал, не били открити каквито и да е следи от нещастен случай.

* * *

Докато преглеждах набързо вестникарските съобщения, Джим и стоеше над мене, пръхтейки от нетърпение като локомотив. За мен беше достатъчно да кажа само „хм”.

– Виждаш ли – подхвана Джими, – нещо става.

– Да речем – предпазливо се съгласих аз, – но какво?

– Зоната на проявление е ограничена – многозначително каза Джими и разгъна плана на града. – Отбелязал съм тук

местопроизшествията и можеш да се убедиш, че те имат определена насока. Някъде вътре в този кръг се намира „фокусът на нарушенията“.

Този път той успя да изобрази с гласа си кавички и чакаше да види по лицето ми признаци на учудване.

– Така значи – казах аз. – Нарушения на какво?

Той не сметна за нужно да отговори на този въпрос.

– Аз имам вече определена представа за общата причина на всички тези явления – внушително каза той.

Това беше напълно в неговия стил и не изключваше след един час тази представа да се измени напълно.

– Тогава сподели я с мене – помолих го аз.

– Телепортация! – заяви тържествено той. – Ето какво е това. Рано или късно трябваше да й дойде времето. И ето – сега вече някой я е овладял.

– Хм – казах аз.

– Разбира се – каза той, навеждайки се напред за по-голяма убедителност. – Как иначе може да се обясни всичко това?

– Добре, но ако в случая се касае за телепортация или телепортаж, или нещо подобно, то непременно някъде трябва да има предавател и някакво подобие на приемателна станция – казах аз. – Едва ли е възможно така „да се предава“ предмет или човек, че той да може да бъде възпроизведен във всяко място.

– Но ние просто нищо не знаем – каза той. – Освен това аз имах тъкмо това пред вид, когато говорех за фокус. Предавателят трябва да се намира някъде на друго място, но тази зона изглежда му служи за фокус.

– Ако това е така – забелязах аз, – то този преподавател трябва да има доста калпава настройка. Интересно е да се знае какво става с човек, когото са „приели“ така, че през средата на туловището му минава тухлена стена.

Но вниманието на Джими никога не се спираше на подробностите.

– Без съмнение това е още началният, така да се каже експерименталният стадий – каза той.

Едва ли съзнанието за този факт може да облекчи положението на обекта на експеримента, помислих аз, но не се задълбах в този въпрос.

* * *

Същата вечер за пръв път и, общо взето, непразно обърнах на това вниманието на Сали. Тя лесно ми даде да разбере, че не вярва на тези съобщения, и веднага прибави, че ако това е истина, тук чисто и просто се крие някакво ново изобретение.

– Тоест как „ново изобретение“ – провикнах се аз. – Та това е истинска революция в науката!

– Кому са нужни тези революции, щом ги използваме така?

– Какво искаш да кажеш с това? – попитах аз.

Сали се намираше в едно от своите унищожителни настроения. Като придаде на гласа си оттенък на разочарование, тя продължи:

– Известни са ни само два начина за използване на изобретенията. Единият е да убиеш колкото може по-евтино, колкото е възможно повече хора. Другият е да дадеш на ловките мошеници да изсмучат повече пари от наивниците. Може би има изключения, например рентгеновите лъчи, но те са много малко.

Изобретения! Отначало ние привеждаме плода на една гениална мисъл под най-малкия общ знаменател, а след това го умножаваме с най-простата дроб. Какъв ужасен век! Какъв ужасен свят! Когато си мисля какво ли ще кажат бъдещите поколения за нашия век, не зная къде да се дяна от срам.

– Ти напразно се безпокоиш. Ние без друго няма да чуем тяхното мнение – казах аз.

Вместо отговор получих един изпепеляващ поглед.

– Забележка, която напълно отговаря на стандартите на двадесетия век. Наивно беше да се надявам на нещо друго.

– Ти си странна девойка, Сели – казах ѝ аз. – Искам да кажа, че макар и да изказваш налудничави мисли, все пак това са мисли, и на всичко отгоре твои собствени мисли. А повечето девойки възприемат бъдещето само от гледна точка на модата на шапките през идния сезон или на увеличението на семейството през следващата година. Извън тези рамки и дъжд от разцепени атоми да вали, окото няма да им мигне: дълбоко в душата им тях не ги напуска увереността, че нищо никога не се е изменяло сериозно и няма да са измени.

– Много знаеш за какво мислят девойките – каза тя.

– Именно това имах пред вид. Опитай се ти да узнаеш – отговорих аз.

Тя изглежда толкова твърдо се бе настроила против тази тема, че аз реших временно да я изоставя.

След няколко дни Джими отново се отби при мене.

– Той се е притаил – заяви Джими.

– Кой се е притаил?

– Този телепортиращ тип. От вторник нито едно съобщение. Навярно е разбрал, че някой е попаднал на следите му.

– Да не би да имаш пред вид себе си?

– Може би.

– Наистина ли?

Той наведе очи.

– Почти. Нанесох на картата всички местопроизшествия и центърът се оказа при Църквата на всички светии. Огледах всичко, наистина нищо не открих, но сигурно съм се добрал много близо, иначе защо изведнъж той ще се притаи?

На този въпрос не можеше да отговори никой – нито аз, нито който и да било друг. Но още същата вечер във вестника се появи кратко съобщение, че една жена наблюдавала как по стената на кухнята ѝ се движат човешки ръка и крак. Показах съобщението на Сали.

– Навярно това е чисто и просто нов вид реклама – каза тя.

– Тайна реклама – опитах се да изкажа предположение, но като видях как на лицето ѝ бързо се появява познатият ми изпепеляващ израз, побързах да я поканя на кино.

Когато влизахме в киното, небето беше покрито с тъмни облаци. А когато излязохме, вече валеше проливен дъжд. Тъй като до жилището ѝ нямаше повече от един километър, а не срещаме свободни таксита, решихме до преминем това разстояние пеш. Сали нахлупи върху челото си качулката на своята мушама, взе ме под ръка и тръгнахме под дъжда. След кратко мълчание аз казах:

– Знаеш ли какво, скъпа. Знаем, че могат да ме смятат за лекомислен, дори за аморален субект, но нима никога не ти е

хрумвало какво благодатно поле за дейност мога да представявам за оногова, който би се заел да ме поправи?

– Безусловно – каза тя решително, но не с оня тон, който бих искал да чуя.

– Виж какво искам да кажа – търпеливо продължих аз. – Ако наистина искаш да посветиш живота си на някакво благородно дело, какво може да бъде по-подходящо от превъзпитаваното на такава личност като мен? Какви богати възможности, просто...

– Това какво е, нещо като предложение ли? – попита Сали.

– Нещо такова! Впрочем, знаеш ли... Боже милостиви! – запънах се аз.

Вървахме по Тайлер-стрийт – къса, залята от дъжда улица, на която освен нас нямаше никой друг. Аз млъкнах, защото пред нас неочаквано се появи някакъв чудноват автомобил. От дъжда не можех да го разгледам, както трябва, но имах впечатлението, че това беше малко ниско камионче с неколцина леко облечени пътници. То бързо пресече Тайлер-стрийт и изчезна. В това не би имало нищо особено, ако Тайлер-стрийт се пресичаше от някоя улица, но Тайлер-стрийт няма пресечки. Камиончето просто излезе от една стена и изчезна в стената на отсрещната сграда.

– Видя ли? – попитах аз Сали.

– Но как може? – започна тя.

Направихме няколко крачки и когато стигнахме до мястото, където бе минало камиончето, видяхме масивна тухлена стена от едната страна на улицата и къщите от другата.

– Навярно ти се е сторило – каза Сали.

– На мен да ми се е сторило? Но нали ти сама...

– Но това е невъзможно, защо да спорим.

– Слушай, скъпа... – започнах аз.

В този момент на около три метра пред нас от масивната тухлена стана излезе една девойка. Ние се спряхме онемели от удивление. Не знам дали това бяха собствените ѝ коси – изкуството и науката с обединени усилия могат да направят сега толкова много за жената, но те бяха сресани във вид на грамадна златна хризантема, широка около половин метър, малко наляво от центъра на която бе забодено червено цвете. Тези прическа правеше главата ѝ прекалено масиви а. Тя беше облечена с нещо като къса копринена туника в розов цвят, която би изглеждала по-естествено в някакъв нощен клуб, където се развличат възрастни мъже, отколкото на Тайлер-стрийт в тази мръсна дъждовна вечер. Но особено ме поразиха шарките, които бяха избродирани на дрехата. Никога не бих повярвал, че една девойка може да се реши... впрочем това не е важно, главното е, че тя се спря и ние се спряхме.

Тя стоеше... „Стоеше” – казвам аз. Тя действително стоеше, само че не на земята. а на височина 15 сантиметра от тротоара. Тя погледна към двамата, а след това почна да се заглежда в Сали така вторачено, както и Сали в нея. Минаха навярно няколко секунди, през които никой от нас не се помръдна. След това девойката отвори уста, сякаш искаше да каже нещо, но не се чу никакъв звук. Тогава тя поклати глава, махна с ръка, като че искаше да каже „не обръщайте внимание”, обърна се и отново влезе в стената.

Сали не се помръдваше. Блестящата от дъжда мушама придаваше на неподвижната ѝ фигура прилика с тъмна статуя.

Когато тя се обърна към мен, видях по лицето ѝ под капишона такъв израз, какъвто никога не бях виждал по-рано. Прегърнах я с една ръка и почувствах, че тя трепери.

– Страх ме е, Джери – каза тя.

– Няма нищо страшно, Сали. Тук непременно трябва да има някакво много просто обяснение – казах аз с фалшив глас.

– Но работата не е само в това, Джери – забеляза ли лицето ѝ? Ние си приличаме с нея като две капки вода.

– Да, тя действително напомняше на теб – съгласих се аз.

– Джери, тя беше мое точно копие... страх ме е.

– Може би това е просто игра на светлината. Както и да е, нали тя вече изчезна – казах аз.

Разбира се, Сали беше права. Тази девойка беше нейно точно копие.

По-късно аз често се замислях над това сходство.

На другия ден Джими ми донесе сутрешния вестник. В кратка уводна статия, написана в шеговит тон, се изброяваха гражданите на Уестуич, на които през последно време се бяха привидели странни неща.

– Най-после обърнаха внимание – каза Джими.

– А как вървят собствените ти издирвания? – попитах го аз.

Той се намръщи.

– Страхувам се, че няма да излезе така, както си мислех. Продължавам да смятам, че имаме работа с експериментален стадий. Но преподавателят може би съвсем не се намира тук. Може би това е просто територията, към която той е настроен за провеждане на опитите.

– Но защо именно тук?

– Отгде да знам. Все в някоя посока е трябвало да бъде настроен. А самият предавател може да се намира навсякъде.

Той изведнъж се запъна, поразен от зловеща мисъл.

– Работата може да излезе много сериозна. Представи си, че някой изведнъж построи предавател, който може да изпраща тук хора или да речем бомби – с помощта на телепортация...?

– Но защо именно тук – повторих аз своя въпрос – според мен по-скоро там, където се намира някакъв атомен реактор или арсенал...

– Засега това е само експеримент – припомни ми той.

– Ах, да – казах аз победен. След това му разказах какво видяхме със Сали предишната вечер.

– В нея имаше нещо – прибавих аз, – което я отличаваше от обикновените хора.

Джими многозначително поклати глава.

– Може би замаскировка.

* * *

На другия ден, след като близо три четвърти от читателите на „Уестуич ивнинг нюз“ писаха до редакцията за странните явления, на които са били свидетели, вестникарските съобщения загубиха шеговития си тон. След още два дни по този въпрос ясно се очертаха две течения. Едното би могло да бъде наречено класическо, другото – модернистко. В лагера на модернистите разколнически групи защитаваха версията за телепортажа, обявявайки се против теорията за стереоскопичното предаване на разстояние и за спонтанния молекулярен синтез. Привържениците

на класическото направление се разделиха на три фракции според принадлежността си към следните хипотези: нахлуване на привидения, внезапно надаряване на странстващите духове със способността да станат видими и приближаване на страшния съд. В разгара на дебатите скоро вече стана трудно да се различи кой какво е видял в действителност и какво – в ущърб на истината – е разкрасил от силна полемична страст.

В събота се срещнахме със Сали, закусихме заедно и след това тръгнахме с автомобила извън града за едно много симпатично място между хълмовете, което според мен беше идеално за предложение на ръката и на сърцето. Но на главното кръстовище на централната улица движещият се пред нас автомобил внезапно рязко спря. Последвах примера му, същото направи и автомобилът след нас. Следващият автомобил вече не успя. От другата страна на кръстовището също се раздаде характерният металически трясък. Понадигнах се, за да видя какво става, и след това помогнах на Сали да се изправи.

– Погледни – казах аз – отново!

Точно в центъра на кръстовището стоеше... не знам дали може да се нарече файтон това, което стоеше там, по-скоро плоска каруца или платформа, увиснала на 30 сантиметра над улицата. Именно над улицата. Тя сякаш висеше във въздуха неподдържана от никакви колела или подпори. На нея стояха и с интерес се озъртаха шестима мъже със светли дрехи или халати. Отстриани на платформата с едри букви бе написано: „Живите картини на Поули“.

Един от пътниците сочеше на друг Църквата на всички светии, останалите се интересуваха повече от автомобилите и минувачите.

Регулировчикът подаде от будката изкривеното си от учудване лице, но веднага се съвзе. Закрещя нещо, след това свирна със свирката си, след това отново закрепя. На платформата не му обръщаха никакво внимание. Тогава той излезе от будката и пресече улицата с вида на вулкан, който най-после е намерил подходящо за изригване място.

– Ей! – кресна той.

Това не им направи абсолютно никакво впечатление и едва когато някакъв метър или два го деляха от платформата, те го забелязаха и почнаха да се хият, побутвайки се един друг. Лицето на полицая придоби пурпурен оттенък и той заплашително им закрепя, но те продължаваха да го гледат като някакво забавно явление.

Тогава той измъкна палката си от задния джоб и направи още една крачка напред.

Ръката му посегна напред за да хване един човек с жълта риза, и... мина през него.

Полицаят отстъпи крачка назад. Личеше как ноздрите му са се издули като на кон. След това хвана палката здраво и с широко движение изведнъж замахна срещу цялата компания. Те продължаваха да се хият, когато палката безпрепятствено мина през тях.

* * *

Не мога да не сваля шапка на този полицаи. Той не се втурна да бяга. След като ги гледа мълчаливо една-две секунди с много странен израз на лицето, той се обърна и спокойно се запъти обратно към будката си. Също тъй спокойно той даде сигнал на

колите да тръгнат. Водачът на автомобила пред мене беше вече готов. Той се устреми напред и мина през платформата. Платформата започна да се движи, но моят автомобил щеше да успее да се вреже в нея, ако това беше възможно. Поглеждайки назад, Сали видя как тя описа дъга и изчезна през фасадата на издигащата се в съседство банка.

Когато стигнахме мястото, към което толкова много се стремях, времето се развали и всичко наоколо стана мрачно и не особено обещаващо успех на моите намерения. Повъртяхме се малко из околностите и потеглихме обратно към едно тихо уютно ресторантче край шосето при самия изход от града. Бях вече успял да дам на разговора нужната насока, когато съвсем неочаквано към масата ни се приближи не някой друг, а Джими.

– Представете си, каква среща – провикна се той. – Джери, чу ли какво е станало днес на главното кръстовище?

– Ние бяхме тъкмо там по това време – отговорих му аз.

– Но, Джери, това е нещо далеч по-значително от онова, което мислехме. Далеч по-значително. Тази история с платформата... По отношение на техниката те са ни изпреварили много. Знаеш ли, според мен, какви са те?

– Марсиани ли? – попитах аз.

Поразен, той се втренчи в мен.

– Точно така! Как се досети?

– Представи си, почувствувах, че искаш да кажеш именно това. Но кой знае защо ми се струва, че марсианите едва ли биха използвали такъв надпис като „Живите картини на Поули“.

– Така ли? Имаше ли такъв надпис? На мен нищо не ми казаха за това – учуди се Джими.

Огорчен, той се оттегли, но атмосферата, която се опитвах да създам, беше непоправимо разрушена с неговото нахлуване.

* * *

В понеделник сутринта нашата машинописна Ана пристигна на работа още по-разтревожена от обикновено.

– Ако знаехте – почна тя, едва успяла да прекрачи прага, – какъв ужас преживях току-що. Бях просто цялата червена като рак.

– Цялата ли? – заинтересува се Джими.

Тя не го удостои с отговор.

– Седях си във ваната, вдигам очи и изведнъж виждам, че непосредствено до мен стои някакъв мъж със зелена риза и ме гледа. Разбира се, веднага запищях.

– Разбира се! – вметна Джими. – Какво друго би могла да направиш. А той?... Или по-нататък ние вече не бива да...

– А той не се трогва от нищо – каза Ана. – След това почна да се хили и изчезна направо **през стената**. Едва не умрях от възмущение.

– Как да не се възмути човек – съчувствено произнесе Джими. – Представи си, почнал да се хили.

Ана обясни, че възмущението ѝ било предизвикано съвсем не от хиленето.

– Ужасно е това – продължи тя, – че се допускат подобни неща. Ако за мъжете вече е позволено да минават безпрепятствено през стените на баните, къде ще се мият девойките, докъде ще стигнат те тогава?

Няма какво да се каже – основателен въпрос.

В този момент пристигна шефът, аз го последвах в кабинета му. Той имаше явно загрижен вид.

– Какви щуротии стават в този проклет град? – обърна се той към мен. – Връща се вчера жена ми в къщи ни открива в гостната две екстравагантни девойки. Веднага решава, че това има нещо общо с мен. Първата сцена за двадесет години, през време на която девойките изчезват – завърши той.

Не можех да му помогна с нищо друго, освен със съчувствено кимване на глава.

Същата вечер отидох при Сали и видях, че тя седи на стъпалата на своята къща под ръмязия дъжд.

– Ти какво?... – учудих се аз.

Тя ми отправи мрачен поглед.

– Те дойдоха при мен в стаята – каза тя с нещастен вид. – Двама: мъж и жена. Не поискаха да си отидат. Засмяха ми се право в лицето. След това почнаха да се държат така, сякаш мене изобщо ме няма. Стана ми... с една дума, Джери, не можех да остана там. – И тя се разрида.

* * *

От този момент събитията започнаха да се развиват стремително. На следващата сутрин на главната улица стана гореща, макар и малко едностранчива схватка. Мис Дотерби, представителка на едно от най-респектабилните семейства в Уестуич, при вида на четири разрошени девойки, които гръмко се хилели на ъгъла на Нортгейт, се почувствувала оскърбена в най-светите си чувства. Щом успяла да върне на мястото ѝ увисналата

си долна челюст и да възстанови леко нарушения си дихателен процес, тя не се двоумила нито миг. Размахвайки чадъра си, сякаш това е бил мечът на нейните доблестни прадеди, мис Дотерби се нахвърлила срещу враговете. Тя минала през тях, раздавайки удари надясно и наляво, но като се обърнала, видяла, че девойките ѝ се смеят. В яростта си тя отново се нахвърлила върху тях, но те продължавали да ѝ се подиграват. Тогава тя започнала да бръщолеви нещо несвързано и един от зрителите извикал „бърза помощ“, за да я закарат в къщи.

Към края на деня градът беше изпълнен с гръмко възмущаващи се майки и смутени бащи, а върху кмета на града и полицията се стовари истински дъжд от заявления, в които се настояваше някой да вземе най-после някакви мерки. Най-много безредици избухнаха в района, който Джими бе отбелязал по-рано на своята карта. Пришълците се срещаха във всички части на града, но в този район човек просто не можеше да направи крачка, без да се натъкне на върволицата от мъже с пъстри ризи, хванали под ръка жени с удивителни прически и още по-удивителни шарки на роклите, които спокойно излизаха от стените на къщите и със същото безразличие се разхождаха както през хората, така и през колите. Те се спираха където си искаха, и сочейки си един на друг нещо, което бе привлякло вниманието им, се тресяха от неудържим беззвучен смях. Те особено се развеселяваха, когато успяваха да си навлекат гнева на някого. Избирайки най-благоприличните от минавачите, те им се пулеха и им правеха знаци, докато ги довеждаха до състояние на съпя ярост. И изпитваха от това огромно удоволствие. Разхождаха се, където им хрумнеше: през магазини, банки, кантори

и частни квартири, без да ги е грижа за яростта на обитателите им. Навсякъде почнаха да се появяват табели с надпис: „Вход забранен“, но това служеше само като нов повод за веселие.

В този централен район човек не можеше просто никъде да се скрие от тях, макар че равнището, на което те действаха, не винаги съвпаднаше с нашето. На някои места наистина се създаваше впечатлението, че те ходят по земята или по пода. Но обикновено те се движеха на няколко сантиметра над земята, а понякога твърдата земна повърхност се оказваше някъде към коленете им. Много скоро стана ясно, че те са също тъй неспособни да ни чуят, както ние тях, и че няма никакъв смисъл да ги заговаряме или да ги плашим с думи. А табелите, които се окачваха за тях, само засилваха любопитството им.

След три дни в града настана истински хаос. В ония места, където пришълците се срещаха най-често, изчезна всякаква възможност за уединение. В най-интимните минути те можеха да преминат покрай вас, хилейки се или открито смеейки ви се в лицето. Полицията, разбира се, правеше добре, като обявяваше, че те не представляват никаква опасност, че те явно не са в състояние да ни направят каквото и да било и че е най-добре просто да не ги забелязваме. Но има време и места, когато, за да не забелязваш хилещи се тълпи от младежи и девойки, е нужна по-голяма сила на волята, отколкото може да се очаква от обикновения смъртен. Дори такъв добродушен човек като мене от време на време свършено излизаше от себе си, а различните женски комитети и дружества за борба с безнравствеността постоянно се намираха в състояние на безсилна ярост.

Слуховете за това, което ставаше у нас, почнаха да се разпространяват наоколо и това съвсем не облекчи положението. Нахлу поток от всевъзможни любители на сензации, които изпълниха града. По улиците като змийски пълчища плъзнаха кабели на кинокамери, телекамери и микрофони, фоторепортери и оператори денем и нощем сновяха по всички ъгли, щракайки със своите камери, и тъй като съвсем ме бяха безпътни, действаха на нервите не по-малко от пришълците.

Но положението още не беше достигнало кулминационната си точка. Ние с Джими станехме свидетели на началния етап от следващия стадий на развоя на събитията. През една обедна почивка се запътихме за кафенето, като минавахме направо през пришълците и съгласно получената инструкция се стараехме изобщо да не им обръщаме внимание. Джими беше мрачен: под натиска на фактите той бе принуден да се откаже от всичките си теории. На главната улица пред самото кафене забелязахме някакво вълнение, чийто център явно се движеше към нас. Скоро видяхме как през спрелите автомобили към нас се приближава със скорост 9-10 километра в час една каруца, нещо като платформата, която със Сали бяхме видели на кръстовището миналата събота, само че модел „люкс“. Тя имаше прегради отстрани, прясно боядисани в червен, жълт и син цвят, и няколко реда седалки по четири на ред. Повечето пътници бяха млади, макар да се виждаха и представители на по-солидна възраст, чиито дрехи представляваха по-строг вариант на все същия костюм. Зад тази платформа се движеха половин дузина други. Когато те

преминаваха покрай нас, ние четяхме надписите, които украсяваха страничните и задните прегради:

Живите картини на Поули – най-великото постижение на века.

Курс по история без зубрене – само един фунт.

Така е живяла вашата прапрабаба в добрия стар двадесети век.

Изучавайте историята с комфорт – древни костюми и старинни обичаи в натура. Попълвайте образованието си!

Запознавайте се с начина на живот на първобитното общество – с жизненото равнище на вашите прадеди!

Посетете романтичния двадесети век – гарантирана безопасност!

Изучавайте историята на вашата страна!

Повишавайте културното си равнище! Стойност на екскурзията – 1 фунт стерлинг. Голяма парична награда на онзи, който успее да познае своята прабаба или своя прадядо.

Пътниците от платформите въртяха глави на всички страни, гледайки наоколо с изпълнени с наивно учудване очи и давейки се от време на време от пристъпи на неудържим смях. Младите хора махаха с ръце и се надпреварваха в беззвучни шеги, предизвиквайки в аудиторията си спазми от също тъй беззвучен смях. Някои, които се бяха облегли лениво на облегалките на скамейките, дъвчеха някакви големи жълти плодове, поглеждайки от време на време настрани, но главното си внимание насочваха към дамите, които бяха прегърнали през кръста. Отзад на предпоследната платформа се четеше надписът:

Била ли е вашата прапрабаба тъй добродетелна, както е твърдяла? Имате възможност да узнаете онова, което е премълчавала вашата семейна история.

А на последната:

Опознавайте знаменитостите, докато те не са се научили да се крият – новите интересни сведения ще ви осигурят голяма награда.

След като процесията изчезна от погледите ни, потресените жители още дълго не можеха да се помръднат от местата си. Никой нямаше желание да разговаря. Този кортеж имаше навярно характера на някаква грандиозна премиера или откриване, защото макар по-късно да се натъквахме на всяка крачка на претъпкани с развличащи се пришълци платформи с реклами като например:

Историята – това е култура. Имате възможност да разширите хоризонта си само срещу един фунт. или:

Чакат ви отговорите ма много неясни въпроси от историята на вашето семейство.

Все пак за друга такава процесия вече не чух.

В кметството си късаха остатъците от косите и разлепваха из целия град обявления, в които се изброяваше това, което „туристите“ не бива да правят, като по този нечий предизвикваха само нови вълни на смях, а междувременно работата вземаше все по-сериозен и неприятен обрат. Пешите „туристи“ бяха придобили навика да са приближават до вас, да ви поглеждат в лицето и да ви сравняват с нещо в книги или изрезки от вестници, които мъкнеха със себе си, след което с явно разочарование и раздражение се

отдръпваха и насочваха към някой друг. Аз стигнах до извода, че за мен не беше предвидена каквато и да било награда.

Както и да е, трябваше някак си да се живее и работи. Тъй като не можехме да се избавим от тях, не ни оставаше нищо друго, освен да се примирим с тях. Доста семейства напуснаха града, търсейки уединение, а също и защита на своите дъщери от пагубното влияние на новата мода в облеклото и други неща, но повечето от нас бяха принудени съобразно със силите и възможностите си да прекарват кой както може. Почти всеки, когото срещяхме през тези дни, изглеждаше или мрачен, или слисан – с изключение, разбира се, на „туристите”.

Една вечер, две седмици след процесията на платформите, се отбих при Сали. Когато излязохме от къщата ѝ, видяхме недалеч следната сцена: две девойки, чиито глави приличаха на плетени позлатени топки, яростно се бяха вкопчили една в друга. Един от стоящите наблизо младежи изглеждаше много доволен, а останалата част от компанията насъскваше биещите се. Ние се обърнахме и тръгнахме в друга посока.

– Нашият град е станал съвсем чужд – каза Сали. – Дори нашите къщи не ни принадлежат повече. Защо, защо не си отидат и не ни оставят на мира? По дяволите всички! Как ги мразя!

В този момент пред самия вход на парка срещнахме хризантемоглава девойка, която, седейки, в буквалния смисъл на думата, върху нищо, отчаяно ридаше. Тази сцена смекчи сърцето на Сали.

– Може би в тях има нещо човешко. В някои от тях. Но с какво право те превръщат града ни в някакъв гнусен панаир?

Избрахме една скамейка и седнахме на нея, любувайки се на залеза.

Искаше ми се да я отведа по-далеко оттук.

– Сега навярно е много хубаво някъде извън града – казах аз.

– Да, навярно е много хубаво – въздъхна тя.

Хванах ръката ѝ и тя не я дръпна.

– Сали, скъпа... – почнах аз...

Изведнъж, преди да успея да премина към най-главното, изневиделица се появиха двама „туристи“ – мъж и жена – и като заковани се спряха точно пред нас. Този път сериозно се разсърдих. На платформи човек можеше да се натъкне навсякъде, но в парка, където за тях нямаше или поне не трябваше да има нищо интересно, поне в парка човек би трябвало да намери спокойствие от тях. Уви – не. Те и тук бяха намерили нещо. Изглежда това беше Сали, защото те нахално се втренчиха в нея. Тя измъкна ръката си от моята. Те заговориха нещо помежду си. След това мъжът отвори папката, която държеше в ръцете си, и извади от нея лист хартия. Те погледнаха листа, след това Сали, след това пак листа. Това беше вече прекалено, Станах и минах през тях, за да погледна листа, и действително се учудих. В ръцете си те държаха странични от „Уестуич ивнинг нюз“, явно изрязана от някакъв много стар брой. Изтрита и пожълтяла от времето, тя беше закрепена между два пласта тънка прозрачна пластмаса, която не ѝ даваше да се разпадне на парчета. Аз трябваше да погледна датата, но вниманието ми бе привлечено от това, което гледах: лицето на Сали, което ми се усмихваше от страниците на вестника. На всяка от свитите ѝ ръце лежеше по едно бебе. Едва успях да прочета

надписа под снимката: „Жената на градския съветник – щастлива майка на близнаци“ – защото те сгънаха листа и стремглаво хукнаха по алеята. Бягат – помислих си аз – презглава за глупавата си награда. Дано да им приседне.

* * *

Върнах се при Сали. Тази снимка окончателно развали настроението ми. Жена на градския съветник, хубава работа! Сали, разбира се, веднага пожела да узнае какво съм видял и аз бях принуден да съчинявам глупости, за да се измъкна по някакъв начин.

В мрачно мълчание поседяхме още известно време на пейката.

Покрай нас премина платформа с надпис:

Най-лекият път към културата.

Съвременното образование в условията на комфорт.

Видяхме как тя мина през желязната ограда на парка и се вля в потока на колите по улицата.

– Не е ли вре ме да тръгваме – предложих аз.

– Какво пък, да тръгваме – унило отговори Сали.

По целия път до къщи аз мислено се ругах, загдето не видях датата на вестника.

– Между твоите познати – попитах я аз един вид между другото – няма ли случайно някакъв съветник?

Тя ме погледна учудено.

– Съветник? Като че ли има: мистър Фалмер – каза тя несигурно.

– Той изглежда е още доста млад? – продължих аз с безразличен вид.

– Какво приказваш – той е много стар. Изобщо аз познавам не толкова него, колкото жена му.

– А-ха – проточих аз. – А някой по-млад не познаваш ли?

– Не, никого, но защо?

Аз измърморих нещо, че в подобни положения са необходими млади хора с въображение.

– Младите хора с въображение не трябва непременно да бъдат съветници – каза тя и ме погледна.

Може би, както вече казах, Сали не разбира много от логика, но тя знае как може да окуражи човека. Аз щях да се окуража още повече, ако моето въображение действително ми подсказваше някакъв изход от положението.

На другия ден кивата на общественото възмущение отново скочи нагоре. Това се дължеше на събитията, станали предишния ден на вечерната служба в Църквата на всички светии. В момента, когато викарият се качил на амвона и вече си отворил устата, за да почне своята кратка проповед, през северната стена на църквата влязла платформа с надпис:

Ами ако един от тези малки малчугани е ваш прапрадядо?

Отговора на този въпрос ще получите за 1 фунт стерлинг – и се спряла точно срещу аналоя:

Няколко мига викарият я гледал мълчаливо, след това с всички сили треснал с юмрук по пюпитъра.

– Това е непоносимо – закрещял той. – Няма да почнем, докато този предмет не се махне.

Той млъкнал, продължавайки да гледа страшно платформата. Паството му последвало неговия пример.

А туристите на платформата с видимо нетърпение очаквали началото на представлението. Като видели, че то закъснява, те извадили напитки и плодове, за да си убият по някакъв начин времето. Викарият продължавал да мълчи, пронизвайки ги с все същия страшен поглед. На хората от платформата взело да им омръзва безкрайното очакване. Младежите почнали да гъделичкат девойките, в отговор те запищели. Някои от тях почнали да доказват нещо на човека, който се намирал в предната част на платформата. След известно време той кимнал с глава, платформата тръгнала и изчезнала през южната стена.

Това беше първата точка в наша полза. Викарият изтрил потта от челото си, поизкашлял се и импровизирано произнесъл най-добрата проповед в живота си на тема „Градове в долината”.

* * *

Но колкото и влиятелни да бяха фигурите, чието възмущение ставаше все по-гръмко и по-гръмко, работата не напредваше. Наистина появиха се доста различни планове. Един от тях беше съставен от Джими и се състоеше в използването било на ултрависоки, било на инфраниски честоти, които трябвало да нарушат предаването на изображението на „туристите”. Може би в края на краищата бе възможно да се разработи и изпълни подобна операция, но ние имахме нужда от незабавна помощ.

Дяволски трудно е да се намери някакво средство за борба с нещо, което фактически е само стереопортрет, когато нямаш никакъв начин да нарушиш системата на неговото предаване. Механизмът на всички събития се намира не там, където се сблъскваме с резултата от неговата работа, а в някакви незнани

сфери. Опитайте се да проникнете там! Това, което виждаме в действителност, не може нито да чувствава, нито да яде, нито да диша, нито да спи... И когато почнах да преценявам какво всъщност може да прави то, изведнъж ми хрумна нещо. То беше толкова просто, че едва не изкрещях. Грабнах шапката си и хукнах към кметството.

По това време ежедневният поток недоволни заплашващи граждани и упорствувачи фантазьори бе принудил градския съвет да се отнася твърде подозрително към посетителите, но аз успях някак да се добера до един човек, който се интересува от моя проект, макар и не без известно съмнение,

– Това едва ли ще се хареса на някого – каза той.

– Нека да не се хареса. По-лошо няма да ни стене. А освен това ще спечели местната търговия – казах аз.

Тази подробност явно му допадна. Аз продължих да настоявам.

– В края на краищата кметът има няколко ресторанта, а собствениците на бирарии и закусвални ще бъдат просто във възторг.

– Вие като че ли действително сте прав – призна той. – Добре, ще им предложа вашия план. Да вървим.

* * *

Следващите три дни разработвахме подробностите на плана. На четвъртия пристъпихме към действие. На разсъмване по всички шосета, водещи за Уестуич, бяха изпратени групи от хора, които издигнаха прегради, отбелязващи границите на града.

До тях поставиха големи бели табели с червени надписи:

Уестуич –

град, който гледа в бъдещето.

Елате и ще се уверите сами!

Извън пределите на днешното!

Това, което няма да настъпи дори утре!

Вижте града-чудо на двадесетия век!

Такса за влизане – 2,5 шилинга.

Същата сутрин бяха забранени телепредаванията от Уестуич и във всички централни вестници се появиха многобройни реклами и съобщения.

Грандиозно! Неповторимо!

Поучително!

Уестуич

демонстрира единствено

истинска

панорама на бъдещето!

Който иска да знае:

Какво ще носи неговата прапраправнучка?

Как ще изглежда неговият прапраправнук?

Каква ще бъде модата в двадесет и първия век?

Как ще се променят навиците и обичаите?

Нека дойде в Уестуич!

Тук

идните векове ще ви открехнат тайните на бъдещето!

Бъдещето за 2,5 шилинга!

Ние смятахме, че при гласността, която бяха получили вече ставащите у нас събития, няма да бъдат необходими подробности в

рекламата, но за всеки случай поместихме няколко, предназначени за любители, съобщения в илюстрираните вестници:

Уестуич!

Гърлс! Гърлс! Гърлс!!!

Фигури от двадесет и първия век!

Рисковани моди – смели маниери!

Поразително! Неподправено!

Изключително за възрастни!

Парад на красавици – за 2,5 шилинга!

И народът почна да се стича масово.

И по-рано при нас идваха доста любопитни, но сега, когато узнаха, че това струва пари, броят на гостите рязко се увеличи – и колкото повече пристигаха, толкова по-мрачен ставаше касиерът на градския съвет, ядосвайки се, че сме обявили толкова ниски цени.

След няколко дим трябваше да се погрижим всички празни места и част от територията извън града да могат да служат за паркиране на колите, а за ония, които бяха принудени да спрат далеко от града, се наложи да открием няколко нови автобусни линии, които да ги докарват до центъра. Улиците до такава степен се изпълниха със скитащи тълпи, които срещаха всяка платформа на Поули и всеки турист с толкова гръмки крясъци, свиркания и провиквания, че местните жители престанаха да се явяват на улиците, предпочитайки да се предават на негодувание между стените на своите къщи.

Касиерът взе сериозно да се безпокои, че сега подлежим на облагане с данък-развлечение. Купът от протести, отправени до кмета, растеше всеки ден, но той беше така зает с организирането

на специални транспорти с хранителни продукти и бира за своите ресторанти, че нямаше време да мисли за нищо друго. Минаха няколко дни и на мен вече почна да ми се струва, че не Поули, а ние ще бъдем принудени в края на краищата да напуснем полесражението. Не беше трудно да се забележи, че на туристите не се харесва цялото това оживление, че то представлява пречка в стремежа им за награди, но те продължаваха да се скитат навсякъде, където им хрумнеше, само че сега съпровождани от адския рев и провиквания на тълпата от новодошли, които не мирясаха почти цялата нощ. Атмосферата се нажежаваше. Чувствувах се приближаването на експлозия.

И изведнъж на шестия ден, когато бяхме почнали вече да мислим дали не е време да се разкараме за известно време някъде подалеко, се откри първият пробив в отбраната на противника – телефонираха ми от градския съвет и ми съобщиха, че са забелязани няколко платформи с празни седалки. На следващата вечер излязох сам на една от най-оживените автобусни линии. Там имаше вече голяма и развеселена „тълпа от зяпачи“, раздаваха се шеги и нетърпеливи възгласи. Но не се наложи да чакаме дълго. От фасадата на кафене „Коронация“ под ъгъл излезе платформа, надписът на която гласеше:

Очарованието и романтиката на двадесетия век – само за 15 шилинга.

Въпреки това на нея се виждаха 5-6 празни места.

* * *

Появяването на платформата незабавно предизвика тържествуващ рев и вълна от оглушително свиркане. Шофьорът,

който насочваше платформата право през тълпата, запазваше индиферентния си вид. Пътниците обаче изглеждаха по-малко уверени в себе си. Някои все пак се стараеха да поддържат играта: смееха се и на насмешливите жестове и гримаси на тълпата отговаряха със съответни жестове и гримаси. За щастие женската половина от туристите не можеше да чува провикванията на тълпата, но някои нейни жестове бяха достатъчно красноречиви. В момента, когато платформата се измъкна от тълпата и започна да изчезва във фасадата на универмага, на почти всички туристи бе вече омръзнало да си придават невъзмутим вид и мнозина изглеждаха явно потиснати. Когато видях израза по някои лица, аз ясно си представих колко тежко ще бъде на нещастния Поули да отстоява културното значение на своето начинание, след като делегация на възмутените туристи поиска обяснения от него.

На следния ден празните места по платформите станаха повече от заетите и някой съобщи, че стойността на едно място е паднала на десет шилинга.

След още един ден платформите изобщо не се появиха и ние едва успяхме да връщаме таксата за влизане и да отхвърляме предявяваните ни рекламации за напразно изразходван бензин.

Те не се явиха и на следващия ден, нито на следващия и на нас ни оставаше само да се включим енергично в процеса на почистването на Уестуич и привеждането му в ред. Инцидентът фактически беше изчерпан, ако не се смята това, че ни предстоеше още много работа за подобряване на репутацията, която градът ни беше си спечелил през последно време.

Ние поне смятаме, че той е ликвидиран. Наистина Джими мисли, че само така ни се струва. Според него единственото, което те трябвало да направят, било да внесат съответни корекции във фактора видимост – причината на всички злини – така че много е възможно те да продължат да вършат своите екскурзии у нас и в други места.

Твърде е възможно той наистина да има право. Може би този предприемчив Поули е организиран цяла мрежа от такива панаири, които обслужват клиентите му из целия свят и във всички исторически епохи. Но ние не знаем това и щом те не се явяват пред очите ни, какао ни интересува?

Във всеки случай ние постигнахме това, което искахме. Това беше един от случаите, които налагат вземането на отчаяни мерки. Дори викарият на Църквата на всички светии не можеше да не признае това.

Безспорно той знаеше за какво говори, когато започна благодарствената си проповед с думите: „Удивителна, приятели мои, удивителна и парадоксална е силата на вулгарното...”

* * *

Когато нещата са нормализираха, аз успях най-после да се обадя на Сали. Тя изглеждаше много по-весела, отколкото през последните седмици, а затова и още по-красива. Стори ми се, че моето идване я зарадва.

– Здравей, Джери – каза тя. – Тъкмо сега четох във вестника как ти си организиран цялата тези операция по изгонването мм. Ти си просто герой, Джери!

Преди известно време аз навярно бих се заловил за това, като за подходящ предлог, но сега в мен сякаш нещо бе онемяло. Пред очите си непрекъснато виждах образа на Сали с близнаците на ръцете и не преставах да мисля как те са попаднали там.

– Дребна работа, скъпа – скромно отговорих аз. – Всеки би могъл да се сети.

– Може би, но не всички мислят така. Знаеш ли какво ми казаха днес? Възнамеряват да ти предложат да се кандидатираш за градския съвет.

– Аз за съвета? Я не се шегувай – започнах аз и изведнъж се спрях. – Но ако... искам да кажа... тогава нали ще ме наричат съветник?

– Разбира са, но защо? – учуди се тя.

Ситуацията почна да се прояснява.

– С-с... Сали, скъпа... мила моя... Отдавна вече се каня да ти кажа... – почнах аз.

